



ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBİ



KONU ÖZETLERİ

TARİH

AYT

Zengin ve Anlaşılır İçerik

Hızlı ve Etkili Öğrenme

Görsel Destekli Anlatım



ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBİ

KONU ÖZETLERİ

TARİH

AYT

Zengin ve Anlaşılır İçerik

Hızlı ve Etkili Öğrenme

Görsel Destekli Anlatım

MEBİ AYT KONU ÖZETLERİ - TARİH

ISBN 978-975-11-8462-7

Yazar KOMİSYON



Millî Eğitim Bakanlığı
Atatürk Bulvarı No: 98
Bakanlıklar / ANKARA

Tel: 0312 4132680
0312 4132681
0312 4131838

www.meb.gov.tr

Bu yayının tüm yayın hakları Millî Eğitim Bakanlığı'na aittir. Hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz veya kullandırılmaz. Bu kitabın ve kitapta yer alan içeriklerin ticari amaçla kullanılması, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'na aykırıdır. Aykırı davranışlar hakkında hukuki ve cezai her türlü başvuru hakkı saklıdır.



İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cûda.

Ruhumun senden îlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan îlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

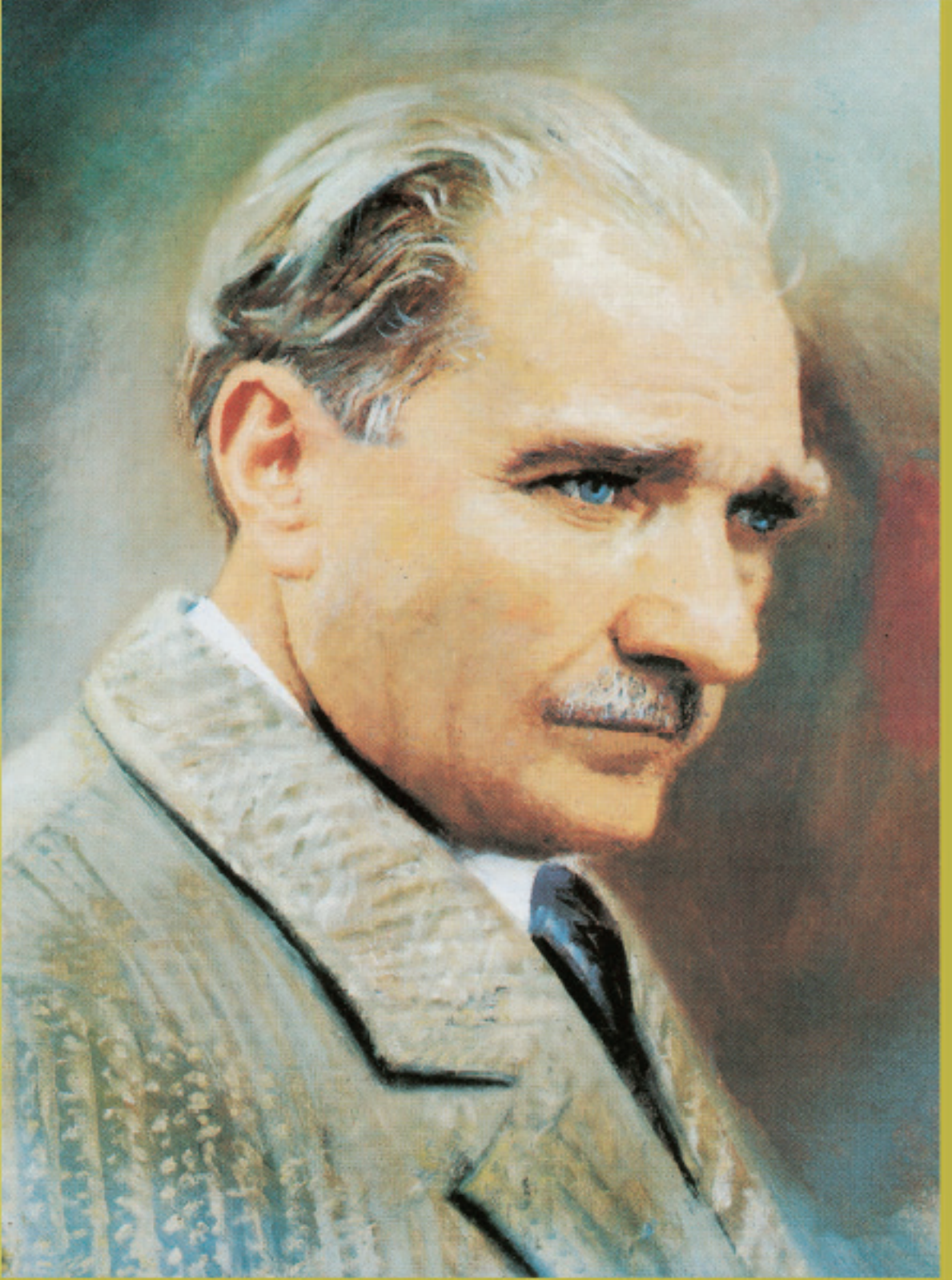
GENÇLİĞE HİTÂBE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk



MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. İnsanlığın Hafızası Tarih.....	9
2. Zamanın Taksimi	12
3. İnsanlığın İlk İzleri - Yazının İcadı.....	14
4. İlk Çağ'da Başlıca Medeniyet Havzaları	18
5. İnsan ve Göç	21
6. Kabilelerden Devlete	23
7. Kanunlar Doğuyor.....	26
8. Orta Çağ'da Siyasi Yapılar	28
9. Tarımdan Ticarete Ekonomi	30
10. Orta Çağ'da Ordu	33
11. Kanunlar Gelişiyor	35
12. Avrasya'da İlk Türk İzleri-Coğrafya ile Oluşan Yaşam Tarzı	36
13. Boylardan Devlete-I	40
14. Boylardan Devlete-II	43
15. Kavimler Göçü	45
16. İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya - İslamiyet Yayılıyor.....	50
17. Emeviler (661-750)	54
18. Abbasi Devleti ve Türkler - Bilim Medeniyeti	56
19. Türklerin İslamiyet'i Kabulü.....	60
20. İslamiyet'in Türk Devlet ve Toplum Yapısına Etkisi	62
21. Büyük Selçuklu Devleti	66
22. Türklerin Anadolu'ya Yerleşme Süreci Anadolu'ya Türk Göçleri ve Bu Göçlerin Sosyokültürel Etkileri	69
23. Anadolu'nun İlk Siyasi Teşekkülleri	71
24. Hilal ve Haç Mücadelesi	75
25. Moğol İstilas ve Anadolu.....	77
26. Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu ve İlk Fetihleri.....	80
27. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki İskân ve İstimâlet Politikası	82
28. Anadolu'da Türk Siyasi Birliğini Sağlama Çabaları	84
29. Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler	87
30. Anadolu'nun Mutasavvıfları-Yönetici Sınıf-Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	90
31. İstanbul'un Fethi ve Fethin Sonuçları	95
32. Türk İslam Dünyasında Birliği Sağlama Çabaları	98
33. Dünyanın Muhteşem Gücü Osmanlı	100
34. Stratejik Siyaset ve Dünya Gücü Olan Osmanlı Devleti	103
35. Saray ve Şehir Kültürü - Gelenekler Işığında Devlet İdaresi	107
36. Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi - Fethettiği Yerlerdeki Kültürel Değişim	110
37. Osmanlı Toprak Sistemi - Lonca Teşkilatı - Vakıflar	113
38. Uzun Savaşlardan Diplomasiye.....	116

39. Okyanusların Önem Kazanması.....	120
40. Fetihlerden Savunmaya.....	122
41. Avrupa'da Değişim Çağı.....	125
42. Osmanlı Devleti'nde Değişim	129
43. Osmanlı Devleti'nde İsyanlar ve Düzeni Koruma Çalışmaları	131
44. İhtilaller Çağı - Sömürgeciliğin Küresel Etkileri.....	136
45. Osmanlı Devleti'nde Modern Orduya Geçiş	138
46. XIX. Yüzyılda Sosyal Hayattaki Değişimler	140
47. Osmanlı Devleti'ne Yönelik Tehditler-I	144
48. Osmanlı Devleti'nde Demokratikleşme Hareketleri	148
49. Osmanlı Devleti'nde Darbeler.....	152
50. Osmanlı Devleti'ne Yönelik Tehditler-II	154
51. Osmanlıda Sanayileşme Çabaları	156
52. XIX ve XX. Yüzyılda Osmanlı Nüfusu - Metropoller Salgınlar ve Kamuoyu	160
53. Mustafa Kemal'in Lider Olarak Yetişmesinde Etkili Koşullar	164
54. 20. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti	166
55. I. Dünya Savaşı Sürecinde Osmanlı Devleti.....	171
56. I. Dünya Savaşı'nın Sonuçları	176
57. Millî Mücadele'ye Hazırlık Dönemi-I	179
58. Millî Mücadele'ye Hazırlık Dönemi-II	182
59. Büyük Millet Meclisi'nin Açılması - Sevr Antlaşması	186
60. Doğu, Güney ve Batı Cepheleri.....	189
61. Millî Mücadele'nin Sona Ermesi ve Lozan Barış Antlaşması.....	196
62. Atatürk İlkeleri-Siyasi ve Hukuk Alanındaki Gelişmeler	199
63. Atatürk Dönemi'nde Yapılan İnkılaplar	203
64. Atatürk Dönemi İç Politikadaki Gelişmeler.....	208
65. İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Dünya.....	210
66. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	214
67. II. Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye ve Savaşın Sonuçları	217
68. II. Dünya Savaşı Sonrası Gelişmeler.....	223
69. 1960 Sonrasında Türk Dış Politikası	226
70. 1960 Sonrası Dünyadaki Yaşanan Siyasi Gelişmeler	229
71. Türkiye'deki Siyasi, Ekonomik, Sosyokültürel Hayat	232
72. 1990 Sonrasında Türkiye	235
73. 1990 Sonrasında Meydana Gelen Siyasi Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri	238

TARİH BİLİMİ

- **Tarih;** toplumların başından geçen olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini belgelere dayanarak, objektif bir biçimde ele alan sosyal bir bilimdir.
- Tarihi, diğer beşerî ve sosyal bilim dallarından ayıran en önemli fark; diğer bilimler insanı veya doğayı bir yönüyle ele alırken tarih, insanı her yönüyle ve bütün yaptıklarıyla anlamaya ve anlatmaya çalışır.



TARİHİN KONUSU

- **Tarihin konusu,** İnsanoğlunun meydana getirdiği faaliyetler, değişimler ve eserlerdir.
- Geçmiş ve şimdiki zamandaki insan tecrübesinin tamamı tarihin konusu içerisine girer.
- **Siyasi:** Cumhuriyetin İlanı
- **Askerî:** Malazgirt Savaşı
- **Sosyal:** Orta Asya Türk Göçleri
- **Ekonomik:** Sanayi Devrimi
- **Kültürel:** Yazının İcadı
- **Dinî:** İslamiyet'in Doğuşu
- **Mimari:** Sultan Ahmet Camisi



TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

- Tarihî olayların aydınlatılmasında en önemli unsur belgelerdir.
- Zamanı geriye döndürmek mümkün değildir. Tarihi olaylar tekrarlanamaz. Bu nedenle doğa bilimlerindeki deney ve gözlem, tarih bilimi için uygulanamaz.
- Doğâ bilimlerinin kesin kanunları olmasına rağmen tarihin yoktur.
- Sosyal bir bilim olan tarih, bilimsel bilgiyi ortaya çıkarmak için kaynaklardan yararlanır.

KAYNAK

- Kaynak, tarihî bilgiye kaynaklık eden malzemelerdir.
- **Birinci el kaynaklar (ana kaynak):**
Olayın geçtiği döneme ait belge ve buluntulardır: Kitabe, abide, arkeolojik buluntu, para vb.
- **İkinci el kaynaklar:**
Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserlerdir.

KAYNAKLARIN SINIFLANDIRILMASI

- **Sözlü kaynaklar:** Efsaneler, destanlar, menkıbeler vb.
- **Yazılı kaynaklar:** Tabletler, kitabeler, fermanlar, beratlar vb.
- **Sesli ve görüntülü kaynaklar:** Resimler, fotoğraflar, filmler, video bantları vb.
- **Gerçek eşya ve nesneler:** Arkeolojik buluntular ile tarihî eşya ve nesneler.

TARİHE YARDIMCI BİLİM DALLARI

- **Kronoloji:** Geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanını tespit ederek sıralar.
- **Coğrafya:** İnsan ve mekânın karşılıklı etkileşimini araştırır.
- **Diplomasi:** Siyasi belgelerin cins, şekil ve içerik olarak değerlendirmesini yapar.
- **Sosyoloji:** Toplumu ve toplumsal olayları inceleyen bilim dalıdır.
- **İstatistik:** Verilerin toplanması, sınıflandırılması, sunulması ve yorumlanmasını konu alan bilim dalıdır.
- **Arkeoloji:** Kazı yolu ile toprak ve su altındaki maddi kalıntıları ortaya çıkarır.
- **Heraldik:** Tarihte devletlerin kullandığı armaları ve mühürleri inceler.
- **Kimya:** “Karbon 14” metodu sayesinde buluntuların hangi döneme ait olduğunu ve orijinallliğini kimyasal analizler sonucu tespit eder.
- **Etnografya:** Toplamların örf, âdet, gelenek ve yaşayışlarını inceler.
- **Antropoloji:** İnsan ırkını inceler ve kültürlerin gelişimini araştırır.
- **Nümismatik:** Tarih içerisinde basılan paraları inceler.
- **Paleografya:** Yazıları, alfabeleri ve bunların zaman içerisindeki değişimlerini inceler.
- **Filoloji:** Dillerin tarihini, gelişimini ve değişimini araştırır.
- **Epigrafi:** Tarihi yapılar, anıtlar ve mezar taşları üzerindeki yazıları inceler.



KRİTİK BİLGİ

Kronoloji, tarih araştırmalarında neden-sonuç ilişkisi kurulmasını kolaylaştırır.

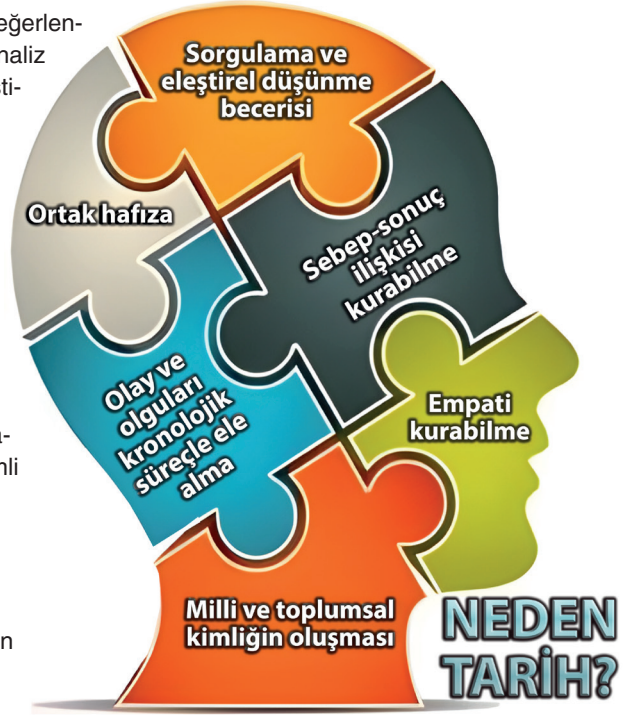
Nümismatik, Paleografya ve Epigrafi, tarih yazı ile başladığı için tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında tarihe yardımcı olamaz.

Arkeoloji, tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında tarihe en çok yardımcı olan bilimdir.

NEDEN TARİH

- Milletlerin ortak hafızası olan tarih, millî ve toplumsal kimliğin inşasında önemli rol oynar.
- Kimlik olmadan bir toplumun devamlılık sağlayabilmesi söz konusu olmayacaktır. Toplumsal kimlik, ahlaki ve tarihi değerlerin etkisiyle oluşur. Topluluk şuuru yani sürekliliği toplumsal kimlikle aynıdır.
- Tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğretmek kişinin kendi milletine aidiyet duygusuyla bağlanmasını sağlar.
- Tarih bilimi sayesinde geçmiş hakkındaki aktarımlar, milletlerin ortak hafızasını biçimlendirir.

- Millî ve toplumsal kimlik için toplumlarda tarih bilincinin oluşması bir zorunluluktur.
- Tarih bilincine sahip kişiler, tarihle ilgili bilgileri eleştirel değerlendirmeye tabi tutar. Bu sayede insanlar, tarihî metinleri analiz ederken doğru-yanlış ayırımını yapabilme becerisini geliştirir.
- Tarih, uyguladığı yöntem gereği bireylerde araştırma ve kanıt kullanma becerisini artırır.
- Tarih, bireylerde çok yönlü düşünme yeteneği gelişmesine yardımcı olur.
- Geçmişini bilmeyen bir toplum, hafızasını yitirmiş, akıntıya kapılmış gibidir. Tarih, geçmişin ışığında bugünün anlaşılmasını ve yarına yön verilmesini sağlar.
- Toplumun, birlik ve beraberlik içinde olmasını sağlayan tarih, toplumdaki manevi değerlerin gelişmesinde de önemli rol oynar.



TARİHE NEREDEN BAKILMALI?

- Tarihî olaylar ele alınırken tarihî bilgilerin kendi döneminin şartlarına göre değerlendirilmesi gerekir.
- Tarihî bir olayın bugünün bakış açısı ve değer yargısıyla ele alınması doğru değildir. Tarihçi; geçmişe ait bir bilgiyi, gerçeği anlamak için kullanır.
- Belgeler, yoruma muhtaçtır ve olayın yaşandığı çağın ve toplumun ruhunu taşımaktadır. Bu nedenle o ruha göre bir açıklama ve yorum yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

- Dünyaca ünlü çok sayıda tarihçimiz bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

**MEHMET FUAD KÖPRÜLÜ
(1890-1966)**



Modern Türk tarihçiliğinin öncüsü olarak kabul edilir.

**HALİL İNALCIK
(1916-2016)**



Eserlerini oluştururken yararlandığı kaynakları eleştiriye tabi tutarak almıştır.

**TÜRKİYE'NİN
TARİHÇİLERİ**

**MÜBAHAT SOLMAZ KÜTÜKOĞLU
(1932-)**



Çalışmalarındaki titizliği ile bilinen Mübahat Kütükoğlu, eserlerindeki orijinallliği arşiv çalışmalarına borçludur.

**İŞİN DEMİRKENT
(1938-2006)**



“Urfa Haçlı Kontluğu” adlı çalışmasıyla doktor unvanı almıştır.

ZAMANIN DÖNEMLENDİRİLMESİ

Yazı sayesinde tarihin kaydını tutmaya başlayan insanoğlu yazının keşfini bir dönüm noktası olarak kabul etmiştir. Yazının icadından önceki zamanlar “tarih öncesi dönemler” yazının icadından sonraki dönemler ise “tarihî dönemler” olarak adlandırılmıştır.



TAKVİM SİSTEMLERİ

Zamanın; Güneş veya Ay'ın hareketlerine göre gün, hafta, ay ve yıl gibi bölümlere ayrılmasıdır. (05.02.2024 gibi) Yaklaşık 6000 yıldan beri takvim kullanılmaktadır. Sümerler, Babiller, Mısırlılar, Yunanlar, İbraniler, Romalılar, Aztekler, Mayalar, Çinliler, Hintler, Tibetliler, Türkler ve Araplar gibi çok çeşitli millet ve toplumlar değişik takvimler meydana getirmiştir.

“Ay yılı” esasına göre oluşturulan takvimler: Ay yılı, Ay'ın Dünya etrafındaki dönüşünü esas alır ve on iki tur dönüşü bir yıla denk gelir. Bu süre 354 gündür.

Güneş yılı” esasına göre oluşturulan takvimler: Güneş yılı, Dünya'nın Güneş etrafındaki bir tur dolanmasını esas alır. Bu süre 365 gün 6 saattir.

❖ Tarihte bilinen ilk takvim sistemlerini Sümerler ve Mısırlılar kullanmıştır.

Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını en çok etkileyen olayı takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir.

İBRANİLER

: MÖ 376'deki Yaradılış (Tekvin) yılı

HRİSTİYANLAR

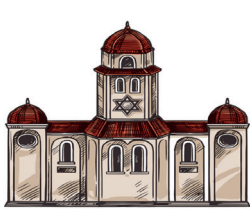
: Hz. İsa'nın doğumu

YUNANLILAR

: İlk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776 yılı

MÜSLÜMANLAR

: Hz. Muhammed'in hicret ettiği 622 yılı



TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

❖ On İki Hayvanlı Türk Takvimi

❖ Hicrî Takvim

❖ Celâli Takvimi

❖ Rûmî Takvim

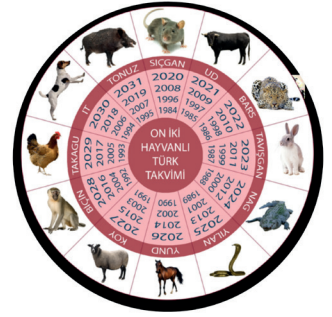
❖ Miladi Takvim



Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

ON İKİ HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ

- Güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir.
- Hangi tarihten itibaren kullanıldığı bilinmemekle birlikte bu takvim Kök Türkler ve Uygurlar tarafından kullanılmıştır.
- On iki yılda bir devir yapan bu takvimde yıllar, hayvan adları ile gösterilir.
- Türklerin kullandığı **ilk takvimdir**.



HİCRİ TAKVİM

- Hicri Takvim, Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullandığı takvimdir.
- Bu takvimde Hz. Muhammed'in hicret ettiği yıl (622), başlangıç kabul edilmiştir.
- Hz. Ömer Dönemi'nde oluşturulan bu takvim, ay yılını esas almıştır.
- Takvime göre bir yıl 354 gün 8 saat 48 dakikadır.
- Ayrıca bir ay yılı, bir güneş yılından yaklaşık 11 gün eksiktir.
- Diğer bir ismi kamerî takvimdir (ay takvimi).
- Günümüzde İslam dünyası, dinî günleri Hicri Takvime göre belirlemektedir.



CELALÎ TAKVİM

- Güneş yılı esasına göre hazırlanmıştır.
- Başlangıç yılı 1079'dur.
- Büyük Selçuklu Sultanı Cellaeddin Melikşah'ın (1072-1092) emriyle Ömer Hayyam başkanlığında kurulan bir astronomi heyetince hazırlanmıştır.
- Büyük Selçuklu Devleti ve Babür Devleti bu takvimi kullanmıştır.

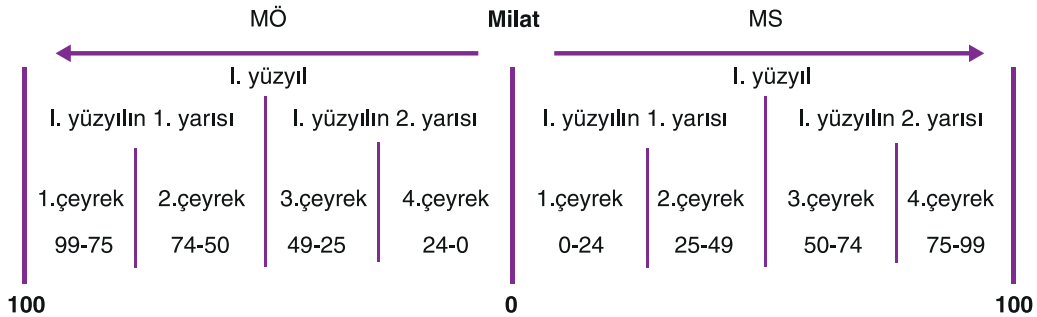
RÛMÎ TAKVİM

- Osmanlı Devleti'nde mali işlerin** düzenlenmesi amacıyla kullanılmıştır.
- Güneş yılı esasına dayanan bu takvimde bir yıl 365 gün 6 saattir.
- 1839'dan itibaren mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.
- Miladi takvimle arasında 584 yıllık fark vardır.

MİLADÎ TAKVİM

- Bir yıl 365 gün 6 saattir.
- Başlangıcı, Hz. İsa'nın doğumundan bir hafta sonrası yani 1 Ocak'tır. Kökeni Mısırlılara dayanan bu takvimi Romalılar geliştirmiş ve Papa XIII. Gregorius (Gregoryus) son şeklini vermiştir.
- Ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.
- Günümüzde dünyada en yaygın kullanılan takvim Miladi Takvim'dir.

YÜZYILLARIN SINIFLANDIRILMASI



Tarih	Yüzyıl	Yarı	Çeyrek
MÖ 1253	13.	1.	2.
MS 1571	16.	2.	3.

İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

İnsanın geçmişini, tabiatla mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek, geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır. Bunun için yerleşim yerleri, konargöçer yaşam alanları, tapınaklar, mezarlar ve doğal çevre araştırılır. Yazıdan önceki dönemin aydınlatılabilmesi için en önemli unsur arkeolojik araştırmalar sonucunda elde edilen buluntulardır. İnsanlığın bu dönemine, mağaralar, kerpiçten ilkel konutlar ve taştan, kemikten, pişmiş kilden yapılmış aletler ayna tutar.

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR



HATIRLAYALIM

Tarih, yazıyla başlar. Yazının icadından önce **tarih öncesi**, yazının icadından sonrası ise tarihî dönemler olarak adlandırılır. Tarih öncesi dönemler sınıflandırılırken insanların **araç gereç** yapımında kullandığı malzemeler esas alınmıştır.

TAŞ ÇAĞI

PALEOLİTİK

- İnsanlar avcı ve toplayıcı hayat tarzına sahiptir.
- Giyim için bitki lifi ve hayvan derisi kullandılar.
- Çakmak taşı ve hayvan kemiği kullanarak aletler yaptılar.
- Ateş bu dönemde bulundu.
- İstanbul Yarımburgaz, Antalya Karain mağaraları örnektir.

MEZOLİTİK

- İnsanlar avcı ve toplayıcı hayat tarzına sahiptir.
- Mikrolit ve obsidiyenden küçük taş aletler yapıldı.
- Nehir ve göl kenarında küçük köylere yerleştiler.
- Antalya Beldibi, Belbaşı ve Öküzini mağaraları örnektir.

NEOLİTİK

- Tarım başlamış ve hayvanlar evcilleştirilmiştir.
- Yerleşik yaşam başlamış megaron tipi evler görülmüştür.
- Çanak ve çömlek yapımı başlamıştır.
- Buğdayın ana vatanı Şanlıurfa yakınlarındaki Karacadağ'dır.
- Diyarbakır Çayönü ve Malatya Caferhöyük örnektir.

MADEN ÇAĞI

BAKIR (KALKOLİTİK)

- Kalkolitik Çağ, insanlığın Taş Devri'nden Maden Devri'ne geçiş dönemidir.
- İlk kullanılan maden bakırdır.
- Köyler şehirlere dönüşmeye başlamıştır.

TUNÇ

- Bu çağda insanlar, tunç yanında altın ve gümüş gibi değerli madenleri de işlemiştir.
- Madencilik, iş bölümüne dayalı şehir yaşamının başlamasını sağlamıştır.
- Yazı, Anadolu'da Tunç Çağı'nda kullanılmaya başlamıştır.

DEMİR

- Bu çağda silah yapım teknikleri ve ticaret gelişmiştir.
- Küçük şehir devletlerinin yerini büyük devletler almaya başlamıştır.
- Devrin sonunda yazının icadıyla tarih çağlarına geçilmiştir.

EN ESKİ YERLEŞİM YERLERİ

Göbeklitepe: Şanlıurfa, Örencik köyü yakınlarındadır. 12.000 yıl öncesine uzanan bir kült merkezi olduğu anlaşılmıştır. Neolitik Dönem için eşsiz bir kutsal alan olduğu anlaşılmıştır. İnsanın avcı toplayıcı olarak yaşamını sürdürdüğü bir dönemde, ileri düzeyde mimarlık gerektiren tapınaklar inşa edilmesi tüm dünyada hayretle karşılanmıştır. Tarih öncesi insanın inanç dünyasını yansıtan canlı figürlerle zenginleştirilmiş tapınaklar, Göbeklitepe'yi arkeoloji tarihinin en önemli keşiflerinden biri yapmaktadır.



KRİTİK BİLGİ

Göbeklitepe; Dünyanın **en eski ve en büyük tapınak yerleşkesi** olarak kabul edilir.

Çatalhöyük: Konya'nın Çumra ilçesinde yer almaktadır. Burası ilk ev mimarisi, ilk manzara resmi, ana tanrıça kültü gibi özgün buluntuları ve inanç eserleri ile insanlık tarihine ışık tutmaktadır. Yaklaşık 9.400 yıllık geçmişi olan höyüğün mimarisi oldukça ilgi çekicidir. Bir ailenin evdeki yaşam süresi bittiğinde o ev toprakla doldurulmuş, üzerine yenisi yapılmıştır. Yeni evlerin sürekli yapılmasıyla burada 21 metre yüksekliğe sahip höyük oluşmuştur. Bina yapımında kullanılan malzeme kerpiç, ağaç ve kamıştır. Tavan üst örtüsü kamış üzerine sıkıştırılmış kil topraktır. Evler tek katlı olup eve giriş, damda açılan bir delikten merdivenle sağlanmaktadır. Her ev, bir oda ve bir depodan oluşur.



KRİTİK BİLGİ

Çatalhöyük dünyanın **ilk kent yerleşimlerinden biri** olarak kabul edilir.

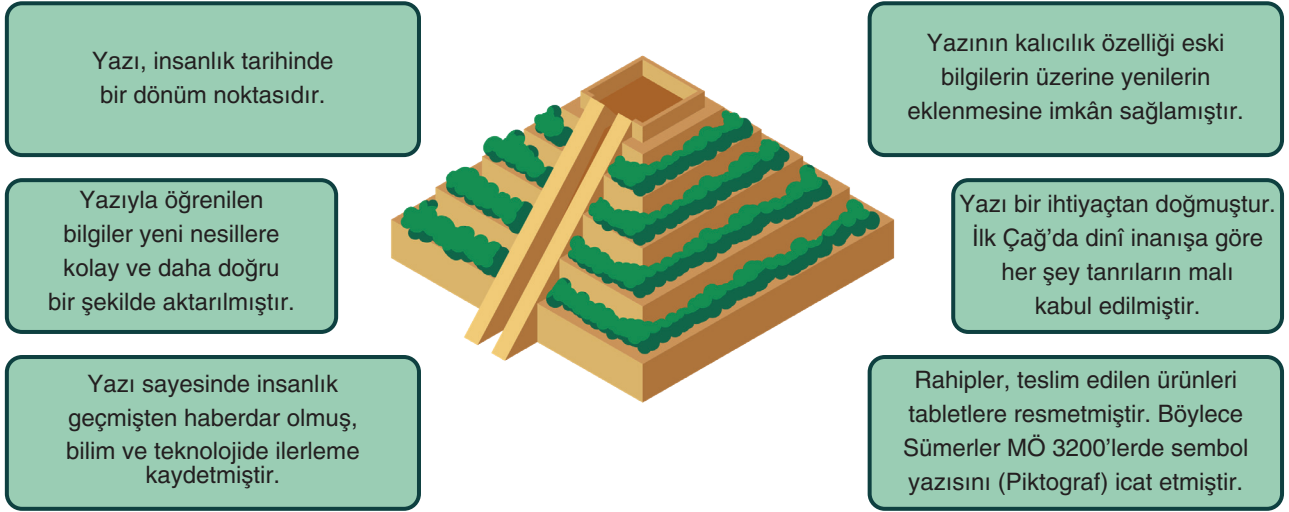
Çayönü: Diyarbakır'ın Ergani ilçesi sınırlarında bulunmaktadır. Çayönü'nde çok geniş olmayan zaman diliminde farklı yapıların katmanlarda bulunması, burada yaşayan insanların mühendislik ve mimarlık tecrübesine sahip olduklarını göstermektedir. Çayönü basit barınaklara hiç benzemeyen son derece iyi planlanmış bir mimari anlayışı sergilemektedir. Burada yuvarlak çukur tabanlı, ızgara planlı, kanallı, taş döşeli, hücre planlı ve geniş odalı yapılar ortaya çıkarılmıştır.



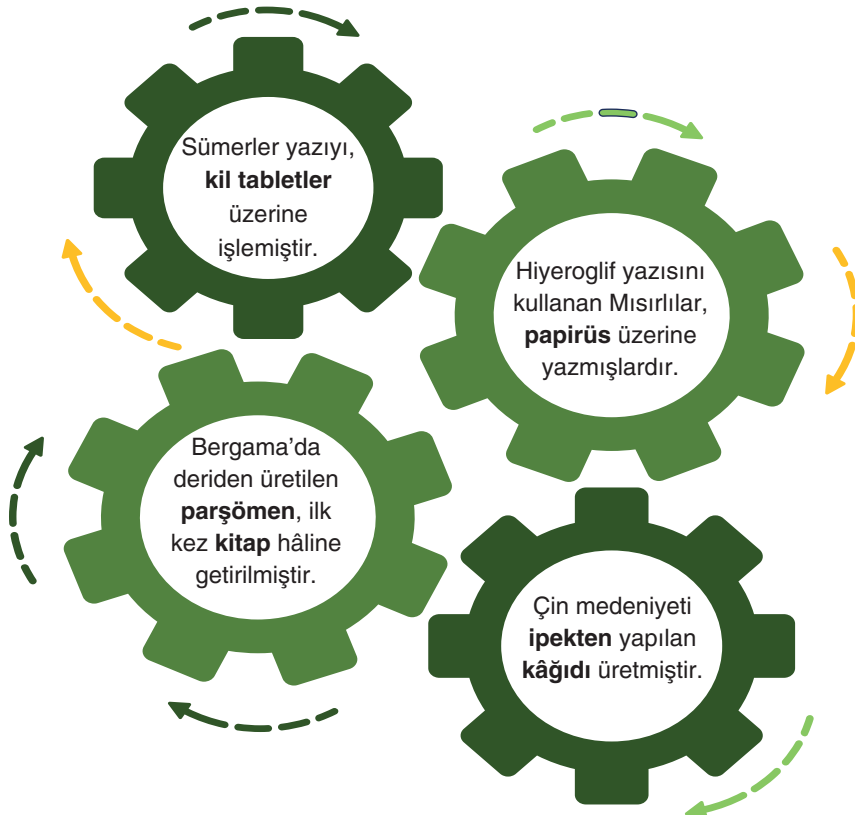
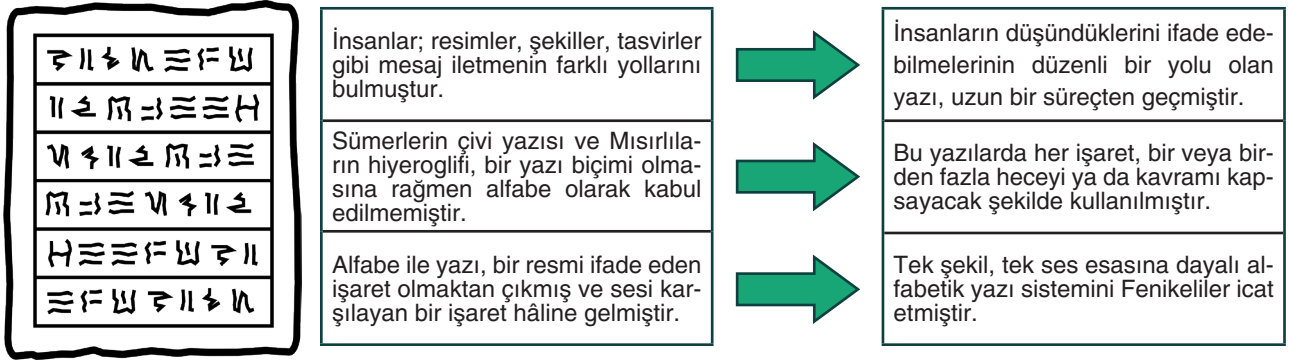
KRİTİK BİLGİ

Çayönü dünyadaki **ilk köy yerleşimlerinden biri** olarak kabul edilir.

YAZININ GELİŞİMİ



ALFABENİN SERÜVENİ





KRİTİK BİLGİ

Yazı insanlık tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir.

Yazıyla birlikte bilgiler, yeni nesillere hem daha kolay hem de daha doğru bir şekilde aktarılmıştır.

Sümerler M.Ö. 3200'lerde sembol yazısını (Piktograf) icat etmiştir.

Yazının kalıcılık özelliği, eski bilgilerin üzerine yenilerin eklenmesine imkân sağlamıştır.

Hiyeroglif yazısını kullanan Mısırlılar, papirüs üzerine yazmışlardır.

YÖNETİM VE BİLİM ALANINDA YAZI

YÖNETİM ALANINDA YAZI

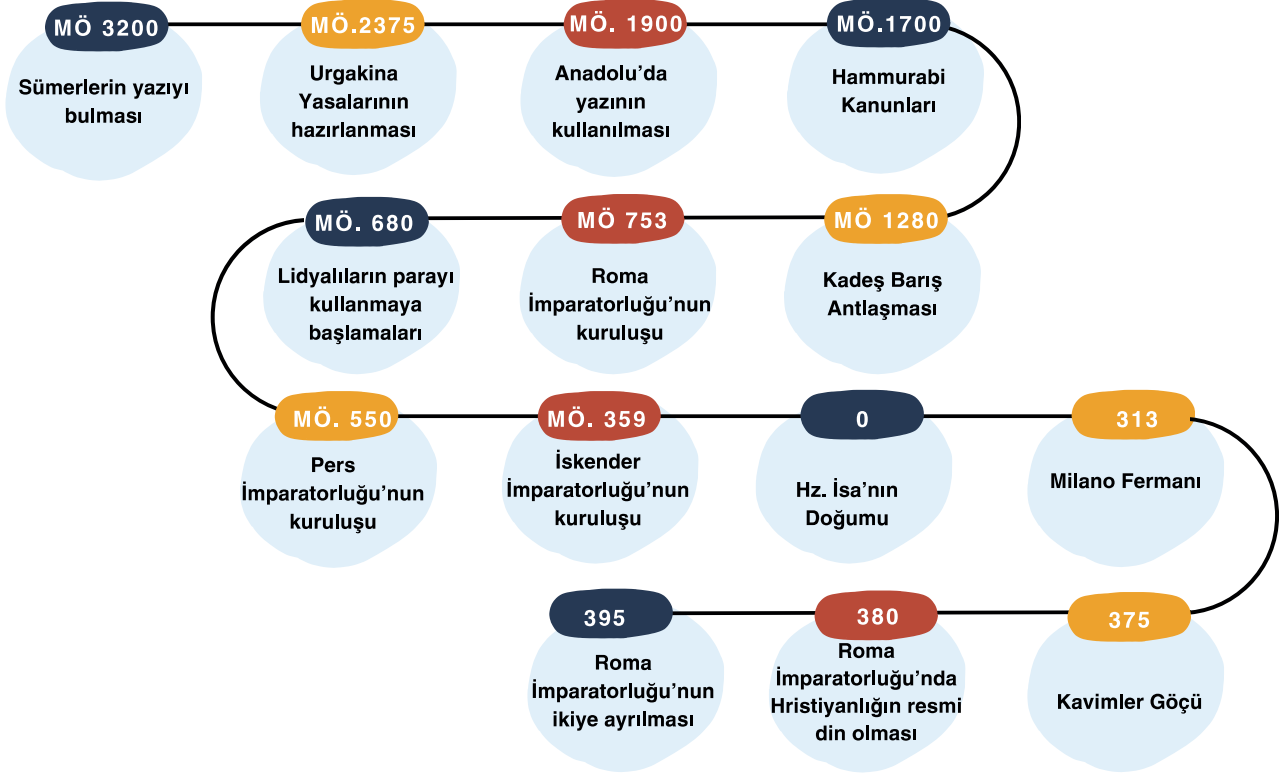
- Yönetim alanında yazı, kurumların devamlılığı ve yönetim düzeninin işleyişini sağlamıştır.
- Hammurabi, taş sütun üzerine çivi yazısıyla kanunnamesini yazdırmıştır.
- Kilden tabletlerle tutulan yıllıklar ve mektuplar, Hitit kâtiplerince saklanmıştır.

BİLİM ALANINDA YAZI

- Bilim insanları, yazı sayesinde çalışmalarını geleceğe aktarmıştır.
- Mısır, Çin, Yunan, Türk, Hint ve Mezopotamya gibi medeniyetler bilimin ilerlemesini sağlamıştır.
- Bu çalışmalar sonraki çağlarda ortaya çıkan bilimsel gelişmelere kaynaklık etmiştir.
- Tarım için mevsimlerin zamanının önceden bilinmesi çok önemlidir. Bunun için insanlık **takvimi** icat etmiştir.
- Gökyüzünü gözlemleyen insanoğlu, astronomi ilminde büyük gelişme sağlamıştır.
- Sümerler, **Ziggurat** adı verilen tapınakta gök bilimiyle ilgili gözlem yaparak bilgileri tabloştırmıştır.
- Bir yılın süresini sadece 4,5 dakikalık bir hata ile bulup takvim yapmışlardır.



İLK ÇAĞ'DA BAŞLICA MEDENİYET HAVZALARI

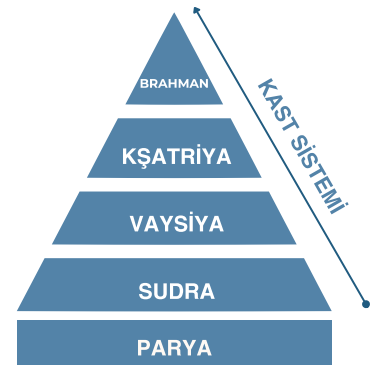


İRAN MEDENİYETİ

- Satrap'lık adı verilen eyalet sistemini oluşturdular.
- Dünyadaki ilk posta teşkilatını oluşturan Pers Uygarlığı, Sardes'den başlayıp, Ninova'ya kadar uzanan Kral Yolu'nu oluşturmuştur.

HİNT MEDENİYETİ

- İndus ve Ganj nehirleri çevresinde gelişmiştir.
- Veda, Budizm, Hinduizm gibi birçok inançlar benimsenmiştir.
- Matematikçiler ilk defa "0" 'ı kullanmışlardır.
- Kast sisteminin varlığı, milli bir kültürün ortaya çıkışını engellemiştir.



ÇİN MEDENİYETİ

- İpek Yolu'nun başlangıç noktasıdır.
- Kâğıt, barut ve pusulayı icat etmişlerdir.
- Günümüzde kullanılan masaj ve akupunktur yöntemini bulmuşlardır.

MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ

Sümerler

- Asya'dan gelen kavimler tarafından kurulmuştur.
- “**Site**” adı verilen şehir devletleri şeklinde örgütlenmişlerdir.
- MÖ 3200 yılında yazıyı icat ederek tarih çağlarını başlatmışlardır.
- **Ziggurat** isimli tapınakları aynı zamanda rasathane olarak kullanmışlardır.
- Astronomide oldukça gelişmişlerdir. İlk **ay takvimini** oluşturmuşlardır.
- Dünya'da bilinen **ilk yazılı hukuk kuralı olan “Urgakina Kanunlarını”** hazırlamışlardır.
- Matematik ve geometri ilimlerinde gelişen Sümerliler dairenin açısını 360 derece olarak hesapladılar.
- Dünyanın **ilk destanı olan Gılgamış, Tufan ve Yaratılış** destanlarını oluşturmuşlardır.



Babiller

- Irak'ta Babil kenti etrafında kurulmuştur.
- Mimaride oldukça gelişmişlerdir.
- En güçlü hükümdarlar Hammurabi döneminde “**Hammurabi Kanunları**” nı yapmışlardır.

Asurlar

- Mezopotamya'nın kuzeyinde kurulmuştur.
- Başkenti **Ninova**'dır.
- Ninova kütüphanesi dönemin en büyük kütüphanesidir.
- Uluslararası ticarete önem vermişler, Anadolu'da **Karum** adı verilen ticaret şehirleri kurmuşlardır.
- Ticari faaliyetler neticesinde Anadolu'ya yazıyı getirerek tarih çağlarının başlamasına neden oldular.

YUNAN MEDENİYETİ

- Yunanistan'ın dağlık bir coğrafyaya sahip olması, buradaki siyasi örgütlenmelerin “**polis**” adı verilen şehir devletleri şeklinde ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- Şehir devletlerinde yapılan seçimler **demokrasinin ilk uygulamaları** olarak bilinir.
- Dağlık bir coğrafyada kurulmalarından ötürü, deniz aşırı ticari faaliyetler ve **kolonicilik** temel geçim kaynaklarını oluşturmuştur.
- Dört yılda bir düzenledikleri **olimpiyatlar**, siyasi birliğin oluşmadığı Yunanistan'da kültürel birliğin oluşmasını sağlamıştır.
- Özgür düşünce ortamına sahip olan Yunanlılarda başta **Aristo** olmak üzere birçok filozof yetişti.

ANADOLU MEDENİYETLERİ

Hititler

- Anadolu'da **ilk merkezi devleti** kurdular. Merkezi Hattuşaş'dır.
- Devletin yöneticisi Kral, aynı zamanda başrahtıdır.
- Hititlerde kraliçeye **Tavananna** adı verilir.
- Krala devlet yönetiminde yardımcı olmak için soylulardan oluşan **Pankuş** meclisi oluşturulmuştur.
- Hitit Kralları Tanrılara hesap vermek için **Anal** adı verilen yıllıklar tutmuşlardır.
- Mısır Uygarlığı ile **Kadeş Antlaşmasını** imzalayan Hititler, Friglerin baskıları neticesinde zayıflama sürecine girmişlerdir.

Frigler

- Balkanlar üzerinden Anadolu'ya gelen Frigler, Hititlerin yıkılmasında etkili oldular.
- Başkentleri **Gordion**'dur.
- Krallarına **Midas** ünvanını veren Frigler, tarımsal faaliyetlerde oldukça gelişmişlerdir.
- Frig kanunlarında tarım araç – gereçlerine zarar vermenin cezası ölümdür.
- Çok tanrılı inanışa sahip olan Friglerde, en büyük Tanrıça bereket tanrıçası **Kibele**'dir.
- **Tapates** adı verilen halı ve kilim dokumaları ile meşhurlardır.

Lidyalılar

- Başkentleri **Sard** kentidir.
- Verimli tarım arazileri üzerinde kuruldukları için ihtiyaç fazlası ürünler ticarete önem vermelerin sebep oldu.
- Tarihte parayı icat ederek ticaretin gelişmesine etki ettiler.
- Paralı askerlik sitemine dayalı ordularının olması yıkılmalarında ekili oldu.

Urartular

- Doğu Anadolu'da kurulan tek uygarlıktır.
- Başkenti **Tuşpa**'dır.
- Tarım, hayvancılık ve madencilikte gelişmişlerdir.
- Ölülerini, kayalara oydukları kaya mezarlarına defnetmeleri ahiret inancının geliştiğini gösterir.

MISIR MEDENİYETİ

- Nil nehri ve etrafında gelişen bu kültür, dünyanın en gelişmiş medeniyetlerindendir.
- İlk defa hacim ve yüzey ölçmeyi geliştirmişlerdir.
- **Piramit** adı verilen mezarlar yapmışlardır.
- Mimari astronomi ve tıp alanında oldukça gelişmişlerdir.
- Ölümden sonra yaşam inancına sahiptirler. Bu sebeple ölümlerini mumyalamışlardır.
- İlk defa **güneş takvimini** kullanmışlardır.
- **Hiyeroglif** adı verilen kendilerine özgü bir resimli yaz kullanmışlardır.

**DOĞU AKDENİZ UYGARLIKLARI****Fenikeliler**

- Bugünkü Lübnan topraklarının Akdeniz'e bakan bölümünde kuruldu.
- Şehir devletleri şeklinde örgütlenmişlerdir.
- Topraklarını verimsiz olması nedeniyle deniz aşırı ticarete gelişmişlerdir.
- Alfabeyi icat etmişlerdir.

İbraniler

- Filistin topraklarında yaşamışlardır.
- Dünyada **ilk defa tek tanrılı inanış** bu toplumda görülmüştür. (Musevilik)
- Dinlerini milli kimlik haline getirmişlerdir. Bu nedenle dünyanın dört bir yanına küçük gruplar halinde dağılmalarına rağmen milli kimliklerini kaybetmediler.

𐤀	𐤁	𐤂	𐤃	𐤄	𐤅	𐤆	𐤇	𐤈	𐤉	𐤊	𐤋	𐤌	𐤍	𐤎	𐤏	𐤐	𐤑	𐤒	𐤓	𐤔	𐤕	𐤖	𐤗	𐤘	𐤙	𐤚	𐤛	𐤜	𐤝	𐤞	𐤟	𐤠	𐤡	𐤢	𐤣	𐤤	𐤥	𐤦	𐤧	𐤨	𐤩	𐤪	𐤫	𐤬	𐤭	𐤮	𐤯	𐤰	𐤱	𐤲	𐤳	𐤴	𐤵	𐤶	𐤷	𐤸	𐤹	𐤺	𐤻	𐤼	𐤽	𐤾	𐤿	𐥀	𐥁	𐥂	𐥃	𐥄	𐥅	𐥆	𐥇	𐥈	𐥉	𐥊	𐥋	𐥌	𐥍	𐥎	𐥏	𐥐	𐥑	𐥒	𐥓	𐥔	𐥕	𐥖	𐥗	𐥘	𐥙	𐥚	𐥛	𐥜	𐥝	𐥞	𐥟	𐥠	𐥡	𐥢	𐥣	𐥤	𐥥	𐥦	𐥧	𐥨	𐥩	𐥪	𐥫	𐥬	𐥭	𐥮	𐥯	𐥰	𐥱	𐥲	𐥳	𐥴	𐥵	𐥶	𐥷	𐥸	𐥹	𐥺	𐥻	𐥼	𐥽	𐥾	𐥿	𐦀	𐦁	𐦂	𐦃	𐦄	𐦅	𐦆	𐦇	𐦈	𐦉	𐦊	𐦋	𐦌	𐦍	𐦎	𐦏	𐦐	𐦑	𐦒	𐦓	𐦔	𐦕	𐦖	𐦗	𐦘	𐦙	𐦚	𐦛	𐦜	𐦝	𐦞	𐦟	𐦠	𐦡	𐦢	𐦣	𐦤	𐦥	𐦦	𐦧	𐦨	𐦩	𐦪	𐦫	𐦬	𐦭	𐦮	𐦯	𐦰	𐦱	𐦲	𐦳	𐦴	𐦵	𐦶	𐦷	𐦸	𐦹	𐦺	𐦻	𐦼	𐦽	𐦾	𐦿	𐧀	𐧁	𐧂	𐧃	𐧄	𐧅	𐧆	𐧇	𐧈	𐧉	𐧊	𐧋	𐧌	𐧍	𐧎	𐧏	𐧐	𐧑	𐧒	𐧓	𐧔	𐧕	𐧖	𐧗	𐧘	𐧙	𐧚	𐧛	𐧜	𐧝	𐧞	𐧟	𐧠	𐧡	𐧢	𐧣	𐧤	𐧥	𐧦	𐧧	𐧨	𐧩	𐧪	𐧫	𐧬	𐧭	𐧮	𐧯	𐧰	𐧱	𐧲	𐧳	𐧴	𐧵	𐧶	𐧷	𐧸	𐧹	𐧺	𐧻	𐧼	𐧽	𐧾	𐧿	𐨀	𐨁	𐨂	𐨃	𐨄	𐨅	𐨆	𐨇	𐨈	𐨉	𐨊	𐨋	𐨌	𐨍	𐨎	𐨏	𐨐	𐨑	𐨒	𐨓	𐨔	𐨕	𐨖	𐨗	𐨘	𐨙	𐨚	𐨛	𐨜	𐨝	𐨞	𐨟	𐨠	𐨡	𐨢	𐨣	𐨤	𐨥	𐨦	𐨧	𐨨	𐨩	𐨪	𐨫	𐨬	𐨭	𐨮	𐨯	𐨰	𐨱	𐨲	𐨳	𐨴	𐨵	𐨶	𐨷	𐨸	𐨹	𐨺	𐨻	𐨼	𐨽	𐨾	𐨿	𐩀	𐩁	𐩂	𐩃	𐩄	𐩅	𐩆	𐩇	𐩈	𐩉	𐩊	𐩋	𐩌	𐩍	𐩎	𐩏	𐩐	𐩑	𐩒	𐩓	𐩔	𐩕	𐩖	𐩗	𐩘	𐩙	𐩚	𐩛	𐩜	𐩝	𐩞	𐩟	𐩠	𐩡	𐩢	𐩣	𐩤	𐩥	𐩦	𐩧	𐩨	𐩩	𐩪	𐩫	𐩬	𐩭	𐩮	𐩯	𐩰	𐩱	𐩲	𐩳	𐩴	𐩵	𐩶	𐩷	𐩸	𐩹	𐩺	𐩻	𐩼	𐩽	𐩾	𐩿	𐪀	𐪁	𐪂	𐪃	𐪄	𐪅	𐪆	𐪇	𐪈	𐪉	𐪊	𐪋	𐪌	𐪍	𐪎	𐪏	𐪐	𐪑	𐪒	𐪓	𐪔	𐪕	𐪖	𐪗	𐪘	𐪙	𐪚	𐪛	𐪜	𐪝	𐪞	𐪟	𐪠	𐪡	𐪢	𐪣	𐪤	𐪥	𐪦	𐪧	𐪨	𐪩	𐪪	𐪫	𐪬	𐪭	𐪮	𐪯	𐪰	𐪱	𐪲	𐪳	𐪴	𐪵	𐪶	𐪷	𐪸	𐪹	𐪺	𐪻	𐪼	𐪽	𐪾	𐪿	𐫀	𐫁	𐫂	𐫃	𐫄	𐫅	𐫆	𐫇	𐫈	𐫉	𐫊	𐫋	𐫌	𐫍	𐫎	𐫏	𐫐	𐫑	𐫒	𐫓	𐫔	𐫕	𐫖	𐫗	𐫘	𐫙	𐫚	𐫛	𐫜	𐫝	𐫞	𐫟	𐫠	𐫡	𐫢	𐫣	𐫤	𐫥	𐫦	𐫧	𐫨	𐫩	𐫪	𐫫	𐫬	𐫭	𐫮	𐫯	𐫰	𐫱	𐫲	𐫳	𐫴	𐫵	𐫶	𐫷	𐫸	𐫹	𐫺	𐫻	𐫼	𐫽	𐫾	𐫿	𐬀	𐬁	𐬂	𐬃	𐬄	𐬅	𐬆	𐬇	𐬈	𐬉	𐬊	𐬋	𐬌	𐬍	𐬎	𐬏	𐬐	𐬑	𐬒	𐬓	𐬔	𐬕	𐬖	𐬗	𐬘	𐬙	𐬚	𐬛	𐬜	𐬝	𐬞	𐬟	𐬠	𐬡	𐬢	𐬣	𐬤	𐬥	𐬦	𐬧	𐬨	𐬩	𐬪	𐬫	𐬬	𐬭	𐬮	𐬯	𐬰	𐬱	𐬲	𐬳	𐬴	𐬵	𐬶	𐬷	𐬸	𐬹	𐬺	𐬻	𐬼	𐬽	𐬾	𐬿	𐭀	𐭁	𐭂	𐭃	𐭄	𐭅	𐭆	𐭇	𐭈	𐭉	𐭊	𐭋	𐭌	𐭍	𐭎	𐭏	𐭐	𐭑	𐭒	𐭓	𐭔	𐭕	𐭖	𐭗	𐭘	𐭙	𐭚	𐭛	𐭜	𐭝	𐭞	𐭟	𐭠	𐭡	𐭢	𐭣	𐭤	𐭥	𐭦	𐭧	𐭨	𐭩	𐭪	𐭫	𐭬	𐭭	𐭮	𐭯	𐭰	𐭱	𐭲	𐭳	𐭴	𐭵	𐭶	𐭷	𐭸	𐭹	𐭺	𐭻	𐭼	𐭽	𐭾	𐭿	𐮀	𐮁	𐮂	𐮃	𐮄	𐮅	𐮆	𐮇	𐮈	𐮉	𐮊	𐮋	𐮌	𐮍	𐮎	𐮏	𐮐	𐮑	𐮒	𐮓	𐮔	𐮕	𐮖	𐮗	𐮘	𐮙	𐮚	𐮛	𐮜	𐮝	𐮞	𐮟	𐮠	𐮡	𐮢	𐮣	𐮤	𐮥	𐮦	𐮧	𐮨	𐮩	𐮪	𐮫	𐮬	𐮭	𐮮	𐮯	𐮰	𐮱	𐮲	𐮳	𐮴	𐮵	𐮶	𐮷	𐮸	𐮹	𐮺	𐮻	𐮼	𐮽	𐮾	𐮿	𐯀	𐯁	𐯂	𐯃	𐯄	𐯅	𐯆	𐯇	𐯈	𐯉	𐯊	𐯋	𐯌	𐯍	𐯎	𐯏	𐯐	𐯑	𐯒	𐯓	𐯔	𐯕	𐯖	𐯗	𐯘	𐯙	𐯚	𐯛	𐯜	𐯝	𐯞	𐯟	𐯠	𐯡	𐯢	𐯣	𐯤	𐯥	𐯦	𐯧	𐯨	𐯩	𐯪	𐯫	𐯬	𐯭	𐯮	𐯯	𐯰	𐯱	𐯲	𐯳	𐯴	𐯵	𐯶	𐯷	𐯸	𐯹	𐯺	𐯻	𐯼	𐯽	𐯾	𐯿	𐰀	𐰁	𐰂	𐰃	𐰄	𐰅	𐰆	𐰇	𐰈	𐰉	𐰊	𐰋	𐰌	𐰍	𐰎	𐰏	𐰐	𐰑	𐰒	𐰓	𐰔	𐰕	𐰖	𐰗	𐰘	𐰙	𐰚	𐰛	𐰜	𐰝	𐰞	𐰟	𐰠	𐰡	𐰢	𐰣	𐰤	𐰥	𐰦	𐰧	𐰨	𐰩	𐰪	𐰫	𐰬	𐰭	𐰮	𐰯	𐰰	𐰱	𐰲	𐰳	𐰴	𐰵	𐰶	𐰷	𐰸	𐰹	𐰺	𐰻	𐰼	𐰽	𐰾	𐰿	𐱀	𐱁	𐱂	𐱃	𐱄	𐱅	𐱆	𐱇	𐱈	𐱉	𐱊	𐱋	𐱌	𐱍	𐱎	𐱏	𐱐	𐱑	𐱒	𐱓	𐱔	𐱕	𐱖	𐱗	𐱘	𐱙	𐱚	𐱛	𐱜	𐱝	𐱞	𐱟	𐱠	𐱡	𐱢	𐱣	𐱤	𐱥	𐱦	𐱧	𐱨	𐱩	𐱪	𐱫	𐱬	𐱭	𐱮	𐱯	𐱰	𐱱	𐱲	𐱳	𐱴	𐱵	𐱶	𐱷	𐱸	𐱹	𐱺	𐱻	𐱼	𐱽	𐱾	𐱿	𐲀	𐲁	𐲂	𐲃	𐲄	𐲅	𐲆	𐲇	𐲈	𐲉	𐲊	𐲋	𐲌	𐲍	𐲎	𐲏	𐲐	𐲑	𐲒	𐲓	𐲔	𐲕	𐲖	𐲗	𐲘	𐲙	𐲚	𐲛	𐲜	𐲝	𐲞	𐲟	𐲠	𐲡	𐲢	𐲣	𐲤	𐲥	𐲦	𐲧	𐲨	𐲩	𐲪	𐲫	𐲬	𐲭	𐲮	𐲯	𐲰	𐲱	𐲲	𐲳	𐲴	𐲵	𐲶	𐲷	𐲸	𐲹	𐲺	𐲻	𐲼	𐲽	𐲾	𐲿	𐳀	𐳁	𐳂	𐳃	𐳄	𐳅	𐳆	𐳇	𐳈	𐳉	𐳊	𐳋	𐳌	𐳍	𐳎	𐳏	𐳐	𐳑	𐳒	𐳓	𐳔	𐳕	𐳖	𐳗	𐳘	𐳙	𐳚	𐳛	𐳜	𐳝	𐳞	𐳟	𐳠	𐳡	𐳢	𐳣	𐳤	𐳥	𐳦	𐳧	𐳨	𐳩	𐳪	𐳫	𐳬	𐳭	𐳮	𐳯	𐳰	𐳱	𐳲	𐳳	𐳴	𐳵	𐳶	𐳷	𐳸	𐳹	𐳺	𐳻	𐳼	𐳽	𐳾	𐳿	𐴀	𐴁	𐴂	𐴃	𐴄	𐴅	𐴆	𐴇	𐴈	𐴉	𐴊	𐴋	𐴌	𐴍	𐴎	𐴏	𐴐	𐴑	𐴒	𐴓	𐴔	𐴕	𐴖	𐴗	𐴘	𐴙	𐴚	𐴛	𐴜	𐴝	𐴞	𐴟	𐴠	𐴡	𐴢	𐴣	𐴤	𐴥	𐴦	𐴧	𐴨	𐴩	𐴪	𐴫	𐴬	𐴭	𐴮	𐴯	𐴰	𐴱	𐴲	𐴳	𐴴	𐴵	𐴶	𐴷	𐴸	𐴹	𐴺	𐴻	𐴼	𐴽	𐴾	𐴿	𐵀	𐵁	𐵂	𐵃	𐵄	𐵅	𐵆	𐵇	𐵈	𐵉	𐵊	𐵋	𐵌	𐵍	𐵎	𐵏	𐵐	𐵑	𐵒	𐵓	𐵔	𐵕	𐵖	𐵗	𐵘	𐵙	𐵚	𐵛	𐵜	𐵝	𐵞	𐵟	𐵠	𐵡	𐵢	𐵣	𐵤	𐵥	𐵦	𐵧	𐵨	𐵩	𐵪	𐵫	𐵬	𐵭	𐵮	𐵯	𐵰	𐵱	𐵲	𐵳	𐵴	𐵵	𐵶	𐵷	𐵸	𐵹	𐵺	𐵻	𐵼	𐵽	𐵾	𐵿	𐶀	𐶁	𐶂	𐶃	𐶄	𐶅	𐶆	𐶇	𐶈	𐶉	𐶊	𐶋	𐶌	𐶍	𐶎	𐶏	𐶐	𐶑	𐶒	𐶓	𐶔	𐶕	𐶖	𐶗	𐶘	𐶙	𐶚	𐶛	𐶜	𐶝	𐶞	𐶟	𐶠	𐶡	𐶢	𐶣	𐶤	𐶥	𐶦	𐶧	𐶨	𐶩	𐶪	𐶫	𐶬	𐶭	𐶮	𐶯	𐶰	𐶱	𐶲	𐶳	𐶴	𐶵	𐶶	𐶷	𐶸	𐶹	𐶺	𐶻	𐶼	𐶽	𐶾	𐶿	𐷀	𐷁	𐷂	𐷃	𐷄	𐷅	𐷆	𐷇	𐷈	𐷉	𐷊	𐷋	𐷌	𐷍	𐷎	𐷏	𐷐	𐷑	𐷒	𐷓	𐷔	𐷕	𐷖	𐷗	𐷘	𐷙	𐷚	𐷛	𐷜	𐷝	𐷞	𐷟	𐷠	𐷡	𐷢	𐷣	𐷤	𐷥	𐷦	𐷧	𐷨	𐷩	𐷪	𐷫	𐷬	𐷭	𐷮	𐷯	𐷰	𐷱	𐷲	𐷳	𐷴	𐷵	𐷶	𐷷	𐷸	𐷹	𐷺	𐷻	𐷼	𐷽	𐷾	𐷿	𐸀	𐸁	𐸂	𐸃	𐸄	𐸅	𐸆	𐸇	𐸈	𐸉	𐸊	𐸋	𐸌	𐸍	𐸎	𐸏	𐸐	𐸑	𐸒	𐸓	𐸔	𐸕	𐸖	𐸗	𐸘	𐸙	𐸚	𐸛	𐸜	𐸝	𐸞	𐸟	𐸠	𐸡	𐸢	𐸣	𐸤	𐸥	𐸦	𐸧	𐸨	𐸩	𐸪	𐸫	𐸬	𐸭	𐸮	𐸯	𐸰	𐸱	𐸲	𐸳	𐸴	𐸵	𐸶	𐸷	𐸸	𐸹	𐸺	𐸻	𐸼	𐸽	𐸾	𐸿	𐹀	𐹁	𐹂	𐹃	𐹄	𐹅	𐹆	𐹇	𐹈	𐹉	𐹊	𐹋	𐹌	𐹍	𐹎	𐹏	𐹐	𐹑	𐹒	𐹓	𐹔	𐹕	𐹖	𐹗	𐹘	𐹙	𐹚	𐹛	𐹜	𐹝	𐹞	𐹟	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--

İNSAN VE GÖÇ

İnsanlığın yeryüzündeki serüveninde toplumların sosyal ve ekonomik aşamaları şöyle sıralanabilir:

- Avcılık-toplayıcılık
- Çobanlık
- Tarım
- Yerleşik hayat

Göç: Çeşitli sebeplerden dolayı bireylerin ya da toplulukların yaşadıkları yerleri terk ederek başka yerlere gitmeleridir.

İnsanların yaşadıkları yerden göç etme nedenleri:

- Doğadan daha fazla yararlanabilecekleri bilgi ve tecrübeye ulaşmaları
- Yaşanılan coğrafyanın artan nüfusun beslenme ihtiyacını karşılamaması

TOPLULUKLARIN YENİ COĞRAFYALARA HAREKETLERİ

Ege Göçleri:

- “Deniz Kavimleri Hareketi” olarak da bilinir.
- MÖ XIII. yüzyıl sonları ile MÖ XII. yüzyıl başlarında iki aşamada yaşanmıştır.
- İlk olarak Yunanistan’dan Anadolu’ya doğru başlamıştır.



Ege Göçleri (Tablo)



HATIRLAYALIM

Göç eden toplumlar genellikle Ege ve Akdeniz’deki adalardan geldiği için tarihçiler bu göçlere Ege Göçleri ismini vermiştir.



KRİTİK BİLGİ

Mısır’a kadar uzanan Ege Göçleri sonucunda Mısır Devleti, verdiği güçlü mücadele ile kendisini korurken Anadolu’daki Hitit Devleti yıkılmıştır.

TÜRKLERİN ANA YURTTAN GÖÇLERİ

Türk Göçlerinin ekonomik ve siyasi olmak üzere iki temel sebebi vardır:

Ekonomik

- Ana yurt topraklarının geçim bakımından yetersiz kalması,
- Kuraklık, nüfus artışı ve otlak darlığı,
- Sınırlı bir tarım ve sadece hayvan yetiştirilebilmesi.

Siyasi

- Türk boyları arasındaki mücadeleler,
- Dış baskılara maruz kalmaları (Çin ve Moğol),
- Bağımsız yaşama isteği,
- Fetih arzusu ve Türk cihan hâkimiyeti ideali.



Konar-göçerlerin yaşam alanı

İLK ÇAĞ'IN TÛCCAR TOPLULUKLARI



İlk Çağ'ın tüccar toplulukları

Asurlar

- Kara ticaretinde gelişmişlerdir.
- İki yüzyıl kadar Anadolu'da sürdürdükleri ticari faaliyetler, Koloni Devri (MÖ 1950-1750) olarak isimlendirilir.
- Hâkimiyet alanlarını zamanla Doğu ve Güney Doğu Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır'a kadar genişletmişlerdir.

Fenikeliler

- Deniz ticaretinde gelişmişlerdir.
- Akdeniz'in farklı yerlerinde ticaret kolonileri oluşturmuşlardır.
- Gemi yapmak amacıyla gerekli keresteleri temin etmek için ormancılık faaliyeti de yürütmüşlerdir.
- Akdeniz ticaretini kontrol etmeyi başarmışlardır.

Lidyalılar

- Madencilik, tarım ve hayvancılık yapmışlardır.
- Kral Yolu sayesinde ekonomilerini güçlendirmişlerdir.
- Başkenti Sard; altın madeni ve kuyumculuk sanatı ile tanınmıştır.
- Tarihte ilk kez madenî parayı (sikke) kullanmışlardır.
- Parayı, ücretli askerlerin maaşlarını ödemek için icat ettikleri tahmin edilmektedir.

Soğdlar

- Kara ticaretinde gelişmişlerdir.
- Soğdlu tüccarlar Göktürkler korumasında İpek Yolu üzerindeki ticareti kontrol etmişlerdir.
- İslam Öncesi Dönem 'de olduğu gibi İslami Dönem 'de de İpek Yolu üzerinde etkin rol oynamışlardır.
- Soğd bölgesi, özellikle Kök Türk zamanında Orta Asya'nın ekonomik, siyasi ve kültürel merkezi olmuştur.

İLK SİYASİ YÖNETİM BİÇİMLERİ

- İlk tarım toplumlarında 10-50 aileden oluşan topluluklar zamanla büyüyerek kabileler halinde gruplandılar.



HATIRLAYALIM

Aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı bulunan büyük insan topluluklarına kabile denir.

- Zamanla coğrafya veya iklimin hayat tarzlarını şekillendirmesiyle kabileler, Mısır'da "nom", Sümerlerde "site", İyon ve Dorlarda "polis" adı verilen şehir devletlerini oluşturdular.
- Kabileler veya şehir devletlerinin başında kral veya feodal yöneticiler bulunur.
- Bunlar merkezdeki büyük krala bağlıdır.
- İlk Çağ'da bazı güçlü krallar farklı milletleri yönetimleri altına alarak imparatorluklar kurdular.



NOT

Dünyanın bilinen ilk imparatorluğu, Kral Sargon'un Mezopotamya'nın tümünü yönetimi altında birleştirmesiyle kurduğu **Akad İmparatorluğu**'dur.

- Dar bir sahil şeridinde sahip olması ve yüksek dağlarla birbirinden ayrılması nedeniyle İlk Çağ Yunan medeniyetinde merkezî devletler kurulamadı.
- Burada Atina, Sparta ve Korint gibi "polis" adı verilen şehir devletleri ortaya çıktı.
- Yunan şehir devletlerinde kralın hak ve yetkileri meclisler tarafından kısıtlanmıştı.
- Zamanla meclislerin yetkilerinin artmasıyla krallık artık saltanat olmaktan çıktı ve krallar belirli bir sınıf tarafından seçilmeye başladı.
- Böylece soylular, iktidarı ele geçirerek aristokratik yönetim anlayışını kabul ettirdiler.
- Zamanla kral, aristokratlar içerisinde belli bir zümre içerisinde seçilir oldu.
- Böylece oligarşi denilen yönetim anlayışı ortaya çıktı.
- Yunan kentlerindeki seçimlerde sadece soylular oy kullanabilirdi.
- Zaman zaman yönetimi güç yoluyla ele geçiren tiranlar ortaya çıktı.
- Persler; İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır ve hatta Yunanistan'ın bazı bölgelerini ele geçirerek büyük bir imparatorluk kurdular.
- Ülkelerini Satraplık denilen eyaletlere ayırdılar.
- Satraplıkları Satrap adı verilen yöneticiler vasıtasıyla idare ettiler.
- Satrapları ise merkezden gönderdikleri memurlar aracılığıyla denetlediler.
- Makedon Kralı İskender, önce Anadolu'yu, sonra da Pers İmparatorluğu'nun topraklarını ele geçirerek Hindistan'ın Pencap havzasına kadar devletinin sınırlarını genişletti.





- Yunan kültürünü; Anadolu, Mısır, Pers ve diğer kültürlerle kaynaştırarak Doğu ve Batının sentezi olan Helenizm adında yeni bir kültürün ortaya çıkmasına öncülük etti.
- Bugünkü İtalya'da kurulan Roma İmparatorluğu'nda sırasıyla krallık, cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri yaşandı.
- Krallık ve cumhuriyet dönemlerinde yönetim aristokratların elindeydi.
- İmparator Augustus Dönemi'nde ise imparator, yönetimin başı, başkomutan, başyargıç ve başrahip kabul edilerek tüm yetkileri elinde topladı.
- Roma Toplumu particiler, plepler ve kölelerden oluşmuştu.
- Patriciler, senatoda görev yapan soylu sınıf, plepler Roma'ya sonradan gelip yerleşenler ve köleler ise hiçbir hakka sahip olmayan kişilerdi.

İLK DEVLETLERDE SOSYOEKONOMİK HAYAT VE ORDU

- Mezopotamya'da halkın çoğunluğunu tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçiler oluşturuyordu.
- Sümerler, kuraklık ihtimaline karşı ürünleri depolamak ve dağıtmak amacıyla tapınakları depo olarak kullandılar.
- Bu ürünleri kayıt altına almak için kullanılan semboller sayesinde çivi yazısı icat edildi.



PÜF NOKTA

Mezopotamya'da medeniyetin gelişimi yazının bulunmasıyla hız kazandı.

- Lidyalılar, Kral Yolu'nu kullanarak ticarete geliştiler.
- Friglerin ise temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktı.
- Yunan coğrafyasında kurulan polisler, dağlık arazi nedeniyle yeterli hububatı üretemediler.
- Bu durum onları deniz ticaretine ve kolonizasyon faaliyetlerine yöneltti.
- Romalılar, Akdeniz ve Batı Avrupa'daki Roma topraklarında oluşan barış ortamından faydalanarak uzun mesafeli ticaret yaptılar.
- Mısır'da Nil Nehri etrafında verimli ovaların oluşması, Mısır'ın temel geçim kaynağının tarım olmasını sağladı.
- Mezopotamya'da topraklar özel mülkiyet iken Mısır'da tüm topraklar firavunlara aitti ve toprakları kullananlar kiracı durumundaydı.



KRİTİK BİLGİ

Bu durum Mezopotamya'da olduğu gibi bağımsız, zengin bir tüccar sınıfının doğmasını engellemiştir.

- Nil'in sularının taşması sonucu tarlaların sınırları birbirine karışmış ve bu tarlaları ayırmak için Mısır'da geometri bilimi gelişmiştir.
- Mısırlılar, yine bu taşkınların zamanını tespit etmek için güneş yılını hesapladılar.
- Ölümden sonraki yaşama inandıkları için ölülerini mumyaladılar.
- Böylelikle insan vücudunu tanıyarak, tıp ve eczacılık bilimlerinde geliştiler.
- Tanrı-kral anlayışına bağlı olarak firavunlar için piramit adı verilen anıt mezarlar yaptılar.



NOT

MÖ 1280'de Hititlerle Mısırlılar arasında yapılan "**Kadeş Barış Antlaşması**" tarihte bilinen ilk yazılı antlaşmadır.

- Sümerlerde askerlik soylulara ait bir meslek olmasına rağmen savaş zamanı bütün Sümerli erkekler asker sayılırdı.
- Asur Krallığı'nda kışlada eğitim yapan düzenli bir ordu vardı.
- Persler, güçlü bir orduya sahiptirler.
- Ordu içinde tamamı Perslerden seçilmiş profesyonel asker olan ve sayıları on bin ile sınırlı birlikler önemli bir yere sahipti.
- Coğrafi şartlar sebebiyle Sparta, donanma yerine kara ordu-suna yönelmiş özellikle piyadelerin eğitilmesine önem vermiş-ti.
- Askerlik konusunda çok sert kanunları olan Spartalılar, düzenli talimlerle askerlerini hazır tutmak istemişlerdi.



HUKUK

- Hukuk, toplum düzenini sağlamak için çıkarılmış ve devlet eliyle güçlendirilmiş kurallar bütünüdür.
- İnsanların toplum hâlinde yaşamaya başlaması ve ilk siyasi teşkilatların oluşmasıyla birlikte hukuka ihtiyaç duyulmuştur.
- İlk Çağ'da yapılan hukuk kuralları kaynağını akıl, gelenek ve kutsal kitaplardan almıştır.
- Yazının icadından önce hukuk kuralları, sözlü olarak nesilden nesile aktarılmıştır.
- Ancak yazıyı kullanmaya başlamalarına rağmen bazı milletler, hukuk kurallarını sözlü olarak kullanmaya devam etmiştir.
- Türkler de sözlü hukuk kurallarını uzun süre uygulamıştır. Hunlarda hukukun temelini geleneklerden alan sözlü hukuk kuralları yani töre oluşturmuştur.



SÜMERLERDE HUKUK

- Yazılı hukuk kurallarının ilk örnekleri Sümerlerde görülmektedir.
- Sümer Kralı Urkagina, kötü idare sebebiyle meydana gelen yolsuzlukları, halkın huzursuzluğunu ve hoşnutsuzluğunu gidermek için bir adaletname hazırlamıştır.
- Urkagina, yaptığı kanunlarda önceki yöneticilerin rahiplerle birleşerek halkı sömürdüğünü ifade etmiştir.
- Kanunlarda daha çok borç affı gibi konular işlenmiş ve halk rahatlatılmaya çalışılmıştır.



BABİLLERDE HUKUK

Hammurabi Kanunları

- Tanrı Şamas'ın önünde durduğu stelin alt kısmına yazdırmıştır.
- "göze göz dişe diş" anlayışıyla hazırlanmış kanunlardır.
- 282 maddeden oluşan bu kanunların girişinde Baştanrı Marduk hakkında övücü sözler bulunmaktadır.
- Marduk ile Adalet Tanrısı Şamas tarafından Hammurabi'nin nasıl kral seçildiği anlatılmaktadır.
- Daha önce yapılmış olan kanunlar, örf ve âdetler derlenip ihtiyaçlar dikkate alınarak oluşturulmuştur.
- Hammurabi; kanunlarında, adalet ve doğruluğu tesis ettiğinden, huzur ve refahı getirdiğinden söz etmektedir.



Hammurabi Kanunları'ndan Örnekler

- Bir hırsız duvarı delerek bir eve girmişse o deliğin önünde ölümle cezalandırılır ve oraya gömülür.
- Yangını söndürmeye gelen bir kimse, ev sahibinin malına göz dikip onun malını alırsa kendisi de aynı ateşe atılır.
- Bir adam bir çocuğu evlatlık alır ve oğlu olarak ona ismini verirse ve onu besleyip büyütürse büyümüş bu çocuk bir daha geri istenemez.
- Bir kişi kendisiyle aynı sınıftaki bir kişinin dişine zarar verirse onun da dişi çekilir.
- Birisini suçlayan ispata mecburdur. İspat edemezse ölüm cezasına çarptırılır.

HİTİTLERDE HUKUK

- **Gelişmiş bir hukuk sistemi vardır.** Dönemin ihtiyaçlarına göre eklemeler yapılmıştır.
- **Kanunlar insancıldır.** İçerik bakımından Sami kavimlerinin kanunlarından farklıdır. Sümer Kanunları gibi insancıldır.
- **Diğer canlılara da haklar verilmiştir.** Sadece insanları korumak için değil aynı zamanda hayvanları ve bitkileri korumak içinde yasalar çıkarmışlardır.



KRİTİK BİLGİ

Kadınlara haklar verilmiştir. Evlenme, boşanma, nikâh gibi aileyle ilgili hususlara yer vermişlerdir. Boşanma hakkı kadınlara da verilmiştir.



KRİTİK BİLGİ

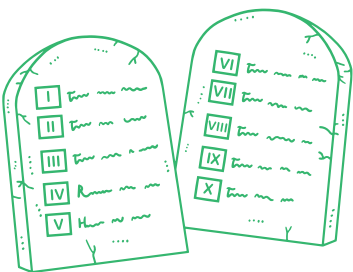
Kasit ve kaza suçları birbirinden ayrılmıştır. Cezalar belirlenirken sosyal sınıf farklılıkları esas alınmıştır. Kollektif cezalarda uygulanmıştır.

Hitit Hukukundan Örnekler

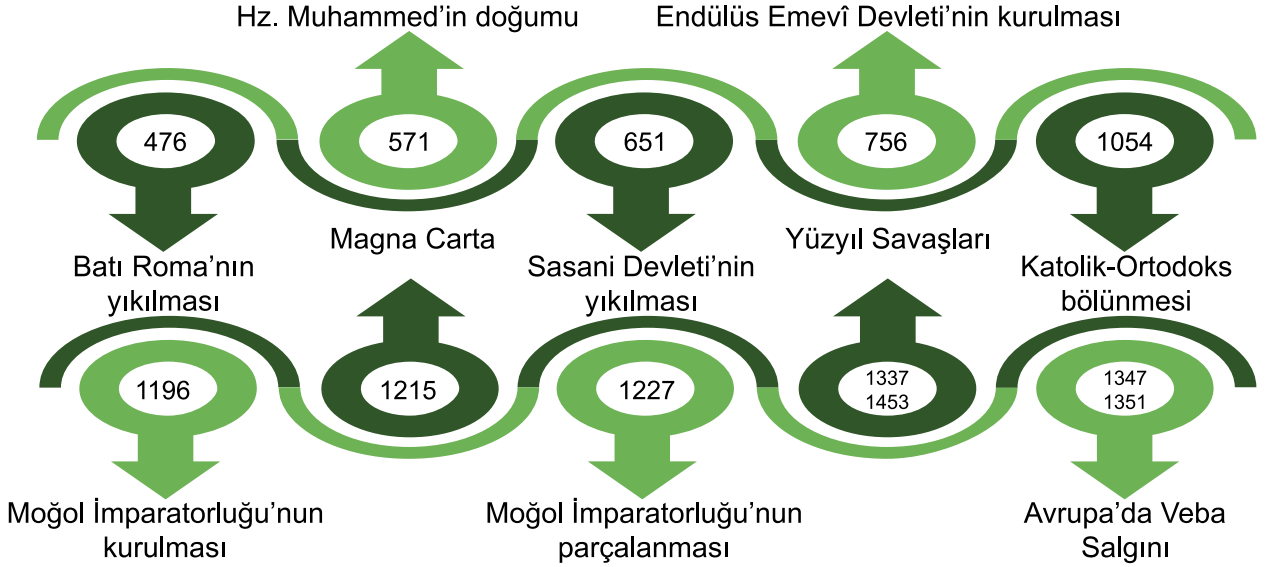
- Hırsızlığa ölüm cezası verilmez, çalınan malın üç katı gümüş ödeme cezası verilir ve hırsızlık yapana dayak atılır.
- Başkasının tarlasını yakan bir kimse yakalanırsa tarlası yanan kişiye köle olarak verilir.
- Büyücülük yapan sosyal konumuna göre ölümle cezalandırılır ya da sürgün edilir.
- Bir kişi kralın hükmüne karşı gelirse onun evi harap edilir.

İBRANİLERDE HUKUK

- İbranilere kadar çok tanrılı din inancı yaygınken İbraniler tek tanrılı semavi din inancını benimsemiş ve bunun sonucunda ilahi kökenli hukuk kuralları görmeye başlamıştır.
- "On Emir" olarak bilinen bu hükümler, İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışlarından sonra Sina Dağı'nda Allah tarafından Hz. Musa'ya bildirilen emirlerdir.
- Yahudi inancına göre tanrı ile İsrailoğulları arasında yapılan ahdi (anlaşma) içeren Yahudilerin kutsal kitabına Hristiyanlar, günümüzde "Ahd-i Atîk" (Eski Ahit) demektedir.



ORTA ÇAĞ'DA SİYASİ OLAYLAR



ORTA ÇAĞ'DA SİYASİ YAPILAR

ÇİN İMPARATORLUĞU

- Mançurya, İç Moğolistan, Doğu Türkistan ve Tibet bölgelerini içine alan Büyük Okyanus'a kadar uzanan coğrafyada kurulmuştur.
- "Göğün Oğlu" sayılan Çin imparatoru, yönettiği insanlardan üstün sayılsa da kutsal görülmemiştir.

DOĞU ROMA İMPARATORLUĞU

- Doğu Roma İmparatorluğu, bugünkü İstanbul'da kurulduğu için tarihçiler tarafından Bizans olarak adlandırılmıştır.
- Doğu Roma İmparatorluğu; Anadolu, Balkanlar, Mısır, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika coğrafyasında etkili olmuştur.

SASANI İMPARATORLUĞU

- Kafkasya, Mezopotamya ve İran'a hakimdir. Pers devlet geleneğini benimseyen Sasanilerde soy dayanışması dikkat çekmektedir.
- İmparatorluğun başında Şehinşah (Krallar Kralı) unvanını kullanan hükümdar bulunmaktaydı.
- Hz. Ömer Nihavend Savaşı ile Sasanileri 651 yılında yıkmıştır.

MOĞOL İMPARATORLUĞU

- Moğol İmparatorluğu'nu kuran Temuçin, 1206'da yapılan kurultayda Türk-Moğol boyları tarafından kağan seçilerek Cengiz adını almıştır.
- Moğol boylarını bir araya toplayan Cengiz Han, istila hareketleri ile dünyanın en geniş kara imparatorluğunu kumuştur.

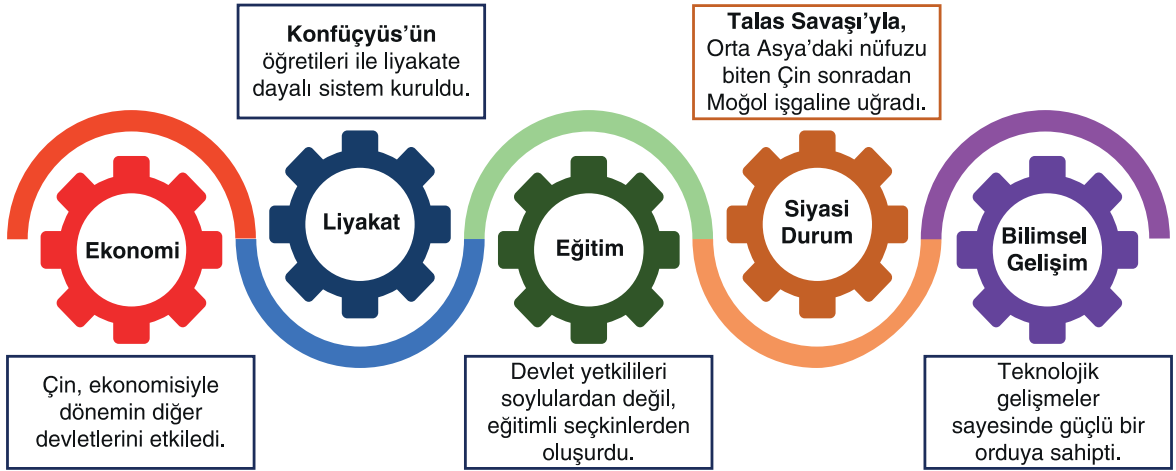


KRİTİK BİLGİ

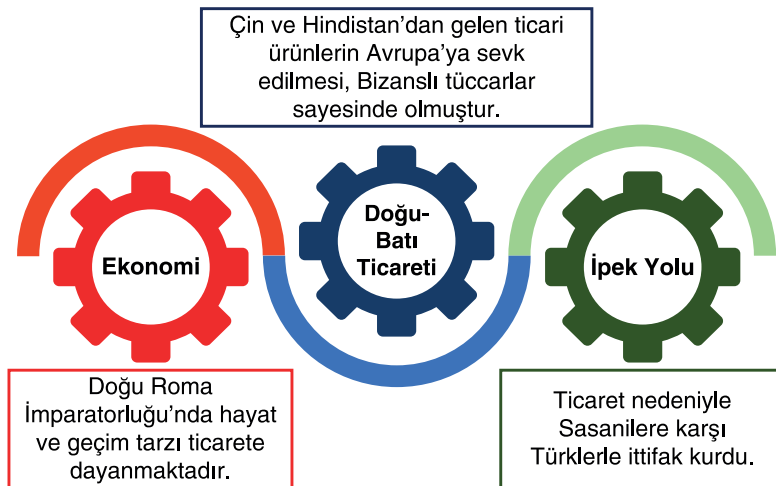
Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun mezhebi **Ortodoksluk'tur**.
Sasani İmparatorları **Şehinşah** (Krallar kralı) ünvanını kullandılar.

SOSYOEKONOMİK DURUM

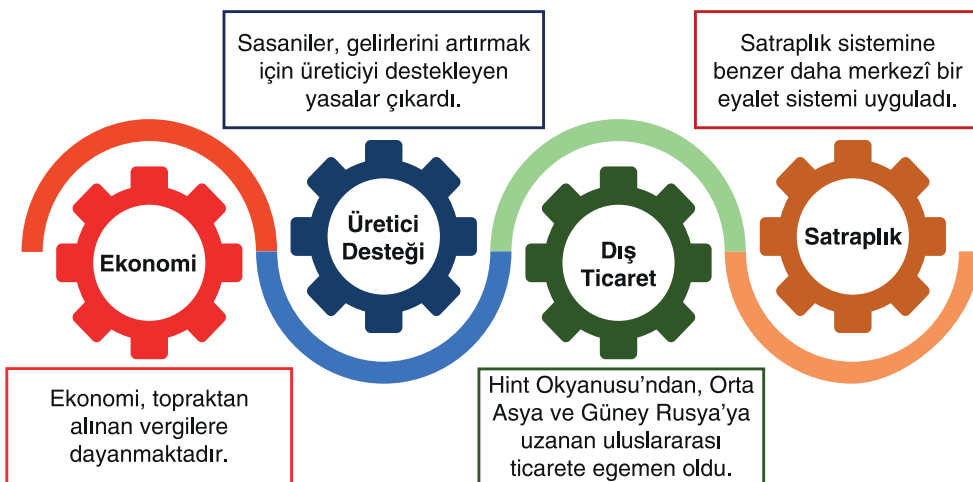
ÇİN İMPARATORLUĞU



DOĞU ROMA İMPARATORLUĞU

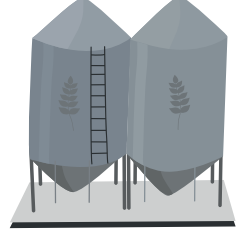


SASANI İMPARATORLUĞU



ARTI ÜRÜNDEN SOSYAL SINIFLARA

Tarımla geçinen toplumlarda kuraklık, beraberinde kıtlığı getirdiği için önemli bir sorun olmuştur. Bu bölgelerde “artı ürün” üretmek ve bunları depolamak son derece önemlidir.



- Üretimin artmasıyla birlikte ortaya çıkan ihtiyaç fazlası ürüne **artı ürün** denilir.
- Artı ürün, kuraklığın olduğu bölgelerde oldukça önemlidir.
- Artı ürünü organize etmek için, üretimin planlanması, ürünün depolanması ve korunmasını zorunlu hale getirmiştir.
- Artı ürünle birlikte toplumda çiftçi, esnaf, tüccar, din adamı ve savaşçılar gibi **toplumsal tabakalar** ortaya çıktı.
- İlk çağda toprak mülkiyeti, Mezopotamya’da şahıslara, Mısır’da Firavun’a aitti.
- İlk çağda devletler halktan vergi toplama ihtiyacını hissetmişlerdir. Vergiler; emeğe dayalı, ayni ve nakdi olmak üzere üç gruba ayrılırdı.
- Batı ve Orta Avrupa ülkelerinde toprak sahibi senyörlerin askeri, siyasi ve ekonomik tüm hakları elinde bulundurduğu sisteme **Feodalizm** denir.

İLK VE ORTA ÇAĞ’DA TOPLUMSAL TABAKALAŞMA

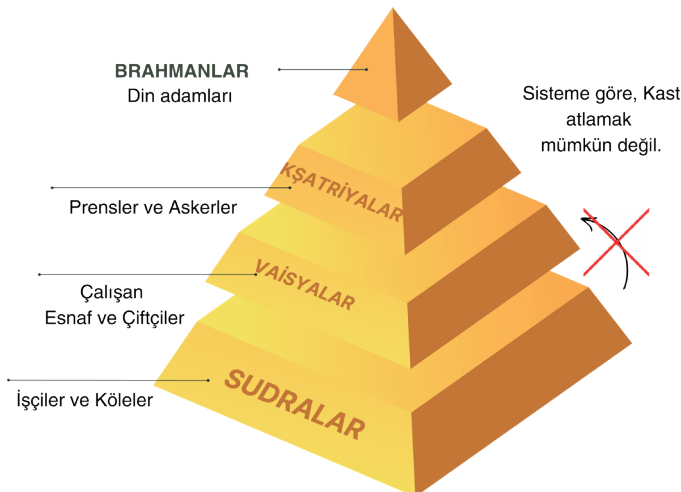
- Toplumsal tabakalaşma, insanlar arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizliğin görünür hale gelmesidir.
- Tabakalaşma, insanların daha çok tüketici olduğu tarih öncesi çağlarda görülmemiştir.
- Toprağa dayalı üretim ve ekonomi anlayışları yaygınlaştıkça, tabakalaşmanın da arttığını görmekteyiz.



KRİTİK BİLGİ

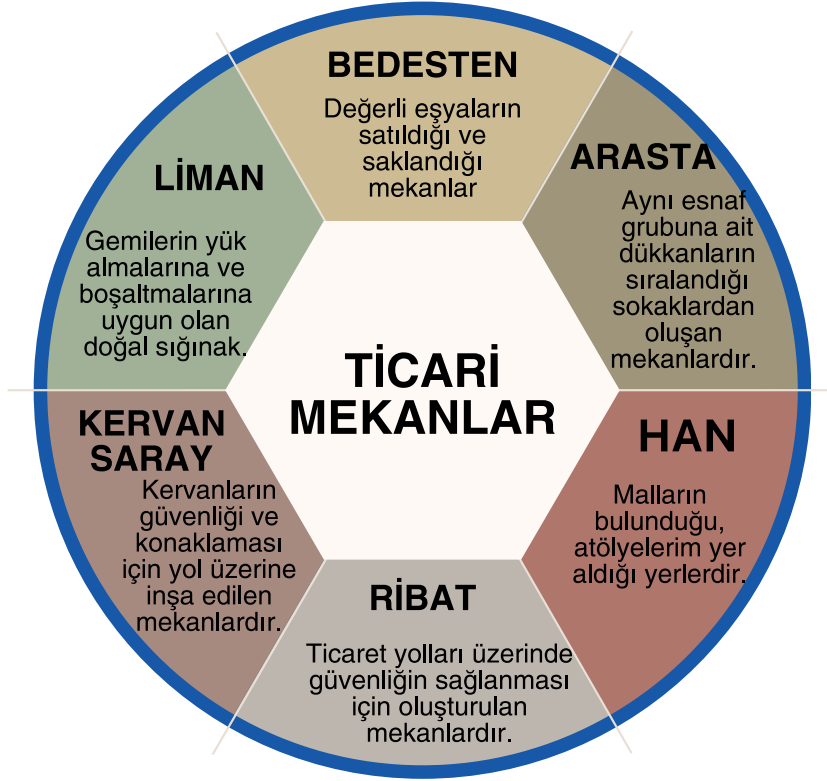
Toplumsal tabakalaşmanın ortaya çıkışında cinsiyet, eğitim, inanç, gelir ve etnik köken gibi unsurlar etkilidir.

- Eski Mısır, Eski Yunan, Yakın Doğu ve Roma gibi ilk çağ uygarlıklarında toplumsal tabakalaşma görülmektedir.
- İlk çağlardaki tabakalaşmada kölelik, devlet ve aile gibi toplumun temel taşlarından birisi olmuştur.
- Başlangıçta hiçbir hakkı olmayan kölelik düzeni, sonradan azat edilmek gibi birtakım haklara sahip olmuştur.
- Dünya üzerindeki toplumsal tabakalaşma sistemlerinde en katı kurallar kast sisteminde yer almaktadır.



ORTA ÇAĞ'DA TİCARET

- Orta Çağ'da tarım temel ekonomik uğraş olsa da ticaret alanında da önemli gelişmeler yaşanmıştır.
- İhtiyaç duyulan ürünlere sahip olma düşüncesi, mesafelere aldırmaksızın ticari faaliyetlerin yoğunlaşmasına sebep oldu.
- Orta Çağ'da ticaret karayolu ve deniz yolu üzerindeki güzergahlardan yapıldı.
- Ticari faaliyetler sırasında ürünlerin taşınması ve güvenliğinin sağlanması yeni ticari mekanların ortaya çıkmasına sebep oldu.



ORTA ÇAĞDA TİCARET YOLLARI



Kral Yolu

- Pers Kralı I. Darius tarafından tamir ettirilip geliştirilmiştir.
- Lidyalıların başkenti Sardes'den başlar, İç Anadolu bölgesini katettikten sonra Irak'taki Ninova üzerinden Perslerin başkentine uzanır.
- Kral yolu, ticaretin yanı sıra haberleşme ve orduların hareket etmesi içinde kullanılmıştır.

Kürk Yolu

- Karadeniz kıyılarından başlayarak, Kafkaslar ve Hazar Denizi'nin kuzeyinde Orta Asya ve Çin'e kadar uzanır. Bu yolda en çok hayvan postu ticareti yapılır.
- Bu yol güzergahında hâkim olan uygarlık ticarete oldukça gelişmiş olan Hazarlardır.

İpek Yolu

- İlk çağın en önemli ticaret yoludur.
- Çin'den başlayarak Orta Asya üzerinden Afganistan, İran üzerinden gelerek, bir kolu Irak coğrafyasından Antakya'ya, diğer kolu ise Kafkaslar ve Hazar Denizi'nin kuzeyinden geçerek Trabzon'a kadar uzanır.
- İpek Yolu'na hâkim olmak ekonomik açıdan olduğu kadar, siyasi açıdan da önemlidir. İpek Yolu'na hâkim olan devlet, döneminin önemli bir siyasi gücü haline gelmekteydi.
- Coğrafi Keşifler neticesinde Hint Deniz Yolu bulunana kadar önemini korumuştur.

Baharat Yolu

- Başlangıç noktası Hindistan olan bu yol, iki güzergâh üzerinden oluşmaktaydı.
- Hindistan'dan deniz yolu ile yola çıkan ürünler ya Kızıldeniz üzerinden Mısır'a ya da Basra Körfezi üzerinden Irak, Şam ve Antakya'ya kadar uzanırdı.
- Baharat Yolu Coğrafi Keşifler neticesinde önemini kaybetse de Süveyş Kanalı'nın 1868 yılında açılması ile önemini yeniden kazanmıştır.

AVRUPA'DA KARA ÖLÜM

- **Veba**, ilk olarak Çin'de ortaya çıkmış, ticari faaliyetler aracılığı ile Kırım'a kadar ilerlemiştir.
- Kırım'da Ceneviz Kolonisini kuşatan Moğol İmparatorluğu'nun kuşatma sırasında vebadan ölmüş insan cesetlerini mancınıklarla şehre fırlatması üzerine Veba, Avrupa'ya yayılma gerçekleştirmiştir.
- Günümüz tıp koşullarında hastalığın çıkış sebebi bilinmektedir. Orta Çağ'da yaşayan halklar ise bu hastalığı Tanrı'nın bir cezası olarak görmekteydiler.
- Veba salgını neticesinde dünya nüfusu 450 milyondan 350 milyona düşmüştür. Nüfusun yeniden eski haline gelmesi 300 yıl sürmüştür.
- Ölümün artması sebebi ile Avrupa'da birçok toprak sahipsiz kalmış, işgücü azalmış ve köylülerin pazarlık gücü artmıştır.
- Veba Salgını, kilisenin ve soyluların otoritesini sarsmış, Avrupa'da toplumları bir arada tutan değerleri zayıflatmıştır.
- Avrupa; rönesans, reform ve ekonomik gelişmelerin etkilerine açık hale gelmiştir.

ORTA ÇAĞ AVRUPA'SINDA ASKERİ YAPI

İlk Çağ'da olduğu gibi Orta Çağ'da da ordular, devletlerin en önemli unsurlarından biri olmuştur. Bu dönemde Avrupa'daki askerî yapının genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Orduların önemli kısmı şövalyelerden meydana gelir.
- Seferler, kısa süreli yapılıdır.
- Orduların yapıları küçüktür.
- Savaşların büyük kısmı kara savaşları şeklinde gerçekleşir.
- Disiplin yönünden genelde zayıftır.
- Lojistik kaynakları sınırlıdır.



Orta Çağ'da bir şövalye (İllüstrasyon)

TÜRK-MOĞOL ORDUSU

- Onlu sisteme göre düzenlenmiştir.
- Ordu, hafif süvari birliklerinden oluşur.
- Savaşlarda özellikle atlı okçular çok etkilidir.
- Hareket kabiliyetleri hızlıdır.
- Disiplin ve cesaretleri yüksektir.
- Ordu-Millet anlayışı etkilidir.
- Ücretli askerlik görülmemiştir.



Atlı Türk okçuları

BİZANS ORDUSU

- Ordu Merkez, eyalet, yardımcı kuvvetler ve ücretli asker bölümlerinden oluşur.
- Ücretli askerin içerisinde Türklerde bulunmuştur.
- XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ücretli askerler ordunun asli unsuru hâline gelmiştir.



Bizans Ordusunda
Ücretli Asker

SASANİ ORDUSU

- Onlu sistemi göre düzenlenmiştir.
- Ordu, tabi devletlerin birlikleri, ücretli askerler ve savaş esirlerinde oluşur.
- Onlu sistemi göre düzenlenmiştir

XIV. YÜZYILDA MEYDANA GELEN ASKERİ DEĞİŞİM

- Yüzyılın sonlarına doğru ordularda süvarilerin yerini piyadeler almaya başlamıştır.
- Osmanlı, İngiltere ve Fransa devletlerinde maaşlı ve profesyonel daimî ordular kurulmaya başlanmıştır.
- Savaşlarda geleneksel silahların yerini top, tüfek gibi ateşli silahlar almaya başlamıştır.
- Piyadeleri en etkili kullanan devletler, İngiltere ve Osmanlı Devleti olmuştur.

YERLEŞİK VE KONARGÖÇERLER ARASINDAKİ SAVAŞLAR

- Konargöçerler ile yerleşik topluluklar arasındaki savaşlarda genellikle konargöçerler üstünlük sağlamıştır.
- Konargöçerlerin süvari birlikleri savaşlarda en iyi askerler olmuştur.
- Konargöçer orduları ağır donanımlı ve yavaş hareket eden yerleşik ordularına göre çok daha hızlı hareket kabiliyetine sahiptirler.
- Konargöçer ordularında kadınlar da gerektiğinde savaşa katılmıştır.

- Devlet ile toplum hayatının sağlıklı işleyebilmesi için hukuk kurallarına ihtiyaç vardır.
- İlk siyasi oluşumlarda sorunların çözümü örf ve âdetlerden oluşan geleneklere göre yapılırdı.
- Yazının icadı sonrası bu kurallar yazılı hale getirildi.
- Sosyal yapıdaki değişime bağlı olarak hukuk kuralları da değişti.



12 LEVHA KANUNLARI

- Roma İmparatorluğu'nda, soylu sınıf Patriciler ile sonradan Roma vatandaşlığına alınan Plepler arasındaki sınıf farklılıklarından doğan sorunları çözmek için 12 Levha Kanunları hazırlandı.



KRİTİK BİLGİ

Roma hukuku bugünkü Avrupa ülkelerinde uygulanan hukuk sisteminin temelini oluşturur.

JUSTİNİANUS KANUNLARI

- 527-565 yılları arasında Doğu Roma İmparatoru olan Justinianus, Roma kanunlarını toplayarak çağın ve toplumun ihtiyaçlarına uygun bir şekilde yeniden düzenledi.
- Hukukta medeni hukuk (özel-aile), kamu hukuku (devlet) ayrımı yapıldı.
- Kanunlarda suçluyu arındırma, iyileştirme ve caydırma amacı güdüldü.
- Hapis cezası yerine suçlular manastırlara kapatıldı.
- Suçun mahiyetine göre suçlulara, taş ocaklarında ve madenlerde ömür boyu zorunlu çalışma ve sürgün cezası verildi.
- Adam öldürme gibi suçlarda ise sürgün, servete el koyma gibi cezalar da uygulandı.
- Evlilik için dinî nikâh zorunlu hâle getirildi.
- Boşanmanın gerçekleşmesi için ölüm ve kaybolma şartı arandı.
- Her iki tarafa da boşanma hakkı verildi.

CENGİZ HAN YASASI

- Moğol İmparatoru Cengiz Han tarafından hazırlanan kurallardır.
- Bu kanunlara "Büyük Yasa" adı da verilir.
- Otuz üç defter hâlinde düzenlendiği varsayılmaktadır.
- Kasten yalan söyleyen, sihirbazlıkla uğraşan, kavga etmekte olan iki şahıs arasına girerek onlardan birine yardım edenlerin cezası ölümdür.
- Kuran'ı ezberlemiş olanlardan, fakihlerden, tabiplerden, ulemeden, hayatlarını ibadete adanmış zahitlerden, müezzinlerden, ölüleri yıkayanlardan vergi alınmayacaktır.
- Vazifesini ihmal eden asker ve sürgün avı esnasında avını kaçırان avcı, dayak cezası ile cezalandırılır.
- Kaçan bir esiri veya savaş tutsağını eline geçirip de sahibine iade etmeyen kişi, ölümle cezalandırılır.



NOT

Cengiz Han Yasası'nı bazı Moğol hanedanları İslamiyet'i kabul ettikten sonra da kullanmaya devam etmişlerdir.

İLK TÜRK DEVLETLERİ İLE İLGİLİ ÖNEMLİ SİYASİ GELİŞMELER



AVRASYA ve TÜRKİYE



- Avrasya, Asya ile Avrupa'nın neredeyse tamamını içine alan coğrafi bir bölgedir.
- Türkiye kelimesi, ilk olarak VI. yüzyılda Bizans kaynaklarında "Orta Asya" için kullanılmıştır.
- Bizans kaynakları, IX ve X. yüzyılda Volga'dan, Orta Avrupa'ya kadar uzanan sahaya Türkiye adını vermiştir.
- XI-XIII. yüzyılda Mısır ve Suriye'ye Türkiye denilmiştir.
- Bağımsızlığını 552'de ilan eden Kök Türk Devleti'yle Türk adı resmî bir kimlik kazanmıştır.

TÜRK ADININ ANLAMI

- Çin kaynaklarında; miğfer
- Kaşgarlı Mahmut'a göre; olgunluk çağı
- A. Wamberg'e göre; türemek
- Ziya Gökalp'e göre; kanun ve nizam sahibi
- 1911'de yayınlanan eski Türkçe Metinlere göre ise; güç, kuvvet olarak tanımlanmıştır.

ORTA ASYA KÜLTÜR MERKEZLERİ

**Anav Kültürü (MÖ 4000-MÖ 1000)**

- Anav, günümüzde Aşkabat'ın güneydoğusunda bir yerleşim bölgesidir.
- Bu yerleşim sahasında yapılan kazılarda ortaya çıkan seramik örneklerinin bozkır kökenli bir halka, özellikle de Türk-lere ait olduğu düşünülmektedir.
- Türk kültürünün önemli bir unsuru olan at, ilk defa bu kültürde görülmüştür. Orta Asya'nın en eski kültürüdür.

Afanesyevo Kültürü (MÖ 2500-MÖ 1700)

- Türklere ait en eski kültür bölgesi olarak kabul edilmektedir.
- Altay-Sayan Dağları'nın güneybatı bölgesinde (Minusinsk Bölgesi) buluntu yerine bağlantılı olarak Afanesyevo adıyla bilinir.
- Çakmak taşından ok uçları, bıçaklar, kemik iğneler, bakır eşyalar, basit çömlekler bu kültürün belli başlı eserleridir.

Andronova Kültürü (MÖ 1700-MÖ 1200)

- Adını Yenisey yakınlarındaki Andronova yerleşiminden alan bu kültür, bir önceki Afanesyevo kültürünün daha geniş bir alana yayılmış ve gelişmiş şeklidir.
- Afanesyevo ve Andronova kültürü, Ön Türkler yani Türklerin ataları tarafından meydana getirilmiştir.

Karasuk Kültürü (MÖ 1200-MÖ 700)

- Andronova kültürü ile benzerlik gösteren Karasuk kültürü, adını Yenisey Irmağı'nın bir kolu olan Karasuk Nehri'nden almıştır.
- Bu kültürün en önemli özelliği, dünyanın pek çok bölgesine göre demiri daha erken işlemeye başlamasıdır. İskit kültürünü oluşturan atlı-göçebe kültürünün Orta Asya'ya yayılmasını sağlamışlardır.

Tagar Kültürü (MÖ 700-MÖ 300)

- Karasuk kültürünün takipçisi olan Tagar kültürü, kendinden önceki Türk kültürlerinin bir sentezi ve gelişmiş şeklidir.
- Bölgenin adından dolayı burada yaşayan insanlara Altaylılar denilmeye başlanmıştır. Tunçtan bıçak, ok uçları, küçük hayvan heykelleri, çeşitli hayvan tasvirleri ve otağ şeklinde ağaç evler bu kültürün belli başlı eserleridir.

COĞRAFYA İLE OLUŞAN YAŞAM TARZI

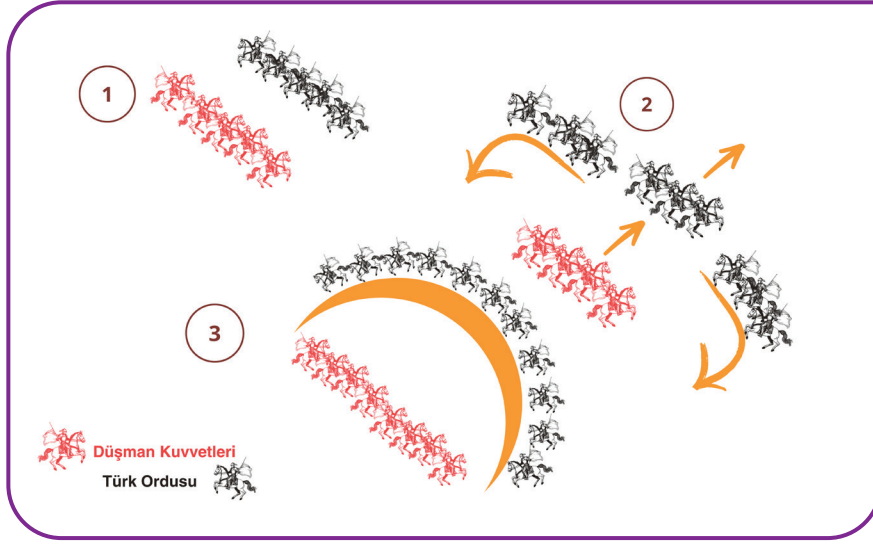


- Coğrafya hayat tarzının şekillenmesinde temel etkindir.
- Türk boyları zorunlu olarak geçimlerini hayvancılık üzerine kurmuştur.
- Su kaynaklarına yakın, yaylak-kışlak hayatı üzerine kurulu bir yaşam sürmüştür.
- Konar-göçer yaşam şekli, bozkırda doğa ile bütünleşmiş bir toplumun hayatını sürdürebilme mücadelesidir.

TÜRKLERDE ASKERİ KÜLTÜR



- Türkler, tarih boyunca savaşçı kimliğiyle ön plana çıkmış bir millettir.
- Boylar arasındaki mücadeleler Türklerin disiplinli, teşkilatçı ve mücadeleci olmalarını sağlamıştır.
- Eli silah tutan herkes asker sayılmıştır.
- Ordunun başında bugünkü genelkurmay başkanı anlamında kullanılan "subaşı"lar bulunmuştur.
- Devletin askerî disiplin içinde çalışması temin edilmiş ve bu durum Türklere ordu-millet özelliğini kazandırmıştır.
- Türkler atı evcilleştirip savaş aracı olarak kullanmışlardır.
- Demiri işleyerek silahlar yapmışlardır.
- Süvarilik için zaruri olan pantolon, deri kuşak ve yan tarafı lastik olan ayakkabı da Türklerin icadıdır.
- Türk savaş birliklerinin büyük çoğunluğu okçu süvarilerden kurulmuştur.
- At sayesinde ağır hareketlerle grup muharebesi yapan yabancı ordular karşısında üstünlük kazanmışlardır.
- Turan taktiği, sahte ricat (geri çekilme, kaçma) ve pusudan oluşur. Bu savaş yöntemine, Türk yurdunun eski adından dolayı "Turan Taktiği" veya "Hilal Taktiği" denilmiştir.



TÜRKLERDE ORDU

- Türklerde ordu devletin tabii savunma gücü sağladığı için ücretli değildir.
- Türklerde eli silah tutan kadın-erkek, yaşlı-genç herkes asker sayılmıştır.
- Türk ordularının esasını süvariler oluşturmuştur.
- Türklerde ordu "onlu sistem" içinde sosyal ve idari birimler şeklinde ayrılmıştır.
- Türkler süratli, ani, şaşırtıcı hücum tekniklerinden "Turan Taktiği"ni uygulamıştır.
- Türk ordusunun kullandığı at, ok, yay, üzengi, gem, giyim-kuşam ve yiyecekler diğer milletlerden farklıdır.

ROMA ORDUSU

- Orduların esas gücü, ücretli askerlerden oluşmuştur.
- Ağır silahlar, zırh ve kalkan kullanılmıştır.
- Giyim kuşam, binicilik, atın koşum takımları, ok, yay ve erzak kullanımı pratik değildir.
- Ordunun esasını piyadeler oluşturmuştur.
- Ok ve yay kullanımı yaygın değildir.
- Eğitimler bir düzen ve disiplin içinde olmamıştır.
- Kuvvetlerin yan yana gelerek birbirlerine kenetlenerek ilerledikleri "phalanx (falanks) sistemi" uygulanmıştır.

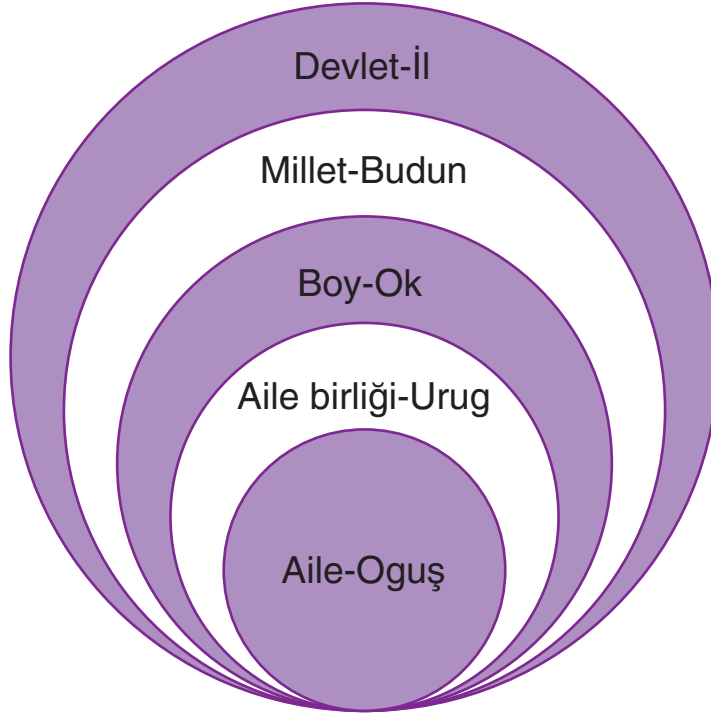


KRİTİK BİLGİ

Tarihte düzenli ilk Türk ordusunu Mete Han MÖ 209'da kurmuştur.

BOYLARDAN DEVLETE-I

Ana yurttan kurulan ilk Türk devletleri, boy birliği şeklinde ortaya çıkmıştır. Eski Türk toplumunda en küçük birlik olan aile, kan bağı esasına dayanmıştır. Sosyal yapı şu şekilde meydana gelmiştir:



- Eski Türk toplumunda en küçük birlik olan aile, kan bağı esasına dayanmaktadır. Türklerin dünyanın dört bir tarafına dağılmasına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri önemden kaynaklanmıştır.
- Bu toplum yapısında, aileler urugları, uruglar boyları, boylar budunları (millet) meydana getirmiştir.
- Boyların başında bulunan boy beyleri, ekonomik ve siyasi güçleri olan doğrulukları ile tanınmış kimseler arasından seçilmiştir.
- Budunların kağan etrafında bir araya gelmesiyle de il oluşmuştur. Türkler, devlete “el” veya “il” adını vermiştir.



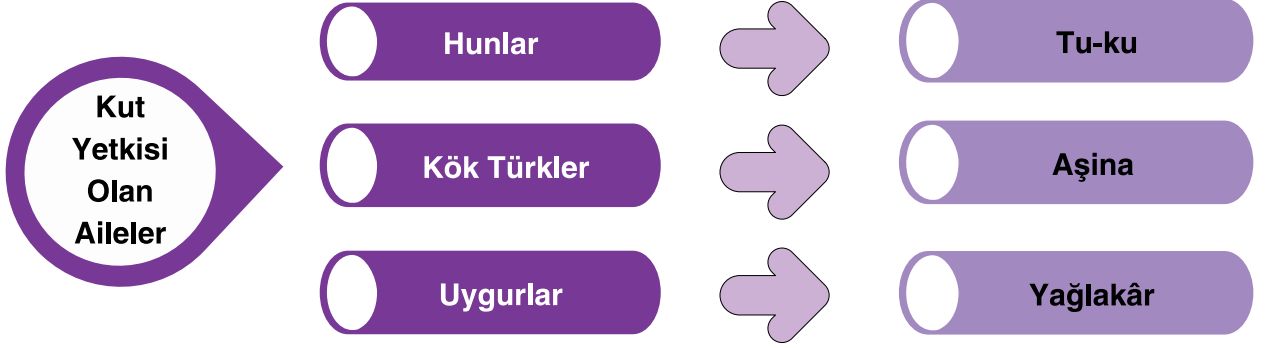
KRİTİK BİLGİ

Asya Hun Devleti'ne en parlak dönemini yaşatan Mete Han yirmi altı boyu Türk tarihinde **ilk kez tek bayrak altında** toplamıştır.

TÜRK DEVLETLERİNDE MEŞRUIYET KAYNAĞI

İlk Çağ devletlerinde olduğu gibi ilk Türk devletlerinde de gücün meşruiyet kaynağı tanrısalıdır. Ancak ilk Türk devletleri diğer devletlerdeki gibi kağanı; kutsal varlık veya rahip/tanrı kral olarak görmemişlerdir.

- **Kut Anlayışı:** Yönetme yetkisinin kağana, Kök Tengri tarafından verildiği inancına kut anlayışı denir.



- **Türk Hanedan Anlayışı:** Türklerde kağan olabilmek için **Kök Tengri** tarafından **kut** verilmiş bir aileye mensup olmak gerekir. Kut, kan yoluyla geçtiği için bütün hanedan üyeleri kağan olma hakkına ve yetkisine sahiptir (**veraset**).



KRİTİK BİLGİ

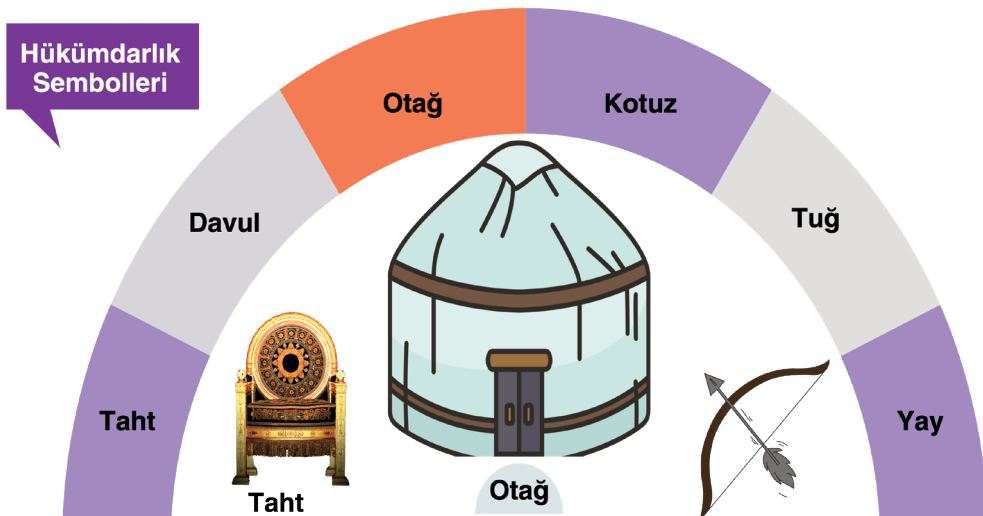
Eski Türk devletlerinde **kuta** sahip olan hanedan üyeleri arasında kağan seçmek için **kurultay** toplanmıştır.

KAĞANIN GÖREVLERİ

- İç ve dış siyaseti düzenler.
- Savaş ve barışa karar verir.
- Ordulara komutanlık eder.
- Elçileri gönderir ve elçileri kabul ederdi.
- Devlet teşkilatının her kademesindeki görevlileri tayin eder veya onları görevlerinden alırdı.

HÜKÜMDARIN ÜNVANLARI ve SEMBOLLERİ

- Türk devletlerinde hükümdarlara; **şanyü, tanhu, han, yabgu, ilteber, idikut, erkin ve kağan** gibi ünvanlar da verilmiştir.
- Türklerde hükümdarlık sembolleri ise **taht, davul, otağ, kotuz, tuğ ve yay**dır.



TÜRKLERDE SOSYAL YAPI

Bozkırın atlı göçebeleri, hızlı organize olabilen **savaşçı bir toplum yapısına** sahiptir.

Yazın **yaylak** denilen serin, otlaklı bol yüksek yaylalarda; kışın **kışlak** denilen daha ılık ova ve vadilerde yaşamışlardır.



Bozkırın sert yapısı, **konargöçer** hayat tarzının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Boyların ana geçim kaynağı **hayvancılıktır**. Tarımla uğraşan yerleşiklerin sayısı azdır.

Konargöçer Türkler, toprak bağlılığını değil **soy aidiyetini** birinci planda tutmuşlardır. Sosyal kimlik; **aile, oğuş** ve **boyar** içinde gelişmiştir.

- Atı kullanan ve demiri işleyen Türkler askeri bakımından çevresindeki milletlere üstünlük sağlamıştır.
- Uygurların Manihaizm dinine geçmesinin ve Çinlilerle yakınlaşmanın etkisiyle toplumsal hayatta hızla bir değişim yaşanmıştır.
- Şehirler kurulmuş ve yerleşik hayata geçilmiştir.
- Kale, tapınak ve saray gibi yapılar inşa ederek mimaride ilerlemişlerdir.
- Kâğıt ve matbaayı kullanmışlar, minyatür sanatında ileri gitmişlerdir.

TÜRKLERDE DEVLET TEŞKİLATI

- **Kurultay (toy)**; Siyasi, kültürel, hukuki ve ekonomik konularda genel kararlar alan ve devlet yönetiminin temelini oluşturan en yüksek kuruluştur.
- **Kağan**, hanedan üyeleri, hatun, aygucı ve boy beylerinden oluşan kurultay, genellikle yılda üç kez toplanarak devlet işlerini görüşürdü. Kurultay'ın üyelerine "toygun" denilirdi.
- Boy beylerinin kurultaya katılımı sadakat işareti sayılırdı. Aksi isyan olarak görülürdü.
- **İkili Teşkilat**: Devlet yönetiminde kolaylık sağlamak amacıyla ülke idaresi, doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- **Ülüş İlkesi**: Türk kağanını kut yani siyasi iktidar ile donatan Gök Tengri, ona iktisadi güç anlamına gelen "ülüş" bağışlamıştır. Üleş, Türkçe "üleşmek" anlamına gelmektedir. Tanrı, "ülüş" başışı ile Türk ülkesinde bolluk ve bereketi artırmıştır. Türk kağanı da bu gücü halkın lehinde kullanarak elde ettiği maddi varlığı adil bir şekilde halka dağıtmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Kut ve veraset uygulamalarından dolayı Türk devletlerinde, kuruluştan yıkılışa kadar genellikle tek hanedan ege-men olmuştur.

TÜRK DEVLET TEŞKİLATI

Orta Asya bozkırlarının elverişli alanlarında hayvancılıkla uğraşan Türk boyları, kendi aralarında güçlü siyasi birlikler oluşturarak Asya Hun, Kök Türk ve Uygur gibi birçok Türk devleti kurmuşlardır. İlk Türk devletleri, boylar arasında birlikteliği sağladıkları dönemlerde, güçlerinin zirvesine ulaşmıştır.

ASYA HUN DEVLETİ (MÖ 220-MS 216)

- Asya Hun Devleti tarihte bilinen ilk Türk devletidir.
- Başkenti Ötüken'dir. Bilinen ilk hükümdarı, Tuman'dır.
- Hun hükümdarları "büyüklük ve genişlik" anlamına gelen Şan-yü (Tan-hu) ünvanını kullanmışlardır.
- Mete Han, Türkçe konuşan ve Türk soyundan olan tüm toplulukları ilk kez Hun hâkimiyeti altında toplamıştır.
- Ho-han-yeh ile Çi-çi arasında taht kavgası sonucunda Hunlar, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldı (MÖ 54).
- Doğu Hunları, Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrıldılar.
- Güney Hunları Çin hâkimiyetine girdi. (MS 155)
- Kuzey Hunları ise 155 yılından sonra Moğolistan'ı boşaltmak zorunda kaldı.



I. KÖK TÜRK DEVLETİ (552-630)

- Tarihte Türk adını ilk defa resmî devlet ismi olarak kullanan Kök Türkler'dir.
- Bumin Kağan. Avar Devleti'ni yıkarak 552 yılında devleti kurdu.
- Mukan Kağan zamanında devlet en parlak dönemini yaşadı.
- Bumin, ülkenin batı kısmının idaresini kardeşi İstemi Yabgu'ya verdi.
- Tardu 582 yılında Batı Kök Türk Devleti'nin bağımsızlığını ilan etti.
- Mukan Kağan'dan sonra başa geçen Taspar Kağan'ın ölümünden sonra yaşanan taht kavgaları sırasında Kök Türk Devleti sarsıldı.
- 630 yılında Doğu Kök Türk Devleti, Çinliler tarafından ortadan kaldırıldı. Batı Kök Türk Devleti ise 630 yılında Çin'e bağlandı.



II. KÖK TÜRK DEVLETİ (682-742)

- Çin esaretine son vermek için ilk bağımsızlık isyanı 639'da Kürşat tarafından yapıldıysa da başarılı olmadı.
- Çin'e karşı Kök Türk prensi Kutluk'un çıkardığı isyan ise başarılı oldu ve II. Kök Türk (Kutluk) Devleti resmen kuruldu.
- Kutluk Kağan, devleti derleyip toplayan anlamına gelen "İlteriş" ünvanını aldı. Tonyukuk ise "Apa Tarkan" ünvanını alarak bütün askerî ve idari işlerin planlanmasında İlteriş Kağan'ın en büyük yardımcısı oldu.
- Türk tarihinin en büyük fatihlerinden biri olan Kapgan Kağan, Türk boylarını yeniden Kök Türk çatısı altında topladı.
- Kapgan Kağan'dan sonra başa geçen oğlu İnel yetersiz bulunarak tahta Kutluk Kağan'ın oğlu Bilge Kağan çıkarıldı. Bilge Kağan'ın kardeşi Kül Tigin ise komutanlığa getirildi.
- Bilge Kağan devletin birliğini yeniden sağladı.
- Bilge Kağan'ın ölümünden sonra tahta geçen hükümdarlar ülkede birliği sağlamakta zorlandı.
- Basmil, Karluk ve Uygurlar birleşerek devlete son verdi. (742)

UYGUR DEVLETİ (744-840)

- Orhun ve Selenga bölgesinde yaşayan Uygurlar, Karluk ve Basmil boyları ile birlikte II. Kök Türk Devleti'ne son vermiştir.
- 744 yılında Kutluk Bilge Kül Kağan kurmuştur. Devletin merkezi Ötüken'den Karabalgasun'a taşınmıştır.
- Kutluk Bilge Kağan'dan sonra tahta çıkan oğlu Moyen Çor Kağan, sınırları batıda Siri Derya (Seyhun) Nehri boylarına kadar genişletmiştir.
- Böğü Kağan, Maniheizm dinini kabul etmiştir. Bu durum Uygurları zayıflatan en büyük etken olmuştur.
- Uygurlar 840'ta Kırgızlar, tarafından yıkılmıştır.
- 840'da Kırgız yenilgisinden sonra Uygurlar göç ederek sırasıyla Sarı (Kansu) Uygur ve Doğu Türkistan (Turfan) Uygur Devletleri'ni kurmuşlardır.

**KRİTİK BİLGİ**

Köktürk kitabeleri Orhun vadisinde bulunduğu için Orhun kitabeleri olarak da bilinir. II. Köktürk (Kutluk) Devleti zamanında dikilmiştir.

**KRİTİK BİLGİ**

Ötüken pek çok Türk devletine başkentlik yapmış önemli bir şehirdir.

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE TÖRE**Nedir?**

Töre; eski Türklerde sosyal düzeni sağlayan örf, âdet, gelenek ve ahlaki değerlerden beslenerek ortaya çıkan **sözlü hukuk kurallarıdır.**

Kaynağı

Kut anlayışı ile kağanlar tarafından konulan kurallar,
Kurultaylarda alınan kararlar,
Kağanın iradesiyle toplum içinde yavaş yavaş oluşan gelenekler

Kapsamı

Töre sadece Orta Asya'da sınırlı kalmamış, çağlar boyu farklı bölgelerde kurulan (Selçuklu, Osmanlı vb. gibi) Türk devletlerinde de etkili olmuştur.

Hukuk Üstünlüğü

Kağanlar da dâhil olmak üzere herkes töreye uymak zorundadır. Bu durum; **kanun üstünlüğüne**, hükümdarın sınırsız yetkilere sahip olmadığına kanıt oluşturur.

TÜRK KİTABELERİNE GÖRE GÜÇ VE YÖNETİM ANLAYIŞI

Türk kültürü hakkında bilgiler Orhun Yazıtları, Yenisey ve diğer yazıtların okunmasıyla daha iyi anlaşılmıştır. Orhun Kitabeleri, Türklerin devlet ve yönetim anlayışı ile ilgili önemli bilgiler içermektedir. Yazıtlarda ilk Türk devletlerindeki egemenlik anlayışının ilahi kaynaklı olduğu görülmektedir.

Orhun (Köktürk) Kitabelerinin Konusu:

- Türk devlet anlayışı
- Vatan millet sevgisi
- Devlet adamlarının halka karşı sorumlulukları
- Halkın devlete karşı görev ve sorumlulukları

**KRİTİK BİLGİ**

"Ey Türk budunu (milleti), devletini, töreni kim bozabilir." ifadesi devlet ile törenin eş değer tutulduğuna, devletin varlığını devam ettirmesinin töreye bağlılık ile ilişkilendirildiğine işaret eder.

GÖÇ

- Sosyal bir olgu olan göç, bir topluluğun farklı nedenlerle kendi yurdunu terk ederek başka bir yere gitmesi ya da terk etmesidir.
- Toplumlar bir sebep olmaksızın bulundukları bölgeleri terk edip yeni maceralara kalkışmazlar.
- Her göç hareketi beraberinde başka göçleri de getirir.
- Tarih boyunca Türkler anavatanları olan Orta Asya'dan Çin, Hindistan, Balkanlar, Orta Avrupa, İran, Mezopotamya ve Anadolu Coğrafyasına göç etmişlerdir.



- Türklerin tarih boyunca yaptıkları bu göç hareketleri onların hareketli bir toplum olmasını sağlamıştır.
- Türkler göç ettikleri yerlerdeki toplumlar ile kültürel etkileşime girmişler, bu etkileşim onların dillerine, dinlerine ve yaşam tarzlarına etki etmiştir.
- Asya Hun Devleti'nin ikiye ayrılmasından sonra, Güney Hunları Çin'in hâkimiyetine girmiştir.
- Kuzey Hunları 'da artan Çin saldırıları sebebi ile Balamir önderliğinde İtil Nehri'ni aşarak doğu Avrupa'ya doğru göç hareketini başlatmıştır.
- Batıya doğru hareketini devam ettiren Hun Türkleri, Doğu Avrupa topraklarına geldiği zaman Roma İmparatorluğu'na "Barbar" olarak nitelendirilen kavimleri (Germenler, Ostrogotlar, Vizgotlar vb.) yerlerinden edip batıya doğru sürükledi.
- Hun baskısından kaçan bu kavimler önlerine başka kavimleri de alarak 376 yılında kitleler halinde Roma topraklarına girdi.
- Tarihte bu büyük nüfus hareketine **Kavimler Göçü** denilmektedir. Bazı tarihçilere göre bu göç hareketi İlk Çağ'ın sonu, Orta Çağ'ın başlangıcıdır.



Kavimler Göçü Ne Getirdi?

- Günümüz Avrupa milletlerinin temeli atıldı.
- Dönemin en büyük devleti olan Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrıldı.
- Avrupa Hun Devleti kuruldu.
- Avrupalılar Türk kültürünü tanıdılar.
- Avrupa'da temeli güvenlik anlayışına dayanan feodalite rejimi ortaya çıktı.
- Roma İmparatorluğu'nun zayıflaması sebebi ile kilisenin güç kazanması neticesinde Avrupa'da skolastik düşünce egemen oldu.

AVRUPA HUN DEVLETİ

- Balamir idaresinde Avrupa'ya göç eden Hun boyları, Kavimler Göçü neticesinde bölgede önemli bir güç hâline gelmişler, bunun sonucunda da Avrupa Hun Devleti'ni kurmuşlardır.
- Balamir'den sonra devletin başına geçen Uldız Han döneminde Avrupa Hunlarının temel dış siyaseti belirlenmiştir.
- Bu politikaya göre, Doğu Roma İmparatorluğu ile iyi ilişkiler kurulacak, Batı Roma İmparatorluğu ile de iyi geçinilecekti.



KRİTİK BİLGİ

Türklerin, Anadolu'da ilk defa görünmesi Uldız Han'ın hükümdarlığı zamanında yağma amaçlı yapılan akınlar neticesinde gerçekleşmiştir.

- Uldız Han'dan sonra yerine geçen Rua döneminde bu dış siyaset neticesinde Doğu Roma'nın baskı altına alınması için Balkan Seferi yapılmıştır.
- Uldız Han'ın ölümünden sonra devletin başına geçen Atilla dönemi, Avrupa Hunlarının en parlak dönemi olmuştur.
- Atilla tahta çıktığı zaman ilk olarak Doğu Roma ile Margus Antlaşması'nı yapmıştır.
- Bu antlaşmaya göre; Doğu Roma'nın ödediği vergi iki katına çıkarılacak, Doğu Roma Hunlara karşı ittifaklara girişmeyecek, Hunlardan kaçanlara sığınma hakkı verilmeyecek ve ticari münasebetler sınır kasabasında devam edecekti.



KRİTİK BİLGİ

Margus Antlaşması bir Türk Devleti'nin Doğu Roma İmparatorluğu ile yaptığı **ilk antlaşma** olma özelliğini gösterir.

- Doğu Roma'nın, Margus Antlaşması'na uymaması neticesinde, bu sefer de Anadolios Antlaşması yapılmış ve Doğu Roma'nın Margus Antlaşması'nda ödemesi gereken vergi üç katına çıkarılmıştır.
- Doğu Roma'ya üstünlüğünü kabul ettiren Atilla, yönünü Batı Roma üzerine çevirmiş ve Galya seferine çıkmıştır (452).
- Bu sefer sonrasında başkentin düşeceğinden endişe eden Batı Roma İmparatoru, Papa I. Leo başkanlığında bir heyeti Atilla'ya göndermiş ve ondan Roma'yı esirgemesini istemiştir.



- Papa'nın isteğini kabul eden Roma'yı fethetmeyen Atilla ülkesine dönmüş ve kısa bir zaman sonra ölmüştür.
- Atilla'nın ölümünden sonra yerine oğulları İlek, Dengizik ve İrnek geçmiştir. İrnek döneminde Avrupa'da tutunamaya-çağını anlayan Hunlar Karadeniz'in Kuzeyine çekilmiştir.

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI

**Hazar Devleti**

- Karadeniz'in ve Kafkas Dağları'nın kuzeyi ile İtil dolaylarında hüküm sürmüştür.
- Köktürk Devleti'nin yıkılmasıyla bağımsızlığını almıştır.
- Ticarete oldukça gelişmişlerdir.
- **Museviliği** benimseyen tek Türk devleti olup, ülkelerinde farklı inançlara hoşgörü ile yaklaşmışlardır.

Karluklar

- II. Köktürk Devleti'nin yıkılmasında ve Uygur Devleti'nin kurulmasında etkili olmuşlardır.
- 751 Talas Savaşı'nda Müslümanlarla birlikte Çin'e karşı mücadele etmişlerdir.
- Uygurların yıkılmasından sonra hükümdarları Bilge Kül Kadir Han, "Karahan" unvanını almış ve Orta Asya'da kurulan **ilk Müslüman Türk devleti** olan Karahanlılar'a dönüşmüşlerdir.

Avar Hakanlığı

- Asya Hun Devleti'nin yıkılmasından sonra Moğolistan'da kurulmuştur.
- I. Köktürk Devleti'nin Avar Hakanlığı'na son vermesiyle Avrupa'ya göç eden Avarlar, Bayan Han önderliğinde Orta Avrupa'da devlet kurmuşlardır.
- **İstanbul'u** iki kez kuşatan Avarlar, Germenleri ve Slavları yönetim, askerlik ve sanat alanlarında etkilemişlerdir.

**PÜF NOKTA**

Avarlar, Hunlar ile birlikte hem Asya'da hem de Avrupa'da devlet kurmayı başaran iki Türk boyundan birisidir.

**PÜF NOKTA**

İstanbul'u kuşatan ilk Türk devleti'dir.

Türgişler

- Maverâünnehir bölgesinde yaşamışlardır.
- Kendi adlarına **para basan** ilk Türk devleti olarak bilinirler.
- Emevilerle mücadele ederek Orta Asya'nın İslamlaşmasını engellemişlerdir.

Başkırtlar

- Ural Dağları'nın kuzey ve doğusundaki bozkırlarda yaşamış olan Türk topluluğudur.

Bulgarlar

- Hunlarla birlikte batıya doğru yapılan akınlara katılan Bulgarlar, 453 yılında Kafkaslar'ın kuzeyine geldiler.
- Kubrat Han öncülüğünde Karadeniz'in kuzeyinde Büyük Bulgarya Devleti'ni kurdular.
- Hazarların saldırıları neticesinde Tuna Bulgarları ve İtil Bulgarları olmak üzere ikiye ayrıldılar.
- Tuna Bulgarları, Hristiyanlığı benimseyerek millî benliklerini kaybettiler. İtil Bulgarları ise İslamiyet'i kabul ederek Müslüman oldu.

Oğuzlar

- Köktürk ve Uygur hâkimiyetinde yaşayan Oğuzlar, daha sonra Oğuz Yabgu Devleti'ni kurdu.
- X. yy. sonlarına doğru İslamiyet'i kabul eden Oğuzlar, **Selçuklu ve Osmanlı Devleti'**ni kurmuşlardır.

Kıpçaklar

- Köktürk kaynaklarında daha çok Kuman olarak geçerler.
- XI. yy.'da Güney Rusya'yı ele geçiren Kıpçaklar, Bizans Devleti'ne akınlar düzenlediler.
- Yaşadıkları bölgelere İslam kaynaklarında "Deşt-i Kıpçak" adı verildi.

Peçenekler

- Oğuzların baskısı neticesinde Karadeniz'in kuzeyine gelen Peçenekler, Macarları buradan uzaklaştırmıştır.
- Daha sonra Bizans Devleti'ne akınlar düzenlemişlerdir.
- Bizans İmparatorluğu, Kıpçaklarla olan mücadelede Peçeneklerden yararlanmak için orduya paralı asker olarak almıştır.
- **Paralı askerlik** yaptıkları Bizans ordusunun, Büyük Selçuklulara karşı yaptığı Malazgirt Savaşı'nda taraf değiştirerek savaşın kazanılmasında önemli rol oynamışlardır.

Kırgızlar

- 840 yılında Uygurlara son vererek Ötüken bölgesinde kurulmuşlardır.
- XIII. yüzyılda Moğolların hâkimiyetine giren ilk Türk boyu olan Kırgızlar, daha sonra Rusya'nın hâkimiyetine girmişler, 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını kazanmışlardır.
- Türk edebiyatının en önemli örneklerinden olan **Manas Destanı**, Kırgızlara aittir.

Macarlar

- IX. Yüzyıl başlarında Hazarların himayesinde yaşayan Macarlar, Peçeneklerin baskısı sonucu batıya doğru göç etmek zorunda kalmıştır.
- 896 yılında günümüzdeki Macaristan'a gelen Macarlar, Hristiyanlığı kabul ederek millî benliklerini kaybetmişlerdir.

DÜNYANIN GENEL DURUMU

- Kafkaslar, Anadolu, Suriye ve Kuzey Afrika Doğu Roma'nın hâkimiyeti altındadır.
- İran'da Sasaniler hüküm sürmektedir.
- Doğu Roma ve Sasani imparatorlukları arasındaki savaşlar, her iki tarafında yıpranmasına neden olmuştur.
- Kızıldeniz kıyısında Habeş Krallığı bulunmaktadır.
- Orta Asya'da Kök Türkler etkilidir.
- Bu dönemde Türkler ve Araplar, ticari amaçla yaptıkları seyahatlerde karşılaşmıştır.
- Avrupa'da çeşitli krallıklar bulunsa da bunlar Avrupa genelinde siyasi bir otorite tesis edememişlerdir.



İslamiyet'in doğduğu dönemde Arap Yarımadası ve çevresi

İSLAMİYET ÖNCESİ ARAP YARIMADASI

Arap toplumu; çöllerde göçebe bir hayat süren bedeviler, köyler ve şehirlerde yerleşik bir yaşam tarzına sahip Hadarî denilen insanlardan oluşmaktaydı. Bunların dışında yarı göçebe kabileler de mevcuttu.

SİYASİ YAPI

- Siyasi birlik yoktu.
- İslamiyet'ten önce Arabistan'da; Nebatîler, Tedmür, Gassânî, Main, Hire, Sebe gibi devletler kurulmuştu.
- Kabilecilik anlayışı etkiliydi.
- Kabilelerin başında şeyh veya seyyid ünvanlı yönetici bulunurdu.
- Kabileler arası kan davaları yaygındı.
- İnsanlar kendi kabilesini ön planda tutardı.
- Haram aylarında yasak olmasına rağmen yapılan savaşlara Ficâr Savaşları denirdi.

EKONOMİK YAPI

- Ekonomi; tarım, hayvancılık ve ticarete dayanmaktaydı.
- Ticaret en önde gelen geçim kaynağıydı.
- Mekke, en önemli ticaret merkeziydi.
- Yılın belli zamanlarında kurulan panayırılar, ticari hayatın önemli bir parçasıydı.

TOLUMSAL YAPI

- Arap toplumu hürler, köleler ve mevaliler olmak üzere üç sosyal sınıfa ayrılmıştı.
- Kadınların hakları çok azdı.
- Çok eşlilik görülürdü.
- Evlat edinme yaygındı.
- Haram aylarında Ukaz Panayırı düzenlenirdi.
- Panayırlar, ekonomik hayatın yanı sıra sosyal ve kültürel hayatın da önemli bir parçasıydı.
- Hz. Muhammed'in de üyesi olduğu Hilfu'l-Fudûl Derneği etkiliydi.



Bedevi Çadırı

DİNÎ YAPI

- Arabistan'da en yaygın dinî inanış putperestlikti.
- Putperestlikten başka Hristiyanlık, Musevilik ve Haniflik dinlerine inananlar da vardı.

**DİKKAT**

İnsanların okuma-yazma bilmemesi, bedeviliğin yaygın olması, medeniyet bakımından geri kalınması, bilgisizliğin hüküm sürmesi, putlara tapılması, kadınlara yönelik kötü tutumların sergilenmesi gibi sebeplerden dolayı Arabistan'ın İslamiyet'ten öncesi dönemine “**Cahiliye Dönemi**” ismi verilmiştir.

**HATIRLAYALIM**

Arabistan toprakları çöllerle kaplı olduğu ve ekonomik getirisi fazla olmadığı için büyük devletlerin ilgisini çekmemiş ve istilalara uğramamıştır.

**NOT**

Haram ayları; zilkade, zilhicce, muharrem ve recep aylarıdır.

HZ. MUHAMMED DÖNEMİ (610-632)

İSLAMİYET'İN İLK YILLARINDA MÜSLÜMANLAR

- Müslümanlar ilk yıllarda Mekke'de müşriklerin yoğun baskısı ile karşılaşmıştır.
- Müşrikler, sosyal ve ekonomik ayrıcalıklarını kaybetme korkusu nedeniyle İslamiyet'e şiddetle karşı çıkmışlardır.
- Müşriklerin yoğun baskısından dolayı Müslümanların bir kısmı ilk olarak 617 yılında Habeşistan'a hicret etmişlerdir.
- Akabe Biatları Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicret etmelerine zemin hazırlamıştır.
- 622'de Müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret etmişlerdir.
- Hicret ile Medine'de İslam Devleti kurulmuştur.
- Medine'de bir arada yaşayan topluluklar Medine Sözleşmesi'ni imzalamışlardır.
- Medine Sözleşmesi, içerik bakımından anayasal özellikler taşımaktadır.

İSLAMİYET'İN VAROLUŞ MÜCADELESİ

- **Bedir Savaşı (624):** Müslümanlar, Mekkeli müşrikler karşısında zafer kazanmışlardır.
- **Uhud Savaşı (625):** Müslümanlar yenilgiye uğramıştır.
- **Hendek Savaşı (627):** Müslümanların son savunma savaşıdır.
- **Hudeybiye Antlaşması (628):** Mekkeli müşrikler, Müslümanları resmen tanımışlardır.
- **Hayber'in Fethi (629):** Şam ticaret yolunun kontrolü Müslümanların eline geçmiştir.
- **Mute Savaşı (629):** Bizans ile Müslümanlar arasındaki ilk savaştır.
- **Mekke'nin Fethi (630):** İslamiyet'in Arabistan'daki en önemli engeli ortadan kalkmıştır.
- **Huneyn Seferi (630):** Arabistan'daki son putperest tehdit yok edilmiştir.
- **Taif Seferi (630):** Müslümanlar, Arabistan'a hâkim olmuştur.
- **Tebük Seferi (631):** İlk kez Arabistan dışına sefer düzenlenmiştir.
- Hz. Muhammed, 632 yılında son kez hac vazifesini yapmış ve burada bir hutbe okumuştur.
- Veda Hutbesi'nde, Cahiliye Dönemi'nin bütün kötü alışkanların kaldırıldığını ifade etmiştir.
- Veda Haccı'ndan kısa bir süre vefat eden Hz. Muhammed, Medine'de Ravza-i Mutahhara'ya defnedildi.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ (632-661)

- Hz. Muhammed'in ölümünden sonra onun peygamberlik vazifesi dışındaki yetkilerini alarak İslam Devleti'nin başına geçen kişiye halife denir.

HZ. EBUBEKİR (632-634)

- Hz. Muhammed'in ölümünden sonra ortaya çıkan yalancı peygamber problemini başarıyla çözülmüştür.
- İslam'dan dönerek devlete isyan eden kabilelere karşı Ridde adı verilen savaşlar yapılmış dirlik ve düzen sağlanmıştır.
- Kur'an-ı Kerim kitap haline getirilmiştir.
- Ecnâdeyn Savaşı ile Suriye kapıları Müslümanlara açılmış ve Arabistan dışında ilk fetihler başlamıştır.
- İslam Devleti'nin dağılması önlenmiştir.

HZ. ÖMER (634-644)

- 636'daki Yermük Savaşı ile Suriye, Filistin ele geçirilmiş, akabinde Kudüs ve 640'da da bütün Suriye toprakları fethedilmiştir.
- Köprü Savaşı'nda Sasaniler'e yenilen Müslümanlar bu savaştan sonra 636 yılında Kâdisiye, bir yıl sonra Celûlâ ve 642'de Nihâvend Savaşları ile Irak ve İran topraklarını fethetmiştir.
- Horasan'a ve Hazar Denizi'ne kadar olan bölgeler fethedilmiştir.
- Türklerle komşu olunmuştur.
- Amr bin As komutasındaki İslam orduları, Mısır'ı fethetmiştir.
- Askerî ve idari alanda birçok düzenleme yapılmıştır.

HZ. OSMAN (644-656)

- Horasan ve Azerbaycan ele geçirilmiştir.
- Hazarlarla mücadele edilmiştir.
- Orta Anadolu'ya kadar ilerleme sağlanmıştır.
- Şam valisi Muaviye tarafından ilk İslam donanması kurulmuştur.
- Doğu Roma'ya karşı Zâtü's-savârî denilen ilk deniz zaferi kazanılmıştır.
- Kıbrıs fethedilmiştir.
- Kur'an-ı Kerim çoğaltılmıştır.
- Kuzey Afrika'ya seferler düzenlenerek, Tunus ele geçirilmiştir.

HZ. ALİ (644-656)

- Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra ortaya çıkan kargaşa ortamında halife seçilmiştir.
- Cemel Vakası ile İslam Devleti'nde ilk iç savaş meydana gelmiştir.
- Başkent Medine'den Kûfe'ye taşınmıştır.
- Sıffin Savaşı ve Hakem Olayı'ndan sonra İslam toplumunda ilk ayrılıklar yaşanmıştır.
- Fetih hareketleri durmuştur.
- Hz. Ali'nin 661 yılında Hariciler tarafından şehit edilmesi ile Dört Halife Dönemi sona ermiştir.



Hz. Ali Türbesi

**KRİTİK BİLGİ**

Dört Halife Dönemi'nde halifelerin seçimle iş başına gelmesi nedeniyle "Cumhuriyet Dönemi" olarak adlandırılmıştır.



- Şam valisi Muaviye, Hz. Ali'nin şehit edilmesi sonrasında Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan ile anlaşarak kendisini halife ilan etti.
- Muaviye döneminde İslam fetihleri hız kazandı.
- Türkistan yönünde seferler yapan Emevi orduları Kâbil, Buhara, Sicistan, Nesef, Baykent gibi yerleri ele geçirdi.
- 669 yılında İstanbul kuşatıldı fakat alınamadı.



NOT

Bu kuşatma sırasında pek çok Müslüman şehit oldu. Bunların en tanınmış ilerlemiş yaşına rağmen kuşatma-ya katılan Ebû Eyyûb El-Ensârî'dir.

- Muaviye kendisinden sonra halife olarak oğlu Yezid'i gösterdi.



PÜF NOKTA

Böylece halifeliğin seçimle belirlendiği Dört Halife Döneminden farklı olarak halifelik saltanat haline geldi.

- Halifeliğin Hz. Ali'nin soyundan devam etmesi gerektiğini düşünenler Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye çağırdılar.
- Yezid'e bağlı olan Kûfe Valisinin gönderdiği ordu Hz. Hüseyin ve yanındakileri Kerbela'da şehit etti.



KRİTİK BİLGİ

Kerbela Olayı, İslam'da mezhep ayrılığının temel nedenlerinden biri olmuştur.

- Emeviler Arap olmayan Müslümanlara “**mevali**” diyerek Arap ırkçılığı yaptılar.
- Bu durum özellikle İslamiyet'in Türkler arasında yayılmasını geciktirdi.
- Tarık bin Ziyad, 711 yılında İspanya'ya çıkarak İslamiyet'in Avrupa'da yayılmasına öncülük etti.
- 732 yılında Franklarla yapılan Puvaty Savaşı'nın kaybedilmesiyle İslam ordularının ilerleyişi Prene Dağları'nda son buldu.



- Kötü yönetim, toplumdaki kabilecilik anlayışı, Kerbela Olayı nedeniyle halkın bir kısmında oluşan nefret ve mevali politikası nedeniyle zayıflayan Emevi Devleti'ni 750 yılında Abbasiler yıktı.
- Muaviye bin Hişam'ın oğlu Abdurrahman, İspanya'ya giderek burada 756 yılında Endülüs Emevî Devleti'ni kurdu.
- İspanya ve Portekiz topraklarına hâkim olan Endülüs Emevileri zamanla başa geçen yöneticilerin cihad anlayışını bırakmaları, taht kavgaları ve İspanyol krallıklarının saldırıları sonucunda 1031 yılında yıkıldı.
- Kastilya Kraliçesi Isabella ile Aragon Kralı Ferdinand'ın evlenmesiyle İspanya Krallığı kuruldu.
- İspanyolların saldırıları sonucu buradaki son Müslüman devlet olan Beni Ahmer Devleti 1492 yılında yıkıldı.
- Müslüman ve Yahudiler II. Bayezid'in emriyle İspanyol zulmünden kurtararak Osmanlı topraklarına getirildiler.



El Hamra Sarayı Granada / İspanya

ABBASİ DEVLETİ



Emevi yönetiminden rahatsız olan Abbasi ailesinin, Horasan'da eşitlik ve adalet düşüncesiyle başlattığı isyan başarılı olmuş, Emeviler yıkılmış, **Abbasi Devleti** kurulmuştur. Abbasilerin kurucusu **Ebü'l-Abbas, Kûfe**'de halife ilan edilmiştir. İkinci halife **Ebu Ca'fer el-Mansur** zamanında **Bağdat** şehri kurularak **başkent** yapılmıştır.

MANSUR DÖNEMİ

- Arap ve mevali arasındaki fark ortadan kaldırmıştır.
- İranlılar, devlet içinde etkin hâle gelmiştir.
- Türk ordularının esasını süvariler oluşturmuştur.
- Abbasi halifeleri, Sasanilerin yönetim yapısını örnek alarak vezirlik kurumunu oluşturmuştur.

HARUN REŞİD DÖNEMİ

- Bu dönemde ziraat ve ticaret gelişmiş, bilim ve eğitim düzeyi artmıştır.
- Bağdat, Doğu'nun en büyük ve en önemli ekonomi merkezi hâline gelmiştir.
- Abbasi Devleti, Halife Harun Reşid zamanında **en parlak devrini** yaşamıştır.

- Endülüs Emevilerinin bağımsızlığını kazanmasından sonra Fas'ta İdrisiler, Tunus'ta Ağlebiler gibi bağımsız ve yarı bağımsız devletler ortaya çıkmaya başlamıştır.
- 868-905 yılları arasında Tolunoğulları, 935-969 yılları arasında İhşidler gibi Türk devletleri, Mısır ve Suriye'ye hâkim olarak batıdaki Abbasi sınırını daraltmıştır.
- 1258 yılında Cengiz Han'ın torunu Hülagü, Bağdat'ı işgal ederek Abbasi Devleti'ne son vermiştir.
- Abbasi ailesinden el- Müstansır, Memlûk Sultanı Baybars tarafından Kahire'de halife ilan edilmiştir.
- Böylece halifelik makamı, 1517'de Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim'in Memlûkluları ortadan kaldırmasına kadar Abbasi ailesinde kalmıştır.

ABBASİ DEVLET TEŞKİLATINDA TÜRKLER

Türklerin Müslümanlara yakınlaşmasını sağlayan gelişmeler:

Talas Savaşı, Emevilerin Türklerle karşı tutumu, Avasım ve Samarra şehirlerinin kurulması, Memun zamanında Türklerin askeri birliklerin arasına alınması, İran'a karşı Türklerin denge unsuru olarak görülmesi, Memun ve Mutasım'ın Türklerin devlet içindeki etkilerini artırması sayılabilir.

- Türkler, sadece orduda değil siyasi ve idari sahada da güç kazandı.
- Bağdat başta olmak üzere büyük şehirlerde medreseler kuran Selçuklular, fikrî bakımdan da Şiilerle mücadele etti.
- Büyük Selçuklular XI. yüzyılda İran'da yeni bir güç olarak ortaya çıkmıştı. Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey, 1055 yılında Bağdat'ı kurtararak halifeye dinî itibarını iade etti.

MISIR'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ

TOLUNOĞULLARI (868-905)

- Ahmet bin Tolun tarafından Mısır'da kurulmuştur.
- Abbasilerin içinde bulunduğu durumdan yararlanarak harekete geçen Tolunoğlu Ahmet, Suriye Seferi sonunda batıda Trablusgarp'tan doğuda Fırat Nehri'ne kadar olan topraklar üzerinde hâkimiyet kurmuştur.



NOT

Tolunoğulları Mısır'da kurulan **ilk Müslüman Türk** devletidir.



KRİTİK BİLGİ

Tolunoğulları tarafından yaptırılan Tulûniyye Camisi Mısır'da Türk usulü yaptırılan ilk cami olup aynı zamanda minare geleneğini burada başlatan mimari bir eserdir.

İHŞİDİLER (935-969)

- Mısır'da kurulmuş ve Suriye'de hâkimiyet kurmuş Müslüman Türk devletidir.
- Tolunoğulları'nın yıkılışıyla yaklaşık otuz yıl süren karışıklıklardan sonra Mısır'a huzur ve istikrarı getiren İhşidîler, birçok hususta Tolunoğulları'nı örnek almıştır.

EYYUBİLER (1174-1250)

- Selahaddin Eyyubi, 3-4 Temmuz 1187'de yapılan Hittin Savaşı'nda Haçlıları büyük bir yenilgiye uğratarak Kudüs'ü fethetmiştir.
- İslam dünyası üzerine III. Haçlı Seferi'nin düzenlenmesine neden olmuştur.



KRİTİK BİLGİ

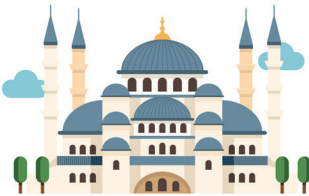
Mekke ve Medine'ye önem veren Selahaddin Eyyubi, "Hadimü'l-Haremeyn" ünvanını kullanan ilk hükümdar olmuştur.

MEMLÜKLULAR (1250-1517)

- Mısır'da Eyyubi ordusundaki Türk asıllı azatlı emirler tarafından kurulan Memlûkluların (Kölemenler) ilk hükümdarı Aybek'tir.
- Memlûk Devleti, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonucunda 1517'de sona ermiştir.

BİLİM MEDENİYETİ

Eğitim Kurumları



MESCİD VE CAMİLER

İslamiyet'in ilk dönemlerinden itibaren okuma yazma veya Kur'an öğretiminin yapıldığı eğitim kurumlarından olmuştur.

SUFFE

Mescid-i Nebevi'de Hz. Peygamber'in gündelik hayatını ve faaliyetlerini sürdürdüğü bölümdür. Eğitim ve öğretim faaliyetleri için de kullanılmıştır.

KÜTÜPHANE

Aynı zamanda birer okul olarak görev yapan mescitlerde kitapların bulunduğu bölümdür.

MEDRESELER

İslam medeniyetinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü yerdir.

BİLGELİK EVİ

Beytül-hikme ile başlayan ilim hareketi medreselerin, şifahanelerin, gözlem evlerinin kurulmasına ve başvuru kaynağı niteliğinde eserlerin yazılmasına olanak sağlamıştır.



KRİTİK BİLGİ

Gerçek anlamıyla ilk kütüphane Emeviler Dönemi'nde kurulmuştur.



KRİTİK BİLGİ

İlk medrese Nişabur'da kurulmuştur.

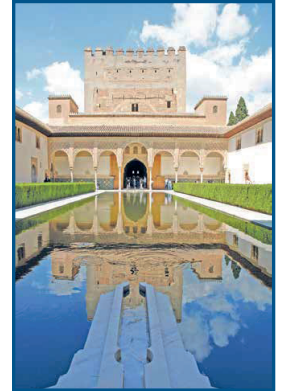
Türkler Arasında Bilimsel Faaliyetlerin Gelişmesi



- Türkler arasında fikrî ve ilmî faaliyetler gelişmiş, Balasagun ve Kaşgar gibi şehirler birer ilim merkezi hâline gelmiştir.
- Cebirin kurucusu sayılan **el-Hârizmî**, İslam felsefesinin ilk temsilcisi Kindî, astronomi âlimi Ferganî ve el-Belhî gibi önemli değerler yetişmiştir. Tabip ve matematikçi el-Harrânî; tabip, kimyacı ve filozof er-Râzî ; astronomi alanında yetişen önemli isimlerdir.
- Bettânî**; matematik, astronomi, coğrafya ve jeoloji ile ilgilenen Bîrûnî gibi âlimlerin yanında Câhîz, İbn Kuteybe ve Müberred gibi edipler de burada yetişmiştir.
- İsfahan ve Bağdat'ta Melikşah'ın yaptırmış olduğu rasathanelerde, Ömer Hayyam, İsfizârî gibi bilim insanları çalışmıştır. **Ömer Hayyam**'ın içinde bulunduğu bir heyet, Celâlî takvimini hazırlamıştır.
- Başta Nişabur olmak üzere Merv, Herat, Belh, Semerkant gibi önemli şehirlerde kurulan medreselerde büyük ilmî çalışmalar yapılmıştır.

ENDÜLÜS'ÜN ALTIN ÇAĞI

- Endülüs, Müslümanlar idaresinde yüksek ve parlak bir medeniyetin doğuşuna beşiklik etmiştir.
- Özellikle Sicilya ve İspanya, Arapça yazılmış ilmî ve felsefi eserlerin Latinceye çevrilmesinde tercüme merkezleri hâline gelmiştir. Orta Çağ Avrupası bu sayede eski Yunan felsefesini ve özellikle Aristo'yu tanıma imkânını bulmuştur.
- İspanya, Avrupalı öğrenciler için bir cazibe merkezi olmuştur.
- Endülüs Emevi Devleti'yle birlikte İslam mimarisi yeni bir boyut kazanmıştır. Kurtuba Camisi, Endülüs Emevi Devleti'nden günümüze kalan önemli mimari eserlerdendir.
- Avrupa'ya kâğıt üretimi için palamut ve hurma ağaçlarından katran elde edilmesini öğretenler de yine Endülüslü Müslümanlar olmuştur.



KRİTİK BİLGİ

Suyun buharlaşarak azalmasını önlemek için yer altından kanallarla naklini İspanya'da ilk defa Müslümanlar uygulamıştır.



KRİTİK BİLGİ

Pirinç, şeker kamışı ve pamuğu İspanya'ya ve dolayısıyla diğer Avrupa ülkelerine ilk tanıtanlar Endülüs Müslümanlarıdır.

İSLÂM MEDENİYETİNDE ÂLİMLER

**FARABİ (870-950)**

- Farabi mantık ilmine katkılarından dolayı Aristo'dan sonra "İkinci Öğretmen" lakabıyla anılmıştır.
- Metafizikte, varlık ve mahiyet ayrımını yapan ilk filozoftur.
- Eserlerinden bazıları "İhsâu'l-Ulûm" ve "Kitabü'l-Musikî el-Kebîr" dir.

İBN SİNA (980-1037)

- Batı'da Avicenna, İslam âleminde ise "Eş-şeyhü'rreîs" adıyla anılmıştır.
- İbn Sina'nın bilimsel alandaki en önemli eseri, tıp alanında anıtsal bir kaynak olan "el-Kanûn fi't-Tıbb" adlı eseridir.
- İbn Sina tıp biliminde idrar incelemesiyle şeker hastalığını teşhis ve tespit etmiştir.

İMAM GAZALİ (1058-1111)

- Gazali hem kabilecilik anlayışına hem de körü körüne kabul edilen mezhepçiliğe karşıdır.
- Gazali'ye göre şüphe gerçeğe ulaşmanın tek yoludur.
- Gazalinin en ünlü eseri "İhyâü Ulûmî'd-Din'de bozulmuş bir toplumu ıslah etmeye tekrar Kur'an ve Sünnet temelleri üzerine oturtmaya ve İslami erdemleri yeniden kazandırmaya çalışmıştır.

İBN RÜŞD (1126-1198)

- Batı'da Averroes adıyla bilinir.
- Aristo'nun en büyük yorumcusu olarak kabul edilir.
- "el-Külliyatu fi't-tıbb" adlı eseri XII. yüzyılda Latinceye çevrilmiş ve Avrupa bilim insanları tarafından kullanılmıştır.

**KRİTİK BİLGİ**

İslam dünyasında siyaset felsefesinden bahseden ilk filozof Farabi'dir.

**KRİTİK BİLGİ**

Yaptığı gözlemlerle güneş lekelerini gözlemleyen ilk bilgin İbn Rüşd'dür.

İSLÂM MEDENİYETİNDE SANAT

- İslâm sanatının başlangıçtan beri değişmeyen temel niteliği özgün üslubu, motif zenginliği ve kendine has mimari sistemidir.

İslâm Medeniyetinde Öne Çıkan Sanat Dalları

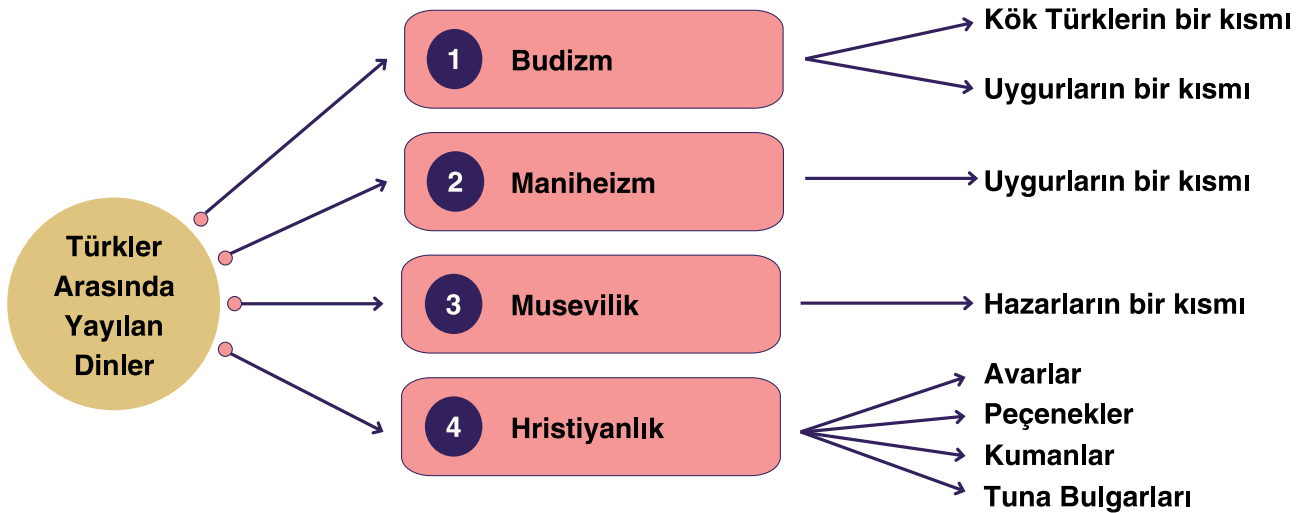
- **Tezhip:** Yazma kitap, levha ve murakkaların bezenmesinde ezilmiş altın varak ve çeşitli renklerin kullanılmasıyla uygulanan süsleme sanatıdır.
- **Hüsnühat :** Güzel yazı yazma sanatıdır.
- **Minyatür :** Genellikle el yazması kitaplarda yer alan küçük boyutlu, renkli resim yapma sanatıdır.
- **Hakkaklık :** Taş, maden, ahşap gibi maddeler üzerine yazı ve şekil kazıma sanatıdır.
- **Çini :** İç ve dış mimaride kullanılan özellikle seramik üzerine sırlama işlemi ile yapılan süsleme sanatıdır.
- **Ciltçilik :** Kitabın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağın yapılma ve bezeme sanatıdır.
- **Ebru :** Kireli su üzerine serpilen boylarla yapılan bezeme sanatıdır.



TÜRK İSLAM TARİHİNDEKİ SİYASİ GELİŞMELER

- **751 Talas Savaşı:** Talas Savaşı Türklerin İslamiyet'i kabulünde dönüm noktasıdır.
- **840 Karahanlı Devleti'nin kurulması:** Karahanlılar Abdülkerim Satuk Buğra Han döneminde İslamiyet'e geçiş yapan ilk Türk devleti olmuştur.
- **963 Gaznelilerin kurulması:** Gazneli Mahmut "Sultan" ünvanı kullanan ilk Türk hükümdarıdır.
- **1040 Dandanakan Savaşı:** Gaznelilere karşı Dandanakan Savaşını kazanan Selçuklular, Büyük Selçuklu Devleti'ni resmen kurmuştur.
- **1048 Pasinler Savaşı:** Bu savaş Büyük Selçuklu ile Bizans imparatorluğu arasındaki ilk savaştır.
- **1071 Malazgirt Muharebesi:** Bu zafer ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.
- **1077 Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulması**
- **1097 Harzemşahlar Devleti'nin kurulması**
- **1157 Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılması**
- **1187 Gazneli Devleti'nin yıkılması**
- **1212 Karahanlı Devleti'nin yıkılması**
- **1230 Harzemşahlar Devleti'nin yıkılması**

TÜRKLERİN KABUL ETTİĞİ DİNLER



TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ

8. Yüzyıl başlarında İslamiyet'le tanışan Türkler 10. yüzyıldan itibaren toplu olarak İslamiyet'i kabul etmeye başladılar. Türklerin İslamiyet'i kabul etme nedenlerinden bazıları:

Kök Tengri inancı ile İslamiyet arasındaki benzerlikler eski Türk inanç ve yaşantısında var olan;

- Tek Tanrı inancı
- Öbür dünya inancı (Cennete uçmağ, cehenneme tamu demişlerdir.)
- Kader inancı
- Kıyamet inancı
- Ahlak, sevap-günah anlayışı
- Cihan devleti ve alplik **gibi durumlar İslam dininin ortaya koyduğu prensip ve esaslarla benzerlik gösterir.**
- Emevilerin mevali anlayışı, Türklerin İslamiyet'e geçişini geciktirmiştir.
- 751 Talas Savaşı'ndan itibaren İslamiyet yavaş yavaş Türkler tarafından benimsenmeye başlanmıştır.
- Abbasilerin hoşgörüsü ve ümmetçi politika izlemeleri, Türklerin İslamiyet'e ısınmasını sağladı.

OĞUZLARIN İSLAMİYET'İ KABULÜ

- Oğuz boylarından Müslümanlığı kabul edenlere **Türkmen** adı verilmiştir.
- Anadolu'nun İslamlaşması üzerine papa önderliğindeki Batı dünyası, Türk İslam dünyası üzerine Haçlı Seferleri düzenlemiştir.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin dağılma döneminde kurulan Osmanlılar, İslam dünyasının lideri olarak Avrupa'da İslam kültürünün yayılmasını sağlamıştır.

TÜRKLERİN İSLAMİYET'E HİZMETLERİ

- Cihat siyaseti güderek İslamiyet'i yeni alanlara yaymışlardır. **Karahanlılar Orta Asya'da, Gazneliler Hindistan'da, Selçuklular Anadolu'da, Osmanlılar Balkanlarda** İslam'ı yaymışlardır.
- **Haçlı ve Moğol saldırılarına** karşı İslam dünyasının koruyuculuğunu üstlenmişlerdir.
- İslam bilim, sanat ve kültürünün gelişimine katkı sağlamışlar, **Harezmi, Farabi, İbn-i Sina** gibi önemli bilginler yetiştirmişlerdir.

KARAHANLI DEVLETİ (840-1212)



- 840 yılında kurulan Karahanlı Devleti, **Orta Asya'da kurulan ilk müslüman Türk Devleti**'dir.
- Kurucusu Bilge Kül Kadir Han'dır.
- Satuk Buğra Han zamanında Müslümanlarla etkileşime girilmiş ve İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- Müslüman olduktan sonra Abdülkerim adını alan Satuk Buğra Han, İslamiyet'i yaymak amacıyla fetihler yaptığı için "El mücahit", "El gazi" ünvanlarını almıştır.
- Yusuf Kadir Han'ın ölümünden sonra yaşanan taht kavgaları sebebi ile Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmışlardır.
- Doğu Karahanlı Devleti 1211 yılında Karahitaylar, Batı Karahanlı Devleti ise 1212 yılında Harzemşahlar tarafından yıkılmıştır.

GAZNELİ DEVLETİ (963-1187)



- Samanilerin Türk komutanı Alp Tigin tarafından Afganistan'ın Gazne kentinde kuruldu.
- Devletin en parlak dönemi Gazneli Mahmut'un hükümdarlığı dönemidir.
- Hindistan üzerine 17 sefer yaparak, İslamiyet'in bu coğrafyada yayılmasını sağlamıştır.
- Abbasi halifesi, Büveyhioğullarının baskısına karşı, Gazneli Mahmut'tan yardım istemiştir. Bu yardım karşılığında Abbasi halifesi Gazneli Mahmut'a "**Sultan**" ünvanını vermiştir.
- Sultan Mesut Dönemi'nde, Büyük Selçuklularla yapılan 1040 **Dandanakan Savaşı** neticesinde zayıflama sürecine giren Gazneliler, 1187 yılında Gurlular tarafından yıkılmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Türk İslam dünyasında, "**Sultan**" ünvanını kullanan ilk hükümdar Gazneli hükümdarı Mahmut'tur.

İlk Türk İslam devletlerinin egemenlik anlayışında, İslamiyet öncesi Türk devletlerinin idare geleneği devam etmiştir. Özellikle Kök Türkler ve Uygurlar zamanında büyük gelişme gösteren Türk kültür ve medeniyetinin Karahanlılardan itibaren İslam kültür ve medeniyetiyle karşılaşır kaynaşması Türk İslam medeniyetinin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak yaşanan gelişmeler;

İslamiyet'ten Önce

✓ Türk halkı kaderini "il" adını verdiği devlete bağlamıştı.

✓ Türk kağanlarının en büyük ideali "Türk cihan hakimiyeti" düşüncesidir.

✓ Kut anlayışına göre hakimiyetin hükümdara Tanrı tarafından verildiğine inanılırdı.

İslamiyet'ten Sonra

✓ İslamiyet'ten sonra "il" kelimesinin yerini "mülk" veya "devlet" kelimesi aldı.

✓ Bu düşünce yerini "cihat anlayışına" bıraktı.

✓ İslamiyet'ten sonra bu düşünce yerini "Allah'ın nasibi veya takdiri" olarak şekillendi.

- İslamiyet'le birlikte hükümdarlık ünvanlarında da değişiklikler görüldü. Karahanlılarda, "Hakan" yerine "Arslan Han", "Yabgu" yerine "Buğra Han", "Şad" yerine ise "İlig Han" ünvanları kullanıldı.
- **Sultan** ünvanını kullanan ilk Türk hükümdarı **Gazneli Sultan Mahmut** olmuştur.
- İslamiyet'le birlikte gelen diğer değişiklikler arasında hükümdarlığın halife tarafından onaylanması (menşur alma), halife adına hutbe okunması ve basılan paraların üzerinde halifelerin isminin olması yer alır.
- İlk Türk İslam devletlerinde hükümdarlar **tıraz** denilen üzerinde ad ve lakaplarının yazılı olduğu giysiler giyerlerdi.
- Hükümdarlar, resmi belgelerde tevki veya tuğra denilen özel mühürler kullanırlardı.
- Saray önünde hükümdar savaşa giderken veya törenlerde **nevbet** adı verilen müzik çalınırdı.
- Hükümdar sefere ya da bir yere giderken başına ipekten yapılmış bir şemsiye olan "**çetr**" tutulurdu.



Tıraz

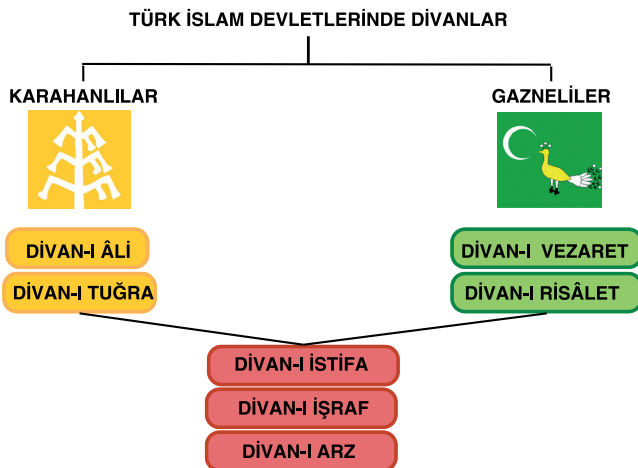


Menşur



Çetr

- Türk İslam devletlerinde devlet işlerinin daha rahat yürütülmesi için divanlar oluşturulmuştur.



Divan-ı Âli: Karahanlılarda, vezir başkanlığında toplanan bu divanda, devlet meseleleri ile ilgili kararlar alınır.

Divan-ı Tuğra: Karahanlılarda, devletin iç ve dış yazışmaları ilgilene bu divanın başkanı Tuğrai isimli görevliydi.

Divan-ı Vezaret: Gaznelilerde, vezir başkanlığında toplanan bu divan devlet ile ilgili genel meselelere ve mali işlere bakardı.

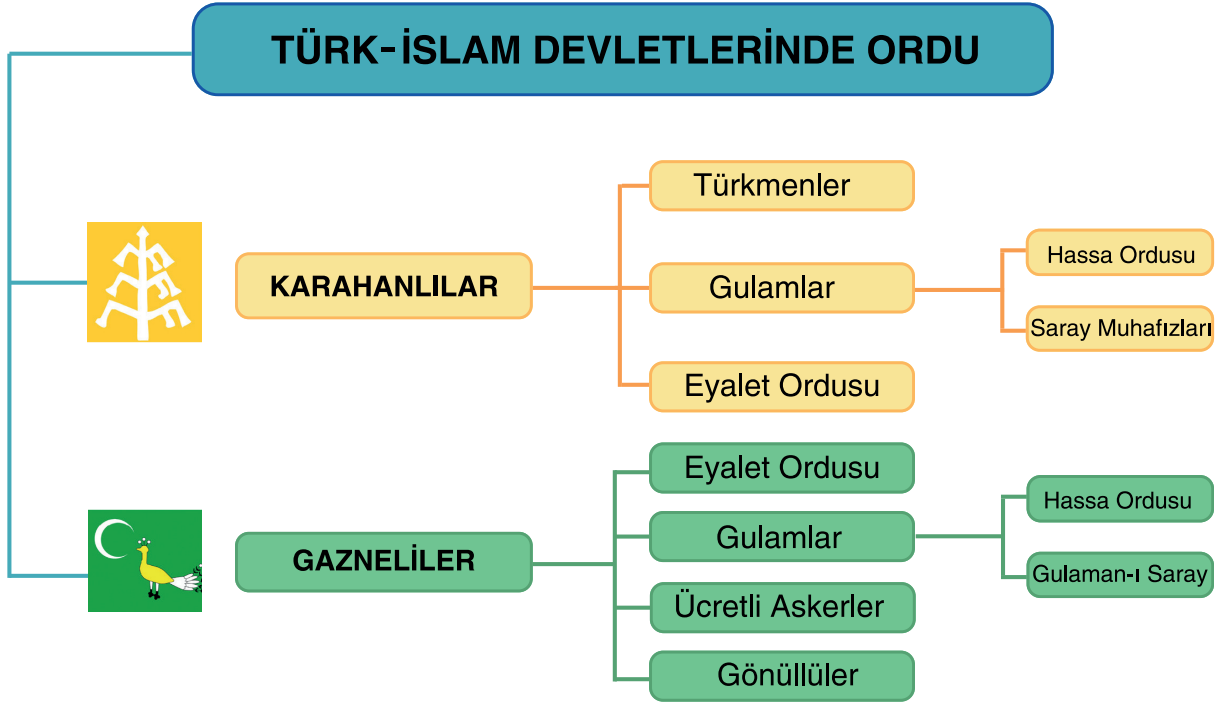
Divan-ı Risalet: İç ve dış yazışmaların yürütüldüğü divandır.

Divan-ı İstifa: Karahanlılarda ve Gaznelilerde mali işlerden sorumlu olan divandır. Başkanı müstevfidir.

Divan-ı İşraf: Karahanlı ve Gaznelilerde, devletini gizli haber alma teşkilatı gibi çalışsa da, devlet içinde mali ve idari işlerini denetlerdi. Başkanı Müşrif idi.

Divan-ı Arz: Karahanlı ve Gaznelilerde bu divan askerlik işlerini yürütürdü. Başkanı emir-i arz adlı görevliydi.

- Türk İslam devletlerinde hukuk anlayışı **şer'i ve örfi** olmak üzere ikiye ayrılırdı. Şer'i davalara bakan kadılar, din ile ilgili tüm konularda yetkiliydi.
- Karahanlılar ve Gaznelilerde devletin resmî kurumlarının çalışmalarını denetleyen örfi mahkemelere hükümdar başkanlık yapardı.
- Türk İslam devletlerinde her dönem askeri teşkilata oldukça önem verdiler.



- İlk Türk devletlerinde görülen **ordu-millet** anlayışı, Türk- İslam devletlerinde de devam etmiştir.
- Karahanlı ordusunun tamamı Türklerden oluşmuştur. Karahanlı ordusu Türkmenler, Gulâmlar ve Eyalet Ordusundan oluşur.
- Gulam sisteminde esir edilen çocukların tamamı Türklerden oluşurdu. Satın alınan ya da savaşlarda esir edilen çocuklar gulâmhanede denilen yerlerde yetiştirilirdi.
- Burada yetiştirilen çocuklar devlet hizmetine alınırlar ya da Sultanın özel askeri birliğine alınırlardı.
- Gaznelilerde ordu oluşturulurken diğer Türk İslam Devletlerinden farklı olarak bulunduğu coğrafyadaki yerel unsurlara da yer vermiştir.
- Yerel halklardan oluşan Gazne Ordusunda Eyalet Ordusu, Gulamlar, Ücretli Askerler ve Gönüllüler'den oluşurdu.
- Ayrıca Gazne ordusunda sayıları binin üzerinde olan fillerde bulunmaktadır.

TÜRK İSLAM DÜNYASINDA İLK ESERLER

Kutadgu Bilig (Mutluluk Veren Bilgi)



Yusuf Has Hacip (Temsilî)

- Türk İslam edebiyatının günümüze gelen ilk örneğidir.
- Yusuf Has Hacip tarafından Türkçe kaleme alınana eseri Doğu Karahanlı hükümdarı Tamgaç Buğra Han'a sunulmuştur.
- Eserde hükümdarın ve halkın karşılıklı görevleri hakkında bilgi verilir.
- İdeal devletin nasıl olması gerekliliği üzerinde durulur. Bu bakımdan **siyasetname** olarak kabul edilir.
- Eserde dört karakter kişiselleştirilmiştir. Bu dört karakterden Kün Toğdı hükümdarı, Ay- toldı devletin yasama ve yürütme gücünü, Ögdilmiş akıl ve bilgeliği, Oğdurmuş ise kanaati ve aydınlığı ifade eder.

Divânü Lûgati't-Türk

- Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan bu eser 1077 yılında Abbasi Halifesi Muktedir Billah'a sunulmuştur.
- Divan-ı Lûgat-ı Türk, **Araplara Türk dilini öğretmek**, Türk milletinin ve Türkçenin yüceliğini göstermek için yazıldı.
- Bir sözlük gibi hazırlanan eserde Türklerin tarihi ve coğrafyası, örf ve adetleri, mutfak, spor faaliyetleri, günlük yaşamı, kadına verdiği önem, edebiyatı ve müzik anlayışı gibi konularda ansiklopedik olarak hazırlanmış eserdir.
- Eserin içeriğinde **Türk dünyası haritası** da bulunmaktadır.



Türk Dünyası Haritası

Atabet'ül Hakayık

- XII. yy'da Edip Ahmet Yûkneki tarafından Türkçe yazılmış manzum bir eserdir.
- Eser içerik yönünden Kutadgu Bilig'in devamı olarak nitelendirilmiştir.
- İslamiyet'in hayata bakış açısının Türkler arasında yayılmasını sağlamak için yazılan eser **nasihatname** niteliğindedir.

Divân-ı Hikmet

- Türk tasavvuf tarihinin ilk edebi eseridir.
- Ahmed Yesevi'nin Türkçe yazdığı hikmet adı verilen şiirlerin bir araya getirilmesiyle oluşmuş bir eserdir.
- Divan-ı Hikmet'te Hz. Peygamberin yaşamı, dini hikayeler, dervişlerin özellikleri, cennet ve cehennem, güzel ahlak konularını içeren bir **tasavvuf kitabıdır**.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KURULUŞU

- Devletin temeli, Selçuk Bey tarafından Cend bölgesinde atılmıştır.
- Nesâ (1035), Serahs (1038), ve Dandanakan (1040) muharebelerinde Gaznelileri mağlup etmişlerdir.
- Dandanakan Zaferi'nden sonra Tuğrul Bey'in liderliğinde resmen kurulmuştur.
- Kısa sürede İslam dünyasının koruyucusu konumuna yükselmişlerdir.
- Tuğrul Bey, 1055 Bağdat Seferi ile Şii Büveyhoğulları'nın tehdidi altında olan Abbasi halifesini kurtarmıştır.
- Abbasi halifesi, yardımından dolayı Tuğrul Bey'e "Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı" ünvanını vermiştir.
- Bağdat Seferi ile İslam dünyasının siyasi liderliği Türklerin eline geçmiştir.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN ANADOLU'YA AKINLARI

- Anadolu'ya ilk Selçuklu akınları keşif amaçlı 1015-1021 yılları arasında Çağrı Bey'in komutanlığında düzenlenmiştir.
- Pasinler Muharebesi'nde (1048), Bizans ile Selçuklular ilk kez karşı karşıya gelmişler, savaşı Selçuklular kazanmıştır.
- Tuğrul Bey'in ölümünden sonra başa geçen Alp Arslan, Anadolu'ya Selçuklu akınlarını devam ettirmiştir.
- Alp Arslan, Bizans'ın Doğu Anadolu'daki en önemli kalesi olan Ani Kalesi'ni 1064'te fethetmiştir.

MALAZGİRT SAVAŞI (1071)

- Türklerin, Anadolu'daki faaliyetlerinden rahatsız olan Bizans, Türklere karşı harekete geçmiştir.
- İmparator Romanos Diogenes'in komutanlığında büyük bir ordu hazırlanarak yola çıkmıştır.
- Malazgirt'te yapılan savaşı Selçuklular kazanmıştır.
- Malazgirt Zaferi ile Anadolu'nun kapısı Türklere açılmıştır.
- Abbasi halifesi, Sultan Alp Arslan'a zaferinden dolayı "İslam Ülkelerinin Sultanı" ünvanını vermiştir.
- Selçuklular'ın zaferi, Avrupa'da Haçlı Seferleri için hazırlık yapılmasına neden olmuştur.



Malazgirt Savaşı

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILIŞI

- Alp Arslan'ın 1072'de ölümünden sonra tahta geçen oğlu Melikşah, devlete en parlak zamanını yaşatmıştır.
- Melikşah'ın 1092'de ölümüyle birlikte oğulları arasında taht mücadelesi başlamıştır.
- Büyük Selçuklu Devleti taht mücadeleleri esnasında fetret devri yaşamıştır.
- Batıniler'in yaptıkları yıkıcı faaliyetler devleti daha da yıpratmıştır.
- Atabeylerin bağımsızlıklarını ilan etmesi merkezi otoriteyi zayıflatmıştır.
- Karahıtaylar ile yapılan Katvan Savaşı'nda (1141) alınan mağlubiyet yıkılış sürecini hızlandırmıştır.
- Haçlı Seferleri'nin başlaması yıpratıcı bir etki yaratmıştır.
- Oğuzlar'ın isyanı ile iyice zayıflayan Selçuklular, 1157'de son hükümdar Sultan Sencer'in vefatı ile tarih sahnesinden silinmiştir.



DİKKAT

Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklu komutanları tarafından Anadolu'da ilk Türk devletleri kurulmuştur.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE DEVLET YÖNETİMİ

YÖNETİM

- İslamiyet öncesi Türk devlet anlayışı devam ettirilmiştir.
- Devlet teşkilatı; saray, hükümet, adliye ve ordu birimlerinden oluşmuştur.
- Para bastırmak, hutbe okutmak, nevbet çaldırmak vb. hükümdarın sembolleri arasında yer almıştır.
- Saray teşkilatında en üst düzeydeki görevli Hâcibü'l-hüccâb'tır.
- Bütün devlet işleri, başında vezir bulunan "Büyük Divan" tarafından yürütülmüştür.
- **Divan-ı İnşa (tuğra)**, devletin iç ve dış yazışmaları yerine getirir.
- **Divan-ı İstifa**, mali işlerden sorumludur.
- **Divan-ı İşraf**, devlet kurumlarının denetimini yapar.
- **Divan-ı Arz**, askerî işlerden sorumludur.
- Büyük Divan'a bağlı olmayan Divan-ı Berid posta işlerini, Divan-ı Mezalim adalet işlerini ve Divan-ı Hatun ise Hatun'un işlerini yerine getirir.



Nizâmülmülk (Temsilî)

HUKUK

- Selçuklularda hukuk, şeri ve örfi olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- Şeri davalar, evlenme, boşanma, miras gibi konuları ihtiva ederdi.
- Şeri davalara kadılar bakardı.
- Kadıların başında ise Kadiü'l-kudat bulunurdu.
- Örfi davalar, huzuru bozan ve kanunlara uymayanlarla ilgilidir.
- Örfi davalara, emir-i dad bakardı.
- Siyasi davalar, başkanlığını hükümdarın yaptığı Divan-ı Mezalim'de çözülürdü.

ORDU

Selçuklu Ordusu;

- Gulaman-ı Saray
- Hassa Ordusu
- İhta Askerleri
- Bağlı devlet askerleri
- Gönüllüler
- Ücretliler
- Türkmen kuvvetleri gibi askerî birimlerden oluşurdu.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

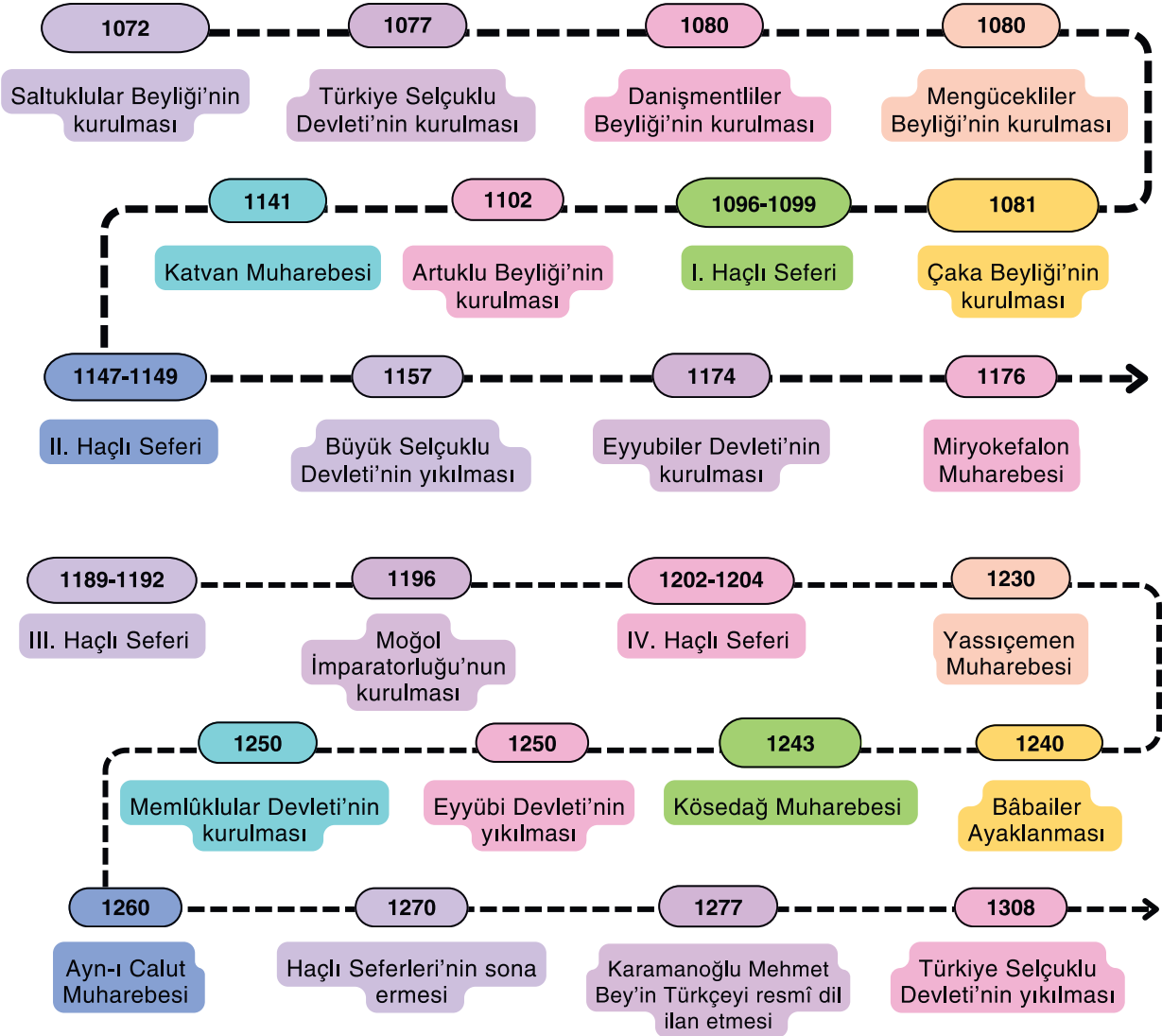
- Şii Fâtımiler ve Bâtınilerin yıkıcı faaliyetlerini engellemek için Sultan Alp Arslan ve veziri **Nizâmülmülk** tarafından **Nizamiye Medreseleri** kurulmuştur.
- Eğitim-öğretim belli bir programa ve disipline göre şekillendirilmiştir.
- Medreselerde dönemin önemli bilginleri görev yapmıştır.
- Medreselerdeki eğitim sayesinde çok sayıda bilgin yetişmiştir.
- Sultan Melikşah Dönemi'nde İsfahan ve Bağdat'ta rasathaneler kurulmuştur.



Sultan Sencer Türbesi



TÜRKLERİN ANADOLU'YA YERLEŞME SÜRECİ



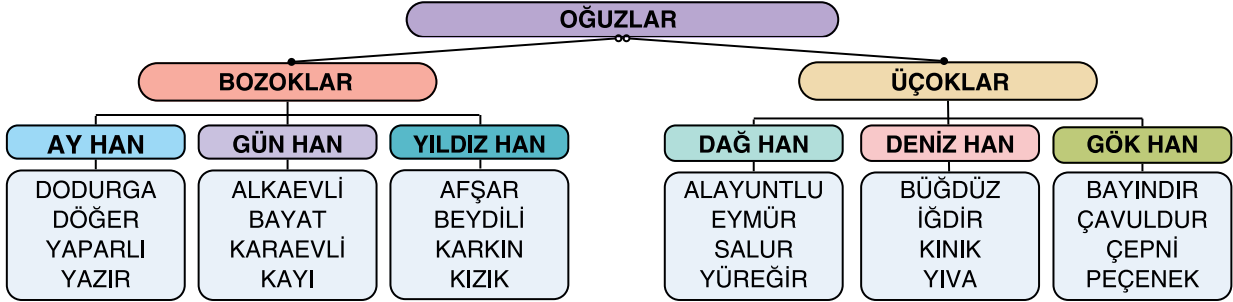
ANADOLU'YA TÜRK GÖÇLERİ VE BU GÖÇLERİN SOSYOKÜLTÜREL ETKİLERİ

“TÜRKİYE” TABİRİNİN KULLANIMI

- “Türkiye” kelimesi, ilk olarak VI. yüzyılda Bizans kaynaklarında “Orta Asya” için kullanıldı.
- Bizans kaynaklarında, IX ve X. yüzyıllarda Volga’dan, Orta Avrupa’ya kadar uzanan sahaya da “Türkiye” adı verilmektedir.
- XI-XIII. yüzyıllarda Mısır ve Suriye’ye “Türkiye” denmiştir.
- Anadolu ise XII. yüzyıldan itibaren “Türkiye” olarak tanınmaya başlamıştır.
- Türklerin Anadolu’ya ilk gelişi 4. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa Hunları tarafından gerçekleştirildi.
- Hunlar bir koldan Balkanlar üzerinden Trakya’ya doğru ilerlerken, diğer koldan da Kafkasları aşmış, Anadolu’ya girdiler.
- Avrupa Hunlarından sonra Türklerin Anadolu’ya ikinci gelişi Sabarlarla oldu.
- Sabarlar 6. yüzyılda Kafkasların güneyine kadar olan toprakları ele geçirdiler. Daha sonra Kayseri, Konya, Ankara taraflarına şiddetli akınlar yaptılar.

OĞUZLAR

- 630-682 yılları arasında Oğuzlar, Dokuz-Oğuz Kağanlığı altında toplandılar.
- Daha sonra Kök Türk ve Uygur hâkimiyetine giren Oğuzlar, X. yüzyılda Oğuz Yabgu Devleti'ni kurdular.
- X. yüzyılın sonlarına doğru İslamiyet'i kabul ettiler.
- Karahanlı Devleti, Büyük Selçuklu Devleti, Türkiye Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti gibi büyük devletler kuran Oğuzlar 24 boydan oluşmaktadır.



NOT

Selçukluların Anadolu'yu ele geçirdiği süreçte Anadolu'da Rumlar ve Ermenilerle birlikte Süryaniler, Araplar ve Türkler bulunmaktaydı.

- Moğol tehlikesine karşı Horasan bölgesine göç eden Türkmenlere yurt bulabilmek amacıyla 1015-1021 yılları arasında Çağrı Bey Anadolu'ya seferler düzenledi.
- Türk akınlarından rahatsız olan Gürcü-Bizans kuvvetleri ile 1048'de Pasinler Savaşı yapıldı.
- Pasinler Savaşı'nda Bizans kuvvetlerinin Selçuklulara yenilmesi, birçok Türk beyinin Anadolu'ya yönelmesini sağladı.
- Bizans'ın doğudaki en önemli merkezlerinden olan Ani Kalesi uzun bir kuşatmanın ardından 1064'te fethedildi.
- Doğudaki Selçuklu sorununu tamamen ortadan kaldırmak isteyen Bizans İmparatoru Romanos Diogenes (Romen Diyojen) ile Selçuklu Sultanı Alp Arslan yönetimindeki ordular 1071 yılında Malazgirt Ovası'nda savaştılar.
- Sultan Alp Arslan'ın Bizans'a karşı elde ettiği Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış oldu.
- Selçukluların Anadolu'yu yurt edinme süreci ile Türkiye Tarihi başladı.

Oğuzlar Neden Anadolu'ya Akınlar Düzenledi?



BİZANS İMPARATORLUĞU'NUN DURUMU

- VI. yüzyılda başlayan Sasani ve VIII. yüzyıldan itibaren İslam devletleri ile yapılan savaşlar Anadolu şehirlerini harabeye çevirmişti.
- Anadolu'da ve Balkanlarda verdiği mücadeleler nedeniyle imparatorluk zayıf düşmüştü.
- Tekfurlar merkezden bağımsız hareket etmekteydi.
- Sık sık taht kavgaları yaşanmaktaydı.
- İmparatorluk ekonomik olarak kötü durumdaydı.
- Yeni vergiler ve ağır çalışma şartları nedeniyle, halkın sosyal ve ekonomik durumu oldukça kötüydü.
- Etnik ve dinî yönden ayrımcı bir politika uygulaması nedeniyle başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere kendisine bağlı olan halklar yönetimden memnun değildi.

ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİ



1071 Malazgirt Meydan Savaşı'ndan sonra Selçuklu komutanlarının ve beylerinin yönetimine fethettikleri yerlerin bırakılması Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulmasını sağlamıştı.



KRİTİK BİLGİ

Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri, Anadolu Türk siyasi birliğinin sağlanmasında kalıcı ve birleştirici rol üstlenmiştir.

SALTUKLULAR BEYLİĞİ (1072-1202)

- Ebul Kasım Saltuk tarafından Erzurum'da kurulmuştur.
- Bayburt, Tercan, Malazgirt ve Artvin civarlarını fethederek sınırlarını genişlettiler.
- Haçlılarla yapılan savaşta Türkiye Selçuklularının yanında yer almıştır.
- Saltuk Bey'in ölümünden sonra beylik büyük bir sarsıntı yaşadı.
- 1202'de Türkiye Selçuklu Sultanı Rükneddin Süleyman Şah tarafından bu beyliğe son verildi.
- Erzurum Kale Camisi, Erzurum Ulu Cami, Erzurum Tepsi Minare, Üç Kümbetler ve Mama Hatun Türbesi Anadolu'da bıraktıkları eserlerdir.



KRİTİK BİLGİ

Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliğidir.

MENGÜCEKLİLER BEYLİĞİ (1080-1228)

- Mengücek Gazi tarafından Erzincan, Divriği ve Kemah'ı içine alan bölgede kurulmuştur.
- Bizans'la ve Gürcülerle savaşarak Doğu Anadolu'daki topraklarını genişletmişlerdir.
- Mimari alanda kümbet, köprü, cami gibi önemli eserler bırakmışlardır. Divriği Kale Camisi ve Divriği Külliyesi bu eserlerdendir.



KRİTİK BİLGİ

Divriği Ulu Cami, UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer almaktadır.

DANIŞMENTLİLER BEYLİĞİ (1080-1178)

- Melikşah'ın emirlerinden Danişment Gazi tarafından 1080'de Sivas'ta kurulmuştur.
- Malatya, Kayseri, Tokat, Niksar ve Amasya civarlarını da hâkimiyetleri altına almışlardır.
- I. Haçlı Seferi sırasında, I. Kılıç Arslan'la birlikte hareket ederek Haçlılara büyük kayıplar verdirmişlerdir.
- Destansı başarıları anlatan ve Türk edebiyatının önemli bir eseri olan **Danişmentnâme**, beyliğin adını ön plana çıkarmıştır.
- Beyliğin Anadolu'da inşa ettiği önemli kültür eserleri şunlardır: Niksar Ulu Cami, Kayseri Ulu Cami, Melik Danişment Kümbeti, Emir Gazi Kümbeti, Hilafet Gazi Kümbeti ve **Tokat Yağıbasan Medresesi**'dir.

**KRİTİK BİLGİ**

Yağıbasan Medresesi Türklerin Anadolu'da yaptıkları ilk medresedir.

ARTUKLULAR BEYLİĞİ (1102-1231)

- Anadolu'nun fethinde büyük yararlılıklar gösteren Oğuzların Döğey boyundan Artuk Bey tarafından kurulmuştur.
- Artuklular Beyliği; Hasankeyf, Mardin ve Harput kolu olmak üzere üç kol hâlinde varlıklarını devam ettirmiştir.
- Artuklular, ilme ve ilim insanlarına değer vermiş ve ilim insanlarını desteklemişlerdir. Dönemin ünlü âlimi El-Cezerî bilimde, teknik ve mekanik alanda bazı buluşlara öncülük etmiştir.
- Diyarbakır Ulu Cami, Mardin Ulu Cami, Harput Ulu Cami, Malabadi Köprüsü, Artuklu Sarayı ve Mardin Zinciriyi Medresesi Artuklular Beyliği'nin inşa ettiği önemli yapılarıdır.

**KRİTİK BİLGİ**

El-Cezerî, bilim ve teknik alanındaki **sibernetik** çalışmalarıyla **ilk robotun mucidi** sayılmaktadır.

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093)

- Çaka Bey, İzmir'i fethederek 1081'de beyliğini kurmuştur.
- Oluşturduğu 40 parçalık donanmayla sınırlarını genişleterek bazı Ege adalarında ve Ege Denizi kıyı şeridindeki bazı şehirlerde hâkimiyet sağlamıştır.
- Bizans İmparatorluğu'na karşı mücadele veren Çaka Bey; Peçenekler ve Türkiye Selçukluları ile ittifak kurarak İstanbul'u kuşatmak istemiştir.
- Bizans'ın siyasi manevraları sonucu Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'i öldürtmüştür.

**KRİTİK BİLGİ**

Çaka Bey bilinen ilk Türk denizcisidir. Türk tarihinde ilk tersane ve donanmayı kurarak denizcilik alanında Türk devletlerine örnek olmuştur.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1077-1308)

- Melikşah tarafından Anadolu'nun fethi için görevlendirilen Kutalmışoğlu Süleyman Şah, İznik'e kadar bütün Anadolu'yu ele geçirerek 1077 tarihinde Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurdu ve İznik şehrini devletin merkezi yaptı.



- Büyük Selçuklu Sultanı'na bağlı olarak Anadolu'ya hâkim olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Bizans'ın siyasi durumundan faydalanarak sınırlarını genişletti ve nüfuzunu artırdı.



I. Kılıç Arslan

- Dorylaion (Dorileon) Savaşı'nda Haçlılara yenildi.
- Devletin merkezini Konya'ya taşıyarak Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetini yeniden tesis etti.

Sultan I. Mesut

- II. Haçlı Seferi'nden dolayı Haçlılarla mücadele etti.
- III. Konrad idaresindeki Alman kuvvetlerini Ceyhan önünde 1147 tarihinde bozguna uğrattı.
- VII. Lui idaresindeki Fransız ordusunu da Yalvaç'ta yenerek zafer kazandı.
- Konya'ya kadar gelen Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'u da durdurmayı başardı.

Sultan II. Kılıç Arslan

- Nureddin Mahmud Zengi'nin ölümü üzerine Batı Anadolu ve Marmara dışında bütün Anadolu'ya sahip oldu.
- Bizans ordusunu 1176 **Miryokefalon Savaşı'nda** yenilgiye uğrattı.
- Bu zafer ile Bizans'ın askerî gücü kırılmış ve **Anadolu'nun Türkleşmesi** sağlanmıştır.

Gıyaseddin Keyhüsrev, 1207 yılında Antalya'yı, **I. İzzettin Keykâvus**, 1214 tarihinde Sinop'u alarak Türklerin denizcilik faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlamışlardır.

I. Alaaddin Keykubad

- Anadolu'da Türk birliğini büyük ölçüde sağlayarak **Alanya'yı** fethetmiştir.
- Sinop'taki tersanelerde yaptırdığı donanma ile Kırım'ın önemli ticaret şehri olan **Suğdak'ı** topraklarına katmıştır.
- Celalettin Harzemşah'ı 1230 tarihinde **Yassıçemen Savaşı'nda** yenmiştir.
- Moğol tehlikesine karşı gerekli önlemleri almıştır.

II. Gıyaseddin Dönemi'nde çıkan Baba İshak İsyanı devleti zor durumda bıraktı. Bu isyanın güçlükle bastırılması Moğolları Anadolu'yu istila etmeye yönlendirdi.

Baycu Noyan komutasındaki Moğollar, Selçuklu ordusunu **1243 Köseadağ Savaşı'nda** yenilgiye uğratarak Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılmasına sebep oldu.

XIII. yüzyılın sonlarına doğru Anadolu'da Türkmen Beylikleri birer birer bağımsızlıklarını ilan etmeye başladılar.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN TEŞKİLAT YAPISI VE SOSYOKÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

- İktâ sistemi, devletin mülkü olan topraklara ait gelirlerin, yaptıkları hizmet karşılığında asker ve sivil yöneticilere verilmesidir.
- İktâ sahibi; vergi toplar, topladığı vergilerden kendi maaşını alır, atlı askerler yetiştirerek savaşa katılır, tarımsal üretimin devamlılığını ve bulunduğu bölgenin güvenliğini sağlardı.
- Devlet işleri, farklı yetkilere sahip divanlarda görüşülüp karara bağlanıyordu.
- Vilayetlerde şeri ve hukuki işlere bakmak üzere kadılar bulunuyordu.
- Türkiye Selçuklu Devleti, Anadolu'ya gelen Türkmenleri kendi hayat tarzlarına uygun yerlere yerleştirerek sosyal bütünlüğü sağlamayı ve ekonomik verimliliği arttırmayı amaçlamıştır.
- Türkiye Selçuklu sultanları başkent Konya'nın yanı sıra başka şehirlerde imar faaliyetlerinin yanında sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerde de bulunmuşlardır. Aksaray, Niğde, Kırşehir, Malatya, Eskişehir, Samsun ve Denizli bu şehirlerin başlıcalarıdır.
- Türkiye Selçukluları; dinî, ilmî ve sosyal hizmet veren mimari eserleri genellikle Orta Anadolu'nun büyük şehirlerinde ve ticaret yolları üzerinde inşa etmişlerdir.
- Türkler ele geçirdikleri her şehirde inşa ettikleri camilerin, mescitlerin, medreselerin ve zaviyelerin çevresinde Türk mahalleleri kurmuştur.
- Anadolu'nun etnik yapısı, Türkiye Selçuklu Devleti ve Anadolu Türk Beylikleri Dönemi'nde tamamen Türklerin lehine değişmiştir.

MİRYOKEFALON MUHAREBESİ (1176)



Türkiye Selçuklu Devleti

Bizans İmparatorluğu

Nedenleri

- Türkmenlerin Bizans'a yaptıkları akınları engellemek
- II. Kılıç Arslan'ın Anadolu'daki gücünü kırmak
- Selçukluların başkenti Konya'yı ele geçirmek
- Anadolu'daki Türk varlığına son vermek

Sonuçları

- Anadolu Türk tarihi ve Bizans tarihinde bir **dönüm noktası** olmuştur.
- Bizans'ın askerî gücü kırıldığından Anadolu'yu Türklerden geri alma ümitleri sona ermiştir.
- Türkler, Batı Anadolu'ya yerleşerek faaliyetlerini İstanbul'a doğru yoğunlaştırmıştır.

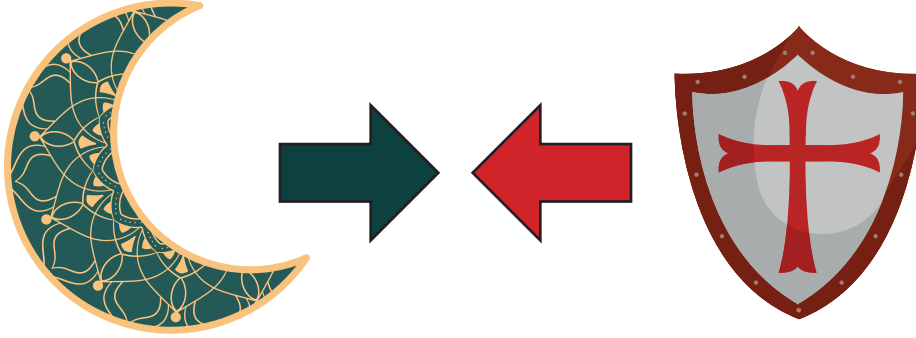


KRİTİK BİLGİ

1071 Malazgirt Savaşı'yla Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türkler, Meryokefalon Zaferi'nden sonra Anadolu'nun kesin olarak bir Türk yurdu olmasını sağlamışlardır.

HİLAL VE HAÇ MÜCADELESİ

Haçlı Seferleri: XI. yüzyılın sonlarında Avrupalıların, Kudüs'ü Müslümanlardan almak, Türkleri Anadolu'dan çıkarmak ve Yakın Doğu'yu ele geçirmek için başlattıkları askerî seferlere "Haçlı Seferleri" denir.



HAÇLI SEFERLERİNİN DİNÎ SEBEPLERİ

- Kudüs ve diğer kutsal yerleri (Antakya, Urfa) geri almak.
- Kluni tarikatının yapmış olduğu propaganda.
- Papanın sefere katılanların bağışlanacağını müjdelemesi.

HAÇLI SEFERLERİNİN SİYASÎ SEBEPLERİ

- Türklere karşı zor durumda kalan Bizans'ın yardım isteği.
- Türklerin Anadolu ve çevresinden uzaklaştırılmak istenmesi.

HAÇLI SEFERLERİNİN EKONOMİK SEBEPLERİ

- İpek ve Baharat yollarının Türklerin denetiminde olması.
- Doğunun zenginliklerini ele geçirme isteği.

BİRİNCİ HAÇLI SEFERİ (1096-1099)

- Haçlıların İznik'i alması üzerine Türkiye Selçuklu başkenti Konya'ya taşındı.
- Haçlılar Urfa'da ve Antakya'da kontluk kurdular.
- Haçlılar, Kudüs'te bir Haçlı Krallığı kurdular.



KRİTİK BİLGİ

I. Kılıç Arslan, I. Haçlı Seferi nedeniyle **Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkentini İznik'ten Konya'ya taşımak** zorunda kaldı.



KRİTİK BİLGİ

I. Haçlı Seferi'nin başarılı olmasında, o yıllarda birlik ve beraberlikten uzaklaşmış Müslüman dünyasının bu meselenin önemini kavrayamamış ve böyle bir saldırıya karşı zamanında birleşememiş olmasının payı büyüktür.



KRİTİK BİLGİ

I. Haçlı Seferi sonunda Haçlıların **Urfa'da ve Antakya'da** kontluk kurması Avrupa'daki **derebeylik düzeni'nin Yakın Doğu'ya taşındığını** gösterir.

I. Haçlı Seferi sonunda **Kudüs'ü Fatimilerden alan** Haçlılar, **Kudüs Krallığı'nı** kurmuştur.

İKİNCİ HAÇLI SEFERİ (1147-1149)

- İmadeddin Zengi'nin 1144'te Urfa'yı geri alması üzerine yeni bir Haçlı Seferi başladı.
- Fransa Kralı VII. Louis ve Alman Kralı III. Konrad bu seferlere bizzat katıldı.
- 1187'de Selahaddin Eyyubi Hittin Savaşı'nda Haçlılara karşı zafer kazandı.
- 2 Ekim 1187'de Kudüs yeniden Müslümanların eline geçti.

ÜÇÜNCÜ HAÇLI SEFERİ (1189-1192)

- Haçlılar, Kudüs'e doğru ilerlemeye devam etti. Alman Kralının Silifke'de boğulması üzerine Haçlı ordusu dağıldı.
- III. Haçlı Seferi'nin Haçlılar açısından en önemli başarısı, Kıbrıs'ın alınmasıdır.

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ (1202-1204)

- Bizans'taki taht kavgasından yararlanan Haçlılar yönetimi ele geçirmek istediler.
- 1204'te İstanbul düştü ve Haçlılar, şehri yağmalayıp Latin İmparatorluğu kurdular.
- İstanbul'dan kaçan Bizanslılar, Trabzon ve İznik'te iki devlet kurdular.

**KRİTİK BİLGİ**

Haçlılarla mücadele eden Türkiye Selçuklu Sultanları; I. Haçlı Seferi'nde I. Kılıç Arslan, II. Haçlı Seferi'nde I. Mesut, III. Haçlı Seferi'nde II. Kılıç Arslan'dır.

**KRİTİK BİLGİ**

Türkiye Selçukluları Haçlılarla mücadele ederken Sal-tuklular, Danişmentliler, Mengücekliler ve Artuklular gibi Anadolu beyliklerinden destek almıştır.

HAÇLI SEFERLERİNİN DİNİ SONUÇLARI

- Din adamlarına olan güven azaldı.
- Haçlılar, kutsal sayılan Kudüs'ü ele geçirdiler.

HAÇLI SEFERLERİNİN SİYASİ SONUÇLARI

- Haçlılar, başta Kudüs olmak üzere ele geçirdikleri Urfa, Antakya ve Trablus gibi şehirlerde krallık, prenslik ve kontluk-lar kurdular.
- 1204'te Haçlılar, İstanbul'da Latin Krallığı kurmuştur.

HAÇLI SEFERLERİNİN EKONOMİK SONUÇLARI

- Başta Anadolu olmak üzere Müslümanların elinde bulunan Suriye ve Filistin gibi topraklardaki halk, bu seferlerden zarar görmüştür.
- Akdeniz kıyılarındaki limanların önemini artırmıştır.

HAÇLI SEFERLERİNİN BİLİMSEL ve KÜLTÜREL SONUÇLARI

- Doğu dünyasını ve İslam medeniyetini yakından tanıdılar.
- Barut, kâğıt, matbaa, pusula gibi teknik buluşları Avrupa'ya taşımış ve bu buluşlar Avrupa medeniyetinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.

**KRİTİK BİLGİ**

Barut, kâğıt, matbaa, pusula gibi teknik buluşları Avrupa'ya taşımış ve bu buluşlar Avrupa medeniyetinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.



MOĞOL İSTİLASI VE ANADOLU

- XIII. yy.'dan itibaren Anadolu'da Moğol tehlikesi belirgin bir hâl almaya başladı.
- Bu dönemde yayılma politikası içerisinde olan Moğolların baskısı sonucunda yüzbinlerce Türkmen Anadolu'ya göçe başladı.
- Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubad tehlikenin farkına varınca Eyyubiler ve Harzemşahlar ile ittifak yapma girişiminde bulundu.
- İlk başlarda olumlu gelişen bu ittifakta, Celalettin Harzemşah'ın Ahlat'ı zabtetmesi üzerine başarılı olamadı.
- Türkiye Selçukluları ve Eyyubilerden oluşan kuvvetler ile Harzemşah ordusu Erzincan'ın Yassıçemen mevkiinde savaştılar.
- 1230 Yassıçemen Savaşı olarak bilinen bu savaşta Harzemşahlar ağır bir mağlubiyet aldı. Bu mağlubiyet neticesinde 1231 yılında Harzemşah Devleti ortadan kalktı.



KRİTİK BİLGİ

Harzemşah Devleti'nin ortadan kalkmasıyla birlikte Moğollar ile arada olan tampon bölge kalkmış oldu. Böylece Moğol baskısı Anadolu topraklarında doğrudan hissedilmeye başladı.

- Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubad Moğol tehlikesinin farkındaydı. Hükümdarlığı zamanında Moğollara karşı gerekli önlemleri almıştı.
- Moğollara karşı Abbasiler ve Eyyubiler ile ittifak hazırlığı yapan I. Alaaddin Keykubad, bu ittifaka karşı olan devlet adamları tarafından suikast sonucu zehirlenerek öldürüldü.
- Yerine geçen oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev babası kadar iyi bir devlet adamı değildi.
- Tahta geçmesinde kendisine yardım eden Vezir Sadettin Köpek'in etkisinde kaldı. Bu dönemde birçok kıymetli devlet adamı öldürüldü.
- Devletin merkezinde yaşanan bu olaylar neticesinde merkezi otorite zayıflayınca bazı Türkmen grupları isyan etti.
- Güney doğu Anadolu bölgesinde otlak ve mera yetersizliğinden dolayı bazı Türkmen grupları Şeyh Baba İshak öncülüğünde ayaklandılar. Bu ayaklanmayı bastırmak Türkiye Selçuklu devleti açısından oldukça zor oldu.
- Ayaklanma neticesinde Baba İshak yakalanarak idam edildi.
- Moğollar, Baba İshak Ayaklanması sonrası Türkiye Selçuklularının zayıfladığını görünce Doğu Anadolu topraklarına girdi ve Erzurum'u yağmaladı.



DİKKAT

Baba İshak ayaklanması neticesinde Türkiye Selçuklu Devleti'nde merkezi otorite daha da bozuldu. Devletin Türkmenlerle arası bozulunca Anadolu, Moğollara karşı savunmasız kaldı.

KÖSEDAĞ MUHAREBESİ (1243)

- Türkiye Selçuklularının, Baba İshak ayaklanmasında zayıfladığını gören Moğollar, Anadolu'ya girdiler.
- Erzurum'u yağmaladılar. Bu gelişme üzerine II. Gıyaseddin Keyhusrev Moğolları Köseadağ'da karşıladı.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin öncü kuvvetlerinin yok edilmesiyle başlayan savaş sonucunda Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin, savaş meydanını terk ederek Konya'ya çekildi.
- Moğollar kısa zamanda Kayseri, Sivas ve Erzincan'ı ele geçirip yağmaladıktan sonra İran'a çekildiler.
- Köseadağ Savaşı'ndan sonra Türkiye Selçukluları Moğol Komutanı Baycu Noyan'a elçiler göndererek şartları oldukça ağır olan bir barış antlaşması yaptı.
- Yapılan antlaşma neticesinde Türkiye Selçukluları çok ağır şartlar içeren vergiyi ödemeyi kabul ettiler.

- **Köseadağ Savaşı neticesinde;**

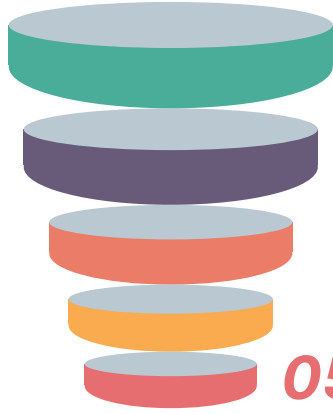
- Türkiye Selçuklu Devleti dağılma sürecine girdi.
- Türkiye Selçuklularında taht kavgaları arttı ve Moğollar istediği kişileri tahta geçirmeye başladı.
- Merkezi otoritenin bozulması sebebi ile birçok Türk beyliği ortaya çıktı.
- Anadolu yağmalanarak tahrip edildi. Ticaret yolları üzerinde güvenlik zafiyetleri yaşandı.
- Moğol baskısından kurtulmak isteyen birçok Türk boyu batıya göç ederek buraların hızlı bir şekilde Türkleşmesini sağladı.



MOĞOLLARIN YAĞMALAMASINA KARŞI ALINAN TEDBİRLER

- Köseadağ Savaşı sonrasında II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in vefatından sonra Türkiye Selçuklularında II. İzzettin Keykavus hükümdar oldu.
- Bu dönemde Moğollar, Selçuklu tahtına müdahale ederek Sultan'ın kardeşini destekledi. Bunun sonucunda Moğollar, Selçuklu tahtının iki kardeş arasında paylaştırdı.
- Moğollarla ilişkilerin gerilmesi üzerine II. İzzettin Keykavus, Memluklü Hükümdarı Baybars ve Altınorda Hükümdarından yardım istedi.
- Sultan Baybars, Moğollara karşı Ayn-ı Calud savaşında tecrübe kazanan ordusunu yardıma gönderdi.
- 1277 yılında yapılan Elbistan savaşında, Moğollar ağır bir mağlubiyet aldı. Bu mağlubiyetten sonra Anadolu'daki Moğol baskısı yavaşladı.
- Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollara karşı Memlukler ve Altınorda devleti ile ittifak yaparak uzattı. **1308 yılında Sultan II. Mesut'un ölümü ile dağıldı.**

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILMA NEDENLERİ



01

1240 Baba İshak Ayaklanmasının
Anadolu'da düzeni bozması.

02



Merkezi otoritenin bozulması

03

II. Gıyaseddin Keyhusrev'in
yetersizliği

04



Vezir Sadettin Köpek'in faaliyetleri.

05



1243 Köseadağ savaşında alınan mağlubiyet

ANADOLU'DA KURULAN II. DÖNEM TÜRK BEYLİKLERİ



Karamanoğulları: Konya ve civarında kuruldu. Dönemin en güçlü beyliğiydi.

Germiyanıoğulları: Kütahya civarında kuruldu.

Aydinoğulları: Aydın ve civarında kuruldu. Denizcilikte gelişmiş bir Türk beyliğidir.

Menteşeoğulları: Muğla ve civarında kuruldu. Denizcilikte gelişmiş bir Türk Beyliğidir.

Saruhanıoğulları: İzmir ve Manisa civarında kuruldu. Denizcilikte gelişmiştir.

Karesioğulları: Balıkesir ve Çanakkale civarında kuruldu. **Denizcilikle** uğraşan bu beylik, Osmanlı Devleti' ne **ilk katılan** beyliktir.

Osmanoğulları: Söğüt ve Domaniç civarında kuruldu.

Hamitoğulları: Isparta ve Burdur civarında kurulan bu beylik, topraklarının bir bölümünü para karşılığı Osmanlıya satmıştır.

Candaroğulları: Kastamonu ve Sinop civarında kuruldu. Denizcilik ile uğraşmış bir beyliktir.

Ramazanoğulları: Adana ve Tarsus civarında kuruldu. Önce Memluklere, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı'ya bağlandı.

Dulkadiroğulları: Maraş ve Elbistan civarında kurulmuştur. Memluklere tabi olan bu beylik, Yavuz sultan Selim döneminde 1515 Turnadağ Savaşı ile Osmanlıya katıldı.

Eretna Devleti: Tokat, Sivas ve Ankara civarında kuruldu.



XIII. YÜZYILIN SONLARINDA ANADOLU VE ÇEVRESİ

XIII. yüzyılın sonlarında Anadolu ve çevresinde Bizans İmparatorluğu, İlhanlı Devleti, Memlûk Devleti, Altın Orda Devleti, Trabzon Rum İmparatorluğu ve 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra kurulan İkinci Dönem Türk Beylikleri siyasi varlıklarını devam ettirmekteydi.

BİZANS İMPARATORLUĞU (330-1453)

- Taht kavgalarından dolayı siyasi istikrarı bozulmuştur.
- Balkanlarda ve Anadolu'da egemenlik alanı çok küçülmüştür.
- Anadolu'da Türklerle, Balkanlarda ise Balkan kralılarıyla mücadele halindedir.
- 1453 yılında Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesiyle tarih sahnesinden silinmiştir.

İLHANLI DEVLETİ (1256-1335)

- İran'da kurulmuş Moğol devletidir.
- Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya hâkim olmuştur.
- Anadolu'da kalıcı bir yönetim kuramamıştır.
- Gazan Han Dönemi'nde İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- Ebû Said Bahadır Han'ın 1335 yılında ölmesiyle devlet parçalanmıştır.

MEMLÛK DEVLETİ (1250-1517)

- Mısır'da kurulmuş Türk Devleti'dir.
- Ayn-ı Calut Savaşı (1260) ve Elbistan Savaşı'nda (1277) İlhanlılar'ı yenilgiye uğratarak, onların Suriye ve Mısır'a doğru genişlemesine engel olmuştur.
- Baharat ticaret yolu sayesinde zenginleşmiştir.
- İlhanlılar'ın Abbasi Devleti'ni yıkmasıyla halifenin koruyuculuğunu üstlenerek siyasi bakımdan İslam dünyasının lideri konumuna yükselmişlerdir.
- 1517'de Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferleri sonucunda yıkılmıştır.

ALTIN ORDA DEVLETİ (1227-1502)

- Hazar Denizi ve Karadeniz'in kuzeyinde hüküm sürmüştür.
- Anadolu'ya kuzeyden gelebilecek Moskova ve Kiev knezliklerinin saldırılarını önlemiştir.
- Timur'un düzenlediği akınlar sonucunda zayıflayıp 1502'de yıkılmıştır.
- Altın Orda Devleti'nin yıkılmasıyla, Moskova Knezliği güçlenmiş ve Rus Çarlığı hâline gelmiştir.

OSMANLI BEYLİĞİ'NİN KURULUŞU VE HANEDANIN KÖKENİ

- Osmanlılar, Oğuzların Kayı Boyu'na mensupturlar.
- Moğolların baskısıyla Anadolu'ya gelmişler ve batıya doğru ilerlemişlerdir.
- Ertuğrul Bey liderliğinde Söğüt ve Domaniç'e yerleşmişlerdir.
- Devletin ilk kurucusu Ertuğrul Gazi'nin oğlu Osman Bey'dir.
- Bizans'ın içinde bulunduğu kötü durumdan yararlanarak, bölgede etkili olmuşlardır.
- 1302 Koyunhisar Zaferi'yle aşiretten beyliğe geçmişlerdir.

OSMANLI BEYLİĞİ'NİN SINIRLARININ GENİŞLEMESİNDE ETKİLİ OLAN FETİH YÖNTEMLERİ VE POLİTİKALAR

- Moğolların baskısı ile doğudan gelen Türkmenleri uçlara iskân ederek beyliğin sınırlarını genişletmişlerdir.
- Askerî birliklerin başlarına iyi komutanlar getirilerek, beyliğin askerî gücü artırılmıştır.
- Gaza politikası takip edilerek, fetih hareketleri teşvik edilmiştir.
- Fethedilen topraklarda şenlendirme siyaseti izlenerek, bölgenin canlanması gerçekleştirilmiştir.
- Fethedilen bölgelerdeki Hristiyan halka hoşgörü ve adaleti davranılarak bağlılıkları sağlanmıştır.
- Hanedan üyelerinin yetkilerini daraltarak, merkezî otoriteyi güçlendirmişlerdir.
- Asker, âlim, sûfî gibi toplumun çeşitli unsurlarının desteğini almışlardır.



İLK FETİHLER

- Osman Gazi ilk olarak Karacahisar'ı fethederek, beyliğin merkezini Söğüt'ten Karacahisar'a taşınmıştır.
- 1299 yılında Osman Gazi Bilecik, Yarhisar, Yenişehir ve İnégöl hisarlarını ele geçirmiştir.
- 1302 yılındaki Koyunhisar Zaferi, Osman Gazi'nin şöhretini artırmıştır.
- Koyunhisar Zaferi, Osmanlı hanedanının, siyasi ve kurumsal olarak devletleşmesinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

OSMANLI GAZASININ BAŞLAMASI

BURSA'NIN FETHİ (1326)

- Osman Gazi Dönemi'nde başlayan Bursa kuşatmasını devam ettiren Orhan Bey, 1326 baharında şehri fethetmiştir.
- Güney Marmara bölgesi Osmanlı kontrolü altına girmiştir.
- Bölgenin en önemli ticaret merkezlerinden biri Osmanlı'nın eline geçmiştir.
- Devletin merkezî Bursa'ya taşınmıştır.

MALTEPE (PALEKANON) MUHAREBESİ (1329) VE İZNİK'İN ALINMASI (1331)

- Osmanlıların Bitinya bölgesinde Bizans aleyhine genişlemesi, Bizanslıların Osmanlı'ya karşı harekete geçmesine neden olmuştur.
- 1329'daki Palekanon Muharebesi'ni Osmanlılar kazanmış ve Kocaeli bölgesini ele geçirmişlerdir.
- Bizans'ın Anadolu ile olan kara bağlantısı kesilmiştir.
- 1331'de İznik fethedilmiştir.

İZMİT'İN FETHİ (1337)

- Osmanlı sınırları Karadeniz'e kadar genişlemiştir.
- Osmanlı Devleti bölgenin önemli aktörlerinden biri olduğunu göstermiştir.



İznik Kalesi



HATIRLAYALIM

Koyunhisar Muharebesi Osmanlı hanedanının, siyasi ve kurumsal olarak devletleştiği tarih olarak kabul edilmektedir.

RUMELİ'YE GEÇİŞ

- Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu topraklarını ele geçiren Osmanlı Devleti, Rumeli'ye geçerek Bizans'ı çember içine almak istiyordu.
- Rumeli'ye geçmek için ihtiyaç duyulan deniz gücüne, donanması olan Karesioğulları Beyliği'nin 1345 yılında alınması ile kavuşuldu.
- Orhan Bey, İmparator Yuannis ile taht mücadelesine giren kayınpederi Kantakuzen'e destek oldu ve onun imparator olmasını sağladı.
- Kantakuzen Balkanlarda çıkan ayaklanmaların bastırılması için de Orhan Bey'den yardım istedi.
- Bu yardımlara karşılık da Gelibolu'daki Çimpe Kalesi'ni 1353 yılında Osmanlılara verdi.
- Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa komutasındaki kuvvetler, donanma ile Gelibolu Yarımadası'na ulaştılar.



Çimpe Kalesi Gelibolu / Çanakkale



PÜF NOKTA

Çimpe Kalesi'nin alınması ile Rumeli'ye ilk adım atılmış oldu.

RUMELİ'NİN FETHİ

- Süleyman Paşa komutasında Rumeli'de fetih hareketlerine başlandı.
- Gelibolu, Bolayır, Tekirdağ, Keşan, Malkara, Lüleburgaz ve Çorlu fethedildi.
- XIV. yüzyılın başlarında Rumeli ve Balkanlarda siyasi, sosyal ve dini belirsizlik söz konusuydu.
- Bölgede Bizans'tan başka Sırp, Bulgar, Arnavut krallıkları; Eflâk ve Boğdan voyvodalıkları; Bosna ve Hersek prenslikleri bulunuyordu.
- Bölge halkları feodal beylerle krallar arasındaki çekişmelerin ortasında kalmıştı.
- Veba salgını yüzünden nüfus azalmıştı.
- Sırp Krallığı ile Bizans sürekli mücadele halindeydi.
- Ortodoks, Katolik ve Bogomiller arasında sürekli çatışmalar yaşanıyordu.
- Sultan I. Murad 1364 yılında birleşik Haçlı ordusuna karşı Sırpsındığı Zaferi'ni kazandı.
- Haçlı ittifaklarıyla yapılan Çirmen Savaşı (1371) ve I. Kosova Savaşı'nı da (1389) Osmanlı Devleti kazandı.
- Yıldırım Bayezid 1391 yılında İstanbul'u kuşattı.
- Bu amaçla Anadolu Hisarı'nı yaptırdı. Ancak Niğbolu Savaşı (1396) yüzünden kuşatmayı kaldırdı.
- Haçlılarla 1396 yılında yapılan Niğbolu Savaşı'nı Osmanlı Devleti kazandı.
- II. Murad Dönemi'nde Haçlı ittifakıyla yapılan Varna Savaşı (1444) ve II. Kosova Savaşı (1448) sonucunda Balkanlar da Osmanlı egemenliği kalıcı hâle geldi.

İSKÂN VE İSTİMÂLET POLİTİKASI

- Osmanlı Devleti, fethedilen bölgelerde kalıcılığı sağlamak amacıyla iskân politikasını uyguladı.



- Fethedilen yerlere Türk kimliği kazandırmak için öncelikle buralarda Türk nüfusun artırılmasına önem verdi.
- Anadolu'da konar-göçer yaşayan Türk topluluklarını ve bazı meslek erbaplarını Rumeli'de fethedilen yerlere yerleştirdi.
- Göçmenlerin yeni yerleşim bölgelerine yakın yerlerden olmasına çalışıldı.
- Böylece uzun yol eziyeti ve iklim farklılıklarının etkisi en aza indirildi.
- Ayrıca Anadolu'da aralarında husumet ve anlaşmazlık bulunan ailelerden bir kısmı Rumeli'ye göç ettirilerek ülkede sosyal düzen ve huzur sağlanmaya çalışıldı.
- Rumeli'de imar faaliyetleri yapılarak cami, yol, köprü, medrese, çeşme ve hastanelerle bölgeye Türk İslam kimliği kazandırıldı.
- Osmanlı Devleti, Rumeli'de iskân politikasıyla birlikte istimâlet politikasını da uyguladı.
- Yerli halkın inançlarına, dillerine, gelenek ve göreneklerine karışmayarak onları kültürlerini yaşamalarında serbest bıraktı.
- Onlardan tefurların aldığı vergilerden daha azını aldı.
- Halkın can ve mal güvenliğini sağladı.
- Gaziyân-ı Rûm, Ahiyân-ı Rûm, Abdalân-ı Rûm ve Bâciyân-ı Rûm gibi zümreler, Rumeli'nin fethinden sonra gönüllü olarak bölgenin İslamlaşmasını ve imarını sağladılar.

ANADOLU'DA TÜRK SİYASİ BİRLİĞİNİ SAĞLAMA ÇABALARI



- Anadolu'da, Selçuklulardan sonra kurulan, Türk beylikleri uzun süre birbirleriyle iktidar mücadelesine girmişlerdir. Bu beylikler, her saltanat değişiminde Osmanlıların aleyhine birlikte hareket etmişlerdir. Osmanlı Devleti ise Anadolu'da dikkatli davranmış, doğudaki beylikleri himaye eden Timur, Akkoyunlu ve Memlük devletlerine karşı ihtiyatlı bir siyaset izlemiştir. Bu sebeplerden Osmanlıların Anadolu'daki Türk siyasi birliğini sağlaması, Rumeli fetihlerine göre daha zor olmuştur.
- Osmanlılar, Anadolu Türk beyliklerini kendi topraklarına dâhil ederken farklı yöntem ve stratejiler izlemiştir.

Bu yöntemler şunlardır:

Dostane ilişkiler geliştirmek

Akrabalık ilişkileri kurmak

Para ile toprak satın almak

Savaşmak



KRİTİK BİLGİ

Osmanlıların bütün bu çabalarının odağında devletin **merkeziyetçi yapısını** güçlendirmek vardır.



KRİTİK BİLGİ

Osmanlılara katılan ilk beylik **Karesioğulları** olmuştur.

I.BAYEZİD-TİMUR MÜCADELESİ



- Türk siyasi tarihinde hâkimiyet alanında iki temel güç mücadelesi söz konusudur.
 - 1- Türk boylarının kendi aralarında yaptığı hâkimiyet mücadelesi
 - 2- Kendi dışındaki unsurlarla yaptığı mücadeleler
- Her iki mücadelenin ortaya çıkmasının temel nedeni, Türklerin eski dönemlerden itibaren benimsedikleri "Türk cihan hâkimiyeti anlayışı"dır.

ANKARA SAVAŞI (1402)

Osmanlı Devleti



Timur Devleti



NEDENLERİ

- İki Türk devletinin sınır komşusu olması ve Türk cihan hakimiyeti anlayışından dolayı birbirlerini rakip olarak görmesi
- Timur'un Çin seferi öncesinde batı sınırını güvence altına almak istemesi
- Birbirlerinden istediklerini karşılıklı reddetmeleri

SONUÇLARI

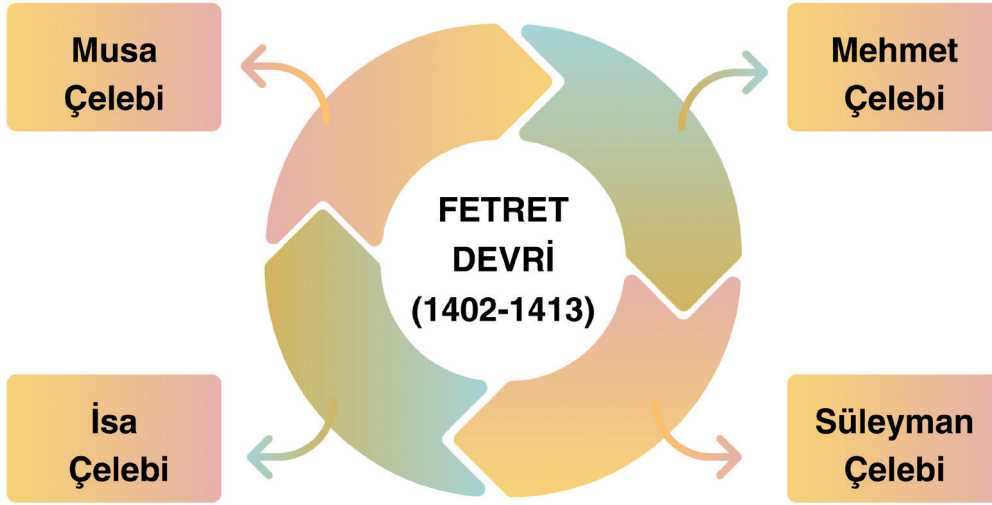
- 1402'de gerçekleşen Ankara Savaşı'nda Osmanlı Devleti yenilgiye uğramıştır. Yıldırım Bayezid Timur'a esir düşmüştür.
- Ankara Savaşı'ndan sonra Saruhanoğulları, Karamanoğulları, Aydınoğulları, Candaroğulları, Menteşeoğulları, Hamitoğulları, Tekeoğulları ve Germiyanogulları beylikleri yeniden kurulmuştur.
- Osmanlı Devleti, Anadolu'da Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Ankara, Eskişehir, Kocaeli, Bursa ve Balıkesir'de hâkimiyetini devam ettirmiştir.



KRİTİK BİLGİ

Anadolu'da uzun mücadeleler sonunda kurulmuş olan Türk siyasi birliği bozulmuş ve Osmanlı Devleti on bir yıl süren **Fetret Devri**'ne girmiştir.

FETRET DEVRİ (1402-1413)



KRİTİK BİLGİ

Mehmet Çelebi Fetret Devri'ne son verdiği ve merkezi otoriteyi tekrar sağladığı için Osmanlı Devleti'nin **ikinci kurucusu** olarak kabul edilmiştir.

OSMANLI SİYASİ BİRLİĞİNİN YENİDEN SAĞLANMASI

- Anadolu'da siyasi birliği sağlamaya çalışan Mehmet Çelebi, “**düzmece**” lakabıyla anılan Mustafa Çelebi'nin isyanını bastırmaya çalışmıştır.
- Mehmet Çelebi'nin 1421'de vefatı üzerine tahta oğlu II. Murat geçmiştir. II. Murat, taht üzerinde hak iddia edip Bizans'a daha önceden sığınan amcası Mustafa Çelebi'nin isyanını bastırmıştır.
- II. Murat, Anadolu'da bozulan Türk siyasi birliğini yeniden tesis etmek için Candaroğulları ve Karamanoğulları beyliklerini hâkimiyet altına almıştır. Aydınoğulları ve Menteşeoğulları beyliklerini topraklarına katmıştır.
- Germiyanoğlu Yakup Bey'in ölümü üzerine vasiyeti gereği beyliğin toprakları Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.
- Ankara Savaşı'ndan sonra bozulmuş olan Anadolu siyasi birliği büyük oranda yeniden sağlanmıştır.

ŞEYH BEDRETTİN İSYANI

- Şeyh Bedrettin, 1416'da Dobruca'da isyan etmiştir.
- Devletin temsil ettiği medrese anlayışına karşı ayrılıkçı ve tasavvuf eksenli bir ayaklanmadır.
- Şeyh Bedrettin'in müritlerinden Börklüce Mustafa İzmir'de, Torlak Kemal ise Manisa'da isyan başlatmıştır.
- Merkezî otoritenin zayıfladığı siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntıların yoğunlaştığı dönemlerde ortaya çıkmıştır.



BEYLİK DÖNEMİ'NDE OSMANLI ASKERİ YAPISI

OSMAN GAZİ DÖNEMİNDE SAVAŞÇI SINIFLAR

İlk savaşçı sınıfını Osman Gazi'nin etrafında gaza ve ganimet amaçlı toplanan alplar ve gaziler oluşturmuştur.

Bu alplardan bazıları Karamürsel Alp, Konur Alp, Akçakoca, Samsa Çavuş'tur. İlk dönem savaşçı sınıflar:

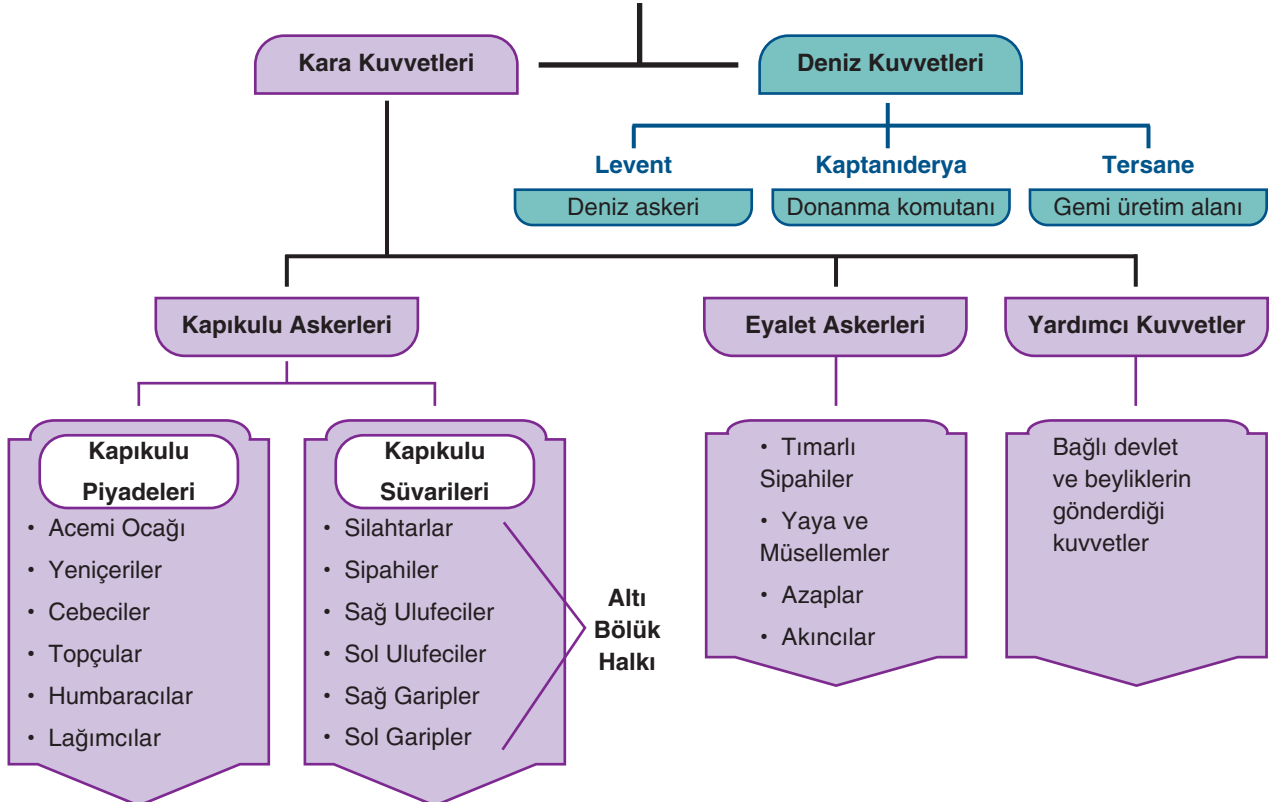
- **Ahiyan-ı Rum:** Ahiler tarafından kurulan esnaf teşkilatıdır.
- **Bacıyan-ı Rum:** Kadınlar teşkilatıdır.
- **Abdalan-ı Rum:** Savaşçı dervişlerin oluşturduğu teşkilattır.
- **Gaziyan-ı Rum:** Anadolu gazileridir.

ORHAN GAZİ DÖNEMİ YAYA MÜSELLEM TEŞKİLATI

Beyliğin sınırlarının hızla genişlemesi Orhan Bey'i askerî düzenlemeler yapmak zorunda bıraktı. Çünkü geçici kuvvetler vaktinde savaşa gelememiş uzun süren muhasaralara da dayanamamıştır. Ayrıca acil durumlara müdahale edecek hazır bir askerî kuvvet de yoktur.

- İlk düzenli birlikler, Vezir Alâeddin Paşa ve Bursa Kadısı Çandarlı Kara Halil'in teklifleri doğrultusunda Bursa'nın fet-hinden sonra oluşturuldu.
- Türk gençlerinden meydana getirilen bu düzenli birliklerin atsız askerine "yaya", atlı askerine de "müsellem" adı verildi.
- Savaşın olmadığı zamanlarda ziraat yapmak üzere kendilerine toprak tahsis edilen yaya ve müsellem, vergilerden muaf tutulmuştur.

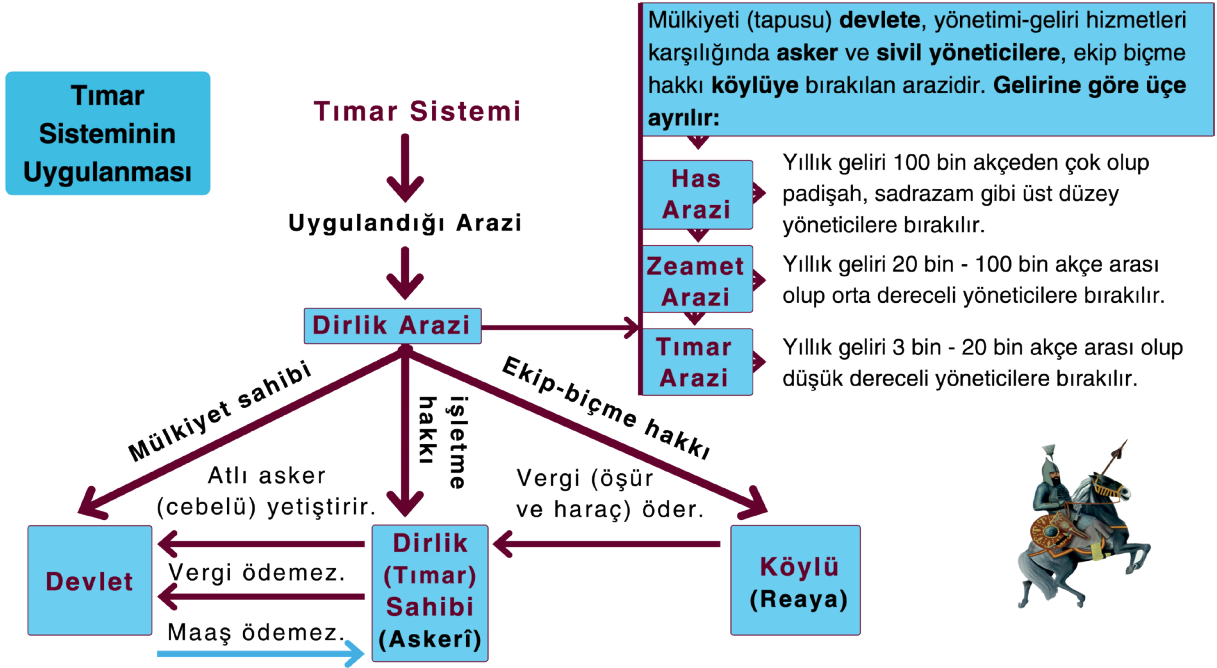
OSMANLI ORDUSU



TIMAR SİSTEMİ

Tımar sisteminde tarım arazisi devlete aittir. Toprağı işleyen köylüler babadan oğula geçen kiracı konumundadır.

- Tımar; geçimleri veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memura, vergi toplama yetkisinin devredilmesi anlamına gelmektedir.
- Osmanlıların uyguladığı Tımar sistemi, Türkiye Selçuklularındaki iktâ sistemini esas almıştır.
- Klasik Çağ'da Osmanlı ordusunun en büyük bölümünü eyaletlerdeki tımarlı sipahiler oluşturmuştur.



TIMARLI SİPAHİNİN GÖREVLERİ

Osmanlı askerî teşkilâtında yer alan ve kendilerine toprak tahsis edilen askerî sınıfa Tımarlı Sipahi adı verilmekteydi. Tımarlı Sipahinin görevleri:

- Taşradaki düzenden sorumludur.
- Sefer zamanında orduya katılmıştır.
- Vergilerin tahsil edilmesini sağlamıştır.
- Cebelü adı verilen asker yetiştirmiştir.

TIMAR SİSTEMİNİN FAYDALARI

- Osmanlı Devleti asker ihtiyacını devlet hazinesinden para ayırmadan karşıladı.
- Tarım arazilerinin işlenmesini sağlayarak üretime süreklilik kazandırdı.
- Vergilerin düzenli toplanması sağlanarak devlet ekonomik yönden güçlendirildi.
- Tımar sahipleri bulundukları yerlerde güvenliği sağlayarak devlet otoritesini güçlendirdi.

DEVŞİRME KANUNU

Devşirme hususunda yeniçeri ağası yetkilidir. İhtiyaç duyulduğu zaman yeniçeri ağası tarafından divana müracaat edilerek ihtiyaç miktarı bildirilir ve devşirme yapılması için devşirme memurları görevlendirilirdi.

- **Devşirme Sistemi:** Kapıkulu Ocakları'nın asker ihtiyacı karşılanamayınca Rumeli'deki Hristiyan halktan devşirme yöntemiyle belirli sayıda çocuğun alınmasına karar verildi.
- Devşirme Kanunu'na göre, Sekiz ile yirmi yaş arasında olanlar devşirildi. Evlilerden, Müslüman ve Yahudilerden devşirme alınmamıştır.

YENİÇERİ OCAĞI

Yaya ve müsellemler birlikleri devamlı silah altında bulunmadığından fetihler için yetersiz kaldı. Rumeli fetihlerinde ele geçen savaş esirlerinden düzenli bir ordu oluşturmak için, Kazasker Çandarlı Kara Halil'in çalışmaları ile Pencik sistemi uygulanmaya başlandı.

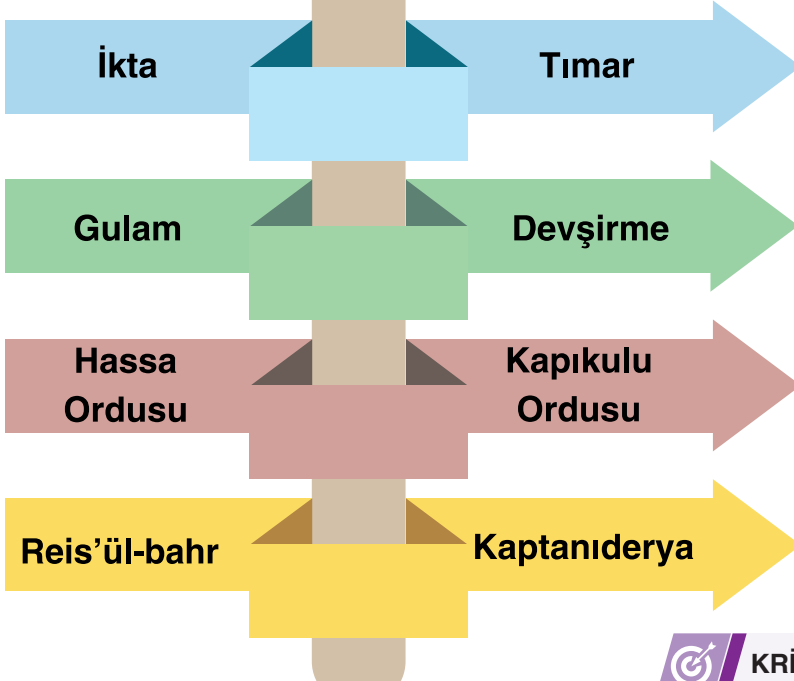
- Yeniçeri Ocağı, Pencik Sistemi'ne göre kurulmuştur.
- Esirler, önce Anadolu'daki ailelerin yanına verilir ve burada Türk İslam âdet ve geleneklerini öğrenirdi.
- "Acemi Ocağı" adı verilen teşkilata alınarak eğitimleri tamamlanırdı.



- Önce **Pencik Kanunu**'na ardından **Devşirme Kanunu**'na alınan yeniçeriler, merkez ordudur.
- Yeniçeriler; eğitim, silah ve teçhizat bakımından dönemin disiplinli ve profesyonel ordusu niteliğindedir.
- Yeniçeriler, savaş ve barış zamanında maaş alan daimî bir ordudur. Üç ayda bir "**ulufe**" adı verilen maaş almışlardır. Padişahların tahta çıktıkları cülus törenlerinde bahşiş (**cülus bahşişi**) almışlardır.
- Yeniçeri Ocağı'ndaki yaya bölükleri sınıfına "**orta bölükleri**" denir.
- Yeniçeri Ocağı'nın en büyük komutanı "**yeniçeri ağası**" idi. Yeniçeri ağası zaman zaman ocak işlerini ve sorunlarını görüşmek amacıyla "**Ağa Divânı**" adı verilen bir divân kurardı.



SELÇUKLU OSMANLI



KRİTİK BİLGİ

Osmanlı Devleti'nin askerî teşkilatı, **Türkiye Selçuklu Devleti, İlhanlılar ve Memlûklerin** askerî teşkilatlarına benzer özellikler göstermektedir.

MUTASAVVIF VE ÂLİMLERİN ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASINA ETKİSİ

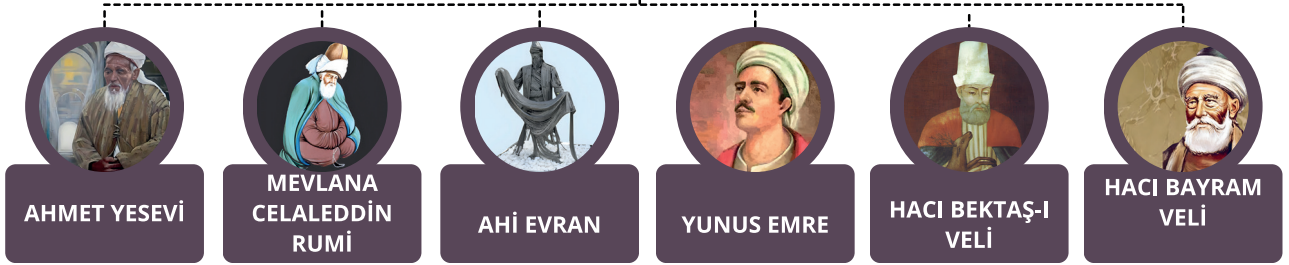
- Anadolu'nun İslamlaşması ve Türkleşmesinde kazanılan askeri başarılar kadar sûfilerin ve âlimlerinde rolü büyüktür.
- Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubad Dönemi'nde Anadolu, Horasan'dan gelen âlimlere ev sahipliği yaptı.



PÜF NOKTA

Tasavvuf; İslam'ın temel prensiplerine dayanarak nefsi arındırma, ahlaki güzelleştirerek dini yaşama, ruhun yücelmesine ve kemale ermesine çalışarak Allah'a ulaşma yoludur. Tasavvuf yolunda gidenlere **mutasavvıf** veya **sufi** denilmektedir.

Anadolu'da Etkili Olan Mutasavvıflar



Ahmet Yesevi

- Yesevîlik tarikatının kurucusu olan Ahmet Yesevi, Türklere İslamiyet'i öğretmeye çalışmıştır.
- Yesevî'ye göre herhangi bir sosyal hizmet; ahlaki prensiplere, insanı sevmeye, adalete, doğruluğa ve eşitliğe dayanmalıdır.

Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî

- Öğretisinde insanlara iyiliği, merhametli olmayı ve alçak gönüllülüğü öğütlemiştir.
- Kötülük ve bağnazlığa karşı İslam'ı ve insani duyguları birleştirmiştir.
- Engin hoşgörü anlayışı ile Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasına oldukça katkısı olmuştur.

Ahi Evran

- Ahiliğin kurucusu ve aynı zamanda Anadolu'daki esnaf ve sanatkarlarında lideridir.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nden destek gören Ahi Evran, fütüvvet teşkilatını örnek alarak Anadolu'da Ahi teşkilatını oluşturdu.



NOT

Ahilik, Anadolu'da yaşayan halkın sanat, ekonomi ve ticaret gibi temel meslek dallarında yetişmesini sağlayan, insanları hem ekonomik hem de ahlaki yönden geliştiren, çalışma yaşamını iyi insan meziyetlerini örnek alarak düzenleyen bir örgütlenmedir.

Yunus Emre

- Türkiye Selçuklu Devleti'nin son dönemlerinde yaşamış olan bir sûfidir.
- Farsçanın hâkim olduğu bir dönemde eserlerini Türkçe yazmıştır.
- Anadolu'da sosyal ve siyasi sorunların yaşandığı bir dönemde Allah sevgisi ve hoşgörü düşüncesiyle Türk-İslam dünyasını birleştirmek için öğretiler geliştirmiştir.

Hacı Bektâş-ı Velî

- Bektaşî tarikatının kurucusudur.
- Ahmet Yesevi'nin dergahında yetişmiştir. Yesevîlik düşüncesinin Anadolu'daki uygulayıcısı olmuştur.

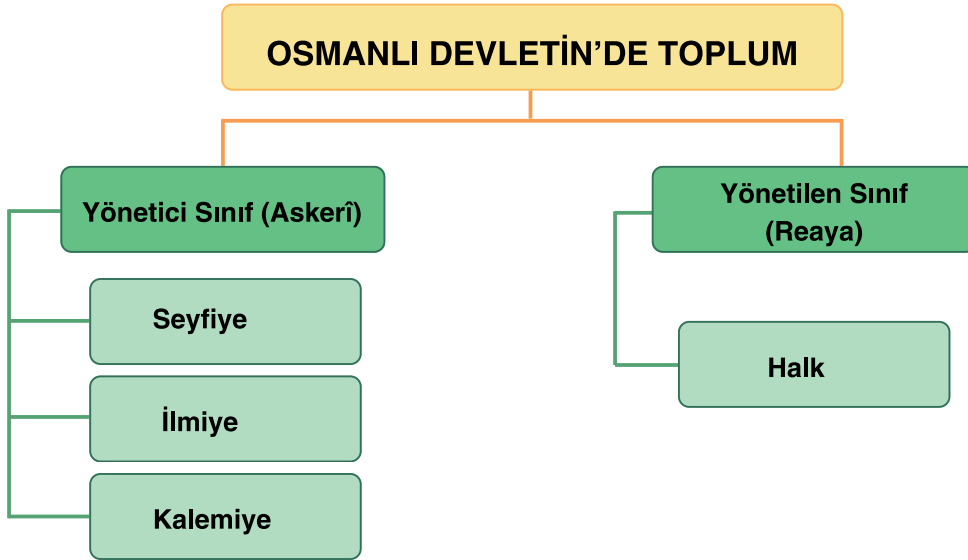
Hacı Bayrâm-ı Velî

- Bayramîlik tarikatının kurucusu Hacı Bayrâm-ı Velî, Anadolu'da sevgi ve hoşgörü hakkında bilgi veren nutuklarıyla tanınır.
- Müderrislik yapan Hacı Bayrâm-ı Velî, bünyesinde ilim ile tasavvufu birleştirdi, birçok öğrenci yetiştirdi.

OSMANLI DEVLETİ'NDE YÖNETİCİ SINIF

Osmanlı Devleti'nde Toplum

- Osmanlı Devleti'nde toplum iki ana grup altında ele alınabilir.



Yönetici Sınıf (Askerî)

- Osmanlı Devleti'nde topraklar fetihlerle genişletildiği için, devletteki yönetici sınıfa askerî sınıf adı da verilir.
- Yönetici sınıf, görevlerinden ötürü vergiden muaftırlar.
- Yönetici sınıf kendi içerisinde seyfiye, ilmiye ve kalemiye olmak üzere üçe ayrılır.

Seyfiye (Kılıç ehli - Ümera)

- Devletin yürütme gücünü kullanır.
- Yönetim ve askerlikle ilgili sorumlulukları olan sınıftır. Enderun ve diğer eğitim kurumlarından mezun olan kişiler oturur.
- Sadrazam, Vezirler, sancakbeyi, kapıkulu askerleri, subaşı ve tımarlı sipahiler bu sınıfa dahildir.

İlmiye (İlim Ehli – Ulema)

- Eğitim, din ve adalet işlerinin yürütülmesinden sorumlu olan askerî sınıftır.
- Ülkede eğitim ve öğretimin sürdürülmesi, sosyal, askeri ve idari alanlarda görüşünü bildirme ve adli-idari hizmetlerin yürütülmesinden sorumludur.
- Şeyhülislam, kazasker, kadılar, müderrisler, müftüler ve imamlar bu sınıfın üyeleridir.



KRİTİK BİLGİ

İlmiye sınıfına katılabilmenin temel şartı medrese mezunu olmaktır. Devşirme kökenli bir devlet adamı ilmiye sınıfının üyesi olamaz.

Kalemiye (Kalem Ehli)

- Osmanlı Devleti'nde mali ve mülki işlerin yürütülmesinden sorumlu olan sınıftır.
- Devletin iç-dış yazışmaları, hazine arazileri ile ilgili kayıtların tutulması ve ülke genelindeki bürokratik işlemlerin yürütülmesi bu sınıfın görevleri arasındadır.
- Anadolu ve Rumeli defterdarı, nişancı, reis-ül kütta ve katipler bu sınıfın üyeleri arasındadır.

OSMANLI'DA KÜLTÜREL FAALİYETLERİN SOSYAL HAYATA ETKİSİ

- Kuruluşundan bu yana Osmanlı Devleti, iskân ve istimalet politikaları ile yerleşik hayatı önemseyen faaliyetlerde bulunmuştur.
- Osmanlı Devleti fethettiği şehirlerde yaşayan halklara ayırım gözetmeksizin aynı muamelede bulunmuş, yol, köprü, han, cami ve medrese imar etmiş; çarşı, pazar ve bedestenler yaparak ticareti geliştirmeyi amaçlamıştır.
- Türkler, bilim alanında yaptıkları çalışmalar ile her dönem adlarından söz ettirmişlerdir. İslamiyet'ten önce hazırladıkları 12 Hayvanlı Türk Takvimi, bilim alanına yaptıkları kanıtın en önemlileridir.
- İslamiyet'le birlikte medrese geleneği başlamış; Nişabur, Bağdat ve diğer önemli yerlerde dönemin en üst eğitim kurumu olan Nizamiye Medreseleri açılmıştır.
- Osmanlı döneminde ilk medrese İznik'te açılan İznik Medresesidir. Bu medreseyi daha sonra Bursa, Edirne ve İstanbul'da açılan medreseler takip etmiştir.
- Bu medreselerde yetişen İslam bilginleri, Orta Çağ'da İslam kültür medeniyetini zirveye taşımışlardır.



AKŞEMSETTİN

- Hacı Bayram Veli'nin müritlerinden olan Akşemsettin, Fatih Sultan Mehmet'in lalasıdır.
- Tıp, eczacılık ve tasavvuf alanlarında çalışmalar yaptı.
- Maddetü'l Hayat isimli eserinde ilk defa hastalıkların sebebi olarak mikropun varlığından söz etti.

ULUĞ BEY

- Timur'un torunudur. Aynı zamanda devlet adamıdır.
- Semerkant'ta yaptırdığı medrese ile astronomi ilminin gelişmesine yardımcı olmuştur.
- Ali Kuşçu ve Kadızade-i Rumi'yi yetiştirmiştir.



ALİ KUŞÇU

- Semerkant'ta yetişen Ali Kuşçu, Uluğ Bey'in öğrencisidir.
- Uluğ Bey döneminde kurulan Semerkand Medresesi'nin müdürlüğünü yapmıştır.
- Uluğ Bey'in öldürülmesinden önce Akkoyunlu Devleti'ne oradanda Osmanlı hizmetine girmiştir.
- İstanbul'un enlem ve boylamını tespit eden Ali Kuşçu, Fatih camiine bir güneş saati yapmıştır.
- Ayasofya medresesine müderris olan Ali Kuşçu, Matematik ve Astronomi alanında çalışmaları ile tanınır.

TÜRK BİLİMİNİN YILDIZLARI

DEVLETLEŞME SÜRECİNDE OSMANLI SANATI

Ahşap Sanatı

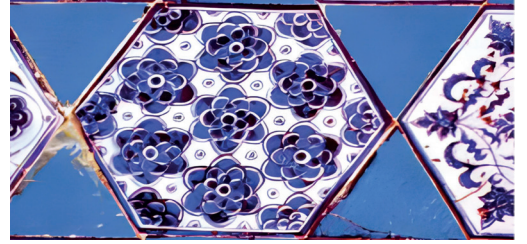
- Osmanlı Devleti'nde mimari yapıların kapı ve pencere kanatları ile minberlerde ve vaaz kürsülerinde görülmektedir.

**Dokumacılık**

- Türk tarihinin en eski dönemlerinden olduğu gibi Türk dokumacılığının en eski örneklerini halı ve kilim dokumacılığı oluşturmaktaydı.
- Osmanlı'da bu sanat dalı Selçuklu dokumacılığının devamıydı ve Bursa çok önemli bir dokuma merkezidi.

**Çini Sanatı**

- Fırınlanmış toprak levhalar üzerine çeşitli boyalarla motifler çizilip boyanması tekniğidir.
- Osmanlı'da Çinicilik Bursa, Kütahya ve İznik bölgesinde güçlenmiştir.

**Taş İşçiliği**

- Osmanlı Devleti'nde XIV. yy.'dan itibaren yoğunlaşan imar yapılarında yapı malzemesi olarak taş ve mermer kullanılmıştır.
- Yapıların bezemesinde taş süsleme sanatı çok ileri seviyelere yükselmiştir.

**Hat Sanatı**

- Hat, yazı ve güzel yazı yazma sanatıdır.
- Bu sanatla uğraşan sanatçıya hattat denilir. Hat sanatı el yazmaları dışında taş, çini üzerinde mimaride kullanılan önemli bir öğedir.

**Ebru Sanatı**

- Geleneksel Türk sanatlarından olan ebru, kıvamlı su üzerine serpilen boyalar ile resim yapıp kâğıda aktarılmasıyla oluşan bir sanat dalıdır.
- Avrupa'ya gelen seyyahlar bu sanatı ülkelerine götürmüş böylece Avrupa'da da icra edilmiştir.

Osmanlı sarayının ilim ve bilim adamlarına verdiği destek neticesinde kültür ve sanat hayatı canlılığını korumuştur.

Osmanlı padişahlarının ve şehzadelerinin çoğunun bilim ve sanatla ilgilendiği bilinmektedir.

Saray ve konaklarda oluşan Osmanlı kültürü, şehirli kültürüdür.

Osmanlı döneminde yazılı kültürün en önemli üretim merkezi saray ve konaklardır. Buralarda sanat ve bilim yönünden en yetkin insanlar toplanırdı.

Orta Anadolu bölgesi Selçuklu ve Osmanlı döneminde Fars kültürünün etkisinde kalmıştır. Bundan ötürü Farsça edebi dil olarak ortaya çıktı.

Uçlarda ise tasavvuf ve alplık ile şekillenen Türk halk kültürü egemendi.

Gazilik ve alplık coşkusu Osmanlı toplumuna heyecan ve coşku getirmiştir.

Göçebeler, siyasi muhalifler ve maceracılar uç bölgelerine sığınmışlardır. Uç bölgelerinde kalıplaşmamış bir halk kültürü hakimdir.



OSMANLI HÂKİMİYETİ İLE ŞEHİRLERİN YAPISINDAKİ DÖNÜŞÜM

- Anadolu ve Balkanlardaki şehirlerin birçoğu Osmanlı Devleti'nden önce kurulmuştur.
- Bu şehirlerin mimarisinde kaleler önemli rol oynar. Şehir genellikle bu kale etrafında şekillenir.
- Osmanlı kuruluş yıllarında fetihler fazla olduğu için başkent sürekli olarak yer değiştirmiştir.
- Başkent sırasıyla Bursa, Edirne ve İstanbul olmuş, bu şehirler fethedildikten sonra büyük dönüşümler yaşamışlardır.
- Osmanlı bir şehri fethettiği zaman, o şehirdeki Müslüman sayısını artırmak için iskân politikasını uygulamıştır. Ayrıca şehirlerin imarına önem vermiş camiler, kervansaraylar, hanlar, bedestenler gibi yapılar yapmışlardır.
- Anadolu ve Balkanlardaki şehirler farklılıklar gösterse de anlayış olarak aynı çizgi üzerine inşa edilmişlerdir.
- Osmanlı şehirleri genellikle iki kısımdan oluşur. Bu kısımlardan birincisi, şehrin ekonomik faaliyetlerinin geliştiği alanlar, ikincisi de daha çok ibadethaneler etrafında şekillenen yerleşim yerleri ve mahallelerdir.

İSTANBUL'UN FETHİ'NİN NEDENLERİ

- Osmanlı Devleti'nin toprakları arasındaki bütünlüğü sağlamak istemesi
- Bizans'ın devamlı Haçlı Seferleri'ni kışkırtması
- Osmanlıya karşı oluşabilecek muhtemel Hristiyan birliğini engelleme düşüncesi
- Bizans'ın Osmanlı şehzadeleri arasındaki taht kavgalarını kışkırtması
- İstanbul'un ele geçirilerek, Akdeniz ve Karadeniz ticaretinin kontrol edilmek istenmesi
- Hz. Muhammed'in İstanbul'un fethi ile ilgili verdiği müjdeye nail olunmak istenmesi

İSTANBUL'UN FETHİ İÇİN YAPILAN HAZIRLIKLAR

- Yıldırım Bayezid Dönemi'nde inşa edilen Anadolu Hisarı'nın (Güzelhisar) karşısına 1452 yılında Rumeli Hisarı (Boğazkesen Hisarı) inşa edilmiştir.
- İstanbul'un surlarını delebilecek Şahi ismi verilen büyük toplar döktürülmüştür.
- Kuşatma esnasında surları aşmak için büyük hareketli kuleler yapılmıştır.
- Denizden Bizans'a gelebilecek yardımları önlemek için güçlü bir donanma oluşturulmuştur.
- Mora ve Arnavutluk taraflarına tedbir amaçlı askerî birlikler gönderilmiştir.
- İstanbul yakınlarındaki Bizans kasaba ve kaleleri ele geçirilmiştir.
- Sırplar, Venedikliler ve Macarlarla antlaşma imzalanmış ve Karamanoğulları itaat altına alınmıştır.
- Önemli bir kısmı Anadolu ve Rumeli tımarlı askerlerinden oluşan büyük bir ordu hazırlanmıştır.



İstanbul Surları

BİZANS'IN SAVUNMA HAZIRLIKLARI

- İstanbul'un surlarının bozuk ve zayıf yerleri tamir edilmiştir.
- Haliç'e, Osmanlı donanmasının girmesini engellemek için zincir çekilmiştir.
- Surlara yaklaşan gemileri durdurup yok etmek için suda yanabilen grejuva (Rum ateşi) adı verilen silah hazırlanmıştır.
- Bizans İmparatoru, Papa'dan ve Avrupalı devletlerden yardım talebinde bulunmuştur.
- İstanbul'da eli silah tutabilen herkes orduya alınmıştır.

II. MEHMET FETHİ YOLUNDA

- Kuşatma 6 Nisan'da başladı.
- 18 Nisan'da kara surları tarafından yapılan taarruz başarısız oldu.
- 20 Nisan'daki deniz saldırısı başarısızlıkla sonuçlandı.
- Bizans'a yardıma gelen Ceneviz gemileri Osmanlı ablukasını aşarak Haliç'ten içeri girmeyi başardı.
- 22 Nisan sabahı Osmanlılar, karadan yürüterek gemileri Haliç'e indirdi.
- Avrupa'dan Bizans'a yardım geleceği haberi duyulmaya başlandı.
- Venediklerle anlaşılan Karamanoğulları, Osmanlılara saldırı hazırlığına başladı.
- Bütün olumsuzluklara rağmen kuşatmayı devam ettiren Osmanlılar, 29 Mayıs günü İstanbul'u fethetti.



İstanbul'un Fethi'nde
Kullanılan Şahi Topu

İSTANBUL'UN FETHİ'NİN TÜRK-İSLAM DÜNYASI AÇISINDAN ÖNEMİ

- Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü sağlanmıştır.
- Osmanlı, Balkanlarda ve Anadolu'da kendi güvenliğini sağlamıştır.
- Osmanlıların Türk-İslam dünyasındaki saygınlığı artmıştır.
- Devletin ekonomik kaynakları artmıştır.
- Akdeniz ve Karadeniz'deki Türk denizciliği güçlenmiştir.
- Padişah II. Mehmet'e "Fatih" ünvanı verilmiştir.
- Fatih, kendisini Roma İmparatorluğu'nun varisi olarak ilan etmiştir.
- Osmanlı'nın başkenti Edirne'den İstanbul'a taşınmıştır.
- Hz. Muhammed'in İstanbul'un Fethi ile ilgili hadisi gerçekleşmiştir.



Ayasofya Camisi

İSTANBUL'UN FETHİ'NİN DÜNYA TARİHİ AÇISINDAN ÖNEMİ

- Orta Çağ kapanmış, Yeni Çağ başlamıştır.
- Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) tarih sahnesinden silinmiştir.
- Osmanlıya karşı bir Hristiyan birliği oluşturma düşüncesi engellenmiştir.
- Büyük toprak sayesinde Avrupa'da derebeylik rejimi zayıflarken, merkezî krallıklar güçlenmeye başlamıştır.
- İstanbul'dan kaçan bilim adamları Rönesans hareketini etkilemiştir.
- Avrupalıların, Doğu'nun zenginliklerine başka yollardan ulaşmaya çalışmasıyla Coğrafi Keşifler başlamıştır.

DEVLETİN KURUMSALLAŞMASINDA FETHİN ROLÜ

- Yeniçeri Ocağı'nda bazı düzenlemeler yapılarak doğrudan padişaha bağlanmıştır.
- Bağımsız hareket eden uç beyleri sıradan sancak beyleri hâline getirilmiştir.
- Çandarlı ailesinin devlet içindeki gücü kırılmıştır.
- Vezir-i âzamların yetkileri sınırlandırılmıştır.
- Devlet yönetiminde yargı ile yürütme birbirinden ayrılmıştır.
- Fatih, devlet teşkilatı için yeni kanunnameler hazırlamıştır.
- Fetihden sonra çeşitli bölgelerden Müslüman ve gayrimüslim topluluklar İstanbul'a getirilerek iskân edilmiş, böylece şehrin şenlenmesi ve büyümesi sağlanmıştır.

II. MEHMET DÖNEMİ'NDEKİ FETİHLERİN STRATEJİK ÖNEMİ

- Amasra (1459), Sinop (1460), Trabzon (1461) ve Kırım (1475) fethedilerek Karadeniz bir Türk gölü hâline getirilmiştir.
- Taşoz, Eğriboz, Limni, Semadirek, Gökçeada, Bozcaada ve Midilli adalarının ele geçirilmesiyle Ege'deki Osmanlı hâkimiyeti güçlenmiştir.
- 1460'ta Mora yarımadasının fethedilmesiyle Bizans'ı yeniden canlandırma umutları engellemiştir.
- Sırbistan, Eflâk, Bosna'nın tamamının, Hersek'in büyük bölümünün ve Arnavutluk'taki bazı kalelerin ele geçirilmesi ile Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyeti sağlamlaştırmıştır.
- 1473 Otlukbeli Muharebesi ile Akkoyunlar daha sonra Karamanoğulları Beyliği'nin ortadan kaldırılmasıyla Anadolu'daki Türk siyasi birliği önemli ölçüde sağlanmıştır.

FATİH SULTAN MEHMET'İN ŞAHSİYETİ

- Atılgan, çalışkan, zeki ve sert mizaçlıdır.
- Eğitime önem vermiş, Ayasofya ve Semâniye medreselerini kurmuştur.
- Şahsında Türk, İran, İslâm ve Roma hükümdarlık geleneklerini birleştirmiştir.
- "Avnî" mahlasıyla sade ve akıcı üslupla şiirler yazmıştır.
- Bilime değer vermiş ve bilim insanlarına yakınlık göstermiştir.
- Başta Ali Kuşçu olmak üzere önemli bilim insanlarının fikirlerinden yararlanmıştır.
- Rumca, Slavca, Arapça ve Farsça öğrenmiştir.
- İtalyan ressam Gentile Bellini'ye resmini yaptırmıştır.



KRİTİK BİLGİ

İstanbul'un Fethi'nden sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından yapılan düzenlemeler padişahın otoritesini artırdığı gibi devletin merkezileşmesini de sağlamıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN ANADOLU VE İRAN'DAKİ HÂKİMİYET MÜCADELESİ

- Fatih Sultan Mehmed ile yaptıkları Otlukbeli Savaşı'nı (1473) kaybeden Akkoyunlu Devleti yıkılış sürecine girdi.
- Akkoyunlu Devleti'ni taht kavgalarından faydalanan Safevi hükümdarı Şah İsmail 1514'te yıktı.



DİKKAT

Böylece Anadolu ve İran coğrafyasına hâkimiyet mücadelesinde Osmanlı Devleti ile Safeviler karşı karşıya geldiler.

- Şah İsmail, kendine rakip olarak gördüğü Osmanlı Devleti'ni şiiilik propagandası yolu ile zayıflatmak istedi.
- Bu amaçla II. Bayezid Dönemi'nde Antalya ve yöresinde Şahkulu İsyanı çıkarıldı.
- İlk başlarda başarılı olan isyan, daha sonra Osmanlı kuvvetleri tarafından bastırıldı.
- Trabzon'da sancak beyi olan Şehzade Selim, Safevi tehlikesine karşı babası II. Bayezid'in gereken tedbirleri almamasından rahatsızlık duyuyordu.



- Babasına karşı taht mücadelesine girişti.
- Topladığı kuvvetlerle 1511'de babasına karşı girdiği savaşı kaybetti.
- Ancak II. Bayezid, yeniçerilerin desteklediği oğlu Selim'e tahtı bırakmak zorunda kaldı.
- 1512'de tahta oturan Sultan Selim ilk olarak Safeviler üzerine yürümeye karar verdi.
- İki ordu 1514'te Van Gölü'nün kuzeydoğusundaki Çaldıran Ovası'nda karşı karşıya geldi.
- Yapılan savaşta Safevi ordusu bozguna uğradı.
- Savaş sonucunda Tebriz, Musul, Kerkük ve Erbil Osmanlı topraklarına katıldı.
- Böylece Anadolu'daki Safevi tehlikesi kırıldı.
- Sultan Selim, Çaldıran'dan dönerken Sinan Paşa komutasındaki bir orduyu Dulkadiroğulları Beyliği üzerine yolladı.
- 1515 Turnadağ Savaşı'nda Dulkadiroğulları yenilgiye uğratılarak Osmanlı hâkimiyeti altına alındı.
- Bu durum Osmanlı-Memlûklu ilişkilerinin iyice gerilmesine neden oldu.

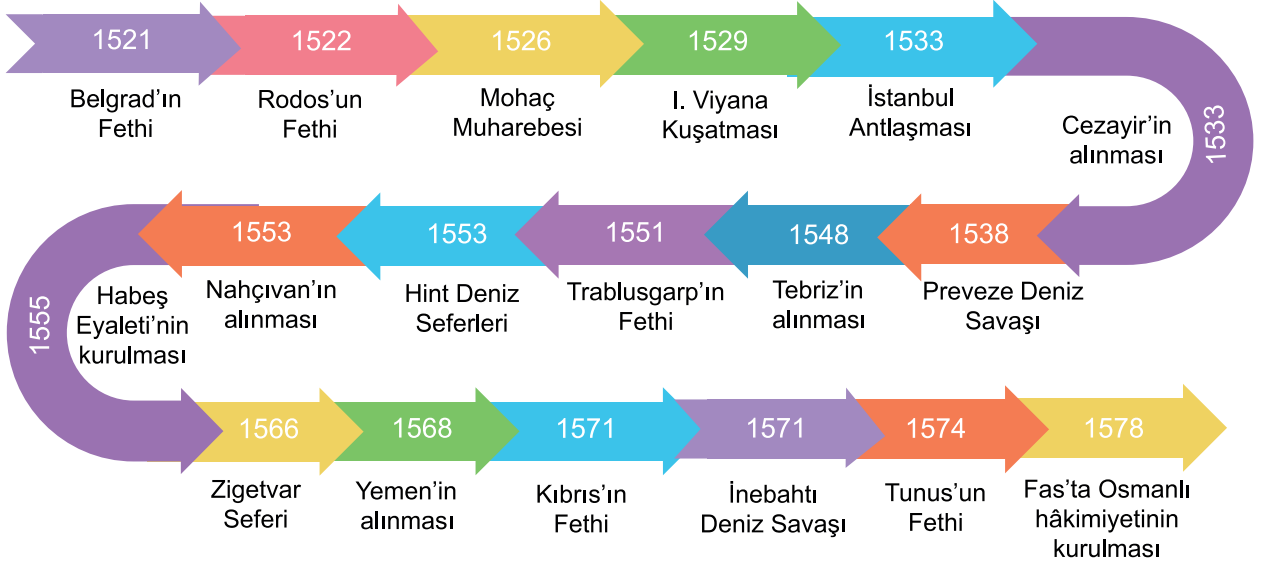


Yavuz Dönemi Osmanlı Devleti

OSMANLI-MEMLÛK MÜCADELESİ

- İki devlet arasındaki gerilim Yıldırım Bayezid'in Dulkadiroğlu ve Ramazanoğlu Beyliklerine sahip olmak istemesiyle başladı.
- Gerilim İstanbul'un fethinden sonra daha da arttı.
- Halifeliğin ve kutsal yerlerin koruyuculuğunu yaptıkları için İslam dünyasının lideri durumunda bulunan Memlûklular, Osmanlı Devleti'ni kendilerine rakip olarak görmeye başladılar.
- Bu nedenle Fatih Sultan Mehmed'in Hicaz su yollarını onarma teklifini kabul etmediler.
- II. Bayezid-Cem Sultan mücadelesinde Memlûklular Cem Sultan'ı desteklediler.
- 1515 Turnadağ Savaşı'nda Dulkadiroğulları'nın Osmanlı hâkimiyetine girmesi bardağı taşıran son damla oldu.
- Sultan Selim ile Memlûkluların Kansu Gavri Halep ile Kilis arasındaki Mercidabık Ovası'nda karşılaştı (1516).
- Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- Memlûkluların Kansu Gavri savaş alanında öldü.
- Suriye, Lübnan ve Filistin Osmanlı topraklarına katıldı.
- Memlûkluların, Tomanbay'ı sultan seçtiklerini ve yeniden toparlandıklarını haber alan Sultan Selim Mısır'a doğru ilerledi.
- 1517 baharında Sina Çölü'nü geçerek Kahire yakınlarında Mısır ordusu ile Ridaniye Savaşı yapıldı.
- Savaşı kaybeden Memlûklular Devleti yıkıldı.
- Böylece Suriye, Filistin, Lübnan, Mısır ve Hicaz bölgeleri Osmanlı Devleti'ne katıldı.
- Doğu Akdeniz'den geçen Baharat Yolu Osmanlı Devleti'nin denetimine girdi.
- Halifelik Osmanlılara geçti ve Osmanlı Devleti İslam dünyasının lideri oldu.
- Venedikliler, Kıbrıs Adası için Memlûklara ödedikleri vergiyi bundan sonra Osmanlı Devleti'ne ödemeye başladılar.

1520-1595 YILLARI ARASINDAKİ SİYASİ GELİŞMELER



DOĞU VE ORTA AVRUPA'DA HÂKİMİYET KURMA MÜCADELESİ

- I. Süleyman, babasından güçlü bir ekonomi devralarak tahta çıkmıştır.
- Batı seferlerine ağırlık vermiştir.
- Kanuni Sultan Süleyman, dış politikada ilk olarak Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde alınamayan **Belgrad Kalesi**'ni hedef almıştır.
- 1522 yılında **Rodos**'u fethetmiştir.
- Ülke içinde çıkan isyanları da bastırmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Belgrad Orta Avrupa'ya açılan kapı ve Osmanlı ordusu için Avrupa seferlerinde bir **üs** konumundadır.

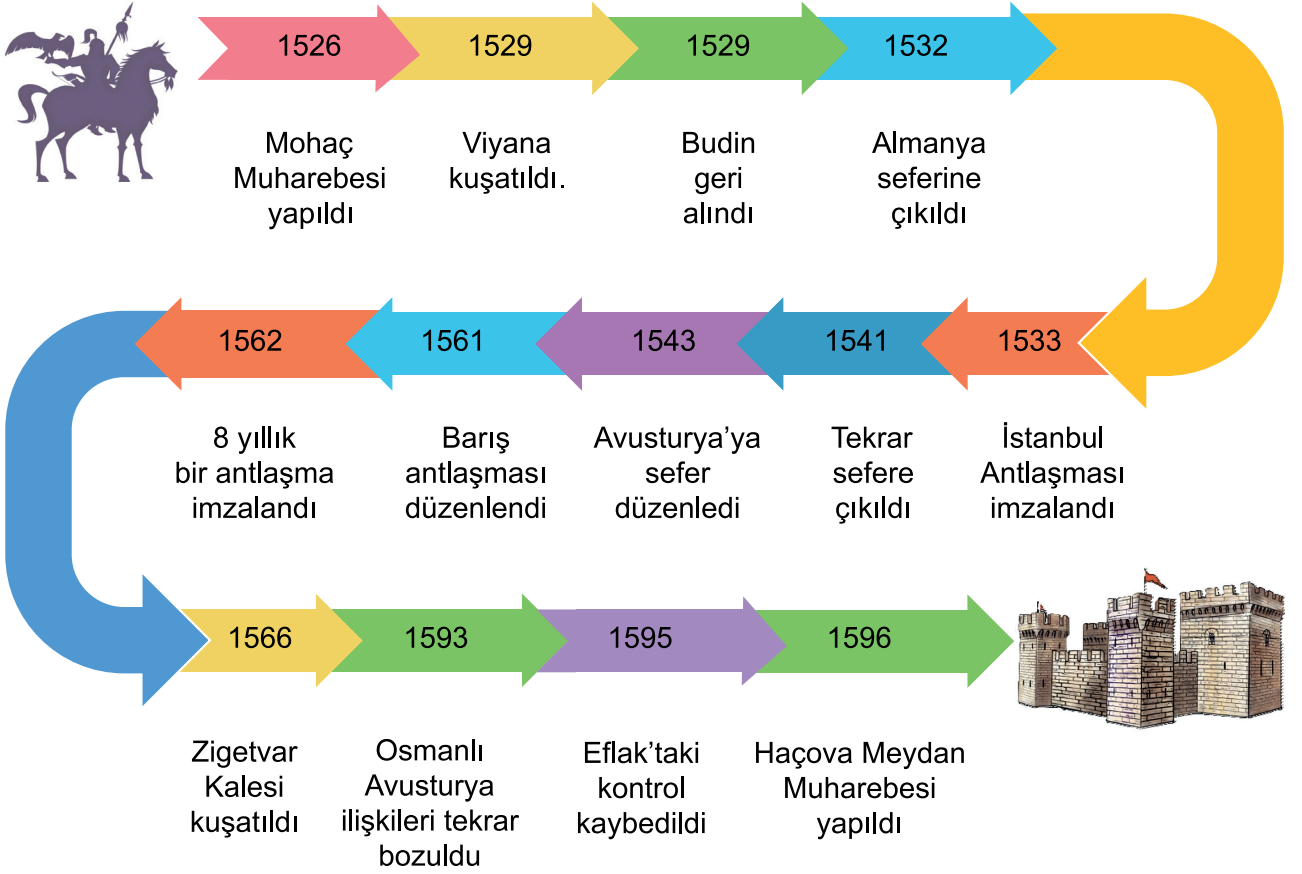
MOHAÇ MEYDAN MUHAREBESİ (1526)

Nedenleri

- Macar kralının Balkan uluslarını Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtması
- Macaristan'ın Belgrad'ı geri almak istemesi
- Fransa Kralı Fransuva'nın Kanuni'den yardım istemesi
- Halkın, Kral II. Lajos'tan (Layoş) memnun olmaması

Sonuçları

- Macaristan Krallığına son verildi.
- Başkent Budin dahil bütün Macaristan fethedildi.
- XVI ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı-Avusturya mücadelelerinin yaşanmasına neden oldu.
- Ferdinand, Macar topraklarında hak iddia ederek saldırıya geçti.



- 1532 yılında yapılan Alman Seferi'nden sonra İstanbul Antlaşması (1533) imzalanmıştır.
- Bu antlaşmaya göre Avusturya Kralı protokol olarak Osmanlı vezir-i âzamına eşit sayılmıştır.
- Kanuni, 1566 yılında Zigetvar Kalesi'ni kuşattı.
- Kale fethedilmeden Kanuni Sultan Süleyman vefat etti.
- Zigetvar Seferi, padişahın son seferidir.



KRİTİK BİLGİ

Osmanlı Devleti İstanbul Antlaşması (1533) ile Avrupa'da üstünlüğü ele geçirmiştir. Bu üstünlük Zıtvatoruk Antlaşması'na (1606) kadar sürmüştür.

OSMANLI-SAFEVİ İLİŞKİLERİ



- Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde yapılan doğu ve güney seferleri ile Osmanlı Devleti üç kıtada toprağı olan bir devlet hâline gelmiştir.
- Safevilerin etkisiyle Anadolu'da 1526-1527 yıllarında Şii eğilimli pek çok isyan (Zünnunoğlu, Veli Halife, Kalenderoğlu isyanları) çıkmıştır.
- 1533-1535 yılları arasında Irakeyn Seferi düzenlenmiştir.
- Osmanlı Devleti, Kafkasya sınırının güvenliğini sağlamıştır.
- Kanuni Sultan Süleyman, Safevi Devleti üzerine 1548 tarihinde tekrar bir sefer düzenleyip Tebriz'e kadar ilerlemiştir.

Nahçıvan Seferi (1554)

- Safevilere ağır bir darbe vurulmuş; pek çok esir, mal ve ganimet ele geçirilmiş olmasına rağmen bu seferden de kesin bir sonuç alınamamıştır.
- İki devlet arasında 1555 yılında **Amasya Antlaşması** imzalanmıştır.
- 1578-1590 yılları arasında Osmanlı-İran savaşları yaşanmıştır. Savaş, 1590 yılında **İstanbul Antlaşması**'nın (Ferhat Paşa Antlaşması) imzalanması ile son bulmuştur.

**KRİTİK BİLGİ**

1555 yılında Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında imzalanan ilk antlaşma olan Amasya Antlaşması ile Safeviler, Osmanlı Devleti tarafından resmen tanınmıştır.

**KRİTİK BİLGİ**

1590 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması (Ferhat Paşa Antlaşması) ile Osmanlı Devleti doğuda en geniş sınırlara ulaşmıştır.



STRATEJİK SİYASET VE DÜNYA GÜCÜ OLAN OSMANLI DEVLETİ

STRATEJİK RAKİPLERİNE KARŞI İZLEDİĞİ POLİTİKALAR

- **Venedik:** İtalyan devletlerinden biridir. Akdeniz ticaretinde etkindirler.
- **Ceneviz:** İtalyan devletlerinden biridir. Karadeniz ticaretinde etkindirler. Fatih'in Kırım ve Kefe'yi alması, ilişkileri gergin bir hâle getirdi.
- **İspanya:** Kuzey Afrika ve Akdeniz hâkimiyeti iki ülkeyi karşı karşıya getirdi.
- **Avusturya:** Kanuni'nin amacı Habsburgların Macaristan üzerindeki emellerine son vermektir. 1533 İstanbul Antlaşması ile Avusturya, Osmanlı üstünlüğünü resmen kabul etmiştir.
- **Portekiz:** Portekiz'in Hindistan'a ulaşması üzerine Hint Deniz Seferleri düzenlenmiştir. Seferlerin amacı bölge Müslümanlarına yardım etmektir.
- **Safeviler:** Safeviler, Şiiliği resmî devlet politikası hâline getirdi. XVI. yüzyıldaki Osmanlı-Safevi savaşları 1590 Ferhat Paşa Antlaşması ile sona ermiştir.
- **Memlûklüler:** Hicaz su yolları sorunu, Cem Sultan'ın Memlûklere sığınması, Karamanoğulları, Dulkadiroğulları ve Ramazanoğulları üzerinde yaşanan hâkimiyet mücadelesi, halifeliği elinde bulunduran Memlûk Devleti'nin kendini İslam dünyasının lideri olarak görmesi, Osmanlı-Memlûk rekabetinin temel sebeplerini oluşturmuştur.



KRİTİK BİLGİ

İlk Osmanlı-Memlûk savaşı **II. Bayezid Dönemi'nde** çıkmış, **Yavuz Sultan Selim Mercidabık ve Ridaniye Savaşları** ile Memlûk Devleti'ne son vermiştir.

DİNİ VE SİYASİ POLİTİKALAR

- **Millet Sistemi:** Osmanlı devletinin amacı, İslami kurallar çerçevesinde çeşitli din, dil ve ırktan insanların adalet içinde bir arada yaşadığı büyük bir devlet olmaktır.
- **Ortodoks Koruyuculuğu:** Fatih Sultan Mehmet, Katoliklerle Ortodoksların birleşmesine engel olmak amacıyla Ortodoks patriğini, Ortodoks lideri olarak seçmiştir.

OSMANLIYA RAKİP AVRUPA MONARŞİLERİ

- **İngiltere:** İngilizler, XVI. yüzyılın sonlarına doğru Akdeniz'de ticari faaliyetlerine yeniden başlamıştır. İngilizler, Fransız ve Venedikilere daha önceden verilen ticari kapitülasyonlardan yararlanmaya da başlamıştır.
- **Fransa:** Kutsal Roma Germen İmparatoru V. Karl ile Fransa Kralı I. Fransuva arasında başlayan savaş, Osmanlı Devleti'nin aradığı fırsatı ortaya çıkarmıştır. Habsburgların emellerinin engelleyecek en önemli tedbir, Osmanlı-Fransa ittifakıdır.
- **Hollanda:** İspanya'ya karşı bağımsızlık savaşı veren Hollandalı Protestan korsanlar Osmanlı Devleti'ne müttefik gözüyle bakmışlardır. Osmanlı Devleti Hollandalıları Akdeniz'de İspanya'ya karşı ittifak olarak görmüştür.

DOĞU TİCARET YOLLARI



- XVI. yüzyılda, İpek ve Baharat yollarının Osmanlılara geçmesi ticari faaliyetlerin gelişmesinde etkili oldu.
- **Yeni Hint Deniz Yolu:** Portekizliler, Ümit Burnu'nu kullanarak Baharat Yolu'nu kontrol etmeye çalışmıştır.
- **Kapitülasyon:** Ayrıcalık, üstünlük anlamına gelen imtiyâz kelimesi bir devletin yabancı devletlere verdiği iktisadî hak ve ayrıcalıkları ifade eder.
- Osmanlıların Batı devletlerine kapitülasyon vermesinde genel amaç, müttefik edinmek ve böylece Haçlı birliğini parçalamaktır.



KRİTİK BİLGİ

Fransa'nın Belgrad Antlaşması'nda aracı olmasıyla 1740 yılında kapitülasyonlar **sürekli hâle** getirilmiştir.

OSMANLI VE DİĞER HÂKİM KARA GÜÇLERİ

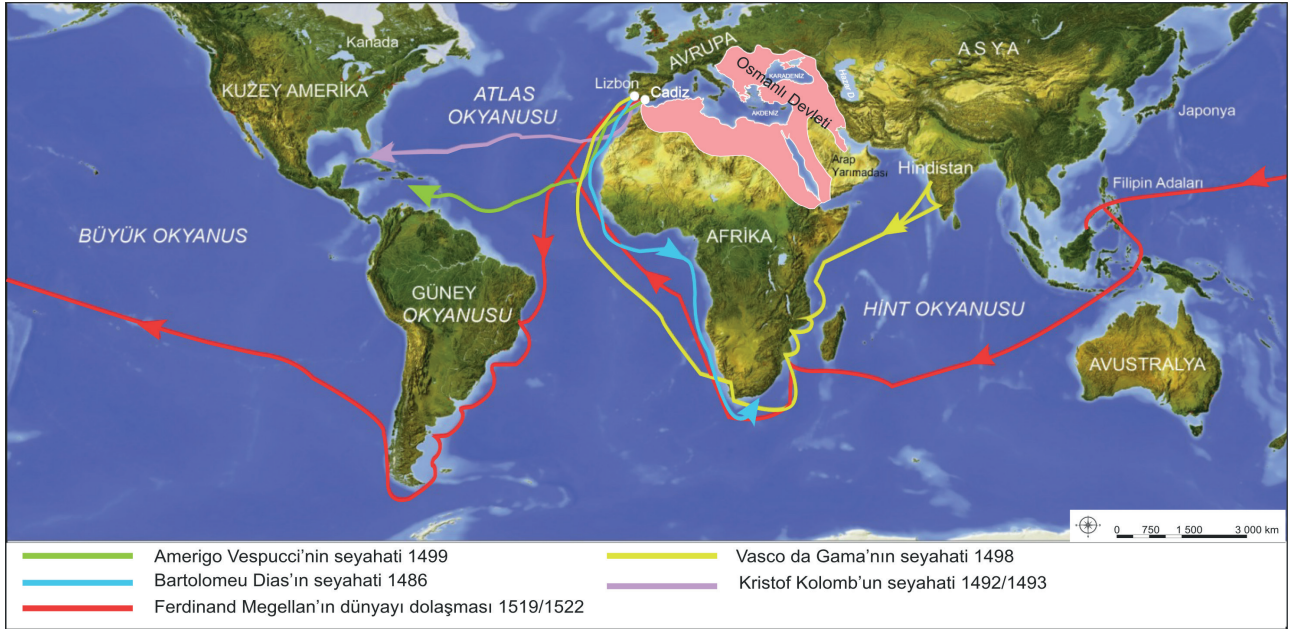
- **Kutsal Roma Germen İmparatorluğu:** Kutsal Roma Germen İmparatoru Şariken'e karşı Fransa'nın Osmanlıdan yardım istemesi Batı için bir kırılma noktası ve Osmanlı Devleti'nin sürdürdüğü mezhep politikasının da olumlu bir sonucuydu.
- **Avusturya:** 1533 İstanbul Antlaşması'nda Osmanlı sadrazamı ile Avusturya arşidükünün protokol olarak birbirine eşit sayılması ile Osmanlı Devleti gücünü Avrupa'ya kabul ettirmiştir.
- **Safeviler:** Çaldıran Savaşı ile Safevilerin askerî gücünü önemli ölçüde zayıflatmıştır.
- **Memlûklülere:** 1517 Ridaniye Savaşı ile Yavuz Sultan Selim'in Memlûklülere son vermesiyle bölgenin hâkim gücü Osmanlı olmuştur.

YENİ KITALARDAKİ ZENGİNLİKLERİN AVRUPA'YA TAŞINMASI

- Ümit Burnu'nun keşfedilmesi ve Portekizli denizcilerin Hindistan'a ulaşması İpek ve Baharat yollarının önemini kaybetmesine sebep olmuştur. Böylece Osmanlı ekonomisi zarar görmüştür.
- Atlas Okyanusu'na kıyısı olan ülkeler (İspanya, İngiltere, Portekiz, Fransa ve Hollanda) ve onların kurduğu şirketler, Avrupa'nın zenginleşmesini sağlamıştır.
- İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz ve Hollanda sömürgecilik faaliyetlerini zamanla Asya, Afrika ve Amerika kıtalarının büyük bir bölümüne taşıdı.

COĞRAFİ KEŞİFLER NEDİR?

15. ve 16. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan dünyayı tanıma ve kaynaklardan daha fazla yararlanmayı amaçlayan hareketlerin genel adına Coğrafi Keşifler denir.



COĞRAFİ KEŞİFLER'İN SEBEPLERİ

- Pusulanın kullanılması; dayanıklı gemilerin yapılması.
- Avrupalıların Doğu'nun zenginliğine ulaşma isteği.
- İpek ve Baharat yollarının Türklerin denetiminde olması.
- Coğrafya bilgisinin gelişmesi; cesur gemicilerin yetişmesi.

COĞRAFİ KEŞİFLER'İN SONUÇLARI

- Keşfedilen bölgelerde İspanyollar ve Portekizliler koloniler kurarak sömürge bölgeleri oluşturdular. Bu bölgelerdeki insanları köle ticaretinde kullandılar.
- Klasik ticaret yolları önemini yitirdi ve burjuvazi zenginleşti
- Mısır, patates, domates, yeni ticaret metalleri olmuştur.

HİNT DENİZ SFERLERİNE KATILAN KAPTAN-I DERYALAR

Hadım Süleyman Paşa

Piri Reis

Murat Reis

Seydi Ali Reis



HİNT DENİZ SEFERLERİ'NİN SEBEPLERİ

- Portekizlilerin Baharat Yolu ticaretini engellemesi
- Portekizlilerin Basra körfezinden geçen Müslüman gemilerine ve hacca giden Müslümanlara saldırması
- Gücerat İslam Devleti hükümdarının Portekizlilere karşı yardım istemesi

HİNT DENİZ SEFERLERİ'NİN SONUÇLARI

- Kızıl Deniz ve Basra Körfezi'nin denetimi Osmanlıların eline geçti.
- Bölgedeki Portekiz hâkimiyeti büyük ölçüde kırıldı.

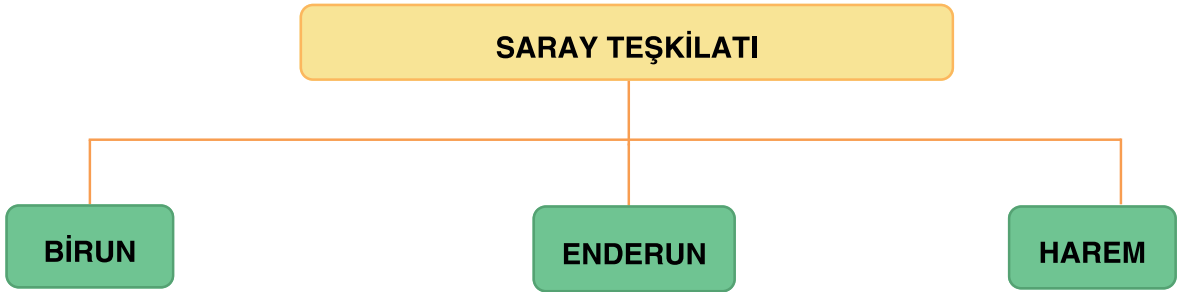
HİNT DENİZ SEFERLERİ'NİN BAŞARISIZ OLMASININ SEBEPLERİ

- Osmanlının bölgenin önemini tam olarak kavrayamaması
- Osmanlı gemilerinin açık denizlere dayanıklı olmaması
- Bölge halkının tam destek vermemesi



SARAY VE ŞEHİR KÜLTÜRÜ

- Osmanlı Devleti'nde şehir kültürünün temeli, Türkiye Selçuklularının mirası üzerine şekillenmiştir.
- Şehir hayatında halkın geçim kaynağı zanaat ve ticarettir.
- Bizans Devleti'ne yüzyıllardır başkentlik yapan İstanbul'un fethedilmesi, Osmanlı şehir hayatına birçok anlamda yeni renkler katmıştır.
- Osmanlı Devleti, İstanbul'un Fethi ile siyasal anlamda bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşümün merkezinde olan **Topkapı Sarayı**, devlet adamlarının yetiştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.
- Osmanlı kültürünün oluşumunda en önemli merkez Topkapı Sarayı ve etrafındaki konaklardır.
- Sanat ve bilim alanında önemli şahsiyetlerin bir araya geldiği konaklar ve saraylar, kültürel alanda halka öncülük eden mekânlar hâline gelmişlerdir.



Osmanlı Devleti'nde, yönetimin merkezinde olan saray, üç bölümden oluşmaktadır.

Birun

- Osmanlı Devleti'nde dış saray olarak adlandırılan bu bölüm önemli saray çalışanlarının bulunduğu yönetici bölümdür.
- Bayram tebrikleri, elçi kabulleri ve ayak divanları bu bölümde icra edilirdi.

Enderun

- Farsçada “iç” anlamına gelir. Devşirme sisteminden seçilmiş olan kişilerin hizmete alındığı bölümdür.
- Padişahın günlük hayatının geçtiği daire de bu bölümdedir.
- Küçük oda, büyük oda, has oda, seferli odası, doğancılar odası ve kiler odası gibi gibi bölümleri vardır. Enderun'da en yüksek mertebeli oda has odadır.
- Bu bölüm devşirme sisteminden gelen devlet adamlarının eğitim gördüğü bir mekteptir. Buradaki mektebi bitiren devlet adamları Seyfiye ve Kalemîye sınıfında görev alırlar.



HATIRLAYALIM

Enderun mektebini bitiren devşirme kökenli bir devlet adamı İlimiye sınıfında görev alamaz. İlimiye sınıfında yer almak için temel şartlar Müslüman kökenli bir aileden gelmek ve medrese mezunu olmaktır.

Harem

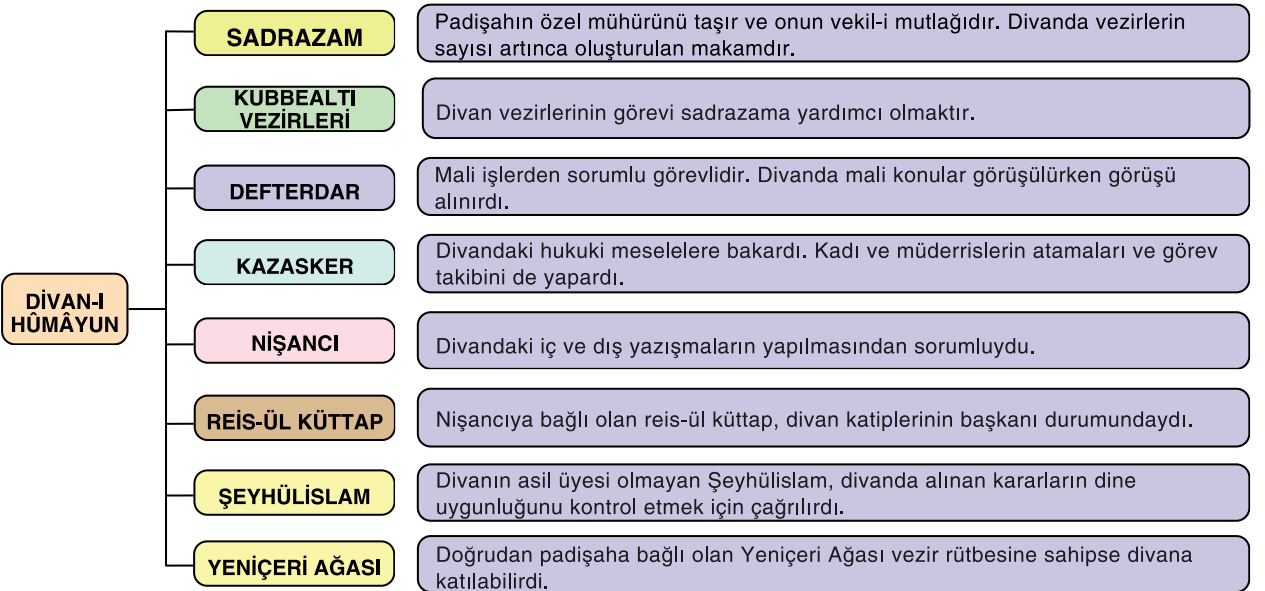
- Padişahın, çekirdek ailesi ile özel hayatının geçtiği bölüme verilen addır.

Kapı Halkı

- Osmanlı Devleti'nde yüksek makamlı askerî ve sivil işleri gören kimseleri tanımlayan genel bir kavramdır.
- Kapı kelimesi, Türk İslam kültüründe devleti simgeleyen bir kavramdır.
- Zamanla bu kelime kapsamını genişletmiş ve XVII. yüzyıldan itibaren tüm saray çalışanları için kullanılan bir kavram olmuştur.

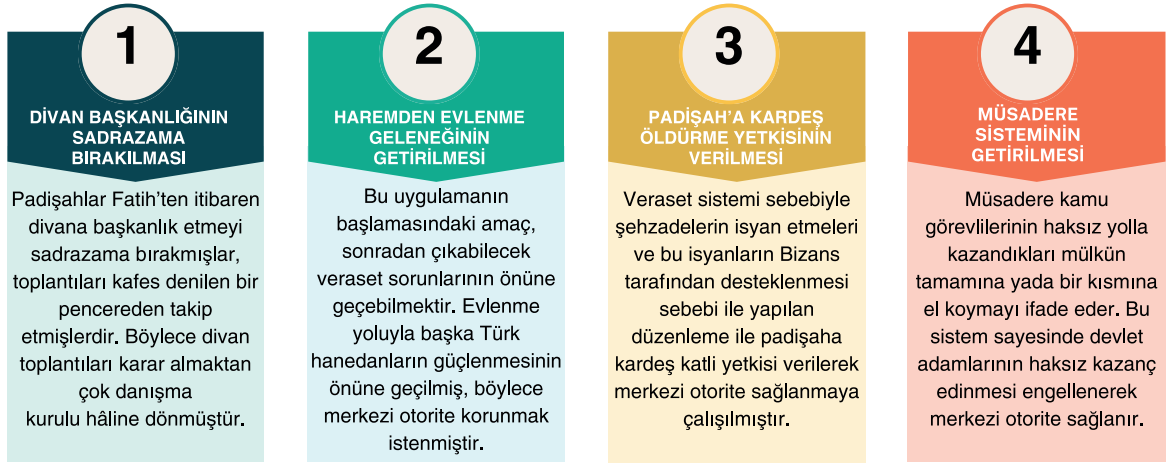
Divan-ı Hûmâyûn

- Osmanlı Devleti'nde ilk defa Orhan Bey'in padişahlığı zamanında oluşturulmuştur.
- Orhan Bey'den sonra gelen padişahlar döneminde bu teşkilat da gelişmiştir. Divan-ı Hûmâyûn'un, Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde çıkarılan kanunnameler ile işlevi artırılmıştır.
- İlk başlarda her gün toplanan divan, Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde haftada 4 güne indirilmiştir. XVII. yy'dan itibaren divan toplantılarının önemi azalmaya başladığı için toplanma sayıları da düşmüştür.
- Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde 1475 yılına kadar toplantılara padişah başkanlık yapmış, bu tarihten sonra ise sadrazam başkanlığında toplanması uygun görülmüştür.



GELENEKLER İŞİĞİNDA DEVLET İDARESİ

- İslamiyet öncesi dönemden bu yana gelen Türk devlet geleneğinde, devlet hanedanının ortak mülkiyetindeydi.
- Bu anlayış İslamiyet öncesi Türk devletlerindeki ülüş sisteminden (pay) kaynaklanmaktadır. “Devlet hanedanının ortak malıdır” anlayışı, Türk devletlerinde taht kavgalarına sebep olduğu için devletler kısa ömürlü olmuştur.
- Osmanlı devleti bu anlayışta düzenlemeler yaparak sistemin olumsuzluklarını gidermeye çalışmıştır.
- I. Murat döneminde, “Devlet padişah ve oğullarınıdır.” anlayışı ön plana çıkmıştır.
- Fatih Sultan Mehmet döneminde ise, “devlet, padişahın malıdır” anlayışı ile tek hanedan özelliği daha da pekiştirilmiştir.
- Fatih sultan Mehmet, hükümdarlığı zamanında çıkardığı teşkilat kanunnamesi ile yaptığı düzenlemelerle devleti merkeziyetçi bit yapıya kavuşturdu.
- Fatih kanunnamesi üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; devlet teşkilatı ile ilgili kısım, protokol kuralları ile ilgili kısım ve bazı suçların cezalarının düzenlenmesi ile ilgili bölümlerdir.
- Fatih Sultan Mehmet’in merkezi otoriteyi güçlendirmek için yaptığı bazı düzenlemeler şunlardır:



Osmanlı Şehzadeleri

- Osmanlı Devleti’nde geleceğin padişahı olan şehzadelerin eğitime oldukça önem verilmekteydi.
- Şehzadeler, 4-5 yaşına geldikleri zaman Şehzadegân Mekteb’inde eğitime başlardı. Şehzadeler burada tarih, coğrafya, Arapça, Farsça dersleri alırlardı. Ayrıca ok ve cirit atma ile ata binme eğitimlerini de bu süreçte tamamlarlardı.
- I. Murat döneminden itibaren şehzadeler, devlet işlerinde tecrübe kazanmaları için merkeze yakın olan sancaklara vali olarak gönderilirdi. Yanlarında “**Lala**” adı verilen tecrübeli bir devlet adamı da bulunurdu.
- Şehzadelerin gönderileceği sancaklar padişah tarafından Anadolu’da eski beyliklere başkentlik yapmış şehirlerden seçilirdi. Bu şehirler Amasya, Manisa, Kütahya, Trabzon, Antalya ve Kefe şehirleridir.
- Lala’nın temel görevi tecrübesi sebebi ile şehzadeye devlet işlerinde danışmanlık yapmak ve onun gelişimini izleyerek padişaha raporlar sunmaktır.
- Sancağa çıkma sisteminin kaldırılması ile birlikte tecrübesiz ve halktan kopuk padişahlar iş başına gelmiştir. Merkezi otoritenin yeniden tesis edilmesi için I. Ahmet döneminde Kardeş katli yasası kaldırılmış yerine Ekber-erşed sistemi kabul edilmiştir.
- Ekber erşed sistemi ile birlikte veraset sistemindeki boşluk ortadan kalkmış, padişah değişikliklerinde hanedanın yaşça en büyük üyesinin hükümdar olması kuralı getirilmiştir.

! DİKKAT

Sancağa çıkma sistemi I. Murat ile başlamış, XVII. yüzyıl padişahı III. Mehmet döneminde taht kavgalarının önüne geçmek için kaldırılmıştır. Sancağa çıkma yerine kafes usulü getirilmiştir. Bu sebeple sancağa son çıkan padişah III. Mehmet, kafes usulüyle gelen **ilk padişah ise I. Ahmet’tir.**

MİLLET SİSTEMİ

Millet Sistemi: Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında yaşayan toplulukları din veya mezhep esasına göre örgütleyerek, belirli bir statü içerisinde yönetmesidir.

TEMEL ÖZELLİKLERİ:

- Din ve mezhep aidiyeti esas alınmıştır.
- Etnik köken dikkate alınmamıştır.
- İnsanların onurları, canları ve malları devlet koruması altına alınmıştır.
- Gayrimüslimler dinî, adli ve eğitim alanlarında özerk bir yapıya sahip olmuştur.
- Gayrimüslimler cizye vergisi ödemişlerdir.
- Fatih Dönemi'nde hukuki bir statü kazanmıştır.



Gayrimüslim tebaa (temsili)

FETİHLE GELEN KÜLTÜREL DEĞİŞİM

Osmanlı fetihleri ile birlikte ele geçirilen bölgelerde Müslüman ve gayrimüslimler ortak yaşama zorunluluğu nedeniyle sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda yoğun bir etkileşim hâlinde bulunmuşlardır. Bu durumla birlikte;

- Osmanlı yönetiminin gayrimüslimlere istimâlet anlayışı ile yaklaşmasıyla toplumda sık olarak ihtida hareketleri görülmüştür.
- Türkçenin resmi dil olması dolayısıyla pek çok Türkçe kelime Balkan milletlerinin dillerine geçmiştir.
- Yemek, kıyafet ve sanat konularında karşılıklı etkileşim yaşanmıştır.
- Gayrimüslimler, kamu hukuku açısından tamamen İslam kurallarına bağlı olarak yaşamıştır.
- Gayrimüslim aileler evlenme ve mirasla ilgili meselelerini şeri mahkemelere de götürmüşlerdir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ŞEHİR VE MAHALLE HAYATI

Mahalle: Şehirde birbirini tanıyan, kefil olan, genelde aynı ibadet yerine giden insanların toplumsal dayanışma içinde yaşadığı yerdir.

MAHALLENİN ÖZELLİKLERİ

- Osmanlı şehirlerinde genelde Müslümanlar ve gayrimüslimler ayrı mahallelerde yaşarlardı.
- Dinî mekânlar (cami, mescit, kilise, sinagog) mahalledeki en önemli yerlerin başında gelirdi.
- Mahallenin dinî yetkilileri (İmam, papaz, haham) mahallenin idaresinden sorumluydu.
- Mahalle sakinleri, mahalleyi ilgilendiren işlerde ortak şekilde yükümlüydü.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ŞEHİR HAYATI

- Mahalleler, çarşılar, pazarlar ve dinî yapılar halkın birbiriyle sosyalleştiği ve iletişim kurduğu yerlerdi.
- Şehirdeki tekke ve zaviyeler dinî hayat üzerindeki etkileri yanında eğitim sağlıyor, kültür aktarımını da gerçekleştiriyordu.
- Şehrin büyüklüğüne göre farklı semtlerde hafta bir ya da daha fazla pazar kurulurdu.
- Bazı Osmanlı şehirlerinde yılın belli dönemlerinde panayır ismi verilen ve yabancı tüccarlarında katıldığı uzun süren pazarlar düzenlenirdi.

OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞLENCE VE ŞENLİKLER

- Devlet ve toplum için önemli olaylar vesilesiyle şenlikler yapılırdı.
- Şenliklerde evlere kandiller asılır, minareler arasına mahyalar kurulur, esnaf loncaları geçit alayları düzenler ve “donanma” denilen ışık gösterileri gerçekleştirildi.
- Şenliklerde toplumsal kurallar ve devlet teamülleri biraz daha esnetilirdi. Mesela, kadınlarında şenliklere katılmaları izin verilerek, onlar için özel alanlar ayrılırdı.
- Padişahın emri ile düzenlenen şenlikler, padişahın otoritesini meşrulaştırma araçlarından biriydi.
- Halk, ilkbahar ve yaz aylarında şehre yakın mesire yerlerine sık sık pikniğe gidere eğlenirlerdi.



Osmanlı'da panayır minyatürü

OSMANLI YEMEK KÜLTÜRÜ

- Klasik Dönem Osmanlı mutfak kültüründe kuzu eti ağırlıklı yemekler tercih edilmiştir.
- Yemeklerde genellikle tereyağı kullanılmıştır.
- Boza, kahve hoşaf, şerbet ve şurup türü içecekler çok tüketilmiştir.
- Helvalar, sütlü tatlılar, baklava, güllaç ve kadayıf en sevilen tatlılar arasında yer almıştır.



Osmanlı'da yemek
kültürü (temsili)

KAHVEHANE

- İlk defa Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde İstanbul'da açılmıştır.
- İlk zamanlar camilerin yanında hizmet vermiştir.
- Zamanla çeşitli türleri ortaya çıkmıştır.
- Hamzanâme, Battalnâme gibi halk kitapları okunmuştur.
- Orta oyunu, meddah ve Karagöz gibi oyunlar gösterilmiştir.
- Bu mekânlara halk arasında "mektebiirfan" ismi verilmiştir.
- Kamuoyunun oluşmasında önemli fonksiyonu olmuştur.
- Tehlikeli görüldükleri için bazı dönemler kapatılsa da günümüze kadar varlığını korumuştur.

OSMANLI TOPLUMUNDA GİYİM KUŞAM

- Müslüman ve gayrimüslimlerin kıyafetleri kesin olarak ayrılmıştır.
- Gayrimüslimlerin sarı renkte ayakkabı giymeleri yasaktır.
- Kişilerin toplumsal statüsü, icra ettiği meslek kıyafetinin belirlenmesinde etkili olmuştur.
- Kadın ve erkeklerin kıyafetleri kanunlarla belirlenmiştir.



DİKKAT

Gayrimüslimler can güvenliklerinin sağlanmasının karşılığı olarak devlete cizye vergisi ödemiştir.



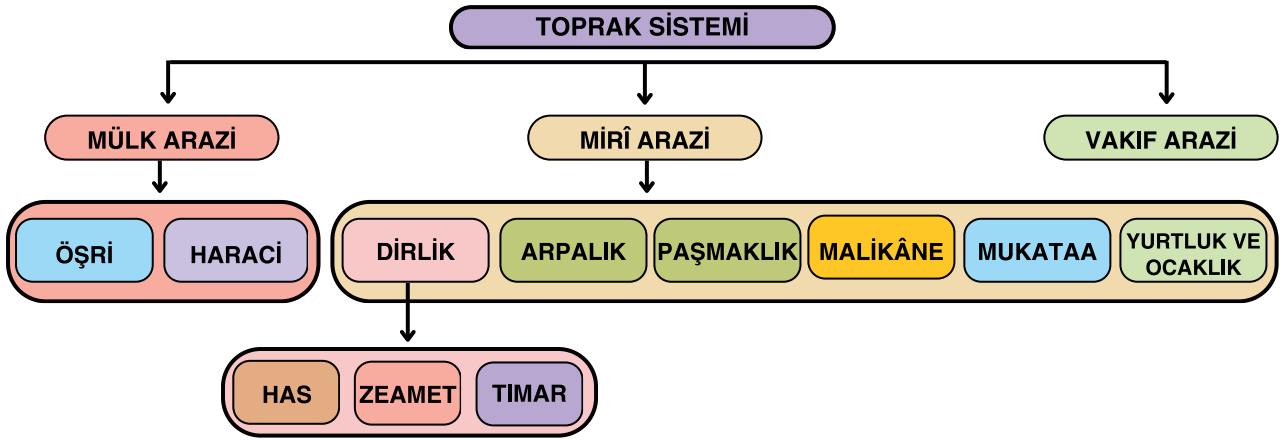
HATIRLAYALIM

Osmanlı Millet Sistemi'nin oluşumunda dinî aidiyet, etkili olmuştur.



OSMANLI TOPRAK SİSTEMİ

- Temeli tarıma dayanan Osmanlı ekonomisinde toprak önemliydi.
- Toprağın boş kalmaması ve üretim artışı için sıkı önlemler alındı.
- Toprağın hukuki durumu ve kullanım şekli bakımından tek bir sistem uygulanmamış, fethedilen yerlerde uygulanan örf ve âdetler ile hukuki durum dikkate alınmıştır.
- Devlet her köylü ailesinin geçimini sağlayacak büyüklükte bir toprağa sahip olmasına özen gösterdi.
- Osmanlı toprak sisteminde arazi mirî, mülk ve vakıf olmak üzere üçe ayrılmıştı.



- Mülkiyeti devlete ait olan topraklar mirî arazilerdi.
- Bu arazileri işleyen reaya, elde ettiği ürünün 1/10 ile 1/2 arasında değişen oranlarda vergi ödemekle mükellefti.
- Mirî arazi, gelirlerinin kullanımına göre çeşitli bölümlere ayrıldı:

DİRLİK	Maaş karşılığı verilen dirlik toprakları gelirine göre has, zeamet ve tımar olarak üçe ayrılırdı.
ARPALIK	Saray adamlarına ve ilmiye sınıfından bazı yüksek rütbeli kişilere çalıştıkları süre içinde maaşlarına ek olarak verilen arazilerdir.
PAŞMAKLIK	Padişahın annesi, kızları veya kız kardeşleri gibi saray kadınlarına verilen arazilerdir.
YURLUK VE OCAKLIK	Bir bölgenin eski sahibi olan ve o bölgenin Osmanlı Devleti'ne katılmasını sağlayan mahallî beylere verilen arazilerdir.
MALİKANE	Seferlere katılan önemli komutanlara, dervişlere ve ahilere fethedilen ülkelerde verilen topraklardır.
MUKATAA	Geliri doğrudan merkez hazinesine giden mirî arazilerdir.

- Mülkiyeti kişilere ait olan topraklar mülk arazilerdi.
- Geliri ve kullanma hakkı şahsın kendisine ait olan bu tür arazilere sahip olanlar; arazilerini satma, vakfetme ve hibe etme hakkına sahipti.
- Mülk arazi öşri ve haraci olmak üzere ikiye ayrılıyordu.
- Vakıf araziler, hayırsever mülk sahiplerinin gelirleriyle cami, mescid, medrese, zaviye gibi sosyal amaçlı kurumların giderlerinin karşılanması için vakfettikleri arazilerdi.

ÖŞRÎ TOPRAK

Fetihlerden önce sahipleri Müslüman olan veya fetih sırasında İslam'ı kabul eden kişilere ait topraklardır.

Bu tür toprak sahipleri ürettikleri üründen 1/10 oranında bir miktarı "öşür" olarak devlete ödemekteydi.

HARACİ TOPRAK

Mülkiyeti gayrimüslimlere ait topraklardır.

Bu tür toprak sahipleri ürettikleri üründen 2/10 oranında bir miktarı "haraç" olarak devlete ödemekteydi.

- Bu arazileri reaya işlemekte, reayanın vermesi gereken vergiler sadece vakıf giderleri için harcanmaktaydı.

ÇİFTHANE SİSTEMİ

- Osmanlı Devleti, bir aileye bir çift öküzün işleyebileceği kadar mirî araziye belirli şartlarla kiraya vemişti.
- "Çift" denilen bu arazi, verime göre 50 ile 150 dönüm arasında değişmekteydi.
- Çiftçinin elindeki araziye satması, hibe veya vakfetmesi yasaktı.
- Arazisini üç yıl boş bırakan kimselerden "çiftbozan resmi" adı altında bir vergi alınırdı.

LONCA TEŞKİLATI

- Osmanlı Devleti yöneticileri ülke içinde mal ve hizmet arzının mümkün olduğu kadar bol, kaliteli ve ucuz olmasını sağlamaya çalışırlardı.
- Bunu sağlarken Lonca Teşkilatından yararlanılmaktaydı.
- Esnaf birliği anlamına gelen Lonca Teşkilatına üretim ve hizmet sektörlerinde görev yapan esnafın hemen hepsi üyeydi.
- Bu teşkilat içinde her iş kolunun başında o koldaki ustalar tarafından seçilen bir şeyh, bir kethüda ve bir yiğitbaşı bulunurdu.
- Bu kişilerin; mesleğe çırak kazandırmak, hammadde temin ederek üyelere dağıtmak, üretilen malların standartlara uygunluğunu kontrol etmek ve meslek mensupları arasında dayanışmayı sağlamak gibi görevleri vardı.

**NOT**

Lonca Teşkilatı üretim miktarının ayarlanması ve ürünlerin fiyatlarının belirlenmesinde etkili olmuştur.

- Narh uygulaması başta ekmek, buğday, un olmak üzere temel ihtiyaç maddelerine konan azami ve asgari fiyattı.
- Bir malın en fazla veya en az kaç paraya satılabileceğini devlet belirlerdi.
- Fiyatlar belirlenirken halkın alım gücü dikkate alınarak maddi imkânları sınırlı olan halk, korunmaya çalışılırdı.

OSMANLI ŞEHİRLERİNDEKİ BAŞLICA MESLEKLER

- Osmanlı Devleti'nde vasıflı eleman ihtiyacı, Lonca Teşkilatına küçük yaşta alınan çocukların yetiştirilmesiyle karşılanıyordu.
- Meslek öğrenmek üzere bir ustanın yanına çırak olarak verilen çocuklar önce kalfalığa sonra da ustalığa terfi ettirilirdi.
- Usta olabilmek için mesleğin inceliklerini öğrenmek yeterli olmayıp aynı zamanda gedik sahibi olunması gerekirdi.



HATIRLAYALIM

Gedik, Osmanlılarda esnafın bir mesleği yapabilme yetkisidir.

MESLEKLER	GÖREVLERİ
Kazazlar	İpek işleyen ipek satan kişiler.
Hallaçlar	Yünü veya pamuğu yay veya tokmak gibi bir araçla kabartma, ditme işini yapan kişiler.
Nalçacılar	Ayakkabının altına metal pençe çakan kimseler.
Nalbantlar	Hayvanların ayağına nal çakan kimseler.
Muytablar	Kıl dokuyan kıldan eşya yapan kimseler.
Palanduzlar	Palan, bir çeşit semer diken kimseler.
Neccarlar	Kaba ağaç işi yapan kişiler, bir çeşit marangoz.
Bennanlar	Bina yapan kimseler inşaatçılar.

BAŞLICA TİCARİ MEKÂNLAR

- Kervansaraylar, 30-40 km aralıklarla ticaret yolları üzerindeki durak yerlerinde, şehirlerde ve kasabalarda inşa edilen, ortasında avlu ve çevresinde ağaçtan yapılmış yüksek ve geniş yatacak yerleri olan yapılardır.



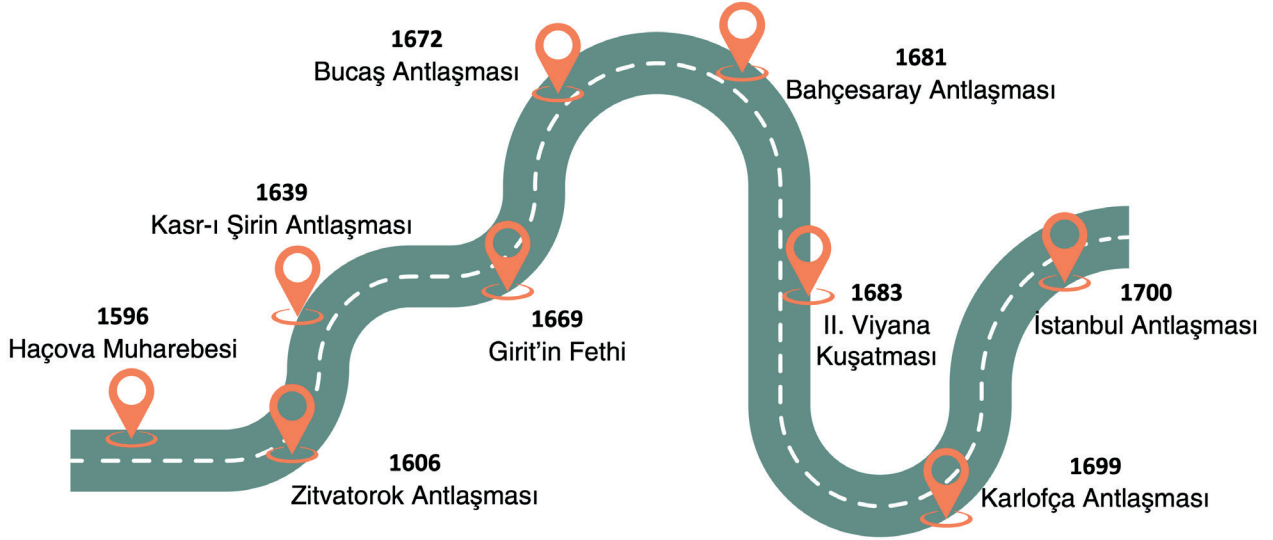
Sultanhanı
Kervansarayı
Bünyan/Kayseri

- Kervansarayların aksine hanlar, şehirlerde yapılan ve içinde odalar bulunan yapılardır.
- Kervansaray ve hanlarda konuk olanların bütün malları ve hayvanları kayıt altına alınır; hangi millet, din ve mezhebe mensup olurlarsa olsunlar konuklar üç gün boyunca ücretsiz yiyip içip yatabilirlerdi.
- Yılda birkaç defa kurulan, yerli ve yabancı tüccarların katıldığı büyük pazarlara "panayır" denilmektedir.
- Bedesten, başta değerli kumaşlar, mücevher ve değerli taşlar olmak üzere silahlar, süslü koşum takımlarının satıldığı yerlerdir.
- Kapan, büyük şehirlerde özellikle tahıl türünden ihtiyaç maddelerinin toptan alınıp satıldığı yerdir.

VAKIF SİSTEMİ

- Osmanlı Devleti; köy ve şehirlerin imar edilmesini, dinî hizmetlerin sürdürülmesini ve sosyo-ekonomik hayatın canlanmasını vakıflar yoluyla sağlamıştır.
- Vakıf, kişilerin taşınır ya da taşınmaz mallarını toplum yararına ebedî olarak bağışlamasıdır.
- Sahibi bulunduğu bir mülkü toplumun yararına ebedî olarak tahsis eden yani vakfeden kişiye vâkıf, vakfedilen mala mevkuf denirdi.
- Vakfedilen mallar satılamaz, devredilemez ve miras bırakılamazdı.
- Devlet; cami, imarethane, medrese, şifahane, hamam ve kervansaray gibi dinî ve sosyo-ekonomik tesisleri vakıflar yoluyla yaptırmıştır.

1595-1700 YILLARI ARASINDAKİ SİYASİ GELİŞMELER



UZUN SAVAŞLARDAN DİPLOMASİYE

Osmanlı-Avusturya İlişkileri

- Orta Avrupa'ya hâkim olan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu tahtına 1516'da Şarlken geçmiştir. Böylece Avrupa'da Habsburg Hanedanı hüküm sürmeye başlamıştır.
- Avusturya ise bu hanedana bağlı olarak Türklerle mücadele eden bir arşidüklük olarak ortaya çıkmıştır.
- 1804- 1867 arasında Avusturya İmparatorluğu ve 1867-1918 arasında da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu olarak adlandırılmıştır.
- 1593-1606 yılları arasında Karadeniz'den Hırvat topraklarına kadar geniş bir cephede on üç yıl devam edecek savaşlar meydana gelmiştir.
- Osmanlı ordusu önce Kanuni Dönemi'nde fethedilemeyen Eğri Kalesi'ni 1596'da ele geçirmiştir.
- Avusturya ile Erdel Prensiği'nin oluşturduğu ittifaka karşı Haçova Muharebesi'nde büyük bir zafer kazanmıştır.
- Osmanlı Devleti gerek Anadolu'daki isyanlar gerekse doğudaki Safevi saldırıları nedeniyle Avusturya karşısında zor durumda kalmıştır.
- Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında 1606'da **Zitvatorok Antlaşması** yapılmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Avusturya arşidükünün Zitvatorok Antlaşması ile Osmanlı padişahına eşit kabul edilmesi Osmanlı Devleti'ne dış politikada prestij kaybettirmiştir.



KRİTİK BİLGİ

Osmanlı Devleti'nin 1533 İstanbul Antlaşması ile Avusturya'ya karşı kazandığı siyasi üstünlük, Zitvatorok Antlaşması'yla sona ermiştir.

- Zitvatorok Antlaşması ile birlikte Osmanlı Devleti, Avrupa diplomasisinde devletlerin eşitliği prensibinin bir göstergesi olarak **mütekabiliyet esasını** kabul etmiştir.
- Avusturya üzerine sefere çıkan Fazıl Ahmet Paşa 1663'te **Uyvar Kalesi**'ni fethetmiş ve burayı eyalet hâline getirmiştir.
- 1664'te Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında yapılan **Vasvar Antlaşması** ile Erdel'deki Türk hâkimiyeti onaylanmıştır.
- Osmanlı Devleti bu süreçte dışarda Safeviler ve Avusturya içerde ise Celali İsyanları ile uğraşmak zorunda kalmıştır.
- Bu durum Osmanlı'nın uzun vadeli planlar yerine **pratik ve kısa vadeli siyaset** üretmesine neden oldu.



KRİTİK BİLGİ

Uyvar kalesinin fethedilmesi üzerine “**Uyvar önünde bir Türk gibi kuvvetli**” deyiimi tarihe mal olmuştur.

Osmanlı-Lehistan ve Rusya İlişkileri

- Lehistan ile olan ilişkiler; Kazakların saldırıları ve Osmanlı tarafından 1611'de azledilen Eflâk ve Boğdan voyvodalarının, Lehistan'a sığınmaları nedeniyle bozulmuştur.
- Kazakların 1620'de elli bin kişilik bir kuvvetle Kili ve Akkirman dolaylarına düzenledikleri saldırı, Osmanlı Devleti ile Lehistan ilişkilerini tamamen koparmıştır.
- Otuz Yıl Savaşlarının başlamasını fırsat bilen II. Osman Lehistan üzerine sefer düzenlemiştir. Seferden bir sonuç alınamayınca 9 Ekim 1621'de **Hotin Antlaşması** imzalanmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Kapıkulu Ocaklarının kaldırılması fikri **ilk kez** Lehistan Seferi'nde gündeme gelmiştir.

- Sultan IV. Mehmet ve Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa 1672 yılında Lehistan üzerine yürüyerek Kamaniçe Kalesi'ni fethetmiştir.
- 18 Ekim 1672'de **Bucaş Antlaşması** imzalanmıştır. Antlaşmayla Podolya, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmiştir.
- Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Kazakların geleneksel başkenti Çehrin'i kuşatmıştır. Kaleye yardıma gelen Rus birlikleri mağlup edilmiş ve Çehrin fethedilmiştir.
- 1681'de yapılan **Bahçesaray Antlaşması** ile Osmanlı-Rus savaşı son bulmuştur.



KRİTİK BİLGİ

Bucaş Antlaşması Osmanlı Devleti'nin topraklarına toprak kattığı son antlaşmadır. Osmanlı Devleti bu antlaşma ile Batı'da en geniş sınırlara ulaşmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Bahçesaray Antlaşması Rusya ile imzalanan ilk antlaşmadır.

Osmanlı-Venedik İlişkileri

- Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılda karşı karşıya kaldığı bir diğer stratejik tehdit de Venedik'tir.
- Sultan IV. Murat Dönemi'nde Venedik yönetimindeki Girit'in bir korsan yatağı hâline gelmesi üzerine Osmanlı-Venedik ilişkileri bozulmaya başlamıştır.
- Korsan faaliyetlerin artması sonucu Osmanlı donanması, 1645'te **Girit'i** kuşatmış fakat ada Osmanlı Devleti yönetimi-ne ancak 1669'da girmiştir.

Osmanlı-İran İlişkileri

- Safevi Devleti, XVI. yüzyıl sonlarından itibaren Karadeniz kıyılarına çıkmak için Kafkasya'yı ve Batı Türkistan'ı ele geçirmek istemiştir.
- Osmanlı Devleti ise Hazar Denizi'ne ulaşarak hem Rusya'nın güneye inmesini hem de Safevilerin kuzeye doğru yayılmasını engellemeyi amaçlamıştır.
- İki devlet de ticaret yollarının kontrolünü ellerine geçirmek istemiştir.
- XVI-XVIII. yüzyıllar arasında Osmanlı-Safevi ilişkilerinin kaderini belirleyen jeopolitik, ekonomik ve dinî faktörler iki devlet arasındaki ilişkilerde önemli rol oynamıştır.
- Kafkasya'ya hâkim olmak için 1583'e kadar devam eden mücadelelerden sonra Özdemiroğlu Osman Paşa, Beştepe mevkisinde Safevi Devleti ordusunu mağlup etmiştir.

**KRİTİK BİLGİ**

1583'te Beştepe mevkisinde yapılan muharebede, taraflar meşaleler yakarak savaşa gece de devam etmiştir. Bu nedenle bu savaşa **Meşaleler Savaşı** denmiştir.

Amasya Antlaşması 1555	Ferhat Paşa Antlaşması 1590	Nasuh Paşa Antlaşması 1612	Serav Antlaşması 1590	Kasrı Şirin Antlaşması 1639	
Kanuni döneminde 1534, 1548 ve 1553'de İran'a düzenlenen seferler düzenlenmiştir.	1577-1590 Osmanlı-Safevi Savaşları	1603-1612 Osmanlı-Safevi Savaşları	1617-1618 Osmanlı-Safevi Savaşları	1622-1639 Osmanlı-Safevi Savaşları	IV. Murat 1635'te Revan'ı, 1638'de Bağdat'ı geri almıştır.
Osmanlı Devleti'nin Safeviler ile imzaladığı ilk antlaşmadır.	Osmanlı Devleti Doğu'da en geniş sınırlara ulaşmıştır.	Osmanlı Devleti Safeviler karşısında ilk kez toprak kaybetmiştir.	Safeviler Nasuh Paşa'ya göre bazı haklar elde etmişlerdir.	Bugünkü Türkiye-İran sınırı belirlenmiştir.	IV. Murat Bağdat Fatih ünvanını almıştır.

KUTSAL İTTİFAK VE KARLOFÇA ANTLAŞMASI

Osmanlı ordusunun Viyana önlerinde bozguna uğraması, Avrupa'da büyük bir heyecana yol açtı. Osmanlı'yı Avrupa'dan atma zamanının geldiğini düşünen papanın teşvikiyle **Avusturya, Lehistan, Rusya, Venedik ve Malta'nın** da dahil olduğu **Kutsal İttifak** kuruldu. Osmanlı Devleti, bu ittifakta yer alan devletler ile aynı anda savaşmak zorunda kaldı.

Karlofça Antlaşması (1699)



- Karlofça Antlaşması ile Kutsal İttifak'ı oluşturan ülkelere karşı yapılan ve on altı yıl süren savaşlar sona erdi. Bu antlaşmayla Avusturya, Temeşvar hariç Macaristan ve Erdel'i aldı. Lehistan'a Podolya ve Ukrayna; Venedik'e Mora ve Dalmatya kıyıları bırakıldı.
- Osmanlı Devleti II.Viyana bozgunundan itibaren geri çekilmeye başladı. Bu geri çekiliş Sakarya Meydan Muharebesi'ne kadar devam etti.
- Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısındaki askerî üstünlüğü sona erdi.
- Osmanlı Devleti ilk defa yabancı devletlerin arabuluculuğunu kabul etmek zorunda kaldı.

İstanbul Antlaşması (1700)

- Osmanlı Devleti Ruslara **ilk defa** toprak verdi (Azak Kalesi).
- Ruslar **ilk defa** Karadeniz'e ulaştı.



KRİTİK BİLGİ

Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti Avrupa'da **ilk defa toprak kaybetmiştir**. Osmanlı topraklarını paylaşmaya yönelik **ilk uluslararası** antlaşmadır.

OKYANUSLARIN ÖNEM KAZANMASI VE SÖMÜRGEÇİLİK FAALİYETLERİ

DEĞİŞEN DENİZCİLİK STRATEJİLERİ

15. yüzyılda Coğrafi Keşiflerle sömürgecilik başladı. Coğrafi Keşiflerle başlayan sömürgecilik hareketleri sonucunda dünya egemenliği Doğu'dan Batı'ya geçti. Sömürgeci Batılı devletler okyanuslara dayanıklı gemilerden oluşan güçlü donanmalar kurup rekabete girdiler. Rekabete giren Batılı devletler:

- **İngiltere:** İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ni kurarak İngiliz sömürgeciliğinin ilk temelini attı.
- **Hollanda:** Doğu Hindistan Şirketi'ni kurarak Doğu Hint Adaları'na uzanan bölgede büyük bir sömürge imparatorluğu meydana getirdi.
- **Fransa:** 1664'te Fransız Doğu Hindistan Şirketi'ni kurdu ve denizaşırı bölgelerde etkin olmaya çalıştı.



SÖMÜRGEÇİLİK

16. yüzyılla birlikte Batı dünyası ekonomik ve siyasi üstünlüğünü dünyaya kabul ettirmeye başladı. Bilimsel ve teknik üstünlüğüyle dünyaya büyük oranda egemen oldu. Portekiz ve İspanya 15. yüzyılda Amerika, Afrika, Asya kıtalarında ve okyanuslarda sömürge imparatorluklarını kurdular. Sömürgeciliğin temel özellikleri:

- **Sömürgecilik:** Bir ülkenin başka bir ülkeye ait yeraltı, yerüstü kaynakları ve insan gücünü izinsiz, zorla kullanmasıdır.
- Gemilerle köleler Afrika kıtasından alınarak Amerika'ya getirildi.
- Hammadde ve Pazar ihtiyacı sömürgeciliği hızlandırmıştır.
- Ana vatanlardan sömürgelere yapılan gönüllü göçlerin yanında bir sömürgeci diğerine de göçler yaptırıldı.
- Avrupa'dan gelen çok sayıda insanın yerleştiği sömürgelerdeki yerli halklar imha edildi.



KADIRGADAN KALYONA GEÇİŞ

XVII. yüzyıl sonlarına kadar kullanılan kürekli gemiler Osmanlı gemiciliğinin birinci dönemini oluştururlar. XIX. yüzyıl ortalarına kadar süren ikinci dönemde ise kürekli gemilerin yerini yelkenli gemiler almıştır.

- Kadirga kürekle hareket eden bir gemi çeşididir. İlk dönem Osmanlı donanmasının temelini oluşturan kadirganın manevra kabiliyeti kalyona göre daha avantajlıydı.
- Okyanus hâkimiyeti için Avrupalı güçler yelkenli savaş gemileri ile güçlü donanmalar kurdu. Özellikle Venedikliler bu Teknoloji ile Osmanlı Devleti'ni Akdeniz'de zor durumda bırakınca kalyona geçmek zorunda kaldı.
- Kalyon yelken marifetiyle rüzgârla hareket eden bir gemi çeşididir. Savaşlarda daha fazla asker ve top alması kalyona sahip devletlere üstünlük kazandırıyordu.



KRİTİK BİLGİ

Kadirga mı kalyon mu? Kâtip Çelebi'ye kadirgadan kalyona geçiş konusunda fikri sorulduğunda; Katib Çelebi, kalyonları kullanacak tecrübeli denizcilerin ve topçuların yetiştirilmesinin daha önemli olduğunu belirtmiştir.



OSMANLI DEVLETİ'NİN DENİZLERDEKİ EGEMENLİĞİ ZAYIFLIYOR

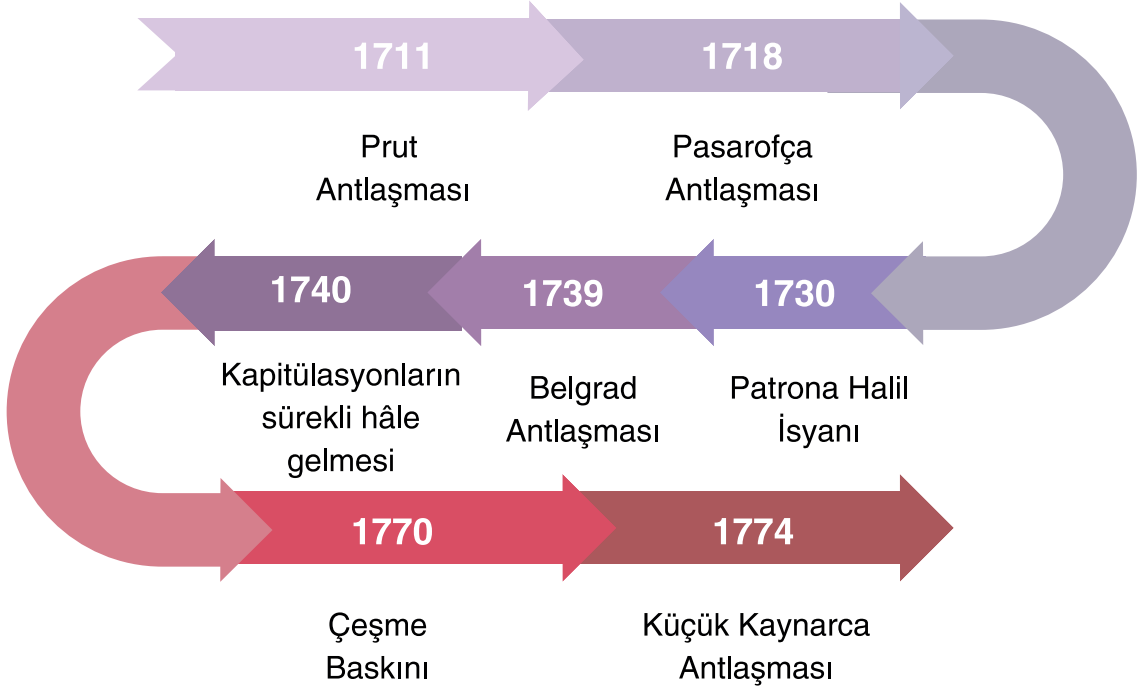
- Venedikliler: Osmanlı kalyonlarında görevli mürettebatın tecrübesizliği nedeniyle 1654'te Çanakkale Boğazı'nı abluka altına alan Venedikliler, Osmanlılara karşı üstünlük sağlamıştır.
- Ruslar: 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşında Çeşme Limanı'na çekilen Osmanlı donanması, Ruslar tarafından yakılmıştır.
- Osmanlı Devleti: Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından 1775'te "Tersane Hendesehanesi" adıyla bugünkü Deniz Harp Okulu'nun temeli atılmıştır. III. Mustafa, Baron de Tott isimli Fransız mühendisi donanmayı iyileştirmesi için görevlendirmiştir.



KRİTİK BİLGİ

Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından 1775'te "Tersane Hendesehanesi" adıyla bugünkü Deniz Harp Okulu'nun temeli atılmıştır.

XVIII. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ ÖNEMLİ SİYASİ GELİŞMELERİ



- Osmanlı Devleti'nin, XVIII. yüzyılın başlarında dış politik gelişmelerinde 1699 Karlofça Antlaşması ve 1700 İstanbul Antlaşması'nın imzalanması belirleyici etken olmuştur.
- XVIII. yy'ın başlarında tahta geçen III. Ahmet dönemi, Karlofça'da kaybedilen yerleri geri alma mücadeleleri ile geçmiştir.
- Karlofçadan hemen sonra Avrupa devletlerine Osmanlı'ya karşı ittifak teklif eden Rusya, önerisinin reddedilmesi üzerine Baltık denizi coğrafyasına doğru genişleme siyaseti izlemiştir.
- Bu politika neticesinde İsveç ile Rusya 1709 yılında Poltava Savaşı'nı yapmışlar, bu savaş neticesinde ağır bir mağlubiyet alan İsveç Kralı XII. Şarl Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır.
- Rusya'nın İsveç kralını geri istemesi ve Osmanlı Devleti'nin vermemesi üzerine çıkan kriz neticesinde 1711 Prut Savaşı yapılmıştır. Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu net bir zafer elde etmiştir. Yapılan Prut Antlaşması ile 1700 İstanbul Antlaşması'nda kaybedilen toprakları geri almıştır.



İsveç Kralı XII. Şarl



KRİTİK BİLGİ

1711 Prut Antlaşması ile elde edilen üstünlük Osmanlı'da Karlofça ile kaybedilen yerleri geri alma konusunda ümitleri artırdı.

- Karlofça Antlaşması ile Venedik'e bırakılan Mora bölgesinin halkı, Venedik Devleti'nin mezhep alanındaki baskısına dayanamadı ve Osmanlı'dan yardım istedi.
- Bu yardım çağrısı üzerine Venedik ile yapılan savaş neticesinde Mora Yarımadası geri alındı.
- Bu gelişme üzerine sıranın kendisine geleceğinden korkan Avusturya, Karlofça Antlaşması'nın bozulduğunu öne sürerek Osmanlıya karşı Venedik ile ittifak kurdu.
- 1716 yılında yapılan Petervaradin Savaşı'nda Osmanlı ağır bir mağlubiyet aldı. Avusturya'nın ilerlemesi karşısında sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın barış istemesiyle Pasarofça Antlaşması yapıldı.
- Bu antlaşma ile Belgrad ve Semendire dahil tüm Kuzey Sırbistan Avusturya'ya verildi. Osmanlı Devleti, bu antlaşmadan sonra topraklarını koruyamayacağını anladı ve Batıya karşı esaslı bir savunma siyaseti izlemeye başladı.
- 1733 yılında Avusturya ve Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak kurarak kendi aralarında Osmanlı topraklarını paylaşmışlardır.
- Kurulan bu ittifak ile Osmanlı Devleti 1736-1739 yıllarında savaşmış ve her iki devlete karşı başarılı olmuştur. Bu savaş neticesinde 1739 Belgrad Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Pasarofça ile kaybedilen Belgrad ve Semendire geri alınmıştır.



KRİTİK BİLGİ

1739 Belgrad Antlaşması'nın imzalanmasında arabulucu olan Fransa, görüşmeler sırasında Osmanlı'yı desteklemiştir. Osmanlı'da antlaşmanın imzalanmasından sonra 1740 yılında Fransa'ya verilen **kapitülasyonları sürekli hâle getirmiştir.**

DOĞUDA MÜCADELE VE SAFEVİLERİN SONU

- Osmanlılar ile Safeviler arasında 1639 yılında imzalanan **Kasr-ı Şirin Antlaşması** ile uzun süren bir barış devresi başlamıştır. XVIII. yüzyıl başlarında İran'da başlayan Afgan ayaklanmaları Rusya ve Osmanlı'nın bölgeye dikkat kesilmesine sebep olmuştur.
- Rusya'nın İran topraklarına girmesi üzerine Osmanlı Devleti 'de İran topraklarına girmiş ve Batı İran'ı ele geçirmiştir. Bu durum üzerine Osmanlı ile Rusya arasına arabulucu olarak Fransa girmiş ve 1724 yılında imzalanan İran Mukasenamesi denilen antlaşma imzalanmıştır.
- Bu antlaşma ile Osmanlı; Gürcistan, Azerbaycan ve Şirvan bölgesini, Rusya'da Hazar kıyılarını ele geçirmiştir.
- Bu süreçte İran, durumu kabullenmemiş ve Osmanlı'ya savaş açmıştır. 1732 yılında Ahmet Paşa Antlaşması ve 1746 Kerden Antlaşması imzalanmıştır.



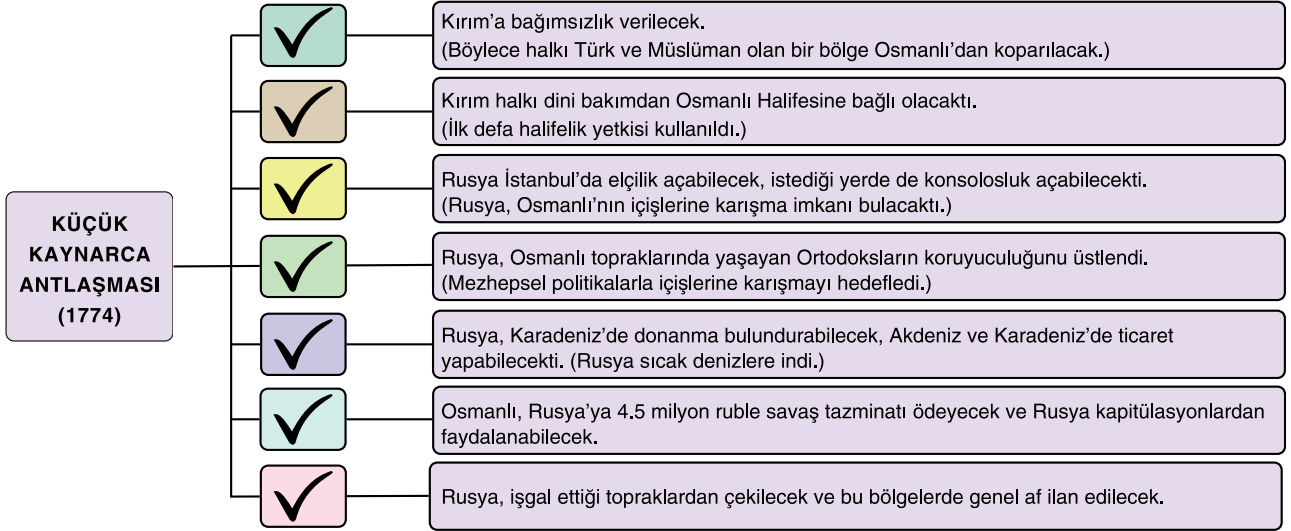
OSMANLI - RUS SAVAŞI (1768-1774)

- 1739 Belgrad Antlaşması'nın imzalanmasından sonra uzun bir dönem Osmanlı- Rus ilişkileri barış içinde geçti.
- 1768 yılında bu süreç bozuldu. Osmanlı karşısında emellerini harekete geçirmek isteyen Rusya'nın Osmanlı sınırına yeni kaleler inşa etmesi ve Lehistan topraklarını işgale etmeye kalkışması bu savaşın sebeplerinden olmuştur.
- Rusya'nın Lehistan içişlerine karışması üzerine 1768 yılında Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Rus ordusu Ukrayna, Azak ve Kafkaslardan olmak üzere 3 cephede hazırlık yapmıştır.
- Savaş sırasında Mora'da isyan çıkması üzerine Baltık denizinde hazırlanan bir Rus donanması İngilizlerin yardımıyla Akdeniz'e girmiş ve İzmir'in Çeşme limanına ani bari baskın yaparak Osmanlı donanmasını yok etmiştir.
- Bu çatışmada kalyon, kadirga ve firkateynlerden oluşan Osmanlı donanması imha edilmiştir. Osmanlı Devleti Akdeniz'de güç kaybına uğramıştır.
- Rusya Çanakkale boğazını abluka altına almış, İstanbul tehlike altına girmiştir.
- Çeşme Baskını, Küçük Kaynarca Antlaşması gibi şartları son derece ağır olan bir antlaşmanın imzalanmasına sebep oldu.



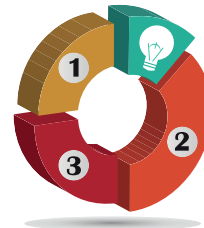
KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI (1774)

- 1768-1774 yılları arasında Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki savaşı sonlandırmıştır. 28 maddeden oluşan antlaşmanın önemli maddeleri şunlardır:



- Osmanlı Devleti, Küçük Kaynarca Antlaşması sonrası Kırım'ı almak için çok çaba gösterdi. İçeride ve dışarıda yaşanan bazı gelişmeler sebebi ile bu mümkün olmadı.
- Kırım, süreç içerisinde adım adım Rusya'ya bağlı bir bölge hâline geldi.

Kırım'ın Elden Çıkış Süreci Gelişmeleri





ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA

- Orta Çağ'ın sonlarına kadar kilise ve papalık Avrupa'nın siyasi, sosyal ve ekonomik hayatındaki en etkili kurumlar olmuştur.
- Skolastik düşüncenin yaygın olması bilimsel hayatın gelişmesini engellemiştir.
- Papalık; aforoz, enterdi, endüljans ve engizisyon mahkemesi gibi araçlar vasıtasıyla toplumu kontrol etmiştir.
- Din adamları, toplumdan kopuk şekilde zengin ve lüks bir yaşam sürmüşlerdir.
- 1347'de başlayan ve uzun süre devam eden veba salgını kilisenin toplum nezdindeki imajını zedelemiştir.
- Coğrafi keşifler sonrası zenginleşen burjuvazi; siyasi, ekonomik ve sosyal hayatı yönlendirmeye başlamıştır.

RÖNESANS

NEDENLERİ

- İslam biliminin etkisi ile skolastik düşünceye karşı çıkılması
- Avrupa üniversitelerinde Antik Yunan ve Roma Dönemi'ne ait eserlerin yeniden okutulmaya başlanması
- Hümanizm düşüncesinin doğması ve yaygınlaşması
- İstanbul'un Fethi'nden sonra, İtalya'ya kaçan Bizanslı bilim insanlarının öncülüğünde antikite alanında çalışmaların başlaması
- Kâğıt ve matbaa kullanımının yaygınlaşması
- Avrupa'da bilim, edebiyat ve sanata destek veren burjuvazi sınıfının ortaya çıkması
- 1347'deki veba salgını ve coğrafi keşiflerle birlikte kilise ve din adamlarına olan güvenin sarsılması

SONUÇLARI

- Skolastik düşünce yıkılmıştır.
- Reform hareketlerinin zemini atılmıştır.
- Sanat dallarında dinin etkisi azalmıştır.
- Kilise ve din adamları toplum üzerindeki etkilerini yitirmeye başlamıştır.
- Deney ve gözleme dayalı bilimsel faaliyetler önem kazanmıştır.



HATIRLAYALIM

Rönesans, ilk önce İtalya'da; reform ise Almanya'da başlamıştır.

REFORM

NEDENLERİ

- İncil'in millî dillere çevrilmesi
- İncil'deki kutsal metinlerin sonradan uydurulduğunun anlaşılması
- Kilisede meydana gelen bozulmalar
- Din adamları lüks bir yaşam sürerken halkın fakirlik içinde bulunması
- Luther'in İncil'de yazılanlarla din adamlarının söylediklerinin farklı olduğunu halka göstermesi
- Kilise ile daha önce iş birliği yapan kralların bu iş birliğinden çekilmeleri

SONUÇLARI

- Avrupa'da mezhep birliği bozulmuştur.
- Papalık, Katolik dünyası üzerindeki hâkimiyetini kaybetmiştir.
- Avrupa'da mezhep savaşları meydana gelmiştir.
- Sekülerizm düşüncesi her alanda etkili olmaya başlamıştır.
- Katolik Kilisesi kendini yenilemek için ıslahatlar yapmıştır.

**DİKKAT**

Osmanlı Devleti'ndeki Ortodokslar inançlarını özgürce yaşadıkları için Reform Hareketi Osmanlı Devleti'ni etkilememiştir.



Martin Luther, 95 Tez'ini kilise kapısına asarken

DİN SAVAŞLARI VE VESTFALYA ANTLAŞMASI

- Reform hareketleri sonucu Protestanlar ile Katolikler arasında 25 yıl süren din savaşları başlamıştır.
- 1555'te taraflar arasında Augsburg (Ogsburg) Antlaşması imzalanmıştır.
- Augsburg Antlaşması, Avrupa'ya huzur ve barış getirmemiştir.
- 1618'de Katolik ve Protestan devletler arasında 30 yıl sürecek Otuz Yıl Savaşları başlamıştır.
- Otuz Yıl Savaşları sonunda 1648'de Vestfalya Antlaşması imzalanmıştır.

OTUZ YIL SAVAŞLARI (1618-1648)

- Savaş, Bohemya bölgesinde Protestan Çekler ile Kutsal Roma İmparatorluğu arasında Katolik-Protestan anlaşmazlığı nedeniyle 1618'de başlamıştır.
- Savaş, Protestan Birliği ve Katolik Birliği arasında 30 yıl devam etmiştir.
- Katolik Birliği; Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, Katolik Alman Prenslikleri, İspanya, Avusturya, Bavyera Prensliği'dir.
- Protestan Birliği; Protestan Alman Prenslikleri, Bohemya (Çek Bölgesi), Fransa, İsveç, Danimarka, Hollanda'dır.
- Tarafların yıpranması ve güçlerinin tükenmesi nedeniyle 1648 yılında Vestfalya Antlaşması imzalanmıştır.

**KRİTİK BİLGİ**

Otuz Yıl Savaşları'nda Katolik Fransa'nın Protestan Birliği'nin yanında savaşa dâhil olması bu savaşların din kökenli değil siyasi çıkarlarla ilgili olduğunu gösterir.

VESTFALYA ANTLAŞMASI'NIN SONUÇLARI

- Hollanda, Portekiz ve İsviçre bağımsızlıklarına kavuşmuştur.
- Ulus devlet anlayışı güç kazanmıştır.
- İnsanlara istediği mezhebi seçme özgürlüğü tanınmıştır.
- Uluslararası ilişkilerde modern diplomasi dönemi başlamıştır.
- Devletler üzerinde Papalığın siyasi gücü zayıflamıştır.
- Modern devletler hukukunun temelleri atılmıştır.



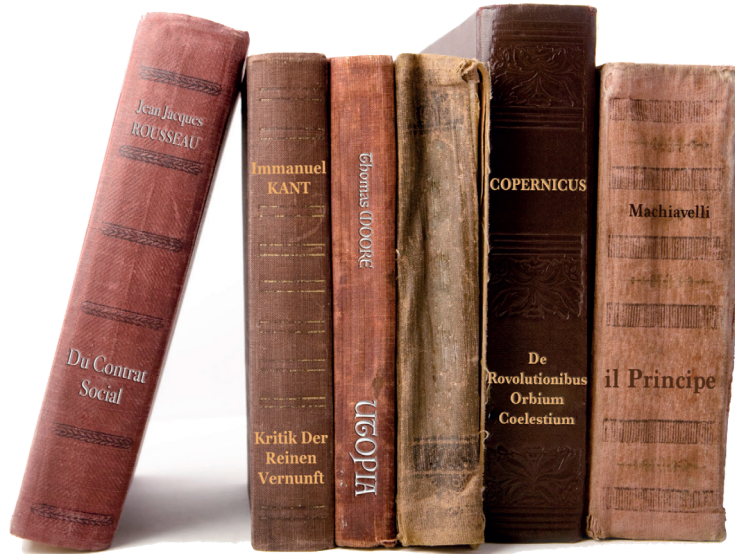
Vestfalya Antlaşması imzalanırken

SİYASİ, SOSYAL VE EKONOMİK DÖNÜŞÜM

- Yeni Çağ'la birlikte merkezi yönetimler güç kazanmıştır.
- Devletler, daimî ve merkezî bir ordu bulundurmaya başlamıştır.
- Ekonomide Merkantilist anlayış benimsenmiştir.
- Merkantilizm anlayışına uygun olarak nüfus artışı desteklenmiştir.

BİLİM DEVRİMİ'NDEN AYDINLANMA ÇAĞI'NA

- Rönesans ve Reform hareketlerinden sonra Rasyonalizm Avrupa'da etkili olmaya başlamıştır.
- Bilimin her alanda etkili olmaya başlamasıyla Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan dönem başlamıştır.
- Galileo, Kepler, Copernicus ve Newton gibi bilim insanlarının buluşları sonucunda Avrupa'da, Bilim Devrimi gerçekleşmiştir.



Aydınlanma Çağı düşünürlerinin örnek eserlerinden bazıları

AYDINLANMA ÇAĞI'NIN ÜNLÜ BİLİM İNSANLARI

COPERNİCUS

- Güneş Sistemi'ni keşfetmiştir.
- Dünyanın yuvarlık olduğunu ve Güneş'in etrafında döndüğünü kanıtlamıştır.
- Skolastik düşünceye karşı çıkmış ve özgür düşünce için aklı ve deneyi ön plana almıştır.
- "Göksel Kürelerin Devinimleri Üzerine" adlı eseri yazmıştır.

MACHIAVELLİ

- İtalya'da siyasi birliğin ancak güçlü bir hükümdarla sağlanabileceği fikrini ortaya atmıştır.
- Hükümdarın iktidarı elinde tutması için her yolu mübah olduğu düşüncesini savunmuştur.
- "Hükümdar (Prens)" adlı kitabı yazmıştır.

THOMAS MOORE

- "Ütopya" adlı eseri kaleme almıştır.
- Eserinde İngiltere'deki yönetim sistemini eleştirmiş ve özel mülkiyetin olmadığı bir devlet hayalinden bahsetmiştir.

IMMANUEL KANT

- Düşüncelerinde insan aklının önemini vurgulamıştır.
- "Saf Aklın Eleştirisi" adlı eseri yazmıştır.

JEAN JACQUES ROUSSEAU

- Halkın iktidarını, her alanda eşitliğini ve mutlak demokrasiyi savunmuştur.
- Ona göre kan soyluluğuna bağlı ayrıcalıklar ortadan kaldırılmalı ve mutlak monarşik yönetimler sona erdirilmelidir.
- "Toplum Sözleşmesi" adlı eseri kaleme almıştır.

ISAAC NEWTON

- Evrensel çekim yasasını bulmuştur.
- Işığın doğasını ilk kez doğru olarak açıklamayı başarmıştır.
- Kuantum Mekaniği, görelilik ve ışığın dalga olduğunu savunan dalga kuramlarının temelini atmıştır.

BİLİM DEVRİMİ'NİN AVRUPA'YA ETKİLERİ

- Bilimsel çalışmalar neticesinde çok sayıda icat gerçekleştirilmiştir.
- Sanayideki büyük ilerlemeler, Sanayi Devrimi için altyapı oluşturmuştur.
- Bilim insanların ürettiği fikirler, yeni vatandaşlık anlayışı ve siyasi ideolojilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.
- Teknolojik gelişmeler Avrupalı devletlerin askerî devrim yapmalarını ve güçlü ordular oluşturmalarını sağlamıştır.
- Uluslararası arenada eskiden söz sahibi devletler güç kaybederken onların yerine yeni aktörler ortaya çıkmıştır.

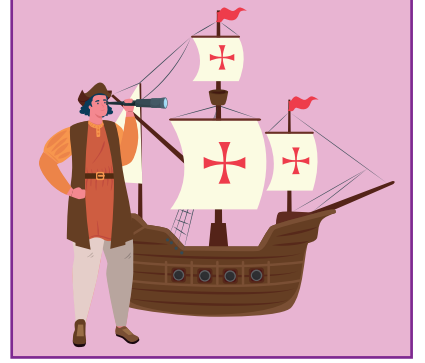


NOT

Aydınlanma Çağı; Avrupa'da ilk olarak İngiltere'de toplumsal değişimle başlamış, Fransa'da özgürlük hareketine dönüşmüş ve Almanya'da da felsefi temellerine kavuşmuştur.

AVRUPA'YA AKAN SERVET

- Osmanlı Devleti XV. yüzyıldan itibaren denizlere egemen olunca deniz taşımacılığı ve ticareti gelişti.
- XV ve XVI. yüzyıllarda gerçekleşen coğrafi keşifler sonucunda Portekiz ve İspanya büyük sömürgeler elde etti.
- İngiltere ve Hollanda gibi ülkelerde sömürge hareketlerine girişti ve sömürgecilik hızla gelişti.
- Amerigo Vespuçi tarafından keşfedilen Amerika, Avrupa ekonomisi için yeni bir umut kapısı oldu.
- İspanya, Fransa, İngiltere, Hollanda ve Portekiz gibi Avrupalı devletler, Amerika'da (Yeni Dünya) koloniler kurmaya başladılar.
- Bir süre sonrada Avrupa'dan Amerika'ya büyük bir göç dalgası başladı.
- Yeni ticaret yollarının bulunmasıyla Osmanlı ülkesindeki Akdeniz limanları, İpek ve Baharat yolları eski önemini yitirdi.
- Avrupa gittikçe zenginleşirken doğu ülkeleri yoksullaşmaya başladı.
- Osmanlıda gümrük gelirlerinin azalması ekonomiyi olumsuz etkiledi.
- Keşfedilen ülkelerden Avrupa'ya taşınan değerli madenlerin Osmanlı ülkesine girmesi, akçenin değer kaybetmesine ve hızlı fiyat artışlarına (enflasyon) neden oldu.
- Devlet bu dönemde akçenin gümüş içeriğini azaltma (sikke tağşişi) yoluna giderek ekonomisini düzeltmeye çalıştı.



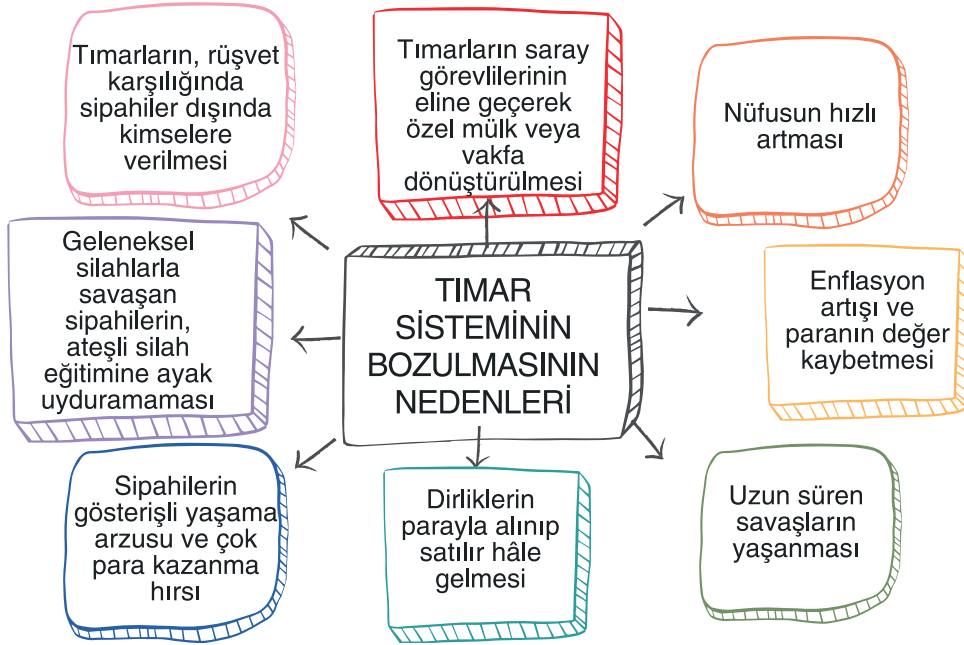
KAPİTÜLASYONLARIN SÜREKLİ HÂLE GETİRİLMESİ

- Osmanlı Devleti ilk kapitülasyonu kuruluş döneminde Ceneviz ve Venediklilere verdi.
- Kanuni Sultan Süleyman Avrupa Hristiyan birliğini parçalamak amacıyla Fransa'ya ticari ve hukuki ayrıcalıklar tanıdı.
- Fransa, 1535 kapitülasyonlarıyla aldığı ticari ayrıcalıkları, 1739 Belgrad Antlaşması'nda arabuluculuğuna karşılık olarak, 1740 yılında sürekli hale getirdi.
- Osmanlı Devleti İngiltere, Hollanda, Lehistan, Rusya ve diğer batı ülkelerine de kapitülasyonlar verdi.
- Osmanlı Devleti bozulan ekonomisini düzeltebilmek için kapitülasyonlardan kurtulmak istemişse de başarılı olamadı.
- Balta Limanı Antlaşması (1838) ile İngiltere'ye daha fazla ekonomik tavizler verildi.
- Bu antlaşma ile ihracattan alınan vergi yüzde üçten on ikiye; ithalattan alınan vergi ise yüzde beş olarak belirlendi.
- Yerli tüccar iç gümrük vergisi öderken yabancı tüccarlar bundan kurtuldu.

ASKERİ DEVRİM VE OSMANLI DEVLETİ

- Avrupalılar ateş güçlerini artırmak için dönüşümlü ateş etmeye dayalı "kontra-marş" adı verilen bir teknik uyguladılar.
- Bu teknik, ateş eden birliklerin en arkaya geçerek yeni ateş için hazırlandıkları ve sürekli bir devridaim içerisinde oldukları bir sistemdi.
- Osmanlılar 1593-1606 yılları arasında Avusturya'yla yapılan savaşlar sırasında ilk defa Avrupa savaş teknolojisini ve taktiklerini gördüler.
- Bu savaşta yeniçeriler, düşmanın tüfekli piyade askeri karşısında başarısız oldu.

- Osmanlı Devleti, Avrupa'daki askeri gelişmeyi yakalayabilmek için yeniçerilerin sayısını önce otuz bine daha sonrada elli bine çıkardı.
- Ancak devşirme sistemi kurallarını aykırı olarak ocağa asker alınması ve askerin disiplinsizliği istenen sonuca ulaşmayı engelledi.
- Ayrıca asker sayısındaki artış hazineye ek bir yük oluşturdu.
- XVI. yüzyılın sonlarından itibaren tımar sistemi de bozulmaya başladı.



- Osmanlı Devleti ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tımar topraklarını mukataa hâline getirdi.



KRİTİK BİLGİ

1527-1528'de seferlere katılan tımarlı sipahi sayısı otuz yedi bin civarındayken 1655'e gelindiğinde bu sayı altı bine kadar düşmüştür.

ASKERİ DEVRİM VE OSMANLI DEVLETİ

- Osmanlı Devleti XVI. yüzyıldan itibaren bir çeşit vergi toplama usulü olan iltizam sistemini uygulamaya başladı.
- Bu sistemde belli bir bölgenin vergi gelirleri belirli bir süre için ve açık artırma yoluyla satılırdı.
- İhaleyi alan kimseye mültezim denirdi.
- Mültezimler devlete peşin ödedikleri vergi gelirlerini ilgili bölgede yaşayan vergi mükelleflerinden tahsil ederlerdi.
- Devletin nakit sıkıntısı bu sayede giderildi.
- Devlet; başta savaş olmak üzere deprem, kıtlık, salgın gibi özel durumlarda da değişik isim ve miktarlarda yeni vergiler koydu.
- Başlangıçta en fazla üç yıllık bir dönem için iltizama verilen mukataaların mültezimlere ömür boyu tahsis edilmeye başlandı.
- Varlıklı kişilerden imdadiyye adı altında yardımlar da toplandı.



NOT

Mukataaların ömür boyu kiralanma uygulamasına malikâne sistemi adı verilir.

Osmanlı Devleti, XVI ve XVII. yüzyıllarda bazı muhalif hareketlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. Bir taraftan Avusturya ve İran ile savaşan Osmanlılar diğer taraftan da iç isyanlarla mücadele etmiştir. Bu isyanlar merkezde Yeniçeri, Anadolu'da Celâli İsyanlarıdır.

CELÂLİ İSYANLARI

- Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Bozoklu Şeyh Celâl adında bir kişi mehdilik iddiasıyla Tokat civarında isyan başlatmıştır.
- Bundan sonraki isyanlar, halk arasında onun adına nispetle Celâli İsyanları olarak anılmaya başlanmıştır.
- Osmanlı idaresinden memnun olmayan zümrelerin ve Şii eğilimli Türkmen grupların, Safevilerin de tahrikiyle devlete başkaldırması şeklinde ortaya çıkmıştır.
- XVI. yüzyılın sonlarından itibaren bu isyanlar, farklı bir mahiyet kazanmıştır.
- Hızlı nüfus artışı ile mevcut toprak ve kaynakların yetersiz kalması isyanın çıkmasında etkili olmuştur.

Nedenleri

- Hızlı nüfus artışından dolayı toprak ve kaynak yetersizliği
- Anadolu'da işsizliğin artması
- Ağır ve keyfi vergi uygulamaları
- Timarları elinden alınan sipahilerin, topraklarını terk eden köylülerin devletin imtiyazlı yapısına girmek istemeleri

Özellikleri

- Osmanlı hanedanına ve devletin varlığına karşı değildir.
- Eşkıyalık şeklinde olmuştur.
- İsyanlılar devletten menfaat elde edince, devlete itaat etmişler ve devlet içerisinde görevler almışlardır.

Sonuçları

- Tarımsal ve hayvansal ürün fiyatları yükselmiştir.
- "Büyük Kaçgun" adıyla anılan göç hareketi başlamıştır.
- Anadolu'daki sosyal düzen bozulmuştur.
- Şehirlerde asayiş sorunu ortaya çıkmıştır.
- Üretimin durma noktasına gelmesi devletin vergi toplayamamasına hazinenin para sıkıntısı çekmesine sebep olmuştur.

İsyanlılar

- Karayazıcı
- Deli Hasan
- Tavi Halil
- Kalenderoğlu Mehmet
- Canboladoğlu

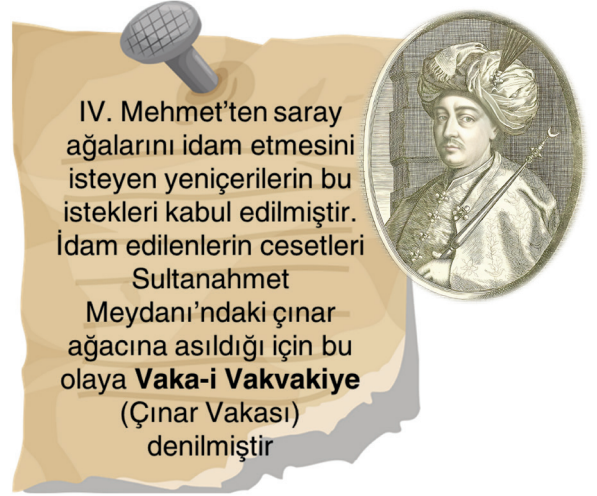
YENİÇERİ İSYANLARI

- Yeniçeri İsyanlarının çoğu **İstanbul'da** gerçekleşmiştir.
- Devlet adamları arasındaki iktidar mücadeleleri ve ekonomik sıkıntılar bu isyanların temel sebepleridir.
- Yeniçerilerin ilk isyanları Fatih zamanına kadar uzansa da XV ve XVI. Yüzyıllarda genellikle dirayetli padişahlar tahta geçtiği için yeniçeriler etkili olamamıştır.
- Sultan III. Murat Dönemi'nde düşük ayarlı akçe ile ulufe almak istemeyen Kapıkulu Askerleri isyan etmiş ve defterdar ile veziriazamın idamını istemiştir. İstekleri yerine getirilen yeniçeriler, XVII. yüzyıl boyunca taleplerini veziriazama yaptırmış hatta tahta kimin geçeceği kararında bile etkili olmuşlardır.



Yeniçeri İsyanlarının Sonuçları

- Liyakatsiz kişiler üst makamlara getirildiği için devlet yönetiminde aksaklıklar yaşanmıştır.
- Sık padişah değişiklikleri nedeniyle devlet idaresi bozulmuş, yapılmak istenen ıslahatlar sonuçsuz kalmıştır.
- İsyanların başkentte yaşanması sonucunda İstanbul'da can güvenliği kalmamıştır.
- Önemli devlet adamlarının idam edilmesi merkezî otoriteyi sarsmıştır.

**KRİTİK BİLGİ**

Yeniçeri İsyanlarının en şiddetlisi Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak disiplinli bir ordu kurmak ve devlete düzen vermek isteyen Sultan II. Osman zamanında çıkmıştır. II. Osman yeniçeriler tarafından öldürülmüştür.

EKBER VE ERŞED SİSTEMİ

- Osmanlı Devleti'nde, hanedan üyelerinden hangisinin tahta geçeceğini belirleyen kesin bir kuralın olmayışı, taht mücadelelerine sebep olmuştur. Bu taht mücadelelerini kendi çıkarları için kullanmaya çalışan rakip devletler, Osmanlı için her zaman tehlike oluşturmıştır.
- Taht mücadelelerinde devletin siyasi karışıklıklar içinde kalması hatta yıkılma tehlikesi yaşaması üzerine Fatih, “**kardeş katli**” olarak bilinen uygulamayı getirmiştir.
- Kanuni Dönemi'nde, padişahın en büyük oğlu sancaklara gönderilmeye başlanmış ve diğer şehzadeler sarayda tutulmuştur.
- 1595'ten sonra şehzade eğitimi “**kafes usulü**” adı verilen sistemle yürütülmüştür.
- I. Ahmet'ten itibaren hanedanın en büyüğünün tahta geçmesi kural hâline gelmiştir. Bu yeni uygulama ile saltanatın babadan oğula geçme yöntemi yerine en yaşlı hanedan üyesinin tahta geçmesi demek olan “**Ekber ve Erşed Sistemi**”ne geçilmiştir.

**KRİTİK BİLGİ**

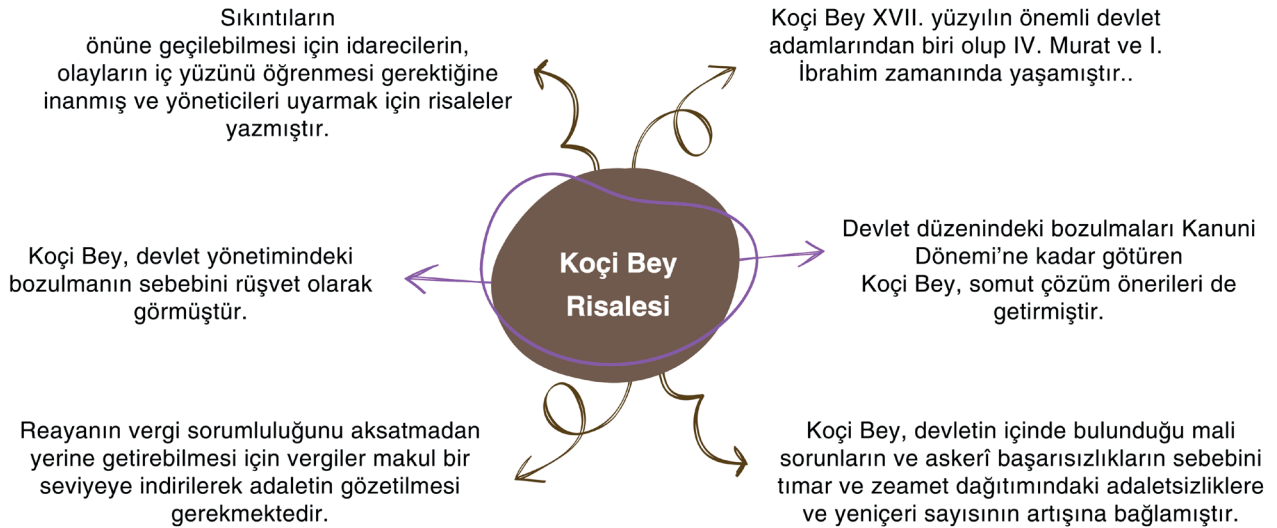
Sultan III. Mehmet, sancakta yetişen son şehzadedir. I. Ahmet sancağa çıkmayan ve sarayda kafes usulüyle yetişen ilk Osmanlı padişahı olmuştur.

**KRİTİK BİLGİ**

Kafes usulüne göre şehzadeler eğitimlerini sadece sarayda almış ve kapalı bir alanda yaşamıştır.

ÇÖZÜM ARAYIŞLARI VE LAYİHALARDA OSMANLI

- Buhrandan kurtulmak için yeni ve **kalıcı tedbirlerin alınması** gerektiğini düşünen devlet erkânı, nasihatname tarzında raporlar düzenlemiştir. Bu raporlar **layiha ve risale** olarak adlandırılmıştır.
- Layihalar XVI. asırdan itibaren yaşanan olumsuz gelişmeleri geleneksel devlet ve toplum düzeninin terkedilmesine bağlamıştır.
- Layihalarda bu olumsuzlukların büyük ölçüde iç faktörlerden kaynaklandığı öne sürülmüştür.
- Bunun için de layihalarda, dirayetli padişahların yönetim tarzı örnek gösterilmiş ve Klasik Dönem'deki uygulamalara aykırı iş yapılmaması tavsiye edilmiştir.
- Layiha yazarları, Kanuni'nin saltanat yıllarını Osmanlı toplumunun her bakımdan mükemmel biçimde işlediği, kanun ve adaletin geçerli olduğu bir dönem olarak tasvir etmiştir.
- Layiha ve risale yazarları, Osmanlı devlet ve toplumunu gözlemlerken Avrupa'da meydana gelen olaylar yerine, yalnızca devlet içerisinde meydana gelen değişimler üzerine yoğunlaşmıştır.
- Kanuni sonrası dönem ise rüşvet, adaletsizlik ve düzensizliğin yaygın olduğu bir dönem olarak anlatılmaktadır.



LÂLE DEVRİ YENİLİKLERİ

**Bilim-Kültür ve Sanat**

- Topkapı Sarayı'nda ve Yeni Cami'de halkın kullanımı için kütüphaneler kurulmuştur.
- Kültürel ve bilimsel eserlerin Türkçeye çevrilmesi için bir heyet oluşturulmuştur.
- Devrin bilim ve sanat insanları, devlet himayesine alınmış ve çalışmaya teşvik edilmiştir.
- Çiçek hastalığına karşı aşı yapılmaya başlanmıştır.

Teknik

- İlk Türk matbaası İbrahim Müteferrika ve Mehmet Said Efendi tarafından kurulmuştur.

Ekonomik

- Çiniciliğin yeniden canlandırılması amacıyla 1725'te İstanbul'da bir çini atölyesi, bunun yanında bir de ku- maş ve çuha atölyesi kurulmuştur. Çinilerde lale motifi kullanılmıştır.

Mimari

- Yangın ve depremlerle harap olan İstanbul baştanba- şa imar edilmiştir.
- Şehirlere yeni yollar açılmıştır.
- Batı mimarisi ile binalar inşa edilmiş, süsleme sanatın- da barok ve rokoko tarzları uygulanmıştır.

Şehir Hayatı

- Avrupa modası, İstanbul şehir hayatında etkili olmaya başlamıştır.
- Yeniçeri Ocağı'na bağlı "Tulumbacılar" adıyla ilk defa düzenli bir itfaiye teşkilatı kurulmuştur.
- Padişah ve devlet ileri gelenlerinin düzenlediği eğlen- celer ve fener alayları yapılmış, büyük bir israf kültürü oluşmuştur.

Diplomatik

- Avrupa'ya geçici elçiler gönderilmiştir.

MATBAA VE BİLGİNİN ÜRETİLMESİ



- Çin'de matbaanın ortaya çıkışı Avrupa'ya göre çok daha eskilere dayanmasına rağmen matbaa geliştirilememiştir. Modern anlamda ilk matbaa Avrupa'da Johannes Gutenberg tarafından 1450'lerin başında geliştirilmiştir.
- Avrupa'da kâğıt ve matbaanın yaygınlaşması, bilginin üretiminde ve yayılmasında en önemli aşama olmuştur. Bu gelişmelerle Avrupa'da okuryazar sayısı hızla artmaya ve insanların eğitim düzeyi yükselmeye başlamıştır.



KRİTİK BİLGİ

Bu dönem için “Lâle Devri” tabirini ilk defa Yahya Kemal Beyatlı kullanmıştır. Osmanlı tarihinde Avrupa tarzında ilk yenileşme hareketleri Lâle Devri hükümdarı olan Sultan III. Ahmet Dönemi’nde başlamıştır.



KRİTİK BİLGİ

Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi Avrupa’ya gönderilen ilk elçidir.

- Osmanlı Devleti’nde ilk matbaa gayrimüslimler tarafından kurulmuştur. Gayrimüslimler içerisinde de matbaayı kullanan ilk grup Museviler olup ilk Yahudi matbaası, İstanbul’da 1493 yılında Haham Gerson tarafından kurulmuştur.
- Müslümanların kullandığı ilk matbaa Lâle Devri’nde açılabilmiştir. İbrahim Müteferrika matbaasında basılan ilk kitap, iki yıl kadar süren çalışmalar sonunda 31 Ocak 1729’da yayımlanan “Vankulu Lûgati” olmuştur.

İLİM VE İRFAN ERLERİ

Katip Çelebi (1609-1657)

- Avrupa ile Osmanlı ilim dünyası arasındaki açığı fark eden ilk Osmanlı âlimi olup Avrupa’da “Hacı Kalfa” ismi ile tanınır. Arapça ve Türkçe eserler kaleme almıştır.
- Katip Çelebi’nin, batı coğrafya kitaplarından istifade ederek hazırladığı “**Cihannüma**” adlı coğrafya eseri, Osmanlı ilim ve irfan geleneğinde yeni bir ufuk açmıştır.
- Osmanlı bilim ve düşünce hayatında önemli bir yer edinen Katip Çelebi’nin “**Keşfü’z-Zunûn**” adlı eseri, kapsamlı bir bibliyografya ve ilimler ansiklopedisi özelliğini taşımaktadır.

Evliya Çelebi

- XVII. yüzyılda yaşamış bir diğer Osmanlı aydınıdır. Kırk iki yıl yaptığı seyahatler sonucunda gezip gördüğü yerleri ve şahit olduğu olayları usta bir ressam bakışıyla “**Seyahatname-i Evliya Çelebi**” adlı eserinde bir araya getirmiştir.
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi ’nde gezdiği bölgelerde bulunan inanışlar, gelenekler, kültürel öğeler, yararlı su ve bitkiler hakkında bilgiler vermiştir.



1789 FRANSIZ İHTİLALİ

Fransız İhtilali, 1789 yılında Fransa'da meydana gelen bir halk hareketidir. Mutlak monarşi yıkılmış, cumhuriyet ilan edilmiştir. Adalet, eşitlik, özgürlük, insan hakları, demokrasi, millî irade ve milliyetçilik gibi düşünceler ortaya çıkmıştır. Fransa'da halk, iki sınıfa ayrılıyordu. Ayrıcalıklı sınıf, din adamları ve soylulardan; ayrıcalıksız sınıf ise burjuvalar ve köylülerden oluşuyordu.

İHTİLALİN NEDENLERİ

- Fransa'nın koyu bir mutlakiyetle yönetilmesi
- XVIII. yüzyıldaki uzun savaşların Fransa'yı maddi ve manevi olarak yıpratması
- Aydınlanma Çağı düşünürlerinin etkisi
- Halkın ağır vergiler altında ezilmesi
- Halkın sınıflara ayrılmış olması ve eşitliğin olmaması
- Amerika ve İngiltere'de yaşanan demokratik gelişmelerin etkisi

İHTİLALİN SONUÇLARI

- Eşitlik, özgürlük, ulusçuluk, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, adalet gibi düşünce akımları ve kavramlar; Fransız İhtilali ile Avrupa'ya yayılmıştır.
- Yeni çağ kapanmış ve Yakın çağ açılmıştır.
- Fransa, ihtilal hareketlerine karşı olan Avusturya ve Prusya başta olmak üzere Avrupalı devletler ile savaşmıştır.
- Milliyetçilik düşüncesi çok uluslu imparatorluklarda azınlık isyanlarına ve parçalanmalara neden olmuştur.
- Fransa'daki karışıklığa son veren General Napoleon 1804'te imparator ilan edilmiştir.

FRANSIZ İHTİLALİ'NİN İMPARATORLUKLARA ETKİSİ

- **Avusturya-Macaristan İmparatorluğu:** Çeşitli ırk ve mezheplerden oluşan toplumsal bir yapıya sahiptir. 1849'da Macar bağımsızlık hareketi kanlı şekilde bastırıldı.
- **Rusya:** Rusya, Panславизм politikasını uygulamaya başlamıştır.
- **Osmanlı Devleti:** Milliyetçilik XIX. yüzyılda birçok isyanın çıkmasına neden olmuştur. Rusya Balkanlarda milliyetçilik fikrini yayarak halkı kışkırtmıştır.

SIRP VE YUNAN İSYANLARI

- **Sırp isyanı:** Sırlar, 1804'te Kara Yorgi önderliğinde isyan etmiştir. Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımını etkisiyle ilk ayaklanan Osmanlı toplumu Sırlar'dır. 1812 Bükreş Antlaşmasıyla Sırlara ayrıcalıklar verilmiştir. 1817'de Sırbistan Prensiği kurulmuştur.
- **Yunan isyanı:** Rusya, 1821'de Mora İsyanı'nda başrol oynamıştır. Navarin'de Osmanlı donanmasını Ruslar yakmıştır. (1827) 1829 Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmiştir. Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımını etkisiyle ilk bağımsızlık kazanan Osmanlı toplumu Yunanlılardır.

SANAYİ DEVRİMİ VE ENDÜSTRİYEL ÜRETİM

18. yüzyılda, önce İngiltere’de, buhar ve makinenin birleşiminin ortaya çıkardığı Sanayi Devrimi, önemli ekonomik, siyasal ve toplumsal dönüşümlere neden olmuştur.

- **Sanayi Devrimi:** İnsan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından makine gücüne dayalı üretim tarzına geçiştir.
- **Sanayi Devrimi’ni İngiltere başlatmıştır:** XIX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde İngiltere; maden, tekstil ve demir-çelik sanayini geliştirmiştir. Avrupa’da tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sağlanmıştır. Avrupa’da işçi sınıfının ortaya çıkmasıyla usta-çırak kavramının yerini patron-işçi kavramı almıştır.
- Geleneksel üretim tarzı değişerek endüstriyel üretim tarzına geçilmiştir.
- Avrupa’da işçi sınıfının ortaya çıkmasıyla usta-çırak kavramının yerini patron-işçi kavramı almıştır.

SANAYİ DEVRİMİ’NİN SONUÇLARI

Sanayi Devrimi ile, gelişmiş fabrika sistemlerindeki çalışacak iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. İşsizlik sorunu kırdan şehre göç ile çözülmüştür. Böylece Batı Dünyası bir şehir toplumu hâline gelmiştir. Sanayi Devrimi, Avrupa’da burjuva sınıfının yapı değiştirmesine ve yeni bir işçi sınıfının doğmasına yol açmıştır. Sanayi Devrimiyle;

- Avrupa’da üretimde artış sağlanmış ve ekonomik büyüme yaşanmıştır.
- Geçimlik anlayış terk edilmiş ve ekonomide kâr etmek amaç olmuştur.
- Makineleşme sonucunda işçi sınıfı ortaya çıkmıştır.
- Sanayinin geliştiği yerlerde kentleşme başlamıştır.
- Yeni ham madde ve pazar arayışı Avrupa devletleri arasında rekabete neden olmuştur.



SÖMÜRGEÇİLİĞİN KÜRESEL ETKİLERİ

Batılı sömürgeci devletler, sömürdükleri bölgelerin kaynaklarına, iş gücüne, pazarlarına el koyar ve aynı zamanda sömürgeleri altındaki halkın sosyokültürel, dinî değerlerine baskı uygularlar.

- Ham madde ve pazar arayışı, dünya ticaret dengesini değiştirmiştir.
- Avrupalı güçler birer sömürge imparatorluğu hâline gelmiştir.
- İnsan ve doğa kaynakları sömürülmüş veya katledilmiştir.
- Sanayinin geliştiği yerlerde kentleşme başlamıştır.
- Avrupalılar, sadece ekonomik sömürüyle yetinmemiş asimilasyon hareketine başlamıştır.



KRİTİK BİLGİ

Fransız İhtilali ile eşitlik, özgürlük, ulusçuluk, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, adalet gibi düşünce akımları ve kavramlar; Avrupa’ya yayılmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Sanayi Devrimi ile, Avrupa’da işçi sınıfı ortaya çıkmasıyla usta-çırak kavramının yerini patron-işçi kavramı almıştır.

ZORUNLU ASKERLİK SİSTEMİ

- 1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi'nin etkisi ile yaygınlaşan Ulusçuluk akımının etkisiyle millî ordu anlayışı, Avrupa'da ulus devletlerin ayrılmaz bir parçası oldu.
- XIX. yüzyılda devrim ile birlikte ortaya çıkan milliyetçilik akımı, imparatorlukların varlığını tehdit eder bir hâle geldi.
- İmparatorluklar bu süreçte kendilerini yenilemeye ve ulus devletlerin yöntemlerini kullanarak karşı durmaya çalıştı.
- Bu yöntemler, anayasal hareketler, zorunlu askerlik ve vatandaşlık uygulamalarının hayata geçirilmesidir.
- Milliyetçilik akımından kaynaklı bağımsızlık isyanları artınca, imparatorluklar asker ihtiyacını karşılamak için zorunlu askerlik sistemini yürürlüğe koydular.
- Bu sisteme göre devletler, vatandaşlarını belli bir dönem ülkenin savunulması konusunda görevlendirmiş, süreçte askerlerin giyim, yiyecek ve temel gereksinimlerini karşılamıştır.
- Bu sistem sayesinde devletlerin askeri gücü ve halkları üzerindeki kontrolleri artmıştır.
- Bu sistem ile birlikte ordu, milletin okulu olarak nitelendirilmiş, orduya toplumu modernleştirme misyonu da yüklenmiştir. Ordu halka okuma yazma, devletin resmi dili ve millî değerleri öğretmekle vatandaşlık eğitimi vermiştir.

OSMANLI ORDUSUNDA MODERNLEŞME

- Osmanlı Devleti, kuruluşundan bu yana askerî teknoloji konusunda yeniliklere açık bir devlet olmuştur.
- İstanbul'un fethi ile birlikte silah, teçhizat ve mühimmat imalathaneleri kurulmuştur.
- Tersanelerde gemi yapımında önemli adımlar atılmış, güçlü bir donanma oluşturulmuştur.
- Sanayi İnkılabı neticesinde Avrupa'da teknoloji alanında çok önemli ilerlemeler kaydedildi. Buna paralel olarak aynı hızla ilerleyemeyen Osmanlı Devleti, bu süreçte teknolojiyi üreten değil sadece kullanan bir devlet konumuna geldi.
- Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılda savaşlarda ağır mağlubiyet alması üzerine, mevcut askerî birlikler yenilenmekle kalmadı, Batının örnek alındığı yeni askeri birliklerde oluşturuldu.
- III. Selim ve II. Mahmut dönemleri, askerî anlamda, yenilikçi ıslahat hareketlerinin en yoğun yaşandığı dönem olmuştur.

NİZAM-I CEDİT ORDUSU



- III. Selim Dönemi'nde, Batılı reformlar devlet politikası hâline gelmiştir.
- Savaşlarda alınan mağlubiyetler, III. Selim'in önceliği askerî alanda ıslahatlar yapmaya vermesine sebep oldu.
- Bu dönemde "Yeniçeri Ocağı"nın yanında batılı tarzda talim yapan, tüfenk kullanan bir ordu kuruldu.
- Nizam-ı Cedit adı verilen bu askerî birliğin ihtiyaçları için İrad-ı Cedit adı verilen devlet hazinesi oluşturuldu.
- Bu dönemde kurulan ordunun adı olan Nizam-ı Cedit daha sonra III. Selim Dönemi'nde yapılmak istenen tüm ıslahatlara verildi.
- Nizam-ı Cedit ordusu yeni kurulmasına rağmen Mısır'ı işgal eden Napolyon kuvvetlerini Akka'da mağlup etti.
- Bu başarı çok büyük bir ses getirdi. Bu başarıdan sonra III. Selim taşrada da Nizam-ı Cedit birlikleri oluşturmak istedi. Bu isteğine yeniçeriler ve köylüler tepki gösterdi.
- 1807 yılında İstanbul'da çıkan Kabakçı Mustafa İsyanı neticesinde tahtan indirilen III. Selim, tahtan inmeden kendi fermanı ile Nizam-ı Cedit birliklerini dağıtmıştır.

YENİÇERİ OCAĞI'NIN KALDIRILMASI (1826)

- II. Mahmut Dönemi'nde sadrazam olan Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim Dönemi'nde kurulan **Nizam-ı Cedit Ocağı**'nı örnek alarak **Sekban-ı Cedit Ocağı**'nı kurdu.
- Bu gelişme üzerine ayaklanan Yeniçeriler, Alemdar Olayı ile Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa'yı ortadan kaldırdıkları gibi, Sekban-ı Cedit Ocağı'na da kaldırtılar.
- 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın bir kısım askerinden **Eşkinci Ocağı** kuruldu. Bu sefer de Yeniçeriler bu duruma isyan ettiler ve Eşkinci Ocağı da isyan neticesinde kapatıldı.
- Bunun neticesinde **II. Mahmut**, ulema ve halkın desteğini sağladı. 16 Haziran 1826 tarihinde yeniçeri kışlaları top ateşine tutuldu. **Yeniçeri Ocağı** böylece ortadan **kaldırıldı**.



KRİTİK BİLGİ

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması hadisesi halk tarafından **Vakay-ı Hayriye** (hayırlı olay) olarak nitelendirilmiş ve tarihçiler tarafından bu şekilde kaydedilmiştir.

Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasının

Faydaları



Islahatların önündeki en büyük engel ortadan kaldırıldı.



Devlet adamlarına baskı yapan en büyük güç ortadan kalktı.



Kargaşa ve istikrarsızlığın sebebi olan ocak kaldırılınca, devletin merkezi otoritesi arttı.



Zararları



Ocak kaldırılınca yerine kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye boşluğunu dolduramadı.



Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması Yunan İsyanı sırasında gerçekleşti ve devlet zor durumda kaldı.



Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı'nın bastırılmamasının sebeplerinden birisi de Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıdır.

ASÂKİR-İ MANSÛRE-İ MUHAMMEDİYE ORDUSU

- Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından hemen sonra askerî alanda oluşan boşluğu doldurmak amacıyla kurulan orduya **Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye** (Hz. Muhammed'in Muzaffer Askerleri) adı verildi.
- Yeni kurulan bu askerî birlikler III. Selim Dönemi'nde kurulan Nizam-ı Cedit Ocakları'nı örnek alarak Batılı tarzda kuruldu.
- Yeni kurulan orduya yaşı 15-30 arasında olan gençlerden alım yapılmıştır.
- Askerlik süresi 15 yıl olup, bu süre zarfında evlenmek ve başka meslekler ile uğraşmak uygun görülmemiştir.
- 15 yılı dolduran asker emeklilik hakkı kazanmıştır.
- II. Mahmut, bu ocağa asker alımında Balkanlarda itirazlar olunca Anadolu'dan asker alımını tercih etmiştir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ZORUNLU ASKERLİK SİSTEMİNE GEÇİŞ

- Yeni kurulan Asâkiri Mansûre-i Muhammediye ordusunun asker sayısı yeterli sayıya ulaşamamıştır.
- Bu durumun ortaya çıkmasında Yunan İsyanı ve Mehmet Ali Paşa İsyanı gibi olaylar neticesinde yapılan ve başarısızlıkla sonuçlanan savaşların da etkisi olmuştur.
- İlk olarak askeriye'deki bu zafiyeti ortadan kaldırmak için Anadolu'da **Redif Birlikleri** kurulmuştur.
- 1839 Tanzimat Fermanı'nda ilk defa askerliğin vatandaşların ortak sorumluluğu olduğuna dair düşünceler ortaya kolsa da Osmanlı'da zorunlu askerliğin gelişi 1909 yılında İttihad-Terakki hükûmetinin çıkardığı gayrimüslimlerin de askere alınması kanunu ile gerçekleştiği söylenebilir.

ULAŞIM VE HABERLEŞME

OSMANLI'DA DEMİR YOLU

- Avrupa'da ilk başarılı demir yolu 1830'da İngiltere'de açılmıştır.
- Avrupa'da demir yolu ulaşımı kısa sürede yaygınlaşmıştır.
- Anadolu'daki ilk demir yolu 1867'de İzmir-Aydın arasında açılmıştır.
- Demir yolu faaliyetleri; yapım maliyetinin yüksek olması, sermaye, kaynak yetersizliği gibi güçlükler nedeniyle istenilen düzeyde olmamıştır.
- Demir yolu ulaşımı genelde yabancı şirketler tarafından inşa edilmiştir.
- Sultan Abdülmecid, Abdülaziz ve özellikle de II. Abdülhamid demir yolu yapımına önem vermişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin demir yolu ağını genişletme amaçları;

- Merkezî otoriteyi güçlendirmek
- Savaş zamanlarında cepheye asker ve malzeme sevkini kolaylaştırmak
- Tarım ve ticaretin gelişmesini sağlamak
- Merkeze uzak bölgelerde çıkan isyanları hızlıca bastırmak
- İç ve dış tehditlere karşı ülkenin güvenliğini tesis etmektir.



Buharlı Tren

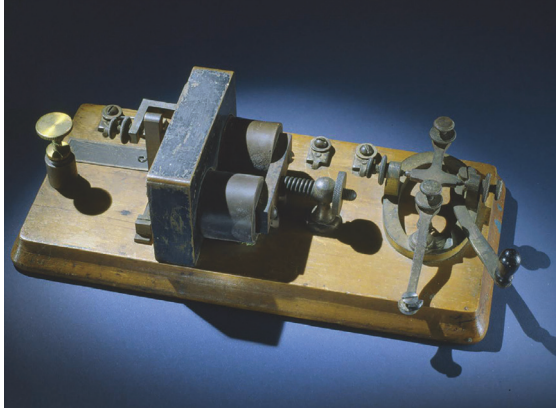


KRİTİK BİLGİ

Hicaz demir yolu hattının 1.500 km'lik kısmı finansmanı, inşaatı ve tasarımıyla İslam dünyasından toplanan bağışlarla Sultan II. Abdülhamid Dönemi'nde yapılan yerli bir girişimdir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE TELGRAF

- Çalışan ilk telgraf 1844'te icat edilmiştir.
- Telgraf sayesinde haberleşme çok hızlanmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde ilk telgraf hattı Kırım Savaşı esnasında 1855 yılında kurulmuştur.
- Telgraf hatlarının yaygınlaşması Osmanlı padişahları tarafından desteklenmiştir.
- Telgraf kullanımının yaygınlaşması merkezi otoritenin güçlenmesine katkı yapmıştır.



Telgraf Makinesi

**DİKKAT**

Osmanlı Devleti'nde demir yolu ulaşımın ve telgraf kullanımının yaygınlaşması devletin merkezî otoritesinin güçlenmesini sağlamıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NDE MODERN EĞİTİM KURUMLARI

Osmanlı yöneticileri XVIII. yüzyıldan itibaren mevcut ordu ve eğitim sistemiyle Batı'lı güçlerle mücadele edemeyeceklerini anlamışlar ve Avrupa'dan uzmanlar getirtmiştir. Avrupa devletleriyle girilen siyasi ve askerî rekabet çerçevesinde, Osmanlı Devleti'nde yeni kurumlar da açılmıştır.

HENDESEHANE

- Sultan I. Mahmud Dönemi'nde 1734'te İstanbul'da açılmıştır.
- Modern anlamda askerî eğitim veren ilk okuldur.
- Humbaracı Ahmet Paşa'nın (Conte de Bonneval) çalışmalarıyla kurulmuştur.
- Humbaracılar ile yeniçerilerin tepkisi ve ödenek sıkıntısı gibi sebepler 1750 yılında kapatılmıştır.

MÜHENDİSHANE-İ BAHR-İ HÜMÂYUN

- Kaptanıderya Hasan Paşa'nın önerisi ile 1775 yılında İstanbul'da kurulmuştur.
- Batı tarzında deniz subayı yetiştirmek için açılmıştır.
- Günümüzde Deniz Harp Okulu olarak eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.

MÜHENDİSHANE-İ BERR-İ HÜMÂYUN

- Sultan III. Selim tarafından 1795'te İstanbul Eyüp'te kurulmuştur.
- Kara ordusu için modern bilgiye sahip mühendis ve subay yetiştirmek amacıyla açılmıştır.
- Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılına kadar eğitim vermeye devam etmiştir.

MEKTEB-İ HARBİYE

- Sultan II. Mahmud'un isteğiyle 1834 yılında İstanbul'da kurulmuştur.
- Asâkir-i Mansûre-yi Muhammediye ordusuna modern bilgiye sahip subay yetiştirmek amacıyla açılmıştır.
- 1936 yılında Ankara'ya taşınmıştır.
- Günümüzde Millî Savunma Üniversitesine bağlı olarak eğitim ve öğretim vermeye devam etmektedir.

MEKTEB-İ TİBBİYE

- Sultan II. Mahmud Dönemi'nde 1827 yılında İstanbul'da kurulmuştur.
- Asâkir-i Mansûre-yi Muhammediye Ordusunun sağlık alanındaki personel ihtiyacını karşılamak amacıyla açılmıştır.
- Modern bir tıp okuludur.

MEKTEB-İ MÜLKİYE

- Osmanlı Devleti'nin ilk sivil yüksekokulu olarak 1859'da İstanbul'da açılmıştır.
- Batılı tarzda modern ve bilgili devlet adamlarının yetiştirilmesi amacıyla kurulmuştur.
- 1936 yılında Ankara'ya taşınmıştır.
- Günümüzde Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.



Mühendishane-i Berr-i Hümayun

OSMANLI DEVLETİ'NDE YABANCI OKULLAR

- Kapitülasyonlar sayesinde misyonerlik faaliyetlerini gerçekleştirmek, siyasi ve ekonomik çıkar sağlamak amacıyla batılı devletler Osmanlı topraklarında çok sayıda eğitim kurumu açmıştır.
- Batılı devletler azınlıkların açtığı okulları da kendi himayeleri altına almışlardır.
- Yabancı okullar, Osmanlı Devleti'ni yıkmaya yönelik faaliyetlerde rol oynamışlardır
- Osmanlı topraklarında yabancı okullar özellikle Orta Doğu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İstanbul'da açılmıştır.
- 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre Yabancı Okullar denetlenmeye çalışılmış, ancak bu konuda başarı sağlanamamıştır.
- Modern eğitim veren yabancı okullarla mücadele etmek için Osmanlı Devleti, kendi eğitim kurumlarında yenilikler yapmıştır.

**HATIRLAYALIM**

Osmanlı Devleti'nde resmî olarak açılan ilk yabancı okul Fransızlar tarafından 1583 yılında açılmıştır.

SOSYAL DEVLET VE SULTAN II. ABDÜLHAMİD

- Modern anlamda sosyal devlet anlayışı ilk kez Almanya’da uygulamıştır.
- II. Abdülhamid Dönemi’nde Osmanlı Devleti’nde sosyal devlet anlayışını kurumsallaştırmak adına ilk adımlar atılmıştır.
- II. Abdülhamid Dönemi’nde başta numune hastahaneler olmak Dârülaceze, Dârülhayr-ı Ali ve Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi sosyal yardım kurumları açılmıştır.
- II. Abdülhamid tarafından bütün devlet memurları için 1881’de kurulan Tekaüd (Emekli) Sandığı günümüzde Sosyal Güvenlik Kurumu olarak çalışmalarına devam etmektedir.

DÂRÜLACEZE

- II. Abdülhamit tarafından 1895 yılında İstanbul’da kurulmuştur.
- Din ve millet farkı gözetmeden çocuk, yaşlı, sakat ve kimsesizleri koruma amacıyla açılmıştır.
- Osmanlı Devleti’nde modern anlamda faaliyet gösteren ilk sosyal yardım kurumudur.

DÂRÜLHAYR-I ALİ

- II. Abdülhamid tarafından açılmıştır.
- Osmanlı Devleti’nde 1890’lı yıllarda meydana gelen Ermeni Olayları sonrası yetim kalan Müslüman çocukların başta eğitimi olmak üzere diğer tüm ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açılmıştır.

HİMAYE-İ ETFAL CEMİYETİ

- Kimsesiz ve korumaya muhtaç çocuklara yardım amacıyla 1908 yılında Kırklareli’nde kurulmuştur.
- Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak faaliyetlerine devam etmektedir.



Himaye-i Etfal Cemiyetinde Bakılan Çocuklar

NOT

Osmanlı Devleti’nde modern emeklilik sistemi uygulaması ilk kez 1866 yılında açılan Askerî Tekaüd Sandığı ile başlamıştır.

DİL, AİLE VE BAYRAK

- Türkler tarih boyunca farklı kültürler ile karşılaşmış olsalar da dil, aile yapısı ve bayrak değerleri sayesinde millî benliklerini korumayı başarmışlardır.
- Türk milleti farklı coğrafyalara göç etse de az bir lehçe farkıyla aynı dili konuşmayı sürdürmüştür.
- Aile, Türk milleti için çok önemli bir kurumdur. Geleneksel aile yapısı sayesinde varlığını bugüne kadar devam ettirmiştir.
- Osmanlı Devleti’nin ilk dönemlerinde ak ve al bayraklar kullanılmıştır.
- Padişah III. Selim Dönemi’nde ordu ve donanmaya ait bayraklarda hilalin yanına sekiz köşeli yıldız da eklenmiştir.
- Sultan Abdülmecid Dönemi’nin sonlarına doğru sekiz köşeli yıldız, beş köşeliye dönüştürülmüştür.
- XIX. yüzyılın ilk yarısında, üstünde ay ve yıldız bulunan al sancak Osmanlı Devleti’nin millî bayrağı olarak kabul edilmiştir.



TYT-AYT

TYT-AYT

TYT-AYT

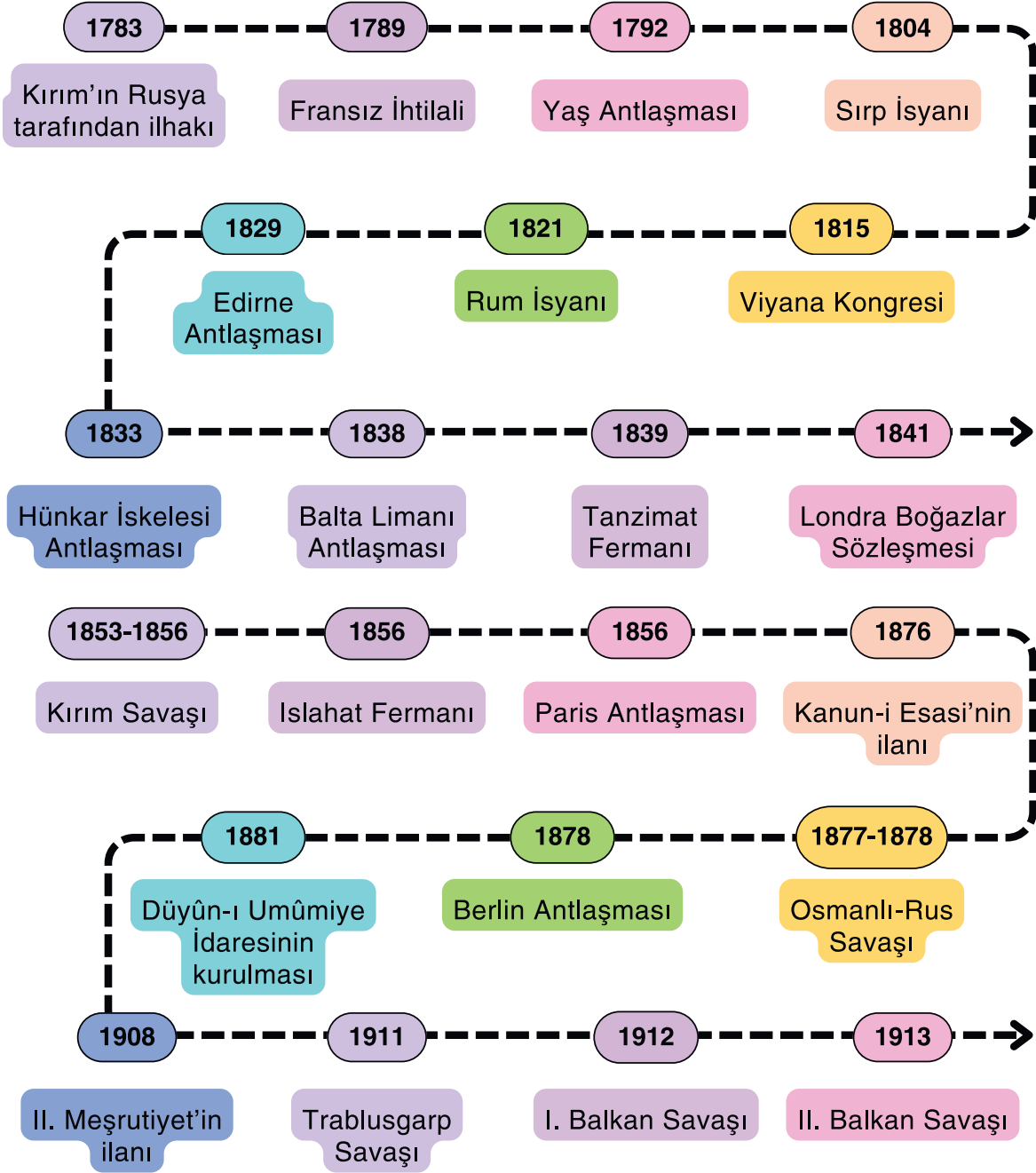
TYT-AYT

TYT-AYT

TYT-AYT

TYT-AYT

1774-1914 YILLARI ARASINDAKİ SİYASİ GELİŞMELER



OSMANLI DEVLETİ'NE YÖNELİK TEHDİTLER

- Rus Çariçesi II. Katerina, Osmanlı topraklarının paylaşılması ve Bizans İmparatorluğu'nun yeniden kurulması amacıyla "Yunan (Grek) Projesi" adıyla bir proje planladı.
- Ayrıca Rusya, Avusturya ile birlikte "Dakya Projesi" adıyla bir proje daha hazırladı.
- Bu projeye göre Dinyester ve Tuna Nehirleri arasında "Dakya" adıyla Rusya ve Avusturya'ya bağımlı bir devlet kurulacaktı.

ŞARK MESELESİ (DOĞU SORUNU)

- Şark Meselesi, Osmanlı Devleti'nin yıkılması, topraklarının paylaşılması ve Türklerin Avrupa'dan atılmasını meselesidir.
- "Şark Meselesi" tabiri ilk defa 1815'te Viyana Kongresi'nde Rus Çarı Alexander tarafından kullanıldı.
- Şark Meselesi'nin ilk aşaması 1071 Malazgirt Savaşı ile başladı.
- Bu aşamada Türklerin Anadolu'da durdurulması için Haçlı Seferleri düzenlendi ancak başarı sağlanamadı.
- Birinci aşama Batı'daki Türk ilerleyişinin durdurulduğu 1683 II. Viyana Kuşatması ile sona erdi.
- Şark Meselesi'nin ikinci aşamasında Avrupalı devletler Fransız İhtilali sonrası yayılan milliyetçilik fikrinden yararlandılar.
- Balkanlardaki gayrimüslim unsurları Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtarak Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan, Romanya gibi devletlerin kurulmasını sağladılar.
- Bu sayede Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını hızlandırdılar.
- Osmanlı Devleti "kadim dost" olarak bilinen Fransa'nın, 1798'de Mısır'ı işgal etmesi sonrasında dış politikada "**denge siyaseti**" uygulamaya başladı.
- Bunun için Avrupa'nın büyük devletleri arasındaki çıkar çatışmalarından yararlandı.
- Rusya'ya karşı İngiltere, Fransa'ya karşı Rusya; İngiltere, Fransa ve Rusya üçlüsüne karşı ise Almanya'yı denge unsuru olarak kullandı.



HATIRLAYALIM

"Düvel-i Muazzama" olarak tabir edilen devletler İngiltere, Rusya, Prusya, Avusturya ve Fransa'dır.

VIYANA KONGRESİ VE ULUSLARARASI SORUNLAR

- Napolyon Savaşları sonunda değişen Avrupa'nın siyasi haritasını ve güçler dengesini yeniden belirlemek amacıyla 1815 yılında Viyana Kongresi düzenlendi.
- Kongreye Fransa'yla savaşan Avrupalı devletler katıldı.
- Avusturya başbakanı Metternich başkanlık etti.
- Kongrede İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya galip devletler olarak etkili oldular.



KRİTİK BİLGİ

Kongrede milliyetçilik ve özgürlük akımlarını önleyebilmek için bütün kralların bu akımlar karşısında dayanışma ve fiili yardımlaşmalarını öngören Metternich (Meternik) sistemi kuruldu.

MORA İSYANI VE YUNANİSTAN'IN KURULMASI

- 1814'te Rusya'nın Karadeniz'deki önemli liman şehri Odesa'da Filiki Eteria (Dostluk Cemiyeti) adıyla gizli bir örgüt kuruldu.
- Bu örgüt Yunan bağımsızlığı için çalışmaya başladı.
- 1821'de önce Eflâk ve Boğdan'da ardından ise Mora'da, Yunan İsyanları çıktı.
- Mora İsyanını bastırabilmek için II. Mahmud, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istedi.
- Girit ve Mora valiliklerinin kendisine verilmesi koşuluyla Mehmet Ali Paşa yardım göndermeyi kabul etti.
- İsyanın bastırılması sonrası İngiltere, Rusya ve Fransa tarafından 20 Ekim 1827'de Navarin'deki Osmanlı donanması bir baskınla imha edildi.

- Osmanlı Devleti'nin tazminat istemesi üzerine Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açtı.
- 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Ruslar Osmanlı ordusunu mağlup ederek Edirne'ye kadar ilerledi.
- Osmanlı Devleti'nin barış isteği üzerine iki devlet arasında 1829'da Edirne Antlaşması imzalandı.
- Bu antlaşma ile Yunan devleti kurulmuş oldu.



NOT

Mora İsyanı'nın bağımsız Yunan devletinin kurulmasıyla sonuçlanması Balkanlarda yaşayan diğer milletlerin ayaklanmalarına örnek olmuştur.

KIRIM SAVAŞI (1853-1856) VE PARİS KONFERANSI (1856)

- **Savaşın Nedenleri:** Rusya'nın sıcak denizlere inmek istemesi, Osmanlı Devleti himayesinde yaşayan Ortodoksların hamiliğini elde etmek istemesi, Ortodokslar ve Katolikler arasında yaşanan Kutsal Yerler Sorunu.
- Savaşta Rusya'ya karşı İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'nin yanında yer aldı.
- Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- 1856 yılında Paris Antlaşması imzalandı.



DİKKAT

Savaşı kazanmasına rağmen Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de donanma ve tersane bulunduramayacak olması Paris Antlaşması'nın bir zafer olmadığını göstermektedir.



NOT

Osmanlı Devleti Kırım Savaşı sırasında ilk defa yabancı devletten (İngiltere) borç para aldı.



PÜF NOKTA

Paris Antlaşması'yla Osmanlı Devleti ilk kez Avrupa devletler hukukuna dâhil edildi ve topraklarının bütünlüğü büyük devletlerin garantisi altına alındı.

1877-1878 OSMANLI-RUS SAVAŞI (93 HARBİ)

- Rusya, Balkanlardaki Slav milletler üzerinde Panslavizm siyasetini uygulayarak Bosna-Hersek ve Bulgar isyanlarını teşvik ediyor, Sırbistan ve Karadağ'ı Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa kışkırtıyordu.
- Balkanlardaki bu sorunların çözümü için İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya ve İtalya tarafından Haliç'te bulunan Bahriye Nezareti'nde 23 Aralık 1876'da İstanbul (Tersane) Konferansı düzenlendi.
- Konferansta alınan kararlar Osmanlı Devleti tarafından toprak bütünlüğünü aykırı olduğu gerekçesi ile reddedildi.
- Bunun üzerine Rusya, 1877'de Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etti.

NOT

Rûmî takvime göre 1293 yılına rastladığı için bu savaşa 93 Harbi denmiştir.

- 93 Harbi'nde Osmanlı Devleti, Kafkasya ve Tuna olmak üzere iki cephede savaştı.
- Kafkasya Cephesi'nde Ahmed Muhtar Paşa, Tuna Cephesi'nde Gazi Osman Paşa komutasındaki Osmanlı orduları Rus orduları karşısında başarısız oldu.
- Mart 1878'de Ayastefanos Antlaşması imzalandı.
- Antlaşma ile Avrupa'daki dengenin Rusya lehine bozulduğunu gören Avusturya, İngiltere, Fransa ve Almanya antlaşmaya karşı çıktılar.
- Antlaşmanın yeniden düzenlenmesi için Berlin'de bir konferans toplandı.
- Konferans sonunda Berlin Antlaşması imzalandı.

Bulgaristan üç bölgeye ayrılacak. Buna göre birinci bölge doğrudan Osmanlı Devleti'ne bağlı Bulgaristan Prenslığı hâline getirilecek, ikinci bölge idari yönden bağımsız olmakla birlikte siyasi ve askerî yönden Osmanlı Devleti'ne bağlı bir eyalet olacak ve üçüncü bölge olan Makedonya ise ıslahat yapılmak şartıyla Osmanlı Devleti'ne bırakılacak.

Girit'te ıslahat yapılacak ve Avrupalı devletler destek verecek.

Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek.

Bosna-Hersek, Osmanlı Devleti'ne bağlı kalacak ancak Avusturya tarafından yönetilecek.

Boğazlar, 1841 Londra ve 1856 Paris Antlaşmalarında belirtilen statüye sahip olacak.

Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olacak.

**BERLİN
ANTLAŞMASI
(1878)**

Osmanlı Devleti, Ermenilerin bulunduğu yerlerde ıslahat yapacak.

Kars, Ardahan ve Batum Rusya'ya bırakılacak.

Tuna Nehri; savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacak.

! DİKKAT

Berlin Antlaşması'yla Ermeniler lehinde kazanımlar elde edilmesi Ermeni Meselesi'nin uluslararası bir sorun olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır.



SENED-İ İTTİFAK (1808)

- Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren devletle halk arasında irtibatı sağlayan âyan ve eşraf mahallî otorite olarak ortaya çıkmıştır. Âyanlar, zamanla devletin içine düştüğü sıkıntılardan faydalanıp bulundukları bölgede güçlerini ve nüfuzlarını genişletmiştir.
- Âyanların gerek kendi aralarında gerekse devletle yaptığı mücadeleler, sosyal yapıyı ve siyasi dengeleri bozmuştur.
- Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa başkanlığında devlet görevlileri ile İstanbul'a gelen âyanlar arasında geniş katılımlı bir toplantı yapılmıştır. Müzakereler sonucunda 29 Eylül 1808'de bir sözleşme kaleme alınmıştır.

Sened-i İttifak'a göre âyanlar;

- ✓ Padişahın ve padişah vekili sadrazamın buyruklarına uyacak, Kendi nüfuzları altındaki bölgelerden devletin asker toplamasına karşı çıkmayacaktır.
- ✓ Bu kurallara uymayanlara el birliğiyle müdahale edilecektir.
- ✓ Devlet adına modern askerî birlikler oluşturulacak, yeniçeriler ve diğer ocaklar buna karşı çıkarsa âyanlar davet beklemeksizin asileri cezalandırabilecektir.
- ✓ Vergilerin toplanmasında yolsuzluğa izin verilmeyecektir. Âyanların devlete itaat ve hizmetlerine karşılık devlet de onların fiilî kazanımlarını meşru kabul edecektir.



KRİTİK BİLGİ

Sened-i İttifak'la devrin siyasi aktörleri olan âyanlar, mevcut kazanımlarını iktidar karşısında garanti altına almıştır.



KRİTİK BİLGİ

Sened-i İttifak, her ne kadar uygulanamamış bir belge olsa da **hukuki** bakımdan padişahın **yetkilerini kısıtlamış** ve **mutlak otoritesini sınırlandırmıştır**.

Magna Carta ve Sened-i İttifak

Ortaya çıkış biçimleri ve içerikleri bakımından bu iki belgenin aralarında bazı benzerliklerin bulunduğu söylenebilir, ancak sonuçları bakımından belgelerin birbirine benzediğini ileri sürmek güçtür.

Magna Carta, İngiltere'de **soyluların haklarını teminat altına alarak zamanla bu hakların, halka doğru genişlemesinin yolunu açmıştır. Sened-i İttifak için böyle bir durum söz konusu değildir.**

Magna Carta'da haklarını krala karşı korumak isteyen güçlü bir sosyal grup olarak **soylular** varken Sened-i İttifak'ta senedin içeriğindeki hakları benimseyen böyle bir taraf yoktur.

TANZİMAT FERMANI (1839)

II. Mahmud ➡ Taşrada âyanların etkisini azaltmış,  Merkezde de Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmış, ➡ Otoritesini güçlendirmiştir.

- 1830'lerden itibaren Osmanlı merkez teşkilatında köklü değişiklikler yapmıştır. II. Mahmud Dönemi'nde yapılan bu değişiklikler, bir bakıma Tanzimat Dönemi'nin temelini oluşturmuştur.
- Osmanlı Devleti'nin iç ve dış sorunlarla karşı karşıya kaldığı bu dönemde;
 - İçerde bütünlüğü sağlamak,
 - Devletin zayıflamasını engellemek ve
 - Avrupa kamuoyunun desteğini kazanmak için daha kapsamlı yenilik hareketlerine ihtiyaç duyulmuştur.
- Bu amaçla Sultan **Abdülmecid**'in emriyle Sadrazam Koca Hüseyin Paşa'nın başkanlığında Bâbıâli'de bir Meşveret Meclisi toplanmıştır.
- Tanzimat Fermanı'nın maddelerinde;
 - Avrupalı devletlerin desteğini almak
 - Osmanlı Milleti oluşturmak
 - Osmanlı birliği siyaseti oluşturmak gibi amaçları vardır.



KRİTİK BİLGİ

Tanzimat Fermanı'yla padişah, hukukun üstünlüğünü kabul etmiş ve bu olay **anayasal rejim** yolunda atılan **ilk adım** olmuştur. Ayrıca Tanzimat Fermanı, **modernleşmeyi devlet siyaseti hâline getiren resmî bir belgedir**.

İSLAHAT FERMANI (1856)

Önemi ve özellikleri:

- **Azınlıklara yönelik hazırlanmış olup Müslümanlar için yeni haklar getirmemiştir.**
- Yabancı tesirinde hazırlanmıştır.
- **Paris Barış Antlaşması'nın bir maddesi olarak antlaşmaya eklenmiştir.**
- Rumlar, diğer gayrimüslimler ile eşit hâle geldiği için fermana karşı çıkmıştır.

İlan edilme nedenleri:

- 1856 Paris Konferansı öncesinde, Rusya'nın Hristiyan kamuoyunu yanına çekmesini engellemektir.
- Avrupalı devletlerin desteğini sağlayarak **Osmanlı'nın içişlerine müdahaleleri önlemektir.**
- İmparatorluktan ayrılma çabası içinde olan azınlıkların haklarını genişleterek **imparatorluğun bütünlüğünü sağlamak** düşüncesidir.
- İngiltere ve Fransa'nın Hristiyan halk için, Kırım Savaşı'ndan sonra ıslahat istemesidir.



KRİTİK BİLGİ

Islahat Fermanı'nın, Paris Antlaşması maddeleri arasında yer alması, bu fermanın **siyasi nitelikli** olduğunu göstermektedir.

KANUN-I ESASİ (1876)

- II. Abdülhamid Dönemi'nde Mithat Paşa başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon **Fransa, Belçika ve Prusya anayasalarından** esinlenerek bir anayasa metni hazırlamış ve 1876'da padişahın da katkılarıyla 119 maddelik **Kanun-ı Esasi** ortaya çıkmıştır.
- Kanun-ı Esasi hem dış sorunlara çare bulmayı hem de içeride bir değişimi hedeflemiştir.
- Osmanlı Devleti; Kanun-ı Esasi ile devlet-toplum ilişkisini iyileştirmek ve devletin Avrupa siyasi sistemine entegrasyonunu sağlamak istemiştir.
- Mebusan Meclisi üyelerinin mensup oldukları ırk veya dinin temsilcileri gibi davranmaya başlaması nedeniyle II. Abdülhamid, 13 Şubat 1878'de Kanun-ı Esasi'nin kendisine verdiği yetkiye dayanarak, yürürlüğünü askıya almış ve meclisi süresiz tatil etmiştir.



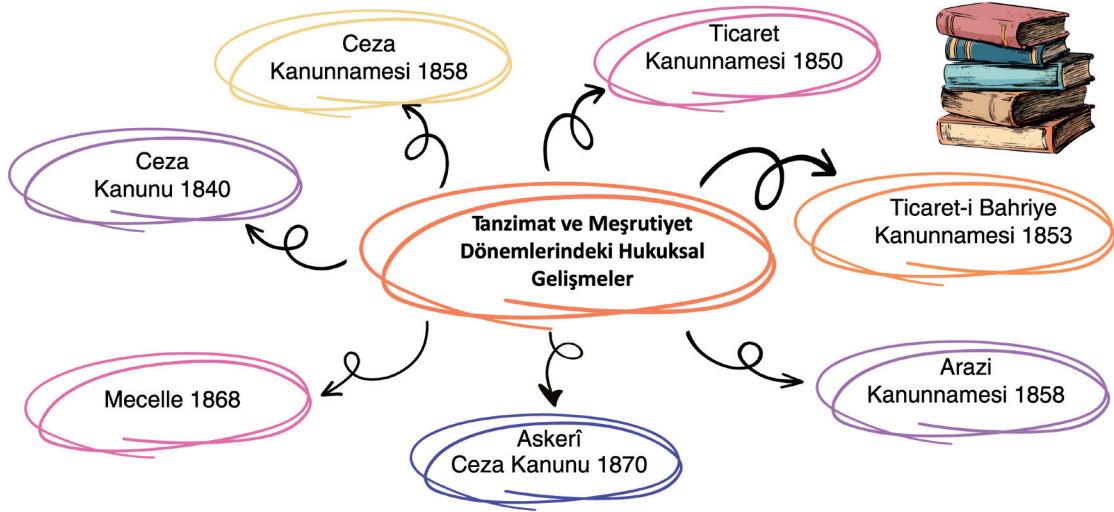
- Otuz yıl sonra **İttihat ve Terakki Cemiyeti** mensubu askerlerin baskısıyla **23 Temmuz 1908'de** Sultan

II. Abdülhamid Kanun-ı Esasi'yi **yeniden yürürlüğe koymuş** ve II. Meşrutiyet Dönemi başlamıştır.



KRİTİK BİLGİ

1876'da Kanun-ı Esasi'nin ilanından, Sultan II. Abdülhamid'in meclisi tatil edip Kanun-ı Esasi'yi askıya aldığı 1878 yılına kadar geçen dönem Osmanlı tarihinde **I. Meşrutiyet Dönemi** olarak anılır.



OSMANLI DEVLETİ'NDE SEÇİM

- II. Mahmud döneminde **muhtarlık teşkilatı** ilk kez 1829'da **İstanbul'da** kurulmuştur.
- Tanzimat sonrası yapılan nizamnamelerle taşrada yeni yapılanmalar gerçekleşmiş, eyalet ve sancaklarda meclisler oluşturulmuştur.
- Âyan Meclisi üyeleri padişah tarafından seçilmiş, Mebusan Meclisi üyeleri ise sınırlı da olsa halk tarafından seçimle belirlenmiştir. Bu iki meclis, **Meclis-i Umumi**'yi meydana getirmiştir.
- Kanun-ı Esasi'ye göre **iki dereceli seçim** sistemi uygulanmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Mebusların halk tarafından seçilmesi, Türk tarihinde demokratikleşme yolunda atılan önemli bir adım olmuştur.

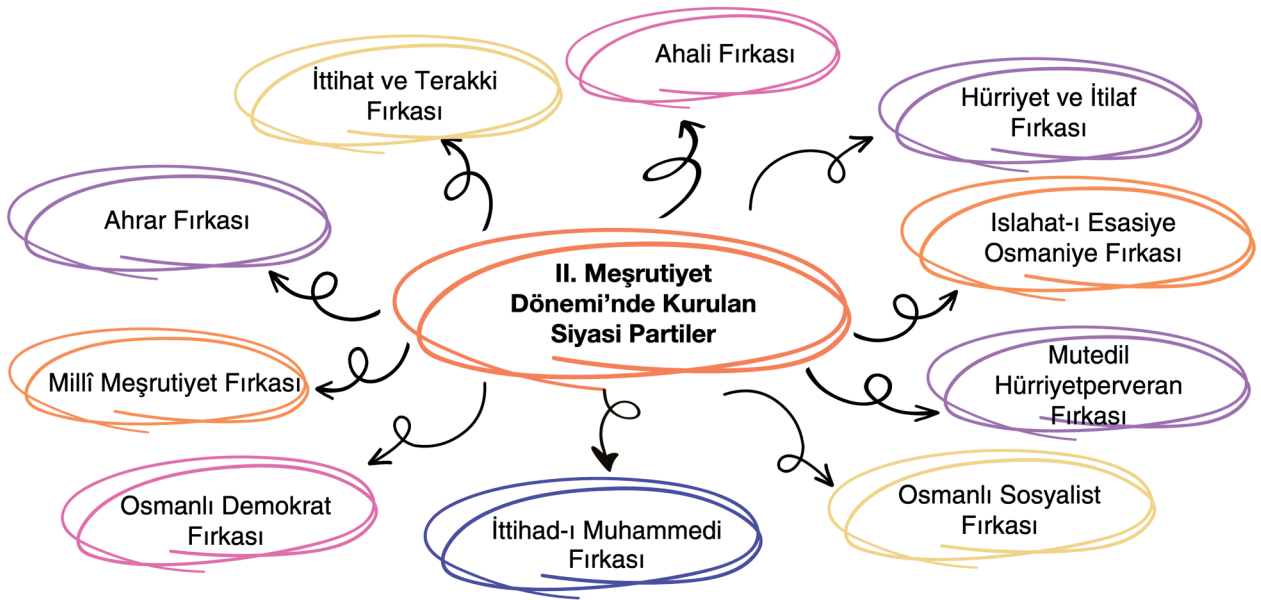


KRİTİK BİLGİ

İki dereceli seçim, seçmenlerin önce mebusları seçecek olan kişileri belirlediği, ardından bu kişilerin mebusları seçtiği sistemdir.

II. MEŞRUTİYET (1908) ve SİYASİ PARTİLER

- Osmanlı Devleti'nde 1908'de hem içerde hem de dışarda yaşanan olaylar üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti harekete geçmeye karar vermiştir.
- Askerî gurubun baskısı sonucu 23 Temmuz 1908'de Sultan II. Abdülhamid Kanun-ı Esasi'yi yeniden yürürlüğe koymuştur. **II. Meşrutiyet Dönemi** başlamış ve otuz yıllık bir aradan sonra yeniden mebus seçimi yapılmıştır.
- II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki ilk meclis, 275 milletvekiliyle 17 Aralık 1908'de açılmıştır.
- Yeni rejime karşı çıkan **31 Mart Vakası**'nın bastırılmasından sonra Sultan II. Abdülhamid tahttan indirilmiştir. Ardından Meclis 21 Ağustos 1909'da **anayasa değişikliğini** kabul etmiştir.
- Bu değişikliklerle **siyasal örgütlenme ve toplantı hakkı tanınmış** ve Türk demokrasi tarihinde gerçek anlamıyla **siyasi partiler** kurulmaya başlanmıştır.



ÜÇ TARZ-I SİYASET



Yusuf AKÇURA

Bir Osmanlı ulusu meydana getirmek, İslamcılığa dayanan bir devlet yapısı kurmak ve Irka dayalı bir Türk siyasal ulusçuluğu meydana getirmek

Osmanlıcılık

İrk, dil, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin Osmanlı halkları; haklar ve ödevler bakımından eşit kabul edilmiştir. Böylece ortak bir vatan kavramı etrafında bir Osmanlı ulusunun inşa edilmesi hedeflenmiştir. Osmanlıcılık fikrinin oluşturulma amacı devleti parçalanmaktan kurtarmak ve mevcut sınırları korumaktır.

İslamcılık

Dünyadaki Müslümanlardan bir "İslam Birliği" meydana getirilmesi fikri ve eylemidir. Sultan Abdülaziz zamanında Osmanlıcılık fikrinin zayıflamaya başlamasıyla ortaya çıkan İslamcılık fikri, Avrupalılar tarafından Panislamizm olarak da adlandırılmıştır. Sultan II. Abdülhamid, İslamcılığı fikirden eyleme geçirmiştir.

Türkçülük

Türk birliğini kurmayı hedef alan bir siyasi düşüncedir. Osmanlı Türklerinin, Türk olmadıkları hâlde Türkleşmiş olanların ve millî bilinçten yoksun olanların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Asya kıtasıyla Doğu Avrupa'da yayılmış olan Türklerin birleştirilmesiyle büyük bir siyasal milliyet meydana getirilmesi amaçlanmıştır.



1876 DARBESİ

DARBE NEDİR?

- Darbe, ordunun ya da devlet içindeki siyasi elitlerin örtük ve yasadışı yöntemlerle mevcut hükûmeti değiştirmesi olarak tanımlanır.

BATI TARZI MEŞRUTİYETE GİDEN YOL

- Tanzimat Dönemi aydınları, Batı üstünlüğünü, halkın sahip olduğu geniş hürriyete ve parlamentolu demokratik siyasi rejimlere bağlamıştır.
- Meşrutiyet yanlıları, “Yeni Osmanlılar” (Genç Osmanlılar) adıyla gizli bir cemiyet kurmuştur.

SADRAZAM ÂLİ PAŞAYA DARBE GİRİŞİMİ

- 1867’de yaptıkları toplantıda Bâbrâli’yi basmayı ve Sadrazam Âli Paşa’nın yerine Mahmud Nedim Paşa’yı sadrazamlığa getirmeyi planlamışlardır.
- Âli Paşa, darbeci cemiyet üyelerinin bazılarını tutuklamış bazı üyeler de yurt dışına kaçmıştır. Ziya Paşa, Namık Kemal gibi cemiyetin üyeleri İstanbul’dan uzaklaştırılmıştır.
- Sultan Abdülaziz, Mahmud Nedim Paşa’yı sadrazamlığa getirmiş ve meşrutiyete taraftar olan yöneticileri tek tek görevlerinden uzaklaştırmıştır.

1876 DARBESİ

- Mahmud Nedim Paşa’nın Rusya ile yakınlaşmasına tepkilerin artması üzerine padişah, Mahmud Nedim Paşa’yı 1872’de görevden almıştır. Yeni Osmanlılar, medrese öğrencilerini ayaklandırmıştır. İsyancılar şeyhülislamın ve sadrazamın azledilmesini istemişlerdir.
- Sultan Abdülaziz, Mütercim Rüştü Paşa’yı sadrazamlığa Hüseyin Avni Paşa’yı seraskerliğe, Mithat Paşa’yı da devlet şurası başkanlığına atamak zorunda kalmıştır.
- Hüseyin Avni Paşa, bir darbe ile, Sultan Abdülaziz’i tahttan indirmiş yerine V. Murat’ı tahta çıkartmıştır.
- Bu arada Sultan Abdulaziz şüpheli bir şekilde ölmüştür.
- Ağustos 1876 tarihinde bir fetva ile V. Murat tahttan indirilerek yerine Sultan II. Abdülhamid padişah olmuştur.

1909 DARBESİ’NİN SEBEPLERİ

- Girit ile Bosna-Hersek’in kaybedilmesi ve Bulgaristan’ın da bağımsızlığını kazanması.
- İlimiye öğrencilerinin askerden muaf olma ayrıcalığının kaldırılması ve alaylı subayların tasfiye edilmesi.
- Serbestî gazetesi başyazarı Hasan Fehmi’nin suikaste uğramasının, tepkileri İttihat ve Terakki’ye yönlendirmesi.
- Muhalefetin önde gelen organları, Ahrar Fırkası ve İttihâd-ı Muhammedî Cemiyeti’nin çalışmaları.
- Avcı taburlarına mensup askerlerin Ayasofya Meydanı’nda gösteri yapması.
- Bazı isyancıların, sokaklarda “mektepli subay” avına çıkması.

31 MART VAKASI

- 13 Nisan 1909'da alaylı askerler ve medrese öğrencilerinin birlikte gerçekleştirdiği darbe girişimi sonuçsuz kalmıştır.
- 13 Nisan 1909 tarihinde yaşanan bu olay, Rûmî 31 Mart 1325 tarihine denk geldiği için 31 Mart Vakası olarak adlandırılmıştır.
- Mahmud Şevket Paşa'nın komutasında, kurmay başkanlığını Mustafa Kemal Bey'in yaptığı Hareket Ordusu Sela-nik'ten yola çıkmıştır.
- İsyandan sorumlu tutulan Sultan II. Abdülhamid, 27 Nisan 1909'da tahttan indirilmiş ve yerine kardeşi V. Mehmet Reşad getirilmiştir.

1913 DARBESİ

- Arnavutluk İsyanı için gönderilen ve İttihatçıların sert politikalarını beğenmeyen muhalif subaylar, dağlara çıkmıştır.
- Halâskâr Zâbitân'ın (Kurtarıcı Subaylar) hükûmete verdiği muhtırayla, Kâmil Paşa başkanlığında yeni bir hükûmet kurulmasını istemiştir.
- Kâmil Paşa Kabinesi'nin Edirne'yi Bulgarlara verdiği yönünde halkı galeyana getiren İttihatçılar, destek sağlamaya çalışmıştır.
- Bâbîâli Baskını'yla iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki, I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar ülkeyi tek partili bir rejimle yönetmiştir.

BALKANLARDA TOPRAK KAYIPLARI**SIRPLAR**

- 1804 İlk Sırp ayaklanması.
- 1829 Edirne Anlaşması'yla Sırp lar özerklik kazanmıştır.
- 1878 Berlin Antlaşması ile Sırbistan bağımsız olmuştur.

BULGARLAR

- Berlin Antlaşması'yla Bulgar Prensiği kurulmuştur.
- II. Meşrutiyet'in ardından 1908'de Bulgaristan bağımsız olmuştur.

GİRİT

- 1878 Halepa Fermanı ile Girit'e Hristiyan bir vali atanmış, Girit Rumlarına geniş haklar verilmiştir.
- Girit'e 1897'de muhtariyet verilmiştir.
- 1908'de Yunanistan'a katılmıştır.

BOSNA HERSEK

- 29 Temmuz 1878'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna vilayetini ilhak etmiştir.

ARNAVUTLUK

- 1911'de büyük bir Arnavut İsyanı çıkmıştır.
- I. Balkan savaşı sırasında 28 Kasım 1912'de Arnavutlar bağımsızlığını ilan etmiştir.

**KRİTİK BİLGİ**

Sultan Abdülaziz, devlet adamlarınca görevden alınan ilk padişah'tır. Türk siyasi hayatında darbeciler, orduyu kendi amaçları için kullanmış ve ordunun fiilen rol almadığı hiç-bir darbe girişimi başarılı olamamıştır.

**KRİTİK BİLGİ**

II. Meşrutiyet'in ardından 1908'de Bulgaristan bağımsız olmuştur.

MEHMET ALİ PAŞA'NIN GÜÇ KAZANMASI

- Mısır'a vali olarak atanan Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Mısır üzerinde söz sahibi olan Kölemen beylerinin etkisini ortadan kaldırarak Mısır'a tek başına hakim oldu. Osmanlı Devleti'nin bir türlü sonuçlandıramadığı Hicaz'daki Vehhabi İsyanı'nı 1818'de bastırarak hac yolunu açtı. Böylece İslam dünyasında saygınlık kazandı.
- Sultan II. Mahmud'un, Mora İsyanı sırasında Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemek durumunda kalması onun daha da güçlenmesine neden oldu.



OSMANLI-RUS REKABETİ (1768-1914)

- Sıcak denizlere inmek isteyen Rusya, bu amacının önünde engel olarak Osmanlı Devleti'ni görmekteydi.
- Bu politika gereği önce Karadeniz'e açılarak Boğazları ele geçirmek isteyen Rusya, Balkanlarda da Panslavizm politikasını uygulamaya koyarak milliyetçilik akımından faydalanıp bölgede nüfuzunu genişletmeye çalıştı.
- Bu durum zaman zaman Osmanlı ile Rusya arasında savaşların çıkmasına neden oldu.

SAVAŞ	ANTLAŞMA
1768-1774 Savaşı	Küçük Kaynarca Antlaşması
1779	Aynalıkavak Tenkihnamesi
1787-1792 Savaşı	Yaş Antlaşması
1807-1812 Savaşı	Bükreş Antlaşması
1828-1829 Savaşı	Edirne Antlaşması
1853-1856 Savaşı	Paris Antlaşması
1877-1878 Savaşı	Ayastefanos Antlaşması
1877-1878 Savaşı	Berlin Antlaşması

- Osmanlı Devleti, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'yla ilk defa Rusya'ya Boğazlardan ticari geçiş hakkı vermek zorunda kaldı.
- 1792 Yaş Antlaşması ile Kırım'ı ele geçiren Rusya, İstanbul ve Boğazları tehdit etmeye başladı.
- Mehmet Ali Paşa İsyanı'nda Rusya'nın İstanbul Boğazı'ndan geçerek Osmanlı Devleti'ne yardım etmesi üzerine Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 1833 yılında Hünkâr İskelesi Antlaşması imzalandı.
- Sekiz yıl geçerli olacak bu antlaşma Rusya'nın Boğazların kontrolünde söz sahibi olması nedeniyle Avrupalı devletler tarafından tepkiyle karşılandı.
- 1839'da Osmanlı ordusunun Nizip Savaşı'nda Mısır kuvvetlerine mağlup olması üzerine Rusya'nın Boğazlara inerek Osmanlı Devleti'ni koruma hakkını kullanmaya kalkışmasını kabul etmeyen İngiltere Londra'da bir konferans toplanmasını sağladı.

- Konferansa İngiltere, Osmanlı, Avusturya, Fransa, Rusya ve Prusya katıldı.
- Konferansta Osmanlı Devleti'nin barış zamanında Boğazları yabancı savaş gemilerine kapalı tutması kabul edildi.
- Konferans sonrası 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.



DİKKAT

1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar Sorunu uluslararası bir statü kazandı. Artık Osmanlı Devleti'nin Boğazlardan geçiş hakkını tek taraflı olarak düzenleme imkânı kalmadı.

BLOKLAŞMALAR VE DEĞİŞEN ULUSLARARASI ŞARTLAR

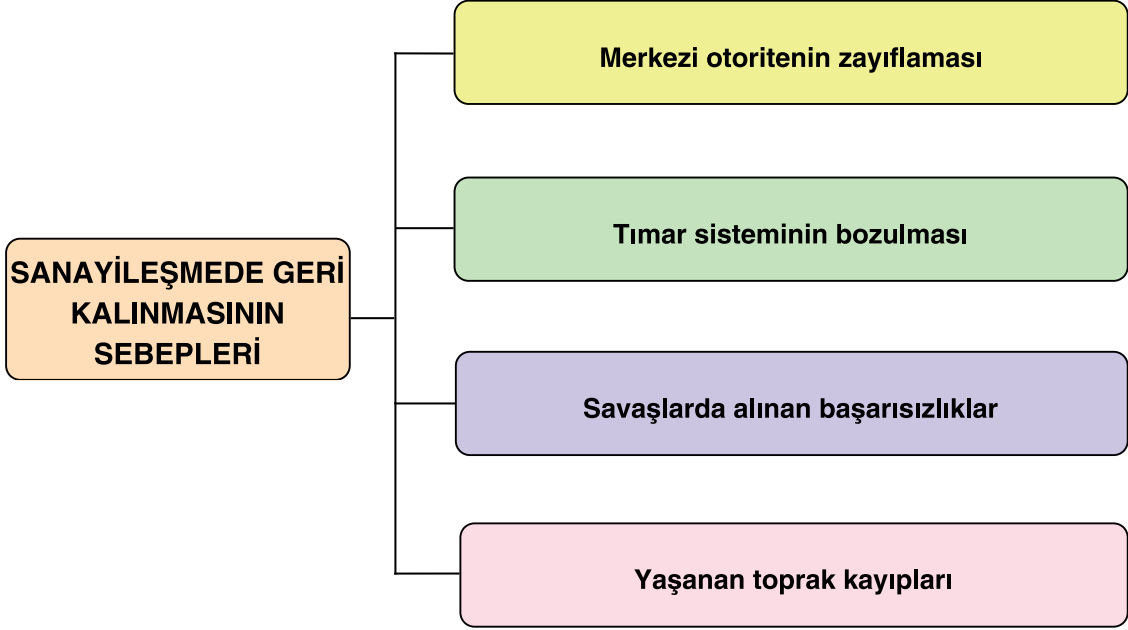
- 1870'te İtalya, 1871'de de Almanya'nın siyasi birliklerini kurmaları ve ardından sömürgecilik faaliyetine başlamaları Avrupa'da dengelerin değişmesine neden oldu.
- Avrupa'da rekâbetin yükselmesinde İngiltere ile Rusya arasındaki Reval Görüşmesi de etkili oldu.
- İngiltere Kralı VII. Edward ile Rus Çarı II. Nikola 1908'de Reval Limanı'nda bir araya geldi.
- Bu buluşmada Makedonya ve Boğazlar Sorunu ele alınması Avrupalı devletler arasında bloklaşmayı hızlandırdı.
- Avusturya-Macaristan ve İtalya, çıkarları doğrultusunda Almanya ile 1882'de yakınlaşarak anlaştı ve bu birlikteliğe Üçlü İttifak (Bağlaşma Devletleri) adı verildi.
- Buna karşı İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan Üçlü İtilaf (Anlaşma Devletleri) grubu ortaya çıktı.
- Reval Görüşmeleri, Osmanlı Devleti'nin meşrutiyeti ikinci defa ilan etmesinde etkili oldu.
- II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Bulgaristan, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinden çıktı.
- Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ta İtalya ile savaştığı sırada Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ birleşerek 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiler.
- Balkan Savaşları ile Osmanlı Devleti Balkan topraklarının hemen hemen tamamını kaybetti.
- Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı öncesinde ilk olarak İngiltere'ye ittifak teklifinde bulundu.
- İngiltere Yakın Doğu'daki çıkarları nedeniyle Osmanlı Devleti'nin tarafsız bir tutum izlemesi gerektiğini bildirdi.
- Almanya ile Osmanlı Devleti arasında II. Abdülhamid Dönemi'nden itibaren iyi ilişkiler kurulmuştu.
- Almanya, Balkanlarda Rusya'ya karşı Avusturya'nın her türlü desteğe ihtiyacı olduğunu biliyordu.
- Ayrıca çıkacak olan savaş Avrupa'nın dışına taşımak, İngiltere'nin Hindistan ile olan ticaretini baltalamak, halifenin gücünden yararlanmak amacıyla Osmanlı Devleti ile 2 Ağustos 1914'te ittifak antlaşması imzaladı.

BLOKLAŞMALAR VE DEĞİŞEN ULUSLARARASI ŞARTLAR KARŞISINDA İSLAM DÜNYASININ TUTUMU

- Osmanlı Devleti'ne Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları sırasında sadece Müslüman Hintlilerden değil diğer dinlerden olan Hintlilerden de yardım ulaşımıştır.
- II. Abdülhamid döneminde Arakan'daki Müslümanlara uzatılan ele karşılık Arakan Müslümanları da maddi ve manevi yardımlarla Osmanlı Devleti'nin yanında olmuştur.
- Balkan Savaşları sırasında dünyanın her tarafındaki Müslümanlar gibi Myanmarlı Müslümanlar da Osmanlı Devleti'ne yardım için para toplamıştır.
- Azerbaycan Türkleri de gerek maddi gerekse manevi olarak Türkiye'ye yardımlarda bulunmuştur.
- Hint Okyanusu'nun güneybatı kısmında bulunan Moritus Adası'ndaki Müslümanlar da 93 Harbi sırasında ve sonrasında Osmanlı şehit, gazi ve yetimlerine maddi yardımlarda bulunmuştur.



OSMANLIDA SANAYİLEŞME ÇABALARI



Sanayi Devrimi'nden önceki süreçte Osmanlı ekonomisi tarım, ticaret ve küçük ölçekli atölyelerde yapılan üretime dayanıyordu. Osmanlı Devleti'nin Sanayi Devrimi'nin yaşandığı günlerde Avrupa ile rekabet edememesinde birtakım unsurlar etkili olmuştur.

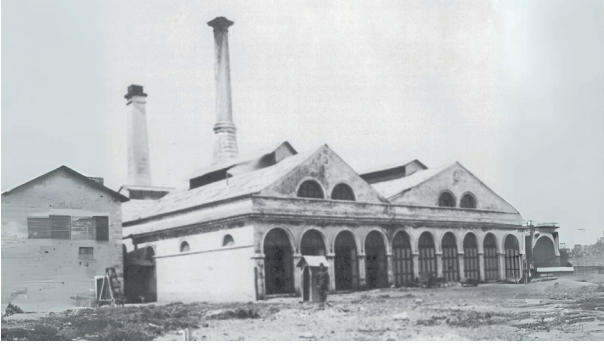
- Avrupalı devletlerin merkantilizm sayesinde sermayelerini güçlendirdikleri bir dönemde, Osmanlı Devleti merkantilizm karşısı bir politika takip ederek ihracatı sınırlandırmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Merkantilizm, XVI. yüzyılda Avrupa'da başlamış bir ekonomi modelidir. Bu modele göre güçlü bir ekonomi için ihracatı en üst düzeye çıkarmak, ithalatı ise en alt seviyede tutmak amaçlanmıştır.

- Merkantilizm karşısı uygulanan ekonomik politikalar neticesinde sermaye yurt dışına çıkmış, ekonomi için zor günler başlamıştır.
- Avrupalı devletlere verilen kapitülasyonlar, Osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir.
- Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimler, sermayelerini tefecilik yapmak için kullanmışlardır. Ülke içinde herhangi bir sanayi alanında yatırım yapmak gayretinde bulunmamışlardır.
- Osmanlı Devleti, sanayi alanına yatırım yapamadığı için dışarıya ham maddeyi verip, onu işlenmiş olarak alan ülke konumuna gelmişti.
- 1860 yılında Osmanlıda sanayileşme adımlarını yönetmek ve bu alandaki personeli yetiştirmek için **Islah-ı Sanayi Komisyonu** kuruldu.
- Osmanlı Devleti Tanzimat Dönemi'nde teknolojiyi dışarıdan ithal eden bir devlet konumuna geldi. Tanzimat dönemin-den itibaren İstanbul ve çevresinde dokuma, çuha ve Feshane fabrikaları kuruldu.



Feshane



Demir Döküm Fabrikası

Balta Limanı Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'ne Etkisi (1838)

- XIX. Yüzyıl başlarında Avrupa ülkeleri Sanayi Devrimi'ni tamamlamak üzereydi. Osmanlı Devleti bu süreçte içte ve dışta sorunlarla uğraşsa da hâlâ dünyanın en büyük sınırlarına sahip ülkelerindendi.
- Bu nedenle pazar olmaya müsait olan Osmanlı toprakları, İngilizlerin ilgi odağı hâline gelmişti.
- XIX. yy. başlarında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa isyan edince Osmanlı Rusya ile iş birliği yapmış bunun karşılığında Hünkâr İskelesi Antlaşması yapılmıştır.
- Rusya ile yakınlaşmadan rahatsız olan Osmanlı yönetimi, 1838 yılında İngiltere ile Balta Limanı Antlaşması'nı yapmıştır.

Balta Limanı Antlaşması'nın Önemli Maddeleri

01



İhracattan alınan vergiler %12, ithalattan alınan vergiler ise %5 olarak uygulanacaktır.

02



Yabancı tüccarlar, yerli tüccarların ödediği iç gümrük vergilerinden muaf tutulacaktır.

03



İngiltere, Osmanlı'dan dilediği kadar hammadde satın alabilecek, iç ticarete uygulanan tekelleşme siyaseti kaldırılacaktır.



PÜF NOKTA

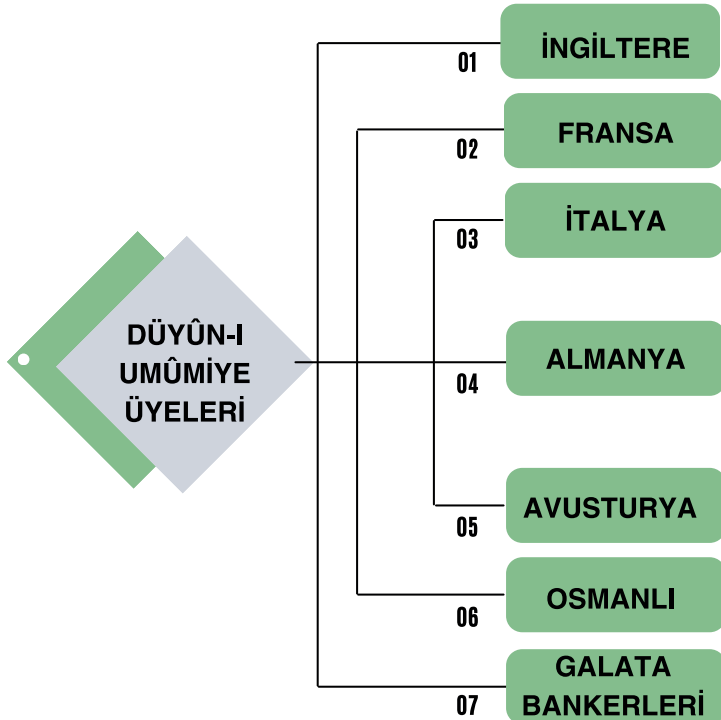
Bu antlaşma ile iç ve dış ticaretteki sınırlandırmalar kaldırılmış, yabancı ülkelerin malları Osmanlı ülkesine serbestçe girme imkânı bulmuştur. Böylece Osmanlı ekonomisi yabancıların denetimine girmiş, bazı esnaf grupları faaliyetlerini durdurmuştur. Osmanlı Devleti **açık pazar** hâline gelmiştir.

Ekonomiyi Düzeltme Çabaları

- Balta Liman Antlaşması sonrası, Osmanlı topraklarına nüfuz etmek isteyen Avrupalı tüccarlar, Osmanlıda ulaşım imkanlarını yetersiz görmüşlerdir.
- Osmanlı üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için demiryolu ihaleleri ile Osmanlı ulaşım ağını kendi çıkarları için kullanmak istediler.
- Bu amaçla ilk defa Aydın-İzmir demiryolu yapıldı.
- Osmanlıda Balta Limanı Antlaşması sonrası bozulan dengeler sonucunda dış borçlanma başlamıştır.
- Osmanlı Devleti, bütçe açıklarını kapatmak için önce XVII. yüzyılda tımar arazilerini iltizam arazilerine çevirmiştir.
- Bu önlem yeterli olmayınca XVIII. yüzyılda iç borçlanmayı sağlamak için “**esham senetleri**” uygulamasını hayata geçirmiştir.
- Esham senetleri, bütçe açıklarını kapamaya yeterli olmayınca Kırım Savaşı sırasında 1854 yılında ilk defa İngiltere’den dış borç alınmıştır.
- Osmanlı Devleti’nin aldığı dış borçların nereye harcanacağına borcu veren devlet karar vermiş, bu paralarla herhangi bir yatırım yapılamamıştır.
- Zamanla bu dış borçlar yatırım yapılmadığı için ödenemez hâle gelmiş ve Osmanlı maliyesi iflas etmiştir.
- 1877-78 Osmanlı Rus Harbi ağır bir mağlubiyet ile sonuçlanınca, Osmanlı Devleti dış borçları ödeyemez hale geldi.
- Tahta yeni çıkan II. Abdülhamit, dış borçların ödenmesi meselesine önem veriyordu. Padişah, borçların devletlerden değil şahıslardan alındığını ve siyasi yönünün olmadığını belirtti.
- Alacaklılara yapılan çağrı neticesinde yapılan görüşmeler sonucunda 1881 yılında **Muharrem Kararnamesi** yayımlandı. Bu kararnameye göre Maliye Bakanlığından bağımsız bir **Düyûn-ı Umûmiye İdaresinin** kurulmasına karar verildi.

Bütçe Açıklarının Sebepleri

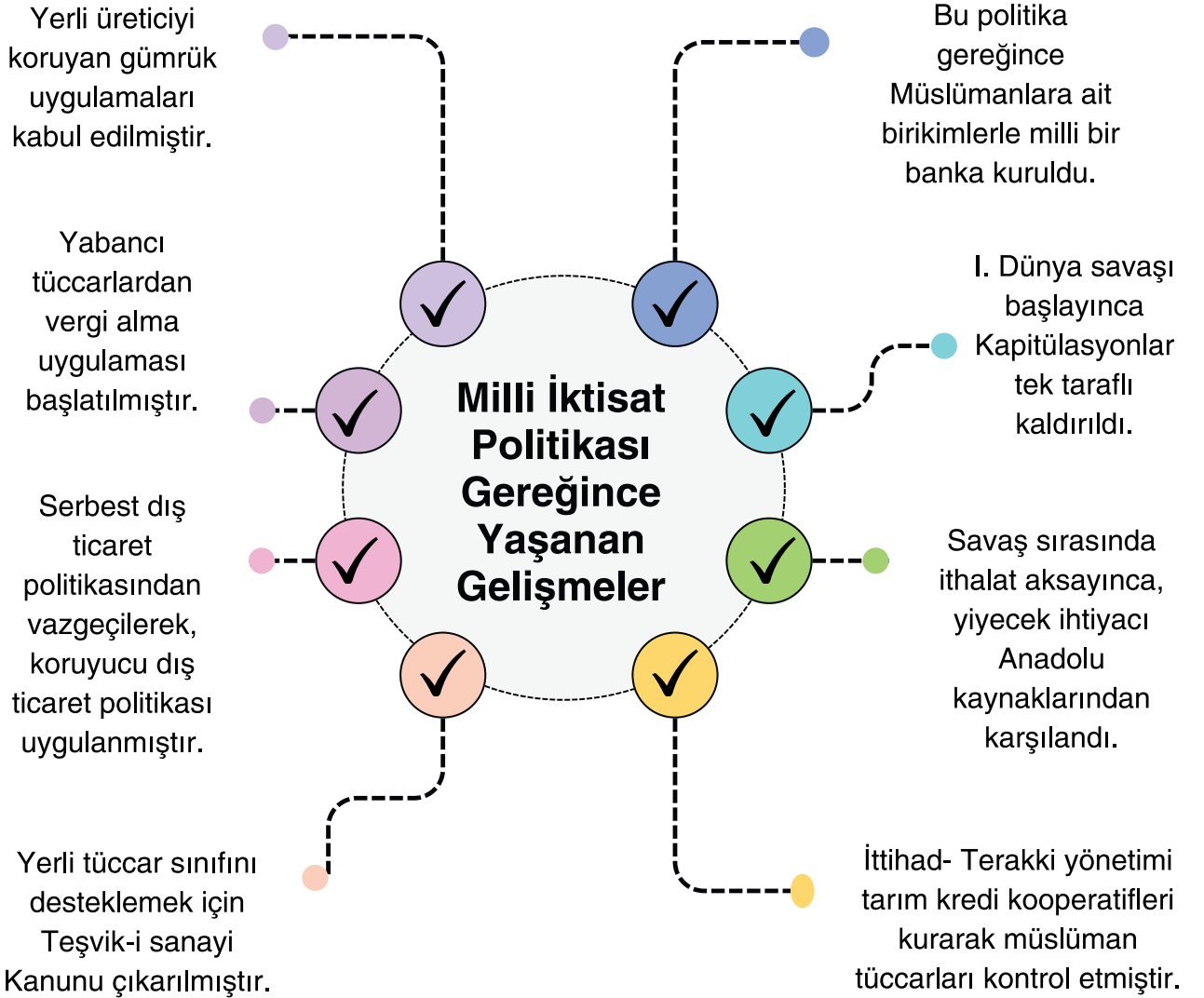
- 01** Fetihlerin durması
- 02** Artan savaş maliyetleri
- 03** Vergi gelirlerinin azalması



- Osmanlı Devleti, Düyûn-ı Umûmiye İdaresine altı kalemden oluşan vergiyi vermeyi kabul etmiştir.
- İdareye bırakılan vergiler; tuz tekeli gelirleri, tütün tekeli gelirleri, damga vergisi, pul geliri, içkiler üzerinden alınan vergiler, balık avı vergileri ile adı yazan vilayetlerin ipek vergileri yer alır.
- Düyûn-ı Umûmiye İdaresinin kurulması Osmanlı ekonomisinin yabancı devletlerin kontrolüne girmesini kolaylaştırmıştır.
- Yabancı devletler başlangıçta, Düyûn-ı Umûmiye İdaresi aracılığı ile toplanan vergiler ile yetinirken, sonraki süreçte Osmanlı topraklarında sanayide ve ticarete yatırım yaparak etkinliklerini artırdılar.
- Düyûn-ı Umûmiye İdaresi kurulduktan sonra **bağımsız bir Osmanlı ekonomisinden** bahsetmemiz mümkün değildir. Bu idare **Lozan Barış Antlaşması** ile kaldırılmıştır.

Milli İktisat Politikası

- Kapitülasyonlar ve Düyûn-ı Umûmiye İdaresi sebebi ile dışa bağımlı hâle gelen Osmanlı ekonomisini gayrimüslim tüccarlar yönetmekteydi.
- Müslüman Türk nüfus ise daha çok tarım, hayvancılık, askerlik ve küçük esnaflık ile uğraşmaktaydı.
- XX. yüzyıl başlarında iktidara gelen İttihad ve Terakki yönetiminin en büyük projelerinden birisi millî bir ekonomi yaratmak ve ekonomideki gayrimüslimlerin etkisini azaltmaktı. Bu nedenle millî iktisat politikasını hazırlayarak I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yürürlüğe koydular.



OSMANLI NÜFUS BİLGİLERİ

- Klasik Dönem’de nüfus, asker ve vergi kaynağı olarak görülmüş ve fethedilen toprakların imarında kullanılmıştır.
- XVI. yüzyılda Osmanlı nüfusu yüksek oranlara ulaşmıştır.
- Klasik Dönem’de nüfus, asker ve vergi kaynağı olarak görülmüş ve fethedilen toprakların imarında kullanılmıştır.
- 1580’lerde on sekiz milyon olan Osmanlı nüfusu, XVII. yüzyılın başında ise otuz beş milyona kadar çıkmıştır.
- XVII. yüzyıldan itibaren Osmanlı nüfusu düşmeye başlamış ve Avrupa nüfusunun gerisinde kalmıştır.
- XVII ve XVIII. yüzyılda Avrupa’nın nüfusu 100 milyondan 190 milyona kadar çıkmış ve neredeyse iki kat artmıştır.
- XVIII. yüzyılda toprak kaybı yaşanmayan bölgelerde dahi nüfus azalmaya başlamıştır.
- XIX. yüzyılda nüfus artış hızının Avrupa’nın çok gerisinde kalmasıyla Osmanlı Devleti, uluslararası rekabette güç kaybı yaşamıştır.



NOT

Osmanlı Devleti’nde modern anlamda ilk genel nüfus sayımı Sultan II. Mahmud zamanında 1831 yılında yapılmıştır.

SON DÖNEM OSMANLI NÜFUSUNDAKİ DEĞİŞİM: KAYIPLAR VE GÖÇLER

KIRIM VE KAFKASLARDAN ANADOLU’YA YAPILAN GÖÇLER

Sebepleri:

- Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım’ın Osmanlı Devleti egemenliğinden çıkması
- Rusya’nın, ele geçirdiği topraklardaki, Müslüman halkı göçe zorlaması ve asimilasyon politikası
- Rusların Kırım ve Kafkaslarda yaşayan Müslümanlara yönelik baskı ve katliamları
- Osmanlı Devleti’nin, kaybedilen bölgelerden gelen muhacirlerin yerleşimini kolaylaştıracı ve teşvik edici düzenlemeler yapması

Sonuçları:

- Kaybedilen topraklardaki Müslümanlar kitleler halinde Anadolu topraklarına göç etmiştir.
- Osmanlı Devleti, muhacirleri Anadolu’nun çeşitli yerlerine iskân etmiştir.
- Gelen göçlerle 1831-1882 yılları arasında Anadolu’daki Müslüman nüfus ikiye katlanmıştır.



Kafkas Göçleri

BALKANLAR'DAN ANADOLU'YA YAPILAN GÖÇLER**Sebepleri:**

- Milliyetçilik isyanları neticesinde Balkanlarda kurulan ulus devletlerin müslüman halkı göçe zorlamaları
- Hristiyan çetelerin Müslüman Türklere yönelik katliamları

Sonuçları:

- Yüzbinlerce Müslüman Türk, Balkanlardan Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmıştır.
- Göç esnasında gerek çete saldırılarından gerekse yolculuğun ağır şartlarından dolayı binlerce insan vefat etmiştir.



Selanik'ten Türk göçleri (1912)

ANADOLU'YA YAPILAN GÖÇLERİN GENEL SONUÇLARI

- Anadolu'daki Müslüman Türk nüfusun Müslüman olmayan nüfusa oranı yükselmiştir.
- Gelen muhacirler, Türk milliyetçiliği düşüncesinin kuvvetlenmesini sağlamıştır.
- Göçler, Anadolu'da bir Türk millî devletinin kurulmasını kolaylaştıran faktörlerden biri olmuştur.
- Muhacirler metruk, harabe ve boş yerlere iskân edilmesiyle buralar ziraata açılmış ve yeni yerleşim birimleri oluşturulmuştur.
- Bazı yerlerde yerli halk ile muhacirler arasında çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmıştır.
- Muhacirlerin iskânı hazine giderlerini artırmış ve hazine için dış borçlanma yoluna gitmiştir.

**KRİTİK BİLGİ**

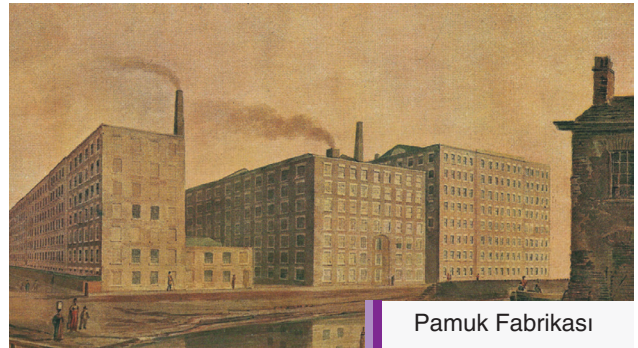
Anadolu'ya yapılan göçler gelecekte Türk millî devletinin kurulmasını kolaylaştırmıştır.

AVRUPA'DA METROPOLLERİN ORTAYA ÇIKIŞI**Sebepleri:**

- Sanayi Devrimi'yle birlikte şehir çevrelerinde büyük fabrikaların kurulması
- Sanayileşmenin kırsaldan şehirlere göçleri teşvik etmesi
- Başta demir yolu olmak üzere yeni ulaşım sistemlerinin bulunması
- Büyük şehirlerde insanların sağlık, eğitim, eğlence gibi farklı konulardaki ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri

Sonuçları:

- Yeni toplumsal kavramlar ve şehir idare sistemleri ortaya çıkmıştır.
- Mimari ve bayındırlık alanında önemli değişimler yaşanmıştır.
- Hızlı ve plansız göç hareketleri sonucunda çarpık kentleşme ortaya çıkmıştır.
- Altyapı sıkıntıları baş göstermiştir.
- Kamusal alan ile özel alan ayrımı başlamıştır.



Pamuk Fabrikası

Osmanlı Devleti'nde modern şehirlerin ortaya çıkmasında:

- Avrupa ile olan ekonomi ilişkilerin artması
- Ulaşım sistemlerinin gelişmesi
- Farklı alanlarda meydana gelen teknolojik gelişmeler
- Modern altyapı hizmetlerinin hayata geçirilmesi
- Modern belediye teşkilatları kurulması etkili olmuştur.

**HATIRLAYALIM**

Osmanlı Devleti'nde daha iyi belediye hizmetleri verebilmek amacıyla 1826'da günümüzdeki zabıta teşkilatının temeli olan İhtisap Nezareti kurulmuştur.



İstanbul

OSMANLI DEVLETİ VE SALGIN HASTALIKLAR**Osmanlı Devleti'nin Salgınlara Karşı Alınan Tedbirler:**

- Çevre temizliğine önem verilmiştir.
- Aşı uygulaması yaygınlaştırılmıştır.
- Karantina uygulaması başlatılmıştır.
- "Tahaffuzhane" adı verilen sağlık kuruluşları açılmıştır.
- 1893'te Bakteriyolojihane kurulmuştur.
- "Kordon uygulaması" hayata geçirilmiştir.
- Mikrop lu eşyaların sıcak buğu ile temizlendiği "tephirhaneler" de kurulmuştur.
- İstanbul'da görülen salgınlar nedeniyle 1891'de belediye reisi başkanlığında bir "Hıfzıssıhha Komisyonu" kurulmuştur.



KAMUOYU

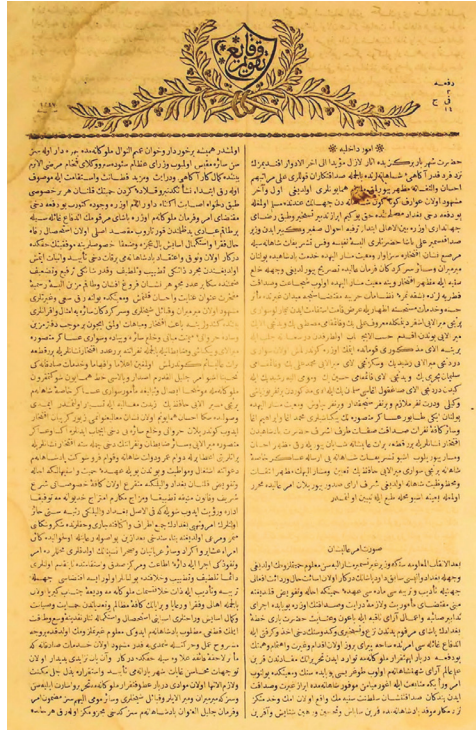
- Kamuoyu, insanın yaşadığı çevresinden etkilenmesi ve fikirlerinin ait olduğu toplumsal grup tarafından şekillendirilmesidir.
- Kamuoyu kavramını ilk kez 1741’de “halkın düşüncesi” anlamında İngilizler kullanmıştır.
- Fransa’da ise ilk kez 1744’te J. J. Rousseau “toplumun tavrı” anlamında kullanmıştır.

Kamuoyu Kavramın Ortaya Çıkmasında:

- Sanayileşme
- Demokratikleşme hareketleri
- Basın-Yayın hayatının gelişmesi
- Okuryazarlığın artması, etkili olmuştur.

OSMANLI DEVLETİ’NDE KAMUOYU

- Osmanlı döneminde kamuoyunun karşılığı olarak “efkârı umumiye, halk efkârı, amme efkârı, kamu efkârı” gibi kavramlar kullanılmıştır.
- Modern anlamda kamuoyu kavramı Tanzimat Dönemi’nde önem kazanmıştır.
- Gazeteciliğin gelişmesi okuryazar oranının artmasında etkili olmuştur.
- Özel gazetelerin çıkmasıyla insanlar ülke ve dünya gündeminden daha fazla haberdar olmaya başlamıştır.



Takvim-i Vekayi gazetesi, 1831



DİKKAT

Osmanlı Devleti’ndeki ilk resmi gazete 1831 yılında yayın hayatına başlayan Takvim-i Vekâî’dir.

MUSTAFA KEMAL'İN DOĞDUĞU YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ



Mustafa Kemal 1881 yılında Selanik'te doğdu.



Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır.



Makbule dışındaki Fatma, Ömer, Ahmet, Mustafa ve Naciye isimli kardeşleri küçük yaşta vefat ettiler.

- Mustafa Kemal'in doğduğu yıl, hükûmetin çıkardığı Muharrem Kararnamesi ile Osmanlı Devleti dış borçlarını ödeyemeyeceğini açıklamıştı.
- Yine bu dönemde Fransız İhtilali'nin etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'nin parçalanma sürecini hızlandırmıştı.
- Balkan devletleri Osmanlıdan koparak tek tek bağımsızlıklarını kazanmışlardı.
- Mustafa Kemal'in karakteri ve düşünceleri doğup büyüdüğü bu sıkıntılı çevrede ve bu buhranlı dönemde gelişmişti.

MUSTAFA KEMAL'İN OKUDUĞU OKULLAR

- Mustafa Kemal eğitim hayatına annesinin isteği üzerine Mahalle Mektebinde başladı.
- Daha sonra ise babasının isteği üzerine modern bir eğitimin verildiği Şemsi Efendi İlkokuluna devam etti.
- Selanik Mülkiye Rüştiyesindeyken Kaymak Hafız İakabıyla bilinen okulun matematik öğretmeni Hüseyin Efendi'nin kendisine kötü davranması üzerine okulu bıraktı.
- Mustafa Kemal, Selanik Askerî Rüştiyesine girdi ve askerî öğrenimi başladı.
- Manastır Askerî İdadisi sınavlarına girerek bu okula girmeye hak kazandı.
- Sınıf arkadaşı Ömer Naci aracılığıyla edebiyata, özellikle de şiire ilgi duydu.
- Namık Kemal ve Tevfik Fikret'in eserlerini okuması içinde var olan vatan ve millet sevgisini daha da pekiştirdi.
- 1899'da İstanbul'da Harp Okulu'na başladı.
- 1902'de Harp Akademisi'nde öğrenime başladı.
- Harp Akademisi'nden 1905 yılında kurmay yüzbaşı olarak mezun oldu.



MUSTAFA KEMAL'İN HAYATINA YÖN VEREN ŞEHİRLER

- **Selanik**, Makedonya'nın sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan en gelişmiş şehriydi.
- Hem liman kenti olması hem de demir yolu ile ulaşımının olması nedeniyle önemli bir ticaret merkezi durumundaydı.
- Nüfusunun çoğunluğu Türk olan Selanik'te; Yunan, Ermeni, Bulgar, Yahudi gibi çeşitli din, mezhep ve milletlerden insanlar bir arada yaşamaktaydı.
- **Manastır**, Makedonya'nın başlıca askerî merkeziydi.
- Balkanlardaki siyasi hareketlilik ve milliyetçilik isyanları Manastır'da da etkisini göstermişti.
- **İstanbul**, Osmanlı Devleti'nin başkenti olması nedeniyle sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan büyük bir öneme sahipti.
- Farklı etnik unsurları barındıran çok kültürlü bir yapıya sahipti.
- Asırlardır Doğu ve Batı'ya ait yaşam tarzlarının bir arada olduğu şehir, basın yayın hayatı ve okul çeşitliliği açısından da zengindi.
- Mustafa Kemal, başkentte bulunduğu süre boyunca ülkede meydana gelen tüm gelişmeleri de yakından takip edebilme fırsatı buldu.
- **Şam**, Mustafa Kemal'in ilk görev yeri, 1905 yılında atanmış olduğu Şam'daki V. Ordu'dur.
- Şam, sosyal ve ekonomik yönden geri kalmış bir yerdi.
- Nüfusun çoğunluğunu oluşturan Arap kabilelerinden bazıları Osmanlı yönetimine karşı sürekli isyan etmekteydi.
- Mustafa Kemal, 1906'da Şam'da Vatan ve Hürriyet adlı gizli bir cemiyet kurdu.
- **Sofya**, Mustafa Kemal, Balkan Savaşları'ndan sonra Sofya'ya ateşemiliter olarak atandı.
- Orada Avrupa siyasetini, kültürünü ve diplomasisini yakından tanıma fırsatı buldu.
- Bulgaristan'da yaşayan Türklerin sorunlarıyla yakından ilgilendi.

MUSTAFA KEMAL'İN FİKİR HAYATINI ETKİLEYEN DÜŞÜNÜRLER

- Mustafa Kemal'in en çok okuduğu ve etkilendiği Türk yazar ve düşünürler arasında Ziya Gökalp, Namık Kemal, Mehmet Emin Yurdakul ve Tevfik Fikret gelmektedir.
- Mustafa Kemal, yerli düşünürler kadar yabancı düşünürlerin de eserlerini okuyup incelemiştir.
- Özellikle Jean Jack Rousseau, Montesquieu, Voltaire gibi Fransız İhtilali'nin düşünürlerinden etkilenmiştir.

Yazar ve Düşünürler	Fikir Akımları
Ziya Gökalp	Milliyetçilik
Namık Kemal	Vatanseverlik
Mehmet Emin Yurdakul	Milliyetçilik
Tevfik Fikret	İnkılapçılık
J.J. Rousseau	Yurttaşlık Bilinci
Montesquieu	Cumhuriyetçilik
Voltaire	Bilimsellik, Akılcılık

MUSTAFA KEMAL'İN OKUMA SEVGİSİ

- Mustafa Kemal çok kitap okumakla beraber fırsat buldukça kitap da yazmıştır.
- Mustafa Kemal'in kaleme almış olduğu en önemli eseri Nutuk'tur.
- Nutuk, 1919'dan 1927'ye kadar geçen zamandaki gelişmeleri kapsamaktadır.
- Ayrıca Mustafa Kemal'in, askerlikle ilgili birikimlerini aktardığı; "Takımın Muharebe Talimi", "Cumalı Ordugâhı", "Taktik Tatbikat Gezisi", "Bölüğün Muharebe Eğitimi" ve "Subay ve Komutan ile Konuşmalar" ve "Geometri" eserleri de bulunmaktadır.



OSMANLI DEVLETİ'NDE FİKİR AKIMLARI

• Osmanlıcılık

Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan ulusları dil, din ve ırk ayrımı gözetmeksizin haklar ve ödevler bakımından eşit duruma getirmeyi ve bir “**Osmanlı milleti**” oluşturmayı esas alır.

• İslamcılık

Müslümanların coğrafya, kültür ve milliyet farkı gözetilmeksizin bir bütün hâlinde ve **halife** tarafından yönetilmeleri gerektiğini savunur.

• Türkçülük

Kurtuluşun **Türk milliyetçiliği** ile sağlanabileceği, Osmanlı topraklarında yaşayan Türkler arasında millî bilincin uyan-
dırılması gerektiği düşüncesine dayanır.

• Batıcılık

Her alanda **Batı medeniyetinin** ve Batı'daki modern gelişmelerin takip edilmesi gerektiğini savunur.

SİYASİ VE ASKERÎ GELİŞMELER

- 1870'lerin başında Osmanlı Devleti'nde Jön Türkler (Genç Osmanlılar) olarak anılan bazı aydınlar, 1889'da kurulan Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti çatısı altında muhalefete devam etmişti.
- İslahat yapılmazsa elde kalan son Balkan topraklarının da kaybedileceğini düşünen İttihatçılar, çareyi **Meşrutiyet**'in ikinci defa ilanında bulmuşlardı.
- Bu sırada İngiltere ve Rusya arasında Reval Görüşmeleri gerçekleşti (1908).
- İttihat ve Terakki Cemiyeti, Bâb-ı Âli (Osmanlı Hükûmeti) üzerindeki baskılarını artırdı.
- II. Abdülhamit, 1908'de Meşrutiyet'i yeniden ilan ederek 1876'da hazırlanan **Kanun-ı Esasi**'yi tekrar yürürlüğe koymak zorunda kaldı.



KRİTİK BİLGİ

Meşrutiyet, hükümdarlıkla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altındaki parlamento yönetimine dayanan anayasal hükûmet sistemidir.



KRİTİK BİLGİ

Osmanlı Devleti'nde 1876'da yürürlüğe giren Kanun-ı Esasi, Türk tarihinin ilk yazılı anayasasıdır.



KRİTİK BİLGİ

Partilerin kurulması ile **Osmanlı tarihinde ilk defa çok partili hayata geçildi.**



TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)



- Siyasi birliğini geç tamamlayan İtalya, **sömürge** elde etmek amacıyla 1911'de Osmanlı toprağı olan Trablusgarp'a saldırdı.
- Osmanlı Devleti, Trablusgarp'a denizden ve karadan asker gönderemedi.
- Bu nedenle bölgede **Mustafa Kemal, Enver Bey, Fethi Bey** gibi gönüllü subaylar görevlendirildi. Bu subaylar halkı teşkilatlandırarak mücadele verdi.
- İlk savaşına katılan Mustafa Kemal'in **Derne ve Tobruk**'ta, Enver Bey'in Bingazi'de elde ettiği başarılar karşısında İtalya Çanakkale Boğazı'nı ablukaya aldı. Rodos ve On İki Ada'yı işgal etti.
- 18 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti ile İtalya arasında imzalanan **Ouchy (Uşi) Antlaşması** sonucunda Trablusgarp İtalya'ya bırakıldı.



KRİTİK BİLGİ

Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki varlığı son buldu. İşgal altındaki Rodos ve On İki Ada ise antlaşma gereği geçici olarak İtalya'ya bırakıldı.

BALKAN SAVAŞLARI (1912-1913)



I. Balkan Savaşı

Yunanistan
Bulgaristan
Sırbistan
Karadağ



Osmanlı
Devleti

Nedenleri:

- Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik hareketleri
- Rusya'nın izlediği Panславizm hareketi
- Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki varlığına son vermek
- 30 Mayıs 1913'te **Londra Antlaşması** imzalandı. Antlaşmaya göre Edirne Bulgaristan'a bırakıldı, Midye-Enez hattı sınır kabul edildi ve Bozcaada ve Gökçeada dışındaki Ege Adaları Yunanistan'a verildi.



KRİTİK BİLGİ

Bâb-ı Âli Baskını sonucunda İttihat ve Terakki iktidarı tam anlamıyla ele geçirdi.



KRİTİK BİLGİ

Londra Antlaşmasıyla Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarındaki egemenliği ve Ege Denizi'ndeki varlığı sona erdi.

II. Balkan Savaşı

Yunanistan

Romanya

Sırbistan

Karadağ



Bulgaristan



Nedenleri

- Balkan Savaşı'nın ardından Balkan devletleri arasında paylaşım mücadelelerinin yaşanması
- Bulgaristan, kendine karşı ittifak hâlinde olan Sırbistan ve Yunanistan'a saldırması
- Romanya'nın Bulgaristan'a savaş açması.

Sonuçları

- Osmanlı Devleti, Balkan devletlerinin kendi aralarındaki bu çatışmadan yararlanarak Edirne, Kırklareli ve Dimetoka'yı geri aldı.
- Osmanlı Devleti Balkan Savaşlarına katılan devletlerle ayrı ayrı antlaşmalar yaptı. Bulgaristan ile 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Antlaşması'na göre Meriç Nehri iki devlet arasında sınır kabul edildi.
- 14 Kasım 1913'te Yunanistan'la imzalanan Atina Antlaşması'na göre Ege Adaları'nın geleceği büyük devletlerin kararna bırakıldı.
- Balkanların kaybedilmesiyle burada yaşayan Türk nüfusun bir kısmı Türkiye'ye göç etti.



KRİTİK BİLGİ

Balkan Savaşları, Osmanlılık fikrinin dağılmayı önlemede yeterli olmadığını ortaya çıkardı. Bu durum üzerine ülkede milliyetçilik düşüncesi hızla yayıldı.

EKONOMİK HAYAT



Düyûn-ı Umûmiye İdaresi binası (İstanbul)

- Batılı devletlerden yüksek faizle ve büyük miktarda borç alınması
- Alınan borçlar, ekonomiyi canlandırmaya yönelik yatırımlara yeterince dönüşmeden tüketildi.
- Bunun sonucunda devlet borç sarmalına girdi. Alacaklı ülkelerin, alacaklarını tahsil edememesi üzerine 1881'de **Düyûn-ı Umûmiye İdaresi** kuruldu.
- İttihat ve Terakki iktidarı, tarım ve sanayide kendine yetecek bir ekonomi oluşturmak için millî şirketler, bankalar kurmak istedi. Bu doğrultuda 1913'te yerli sanayiye ayrıcalıklar verildi.
- I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla dış ticaret kesintiye uğradı. İmparatorluğun toplam tüketiminin yaklaşık %20'sini oluşturan mal ve gıda ithalatı hemen hemen durdu.

SOSYAL HAYAT



- 1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımı dünyaya hızla yayıldı.
- Batı ile etkileşim sonucunda başkent İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde sosyal ve kültürel bir dönüşüm başladı.
- Otomobil, tramvay, telefon ve telgraf kullanımı yaygınlaştı; altyapı çalışmaları gözle görülür şekilde arttı.
- Basın yayın organlarının sayısı çoğaldı. Avrupa'daki örneklerden yararlanılarak kız öğrencilerin de eğitim alabileceği modern okullar açıldı.
- Güzel sanatlar alanında gelişme kaydedildi ve Osmanlı toplumu bale, opera gibi sanatlarla tanışmaya başladı.



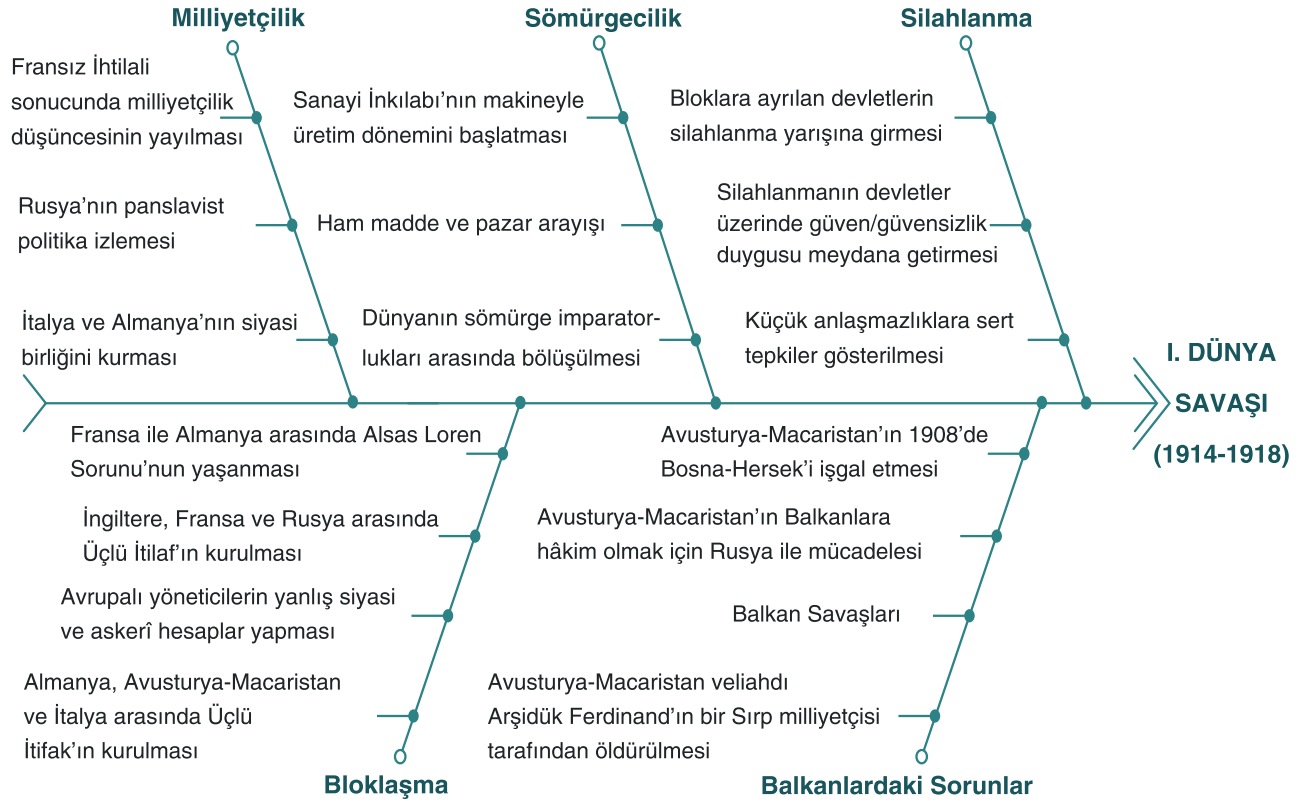
I. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE OSMANLI DEVLETİ

I. DÜNYA SAVAŞI

Avusturya-Macaristan tahtının veliahtı Franz Ferdinand'ın 28 Haziran 1914'te bir Sırp milliyetçisi tarafından başkent Saraybosna'da öldürülmesi, savaşı tetikleyen olay olmuştur. Olaydan sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Sırbistan Krallığı'na bir ultimatom göndermiştir. Rusya Sırbistan'ın, Almanya ise Avusturya'nın yanında yer aldı. İngiltere ile Fransa'nın Rusya'yı desteklemesi sonucunda savaş Avrupa'da yayıldı.

I.DÜNYA SAVAŞI'NIN NEDENLERİ

I. Dünya Savaşı'nın Sebepleri



I. DÜNYA SAVAŞI ve OSMANLI DEVLETİ

- Osmanlı Devleti İtilaf Devletleri kabul etmeyince, 2 Ağustos 1914'te Almanya ile ittifak antlaşması imzalandı.
- Akdeniz'de İngilizlerden kaçan Almanlara ait Goeben ve Breslau gemileri Çanakkale Boğazı'na sığınınca Osmanlı Devleti İngiltere'ye bu gemileri satın aldığını bildirdi.

OSMANLI DEVLET'İNİN SAVAŞTIĞI CEPHELER

**KAFKAS CEPHESİ:**

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya ile karşı karşıya geldikleri cephe. Kafkasya Cephesi, savaş sırasında Doğu Anadolu Bölgesi içlerine kadar genişlemiş, Trabzon, Bitlis, Muş ve Van şehirlerine kadar yayılmıştır.

Nedenleri

- Enver Paşa'nın Turan ülküsünü gerçekleştirme isteği
- İngiltere'yi ekonomik olarak zor duruma düşürmek.
- Rus kuvvetlerinin İngiliz birlikleri ile birleşmesini önlemek.

Sonuçları

- Sarıkamış Harekatı'nda binlerce Türk askeri şehit düştü.
- 1916'da Mustafa Kemal, Muş ve Bitlis'i geri aldı.
- 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması'yla cephe kapandı.

IRAK CEPHESİ:

İngilizlerin petrol sahalarını ele geçirmek amacıyla, 23 Kasım 1914'te Basra'yı işgali üzerine açıldı.

Nedenleri

- Afrika ve Hindistan yolunun güvenliğini sağlamak.
- Irak petrollerini ele geçirmek.
- Rus Çarlığı'na yardım götürmek amacıyla İngiltere'nin açtığı cephe.

Sonuçları

- Osmanlılar, Kut'ül-Amâre'de İngiliz Kuvvetlerini yenilgiye uğrattı.
- 1917'de İngilizlerin Bağdat'ı ele geçirmesiyle bu cephe kapanmış oldu.

ÇANAKKALE CEPHESİ:

Çanakkale Savaşlarının kazanılmasında Mustafa Kemal'in karar alma yeteneği ve askerinin başında savaşı bizzat yürütmesi etkili olmuştur. Mustafa Kemal, özellikle 1915'te Anafartalar'da gösterdiği üstün başarıyla İstanbul'un düşman eline geçmesini önlemiş ve hem Türk halkı hem de dünya tarafından "Anafartalar Kahramanı" olarak tanınmıştır.

I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'nde yapılan savaşlar, 19 Şubat'tan başlayarak 18 Mart 1915 günü Türk zaferi ile sona eren dönem ve 25 Nisan 1915'te başlayıp yaklaşık bir yıl kara savaşlarının sürdürüldüğü ve ikinci büyük Türk zaferi ile sonuçlanan dönem olmak üzere iki aşamada cereyan etmiştir.

Nedenleri

- Başkent İstanbul'u alıp Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak.
- Rusya'ya yardım gönderebilmek.
- Balkanlar üzerinden İttifak Devletleri'ne karşı yeni bir cephe açmak.

Sonuçları

- I. Dünya Savaşı iki yıl uzamıştır.
- Başkent İstanbul, erken gelecek bir işgalden kurtulmuştur.
- Rusya'da Çarlık rejimi yıkılmıştır.
- Bu zafer Millî Mücadele'ye ilham kaynağı olmuştur.
- Eğitim görmüş binlerce aydınının şehit olması ülkenin gelecekteki sosyopolitik durumunu etkilemiştir. 1916'da Mustafa Kemal, Muş ve Bitlis'i geri aldı.
- 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması'yla Cephe kapandı.

**HİCAZ CEPHESİ:**

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Harbi'nde savaştığı cephelerden birisi de Hicaz Cephesi'ydі. Bu cephe Mekke Şerifi Hüseyin'in Haziran 1916'da isyan etmesiyle başlamıştı. Osmanlı kuvvetleri harbin sonuna kadar İngiltere ve Fransa tarafından desteklenen Arap aşiretleriyle mücadele etmek durumunda kalmıştı.

Nedenleri

- İngilizler Mac Mahon Antlaşması ile bağımsız bir Arap devletini tanımayı vadettiler.
- Hicaz Emiri Şerif Hüseyin, Osmanlı Devleti'ne isyan etti. Irak petrolünü ele geçirmek.

Sonuçları

- 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalanmış ve Osmanlı Devleti için savaş sona ermişti. Mütarekenin 16. Maddesine göre Hicaz, Asir ve Yemen'in boşaltılacak ve buralardaki tüm kuvvetler teslim olacaktı. Buna karşın Fahrettin Paşa teslim olmayı reddetmiş ve iki buçuk ay daha Medine'yi müdafaa etmişti. Medine 13 Ocak 1919'da Şerif Abdullah kuvvetleri tarafından işgal edilmişti.

KANAL CEPHESİ:

Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın isteği üzerine açılan bir cephe. Osmanlı ordusu, 1915'te Birinci Kanal Harekâtı'nı, 1916'da İkinci Kanal Harekâtı'nı düzenledi. Amaç; Osmanlı İmparatorluğu'nun Süveyş Kanalı'nı ele geçirmesi ve Mısır'a yeniden sahip olmasıydı.

Nedenleri

- İngilizlerin sömürgelerine giden Hindistan yolunu kesmek.
- Mısır'ı ele geçirmek.

Sonuçları

- Kanal Seferi başarısızlıkla sonuçlandı ve Türk ordusu su, erzak ve cephane sıkıntısı nedeniyle geri çekildi. Daha sonra Türklerin ve İngilizlerin kuvvetlerinin çoğunu Çanakkale ve Gelibolu savaşları nedeniyle bölgeden çekmeleri üzerine Sina çölünde savaş durakladı.

SURİYE FİLİSTİN CEPHESİ:

I. Dünya Savaşı'nda bu cephe, Kanal Cephesi adı ile açılmış, zamanla Sina-Filistin-Suriye Cephesi adını almıştır. 1915 Şubat ve 1916 ağustos aylarında iki kez gerçekleştirilen Kanal Harekâtının mağlubiyetle sona ermesi, İngilizlerin Sina Yarımadası'na egemen olarak Filistin istikâmetinde ilerlemesine yol açmıştır.

Nedenleri

- Kanal Cephesindeki başarısızlık üzerine açılan bir cephe.

Sonuçları

- Osmanlı Devleti'nin mağlubiyetiyle sonuçlanmıştır.
- Gazze, Kudüs, Filistin ve Şam İngilizlerin işgaline uğramıştır.
- Osmanlı orduları Suriye'nin içlerine kadar geri çekilmek zorunda kalmışlardır.
- 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Cephe kapandı.

GALİÇYA-MAKEDONYA CEPHESİ:

Bulgaristan ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na yardım etmek için asker gönderdiği cephelerdir.

SAVAŞ İÇİNDE GİZLİ DİPLOMASİ

- **İstanbul Antlaşması (1915):** İstanbul ve Boğazların savaştan sonra Rusya'ya bırakılması kabul edildi.
- **Londra Antlaşması (1915):** On İki Ada ve Trablusgarp'ın yanı sıra Antalya'ya kadar uzanan Batı Anadolu toprakları da İtalya'ya bırakıldı.
- **Sykes-Picot (Saykıs Piko) Antlaşması (1916):** Van, Erzurum, Rusya'ya; Adana, Halep, Fransa'ya; Bağdat, Basra İngiltere'ye bırakıldı.
- **Saint Jean De Maurienne Antlaşması (1916):** Fransa, İngiltere ve İtalya arasında imzalandı. İzmir ve çevresi, Konya ve Antalya toprakları İtalya'ya bırakıldı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI ZAFERLERİ

- **Çanakkale Zaferi:** Çanakkale Cephesi'nde kazanılan bu zafer, Mustafa Kemal'in Anafartalar Kahramanı olarak tanınmasını sağladı. Oluşturduğu millî bilinç, Anadolu'da Türk istiklal mücadelesinin başlamasında büyük pay sahibidir.
- **Kut'ül-Amâre Zaferi:** İngilizler, Bağdat'ı almak amacıyla 26 Eylül 1915'te Kut şehrini işgal etti. Başarılı olamayan İngilizler Kut'ül-Amâre'ye çekilirken Albay Halil (Kut) 5 Aralık 1915'te bölgeyi kuşattı. Halil Bey ile General Townshend arasındaki görüşmelerde İngilizlerin Osmanlı Devleti'ne teslim olması konusunda uzlaşmaya varıldı.

- **Kafkas İslam Ordusu:** Azerbaycan; İngiliz, Bolşevik ve Ermeni çetelerine karşı Osmanlı Hükûmetinden yardım istedi. Bunun üzerine Nuri Paşa, kurduğu Kafkas İslam Ordusu ile 15 Eylül 1918' de Bakü'yü Ermeni zulmünden kurtardı.
- **Medine Müdafaaası:** Fahreddin Paşa, elinde bulunan son derece kısıtlı imkânlarla Medine'yi müdafaa etti. Cephane, ilaç ve giyecek stoklarının bitmesi sebebiyle teslim olmak zorunda kaldı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA MUSTAFA KEMAL

- I. Dünya Savaşı başladığı sırada Mustafa Kemal Sofya'da ataşemiliterdi.
- Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar Grup Komutanı
- Kafkas Cephesi'nde 16. Kolordu Komutanı (1916)
- Suriye-Filistin Cephesi'nde 7. Ordu Komutanı (1917)
- Yıldırım Orduları Grup Komutanı (1918)

ÇANAKKALE CEPHESİ KOMUTANLARI

- Mustafa Kemal Anafartalar Grup Komutanı
- Enver Paşa, dönemin Harbiye Nazırı olarak askerî harekâtların yönetilmesinde görev almıştır.
- Otto Liman von Sanders Enver Paşa'nın teklifi üzerine Çanakkale Savaşlarını yönetmiştir.
- Cevat (Çobanlı) Paşa, Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanıdır.
- Esat (Bülkat) Paşa, Çanakkale Cephesi'nde Kuzey Grubu Komutanı olarak görev yapmıştır.
- Fevzi (Çakmak) Paşa, Çanakkale'de 5. Kolordu Komutanlığı yapmıştır.
- Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, 25. Tümen komutanıdır.

1915 OLAYLARI, ERMENİLERİN SEVK VE İSKANI

Osmanlı Devleti farklı dil, din ve ırktan insanı bir arada ve barış içinde yaşatabilme başarısı göstermiştir. Ancak Batılı devletlerin Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini hayata geçirmek için farklı etnik grupları kışkırtması ülkedeki huzuru bozdu.

- Ermeniler çeşitli dernek ve cemiyetler kurarak kanlı eylemler düzenledi
- Ermeni çeteleri; Van, Erzurum, Bitlis, Diyarbakır gibi Anadolu'nun pek çok yerinde Türkleri katletmeye başladı.
- 24 Nisan 1915'te alınan kararla Ermeniler tarafından kurulmuş komiteler (Taşnaksutyun, Hınçak vs.) kapatıldı.
- Ermeni Olayları durulmayınca Osmanlı Devleti 27 Mayıs 1915'te Sevk ve İskân Kanunu'nu çıkardı.
- Bu kanuna göre terör hareketlerine katılan Ermeniler; Osmanlı toprağı olan Suriye ile Irak'a göçe tabi tutuldu.
- 31 Aralık 1918'de Ermenilerden isteyenlerin dönebilmesi için Geri Dönüş Kararnamesi çıkarıldı.
- Osmanlı Devleti, savaş sırasında Devlet-in güvenliği için ve tedbiren zorunlu göç uygulamıştır.

SAVAŞ YILLARINDA ANADOLU

- Savaş, özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde kalıcı izler bıraktı.
- Cephe gerisinde kalan kadınlar, erkeklerin sorumluluklarını da üstlendi, pek çok çocuk yetim kaldı.
- Temel gıdaların temininde sıkıntı çekilmesi kıtlığa yol açtı.

I.DÜNYA SAVAŞI'NIN KADER YILI

- 1917'de Bolşevik İhtilali Rusya'nın savaştan çekilmesine yol açtı.
- Alman denizaltılarının, ticari taşımacılığa karşı savaş açtıklarını duyurması ABD'nin İtilaf Devletleri yanında savaşa girmesine sebep oldu.
- ABD'nin müttefiklerine takviye kuvvetler göndermesi, İtilaf Devletleri'nin savaşı kısa sürede galip tamamlamasını sağladı.

ZORUNLU ASKERLİK SİSTEMİ

- 1914 yılında başlayıp 1918 yılında sona eren I. Dünya Savaşı, İtilaf devletlerinin üstünlüğü ile sona erdi. Savaşın sona;



KRİTİK BİLGİ

I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Çekoslovakya ve Yugoslavya Devletleri, savaştan sonra hâkim olan ulus devlet modeline aykırı olarak kuruldular.

Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) ve Antlaşmanın Uygulanması

- 1918 yılında büyük umutlarla Osmanlı Devleti'ni savaşa sokan İttihad ve Terakki Hükûmeti, Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi ve İngilizlerin İstanbul'a yönelmesi üzerine zor durumda kaldı.
- İttihad ve Terakki Hükûmeti istifa etti. Sadrazam Talat Paşa ve Harbiye Nazırı Enver Paşa yurt dışına çıktılar.
- Sadrazamlığa getirilen Ahmet İzzet Paşa, Bahriye Nazırı Rauf Orbay komutasındaki bir heyeti Yunanistan'ın Limni Adası'na gönderdi.
- İtilaf devletleri adına İngiliz **Amiral Carlthope** ile **Mondros limanına** demirleyen **Agamennon** isimli savaş gemisinde yapılan görüşmeler sonucunda 25 maddelik antlaşma imzalandı.



Agamennon Savaş Gemisi

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI ÖNEMLİ MADDELER

1. MADDE

Boğazlar İtilaf Devletleri'ne açılacak, önemli istihkamlar onların kontrolüne bırakılacak.

5. MADDE

Sınırların emniyeti ve iç asayişin temini için gerekli görülen kuvvetten başkası terhis edilecek.

6. MADDE

Sınırların emniyeti ve iç asayişin temini için gerekli görülen kuvvetten başkası terhis edilecek.

7. MADDE

İtilaf Devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıkarsa herhangi bir stratejik noktayı işgal edebilecek.

8. MADDE

Tüm liman ve tersaneler, İtilaf Devletleri'nin denetimine bırakılacak.

10. MADDE

Toros tünelleri İtilaf Devletleri tarafından işgal edilebilecek.

12. MADDE

Hükümet haberleşmesi hariç tüm telsiz ve telgraf makineleri İtilaf Devletleri'ne bırakılacak.

14. MADDE

Ülkenin ihtiyacı karşılandıktan sonra, İtilaf Devletleri'nin kömür ihtiyacı Türkiye kaynaklarından sağlanacak.

24. MADDE

İtilaf devletleri, Vilayet-i sitte'de karışıklık çıkarsa, vilayetleri işgal edebilecek.



NOT

Vilayet-i sitte, Osmanlı Devleti'nde Erzurum, Van, Bitlis, Sivas, Elâzığ ve Diyarbakır vilayetleri için kullanılan bir terimdir.

- Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanmasından hemen sonra ilk işgal edilen yer 3 Kasım 1918 tarihinde **Musul** olmuştur.

Wilson İlkeleri (30 Ocak 1918)

- ABD Başkanı Wilson'un I. Dünya Savaşı'na girerken ilan ettiği ve savaştan sonra tüm devletlerin uymasını istediği ilkelere verilen addır.

WILSON İLKELERİNE GÖRE

1- Galip devletler, mağlup devletlerden toprak ve savaş tazminatı almayacaktır.

4- Silahlanma yarışının durdurulması için tüm gerekli önlemler alınacaktır.

2- Gizli Antlaşmalar yapılmayacak, açık diplomasi uygulanacaktır.

5- Osmanlı Devleti'nde Türklerin çoğunlukta olduğu yerlerde hakimiyeti tanınacak ,Türklerin hakimiyetinde olan yerlere özerklik geliştirme hakkı verilecek.

3- Uluslar arasındaki tüm ekonomik sınırlandırmalar kaldırılacaktır.

6- Bütün devletlerin bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini koruma altına almak için uluslararası bir örgüt olan Cemiyet-i Akvam kurulacak.



Mondros Ateşkes Antlaşması'na Yönelik Tepkiler

- Türk halkı uzun süren savaşıardan yorgun düştüğü için ilk başlarda antlaşmayı olumlu karşıladı.
- Ahmet İzzet Paşa ve Rauf Orbay antlaşma konusunda iyimserlerdi.
- Mustafa Kemal ve bazı kuvvet komutanları ise bu antlaşma ile düşmana kayıtsız şartsız teslim olunduğu gerekçesiyle hükümete gerekli uyarıları yapmaktaydılar.
- Anadolu'nun işgali karşısında hükümetin tutumu karşısında halk örgütlenme gereği duydu. Türk milletinin ilk tepkisi direniş örgütleri kurmak oldu.
- Kuvay-i Milliye adı verilen bölgesel bu örgütler ile düşmana karşı silahlı mücadele başladı.
- Mitingler ve protestolar vasıtasıyla dünya kamuoyuna işgallerin haksızlığı gösterilmiştir.

İZMİR'İN İŞGALİ (15 MAYIS 1919) VE KUVAY-I MİLLÎYE

İZMİR'İN İŞGALİ

- Birinci Dünya Savaşı sırasında imzalanan gizli antlaşmalarda İzmir, İtalya'ya bırakılmıştır.
- Paris Barış Konferansı'nda İzmir, Yunanistan'a verilmiştir.
- 15 Mayıs 1919'da Megali İdea'yı (Büyük İdea/Fikir) gerçekleştirmek amacıyla Yunanlar tarafından işgal edilmiştir.
- İzmir'in Yunanlar tarafından işgaline karşı çıkan Hasan Tahsin olmuştur.
- İzmir'in işgal edilmesi İstanbul başta olmak üzere yurdun birçok yerinde mitingler düzenlenerek protesto edilmiştir.
- Yunanların İzmir'i işgali Kuvay-ı Millîye örgütlemesini hızlandırmıştır.
- Yunanlılar, İzmir'de Türklere yönelik katliam ve işkenceler yapmıştır.
- İzmir'de Yunanlıların katliamını araştırmak amacıyla İtilaf Devletleri Amiral Bristol liderliğindeki bir heyeti bölgeye göndermiştir.



AMİRAL BRİSTOL RAPORU

- Yunanların iddia ettiği gibi bölgede Rumlar değil, Türkler çoğunluktadır.
- Bölgedeki olayların sorumlusu Türkler değil, Yunan ordusu ve yerli Rumlardır.
- Yunanların bölgeyi işgal etmesinin amacı bölgede tamamen kalıcı olmaktır.
- Yunanlar bölgeden çekilmeli, onların yerine bölgeye İtilaf Devletleri'nin güvenlik birlikleri yerleştirilmelidir.

**DİKKAT**

Amiral Bristol Raporu, Millî Mücadele'nin haklılığını ortaya koyan ilk uluslararası belge olma yönüyle önemlidir.

KUVAY-I MİLLÎYE

- Hükûmetin Anadolu'da gerçekleşen işgaller karşısında sessiz kalması üzerine ortaya çıkmışlardır.
- Düzenli askerî birlikler değildir.
- Milliyetçilik temelinde kurulmuşlardır.
- Gönüllülük esasına dayalıdır.
- Halkın farklı kesimleri tarafından desteklenmişlerdir.
- Düşmanın ilerleyişini yavaşlatmışlardır.

Kaldırılma nedenleri;

- Yaptıkları olumsuz davranışlar halkın tepkisine neden olmuştur.
- Düşmanın ilerleyişini engelleyememişlerdir.
- Bazı Kuvay-ı Millîye liderleri, düzenli orduya katılmak istememişlerdir.



Kuvay-ı Millîye birlikleri

CEMİYETLER

MİLLÎ VARLIĞA DÜŞMAN CEMİYETLER

Devletin içinde bulunduğu zor durum karşısında kurtuluşun gerekirse büyük bir devletin manda ve himayesiyle sağlanacağını savunan millî varlığa düşman cemiyetler, İstanbul Hükûmetinin tutumunu desteklediler.

1. **Kürt Teâlî-i Cemiyeti:** Bu cemiyet, Wilson İlkeleri'ne dayanarak Doğu Anadolu'da bağımsız bir Kürt devleti kurmayı hedefledi.
2. **Hürriyet ve İtilaf Fırkası:** İttihat ve Terakki Partisine ve Batılılaşmaya karşı bir duruş sergileyen cemiyet, İngilizlerle iş birliği yaparak saltanatın devamı için çalıştı.
3. **Teâlî-i İslam Cemiyeti:** İngilizler tarafından desteklenen ve Osmanlı Devleti'nin dinî esaslara bağlı kalınarak kurtarılabileceği düşüncesindeki cemiyet, saltanat ve hilafetin güçlendirilmesi gerektiğini savundu.
4. **İngiliz Muhipleri Cemiyeti:** Cemiyetin temel amacı, İngiliz himayesine girmekti. İstanbul'da siyasi ve askerî casusluk faaliyeti gösteren cemiyet, özellikle basın yayın yoluyla yürüttüğü propaganda çalışmalarıyla etkili oldu.
5. **Wilson Prensipleri Cemiyeti:** Millî Mücadele'den hemen önce toplanan, çoğunluğu gazeteci, yazar, doktor ve avukatlardan oluşan cemiyetin amacı Amerikan himayesine girmek ve Amerika'dan yardım almaktı.
6. **Sulh ve Selâmet-i Osmaniye Fırkası:** İngilizlerden talimat alan cemiyet, ülkede kurtuluşun padişah ve halifenin emirleriyle bağlılıkla sağlanacağını savundu.

Azınlıkların Kurduğu Cemiyetler

Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklar, ülkeyi içten yıkmak amacıyla örgütlenmeye ve cemiyetler kurmaya başladılar. Wilson İlkeleri'ni kendi menfaatlerine uygun biçimde kullanabilmek için sahte nüfus kayıtları düzenlediler. Türk ve Müslüman halkı çeteler aracılığıyla göçe zorladılar.

1. Ermenilerin Kurduğu Cemiyetler

Hınçak ve Taşnaksutyan Cemiyetleri: Doğu Anadolu ve Çukurova'da bağımsız bir Ermeni devleti kurmak amacı güden bu cemiyetler, Ermeni Patriği Zaven Efendi tarafından desteklenmekteydi.

2. Rumların Kurduğu Cemiyetler

a. Pontus Rum Cemiyeti: 1904'te Merzifon Amerikan Koleji bünyesindeki cemiyetin amacı Batum'dan İnebolu'ya kadar uzanan bir Rum devleti kurarak ileride Yunanistan ile birleşmekti.

b. Mavri Mira Cemiyeti: Fener Rum Patrikhanesi ve İngilizlerin desteğiyle kurulan cemiyetin amacı Megali İdea'yı gerçekleştirmekti.

c. Etniki Eterya Cemiyeti: Patrikhanenin desteği ile Batı Anadolu'daki Rum nüfusu artırmak ve Doğu Karadeniz'de bir Rum devleti kurmak amacındaydı.

3. Yahudilerin Kurduğu Cemiyetler

Alyans İsrailit ve Makabi Cemiyetleri: Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak amacındaki bu cemiyetler Osmanlı Devleti'nde yaşayan Yahudilerin ticari çıkarları için faaliyet gösterdiler.

MİLLÎ CEMİYETLER

Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından önce vatanın yer yer işgal edileceğini anlayan vatansever Türk halkı, Anadolu ve Rumeli'de teşkilatlanmaya başladı. Teşkilatlanmalar bölgesel nitelik taşımaktaydı. Bu süreçte kurulan yararlı cemiyetler, özellikle düşmanların niyetlerini halka açıklayıp onları aydınlatarak kurtuluş çareleri aramaya gayret gösterdiler.

a. Kars İslam Şûrası: Osmanlı orduları Mondros Ateşkes Antlaşması'nın hükümlerine göre "Elviye-i Selâse"den (Kars, Ardahan, Batum) çekilmek zorunda kalınca Ermenistan ve Gürcistan Cumhuriyetlerinin istilasına engel olmak üzere Wilson İlkeleri'ne göre toplandı.

b. Trakya-Paşaeli Müdâfaa-i Heyet-i Osmaniye Cemiyeti: Batı Trakya'yı düşman işgaline karşı savunarak bu bölgenin Yunanlara verilmesini önlemek amacıyla kuruldu. Ayrıca vatan işgalden kurtulmazsa bağımsız bir Trakya Cumhuriyeti kurmayı amaçladı.

c. İzmir Müdâfaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti: İzmir'in Yunanlara verileceği haberinin duyulması üzerine kurulan cemiyet, Wilson İlkeleri'ne dayanarak bölgenin Türklüğünü göstermeye çalıştı.

ç. İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti: İzmir Müdâfaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti ile birleşerek bölgenin Türklüğünü göstermeye çalıştı ve İzmir'i Yunan işgaline karşı savundu. Balıkesir ve Alaşehir Kongrelerinin toplanmasında etkili oldu.

d. Kilikyalılar Cemiyeti: Merkezi İstanbul'da olan cemiyet Çukurova'nın Türk yurdu olduğunu ispat etmek ve bölgenin Ermenilere verilmesini engellemek amacıyla kuruldu.

e. Trabzon Muhâfaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti: Trabzon ile civarının Rumlara verilmesini ve bölgede bir Pontus devleti kurulmasını önlemek için mücadele etti.

f. Millî Kongre Cemiyeti: İstanbul'daki aydınlar tarafından kuruldu. Ermeni ve Rum propagandalarına karşı Türk milletinin haklılığını basın yayın yoluyla bütün dünyaya duyurmaya çalıştı.

g. Karakol Cemiyeti: Anadolu'ya personel, silah, teçhizat kaçırmak ve Anadolu'yla haberleşmeyi sağlayarak Millî Mücadele'ye destek olmayı amaçladı.

ğ. Doğu Anadolu (Vilâyât-ı Şarkıyye) Müdâfaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti: Merkezi İstanbul'da olan cemiyet Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurulmasını engellemek ve bölgenin Türklüğünü savunmak için mücadele verdi.

h. Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti: Türk kadınlarının Millî Mücadele'deki varlığını simgeleyen cemiyet, Kuvay-ı Millîye birliklerine nakdî ve aynî (eşya, erzak vb.) yardım kampanyaları yaparak Millî Mücadele'yi destekledi.

MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKIŞI (19 MAYIS 1919)

19 Mayıs 1919 Samsun'a Çıkış

Havza Genelgesi
(28 Mayıs 1919)

9.Ordu Müfetişi Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçtikten sonraki ilk tepkisidir. Genelge, işgallerin haksızlığını dile getirmiş ve millî bilinci uyandırmada etkili olmuştur.

İstanbul Hükûmetinin yetersizliğini dile getirdiği ve milletin geleceğini milletin azim ve kararının kurtaracağını vurguladığı için "ihtilal bildirisi" niteliği taşımaktadır.

Amasya Genelgesi
(22 Haziran 1919)

Ulusal egemenliğin koşulsuz olarak gerçekleştirilmesine karar verilen ilk kongredir. Bölgesel amaçlarla toplanmasına rağmen yurdun bütününe ilgilendiren kararlar aldığı için ulusal bir nitelik taşır.

Erzurum Kongresi
(23 Temmuz-7 Ağustos 1919)

Mustafa Kemal'in "Burada bir milletin kurtuluşuna karar verildi." sözüyle önemini vurguladığı kongre, manda ve himayeyi kesin olarak reddeder. Yurdun bütününe ilgilendiren kararlarıyla ulusal bir nitelik taşır.

Sivas Kongresi
(4-11 Eylül 1919)

Heyet-i Temsiliyenin İstanbul Hükûmeti tarafından resmen tanınmasını sağladığı için Millî Mücadele'nin önemli adımlarından biri kabul edilir.

Amasya Görüşmeleri
(20-22 Ekim 1919)

23 Nisan 1920 - BMM'nin Açılması

Resmi Görevi:

- Samsun ve çevresindeki asayiş sorunlarının ortaya çıkış sebeplerini tespit etmek.
- Türklerle, Rumlar arasında yaşanan çatışmaları sonlandırmak.
- Osmanlı askerî birliklerinin silah ve cephanesini bir an evvel toplatmak ve muhafaza altına almak.
- Bölgede kurulan komitelerin faaliyetlerine son vermek.
- Mustafa Kemal, Samsun'da yatığı incelemeler sonucunda bir rapor hazırlayarak, İstanbul'a göndermiştir.

Samsun Raporu:

- Bölgedeki asayiş sorunun temel sebebi Rum çetelerinin Türk köylerine saldırmasıdır.
- İzmir, Yunanlar tarafından haksız biçimde işgal edilmiştir.



Bandırma Vapurı

MİLLÎ MÜCADELE'NİN HAZIRLIK DÖNEMİ**GENELGELER****Havza Genelgesi (28 Mayıs 1919):**

- Millî Mücadele Dönemi'nde yayımlanan ilk genelgedir.
- Millî Mücadele'deki ilk millî tepkidir.

bu genelgede;

- İtilaf Devletleri'ne ve İstanbul'daki hükûmete tepki telgraflarının çekilmesi istenilmiştir,
- İşgallere karşı mitingler düzenlenmesi talep edilmiştir.
- Mitinglerde Hristiyan halka düşmanca saldırılardan kaçınılması gerektiğini vurgulanmıştır.

Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919):

- Genelge; Mustafa Kemal, Refet, Ali Fuat, Rauf, Kazım ve Mersinli Cemal Paşaların katkıları ile hazırlanmıştır.
- Millî Mücadele'nin gerekçeleri, amacı ve yöntemi belirtilmiştir.
- İlk defa millî egemenlik düşüncesine değinilmiştir.
- İstanbul Hükûmeti'ne ve işgalci devletlere karşı çıkmasından dolayı bir ihtilal belgesi niteliğindedir.
- Genelgeden rahatsız olan İngiltere, Mustafa Kemal'in İstanbul'a dönmesi için hükûmete baskı yapmıştır.
- Mustafa Kemal'in 8-9 Temmuz'da askerlik mesleğinden istifa ederek "sine-i millete dönme" kararı almıştır.

**HATIRLAYALIM**

Amasya Genelgesi'nden sonra Mustafa Kemal askerlik mesleğinden istifa ederek sine-i millete dönmüştür.

KONGRELER

Erzurum Kongresi (23 Temmuz-7 Ağustos 1919):

- Doğu Anadolu Müdâfaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti ve Trabzon Muhâfaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti tarafından düzenlenmiştir.
- Mustafa Kemal Paşa kongre başkanı seçilmiştir.
- Millî sınırlardan ilk defa söz edilmiştir.
- Heyet-i Temsiliye ilk kez oluşturulmuş ve başkanlığına da Mustafa Kemal Paşa seçilmiştir.
- İlk defa geçici bir hükûmetin kurulmasından söz edilmiştir.
- Manda ve himaye fikri ilk kez reddedilmiştir.
- Toplanma yönünden bölgesel, aldığı kararlar bakımından millî kongredir.

Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919)

- Toplanma yönünden ve aldığı kararlar bakımından millî bir kongredir.
- Bütün millî cemiyetler "Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmiştir.
- Manda ve himaye fikri kesin olarak reddedilmiştir.
- Heyet-i Temsiliye'nin yetkileri bütün ülkeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir.
- İrade-i Millîye adlı bir gazete yayımlanmaya başlanmıştır.
- Ali Fuat Paşa'nın, Batı Anadolu Kuvay-ı Millîye Kumandanlığına atanmasıyla, Heyet-i Temsiliye ilk kez yürütme gücünü kullanmıştır.

**KRİTİK BİLGİ**

Sivas Kongresi'nden sonra Heyet-i Temsiliye'nin baskısı ile Damat Ferit Paşa Hükûmet görevinden istifa etmiştir. Bu istifa, Heyet-i Temsiliye'nin ilk siyasi başarısı kabul edilmektedir.

AMASYA GÖRÜŞMELERİ (22 EKİM 1919)

- Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa ile İstanbul Hükûmeti adına Salih Paşa arasında yapılan görüşmelerdir.
- Görüşmelerde alınan kararlardan sadece Mebusan Meclisi'nin açılması uygulanmıştır.
- Bu görüşmeler sonucunda İstanbul Hükûmeti, Heyet-i Temsiliye'yi resmen tanımıştır.

HEYET-İ TEMSİLİYE'NİN ANKARA'YI MERKEZ OLARAK SEÇMESİ (27 ARALIK 1919)

- Anadolu'nun merkezinde bulunması
- Güvenli bir şehir olması
- Haberleşme ve ulaşım imkânlarının iyi olması
- Asıl mücadelenin yapılacağı Batı Cephesi'ne yakın bulunması
- İşgal edilmemiş olması

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ VE MİSAK-I MİLLÎ

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ

- Amasya Görüşmeleri'nden sonra yapılan seçimlerde Mustafa Kemal Erzurum mebusu olarak seçilmiştir.
- 12 Ocak 1920 tarihinde açılmıştır.
- Hakkında tutuklama kararı bulunan Mustafa Kemal, İstanbul'daki meclis toplantılarına katılmamıştır.
- En iyi yaptığı iş Misak-ı Millî'yi kabul etmesidir. Bu nedenle İtilaf Devletleri tarafından dağıtılmıştır.
- Mebuslardan bazıları tutuklanarak, Malta adasına sürgün edilmiştir.
- 11 Nisan 1920 tarihinde padişah tarafından resmen kapatılmıştır.
- Bazı mebuslar ise Ankara'ya giderek TBMM'ne katılmışlardır.



İstanbul'un İşgali Sırasında
İngiliz Askerleri,
İstanbul, 16 Mart 1920

MİSAK-I MİLLÎ KARARLARI'NIN ÖNEMİ

- Millî sınırlar kesin olarak belirlenmiştir.
- Elviye-i Selâse, Batı Trakya ve Arap bölgeleri için halk oylaması istenmiştir.
- Azınlıklar konusunda mütekabiliyet esasının kabul edileceği belirtilmiştir.
- Kapitülasyonların kaldırılacağı ilk defa gündeme getirilmiştir.
- Milli Mücadele'nin hedefleri ortaya konmuştur.



BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

- Misak-ı Milli'nin ilanı sonrası 16 Mart 1920'de İstanbul, İtilaf Devletleri tarafından işgal edildi.
- Osmanlı Mebusan Meclisi basıldı, yakalanan milletvekilleri Malta Adası'na sürgüne gönderildi.
- Padişah Vahdettin 11 Nisan 1920'de Meclis'i resmen kapattı.
- Mustafa Kemal gelişmeler üzerine Ankara'da yeni bir meclisin açılacağını ilan etti.
- 23 Nisan 1920'de Sinop milletvekili Şerif Bey başkanlığında I. BMM toplandı.



- Mustafa Kemal, meclis başkanı seçildi.

Meclis 24 Nisanda şu kararları aldı:

1. Hükûmet kurmak zorunludur.
2. Geçici olarak bir hükûmet başkanı tanımak ya da bir padişah vekili ortaya koymak uygun değildir.

! DİKKAT

Meclisin bağımsız olduğu vurgulanmıştır.

3. Büyük Millet Meclisinin üstünde bir güç yoktur.

! DİKKAT

İstanbul Hükûmeti yok sayılmıştır. Millî iradenin her şeyin üstünde olduğu vurgulanmıştır.

4. Büyük Millet Meclisi, yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır.

! DİKKAT

Güçler birliği ilkesi kabul edilmiştir.

5. Mecliste seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurul hükûmet işlerine bakar. Meclis başkanı bu kurulun da başkanıdır.
6. Padişah ve Halife baskı ve zordan kurtulduğu zaman Meclisin düzenleyeceği yasal ilkeler içinde durumunu alır.

TBMM'NİN ÖZELLİKLERİ

- TBMM'nin açılmasıyla Temsil Heyeti'nin görevi sona erdi.
- Olağanüstü yetkilere sahiptir.
- Kurucu meclistir.
- Millî egemenlik ilkesi benimsenmiştir.
- Vatanın kurtarılmasına öncelik verilmiştir.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NE KARŞI AYAKLANMALAR

- İşgal güçlerinin, Anadolu'nun işgalini tamamlamak istemesi
- İstanbul Hükûmeti'nin Anadolu'daki millî harekâtı yıkmak istemesi
- Azınlıkların bağımsız devlet kurma hayalleri
- İstanbul Hükûmeti'nin şeyhülislamdan aldığı fetva ile TBMM'yi kötülemesi
- Bazı Kuvay-ı Millîye liderlerinin düzenli orduya katılmak istememeleri

DOĞRUDAN İSTANBUL HÜKÜMETİ

İstanbul Hükûmetinin özellikle fetvaları ve dinî referansları kullanarak çıkardığı ayaklanmalar.

Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı İsyanı,
Çapanoğlu İsyanı, Koçgiri İsyanı,
Çopur Musa İsyanı

İSTANBUL HÜKÜMETİ VE İTİLAFLI DEVLETLERİ

İstanbul Hükûmeti yanlısı güç odaklarının yer yer İtilaf Devletleri'nin de desteğini alarak çıkardığı ayaklanmalar.

Hilafet Ordusu - Ahmet Anzavur İsyanı

AZINLIKLAR

İtilaf Devletleri tarafından desteklenen patrikhanelerin yönettiği ayrılıkçı Rum ve Ermenilerin çıkardığı ayaklanmalar.

Ermeni İsyanı - Pontus İsyanı

KUVAY-I MİLLÎYECİLER

Düzenli orduya katılmak istemeyen Kuvay-ı Millîyecilerin çıkardığı ayaklanmalar.

Ethem İsyanı - Demirci Mehmet İsyanı

BMM'NİN AYAKLANMALARA KARŞI ALDIĞI ÖNLEMLER

1. Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarıldı.
2. TBMM'ye karşı ayaklananlar vatan haini sayıldı.
3. Bu kanunla isyanları bastırmak, TBMM'nin otoritesini kuvvetlendirmek ve askere alma işlemlerini kolaylaştırmak amaçlandı.
4. İstiklal Mahkemeleri kuruldu.
5. İstanbul ile her türlü resmi yazışma kesildi.
6. Anadolu Ajansı kuruldu.
7. İstanbul Hükûmetinin hükümleri geçersiz sayıldı.
8. Ankara müftüsü Rıfat Börekçi tarafından karşı fetva verildi.
9. Hâkimiyet-i Millîye gazetesi yayımlandı.

SEVR ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

- Paris Barış Konferansı'nda I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan devletlerle yapılacak antlaşmaların maddeleri belirlenmişti.
- Ancak İtilaf Devletlerinin Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda anlaşmazlığa düşmeleri nedeniyle Osmanlı Devleti ile yapılacak antlaşma ileri bir tarihe ertelendi.
- İtilaf Devletleri Misak-ı Milli'nin ilanı ve BMM'nin açılması gibi gelişmeler üzerine 18-26 Nisan 1920 tarihleri arasında San Remo Konferansı'nı düzenlediler.
- Burada Osmanlı ile yapacakları antlaşmanın maddelerini belirlediler.
- Hazırlanan antlaşma metni Osmanlı Devleti tarafından antlaşma şartlarının çok ağır olması nedeniyle reddedildi.
- Bunun üzerine İngilizlerin desteğindeki Yunan ordusu, 22 Haziran 1920'de harekete geçerek Bursa, Balıkesir ve Uşak'ı işgal etti.
- 20 Temmuz 1920'den itibaren Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli işgal edildi.
- İngilizler Mudanya ve Bandırma'ya asker çıkardı.
- 22 Temmuz 1920'de Sultan Vahdettin başkanlığında Saltanat Şûrası toplandı.
- Antlaşmanın imzalanmasına karar verildi.
- Paris'e giden Osmanlı heyeti tarafından 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması imzalandı.

! DİKKAT

Osmanlı anayasasına göre bir antlaşmanın geçerli olabilmesi için Meclis'in onayından geçmesi gerekiyordu. Sevr antlaşması her ne kadar imzalanmışsa da Mebusan Meclisi kapalı olduğu için onaylanmamıştır. Bu nedenle zaten geçersiz bir antlaşmadır.

İstanbul ve çevresi Osmanlı Devleti'ne bırakılacak ancak antlaşma hükümlerine uyulmazsa İstanbul Osmanlı Devleti'nden alınacak.

Arap toprakları, İngiltere ve Fransa'nın mandası altına alınacak.

Doğu Trakya ve Batı Anadolu Yunanistan'a verilecek.

Osmanlı silahlı kuvvetlerindeki asker sayısı en çok 50.700'e çıkarılabilecek.

Boğazlar, Osmanlı Devleti'nin üye olmadığı "Boğazlar Komisyonu" tarafından yönetilecek.

Anadolu'nun doğusunda Ermenistan ve Kürdistan kurulacak.

Kapitülasyonlardan tüm İtilaf Devletleri yararlanacak ve Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecek.

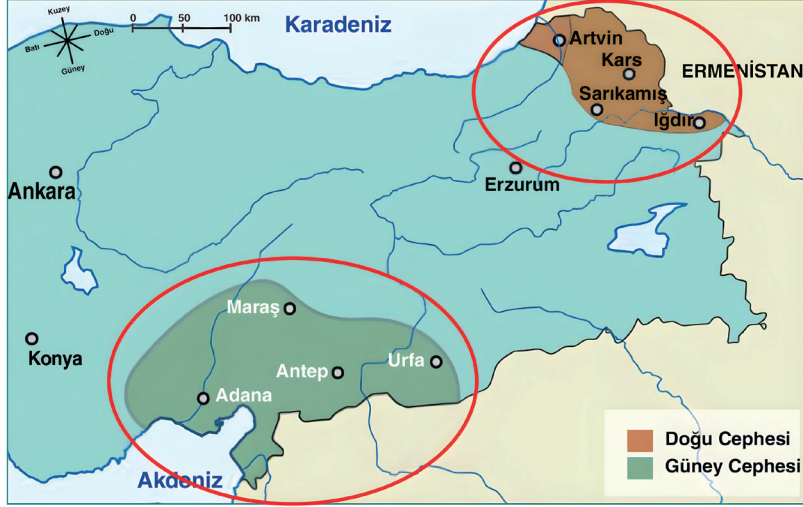
Antalya, Muğla, Aydın ve Afyon İtalyan nüfus bölgesi olacak.

Rodos ve On İki Ada İtalyanlara, diğer Ege Adaları Yunanlara bırakılacak.



- Antlaşma BMM tarafından reddedildi.
- Antlaşmayı imzalayanlar ve onaylayanlar vatan haini ilan edildi.
- Anadolu ve İstanbul'daki birçok gazete, antlaşmayı eleştiren yayınlar yaptı.
- BMM, 7 Haziran 1920'de çıkardığı kanunla İstanbul Hükûmeti'nin yapacağı antlaşmaların Türk milletini bağlamayacağını ilan etti.

DOĞU VE GÜNEY CEPHELERİ



Doğu Cephesi

Ermenistan



BMM



Nedenleri

- Türk ordusunun Kafkasya'nın bazı bölgelerini geri alması
- İngilizlerin bölgeyi işgal ederek Ermenileri silahlandırması
- Devlet kurmak isteyen Ermenilerin katliama başlaması

Sonuçları

- Ermeni işgaline karşılık veren Kazım Karabekir Paşa komutasındaki Türk ordusu, 29 Eylül'de Sarıkamış'ı, 30 Ekim'de Kars'ı Ermenilerden kurtardı.
- Türk ordusunun Gümrü'ye yaklaşması üzerine Ermeniler barış istedi. BMM'nin bu ilk askerî zaferinin ardından Ermenilerle 3 Aralık 1920'de Gümrü Antlaşması imzalandı.
- Doğu Anadolu'da kurulması düşünülen Ermeni Devleti engellendi.



KRİTİK BİLGİ

Gümrü Antlaşması Millî Mücadele'nin ilk siyasi zafesidir.

Güney Cephesi

- İngiltere 1918'de Musul ile İskenderun'u işgal etti ve askerî harekâtını Adana, Antep, Maraş yönünde genişletti. Fransızlar da Aralık 1918'de Dört Yol ve Mersin'e çıkarma yaptı.
- İngiltere, Fransa ile anlaşarak Irak ve Musul'a karşılık Adana, Maraş, Antep ve Urfa'yı Fransa'ya bıraktı.



KRİTİK BİLGİ

Bölgede Fransız-Ermeni iş birliği ile yapılan baskı ve zulümlere karşı **ilk silahlı direniş**, 19 Aralık 1918'de **Ha-tay'ın Dört Yol** ilçesinde başladı.



KRİTİK BİLGİ

Şehir mücadeleleriyle öne çıkan Güney Cephesi, **20 Ekim 1921'de** Sakarya Meydan Muharebesi'nin ardından Fransızlarla imzalanan **Ankara Antlaşması** ile kapanmıştır.

Adana

21 Aralık 1918'de Fransızlar tarafından işgal edilen Adana, yapılan mücadelenin sonucunda imzalanan Ankara Antlaşması sonrasında 5 Ocak 1922'de Ermeni ve Fransızlardan tamamen temizlenmiştir.

Tayyar
Rahmiye

Maraş

Kahraman

Şehir halkının bütün varlığı ile mücadele etmesi sonucu Maraş 12 Şubat 1920'de düşman işgalinden kurtuldu. TBMM, bu zaferden 53 yıl sonra, 7 Şubat 1973'te çıkardığı bir kanunla Maraş'a "Kahraman" unvanı vermiştir.

Sütçü İmam

Antep

Gazi

8 Şubat 1921'de Antep'e "Gazi" unvanı verildi. Gaziantep, 25 Aralık 1921'de Fransız işgalinden kurtularak hürriyetine kavuştu. TBMM, Millî Mücadele'de gösterdiği hizmetlerinden dolayı Gaziantep'e 2008'de İstiklal Madalyası vermiştir.

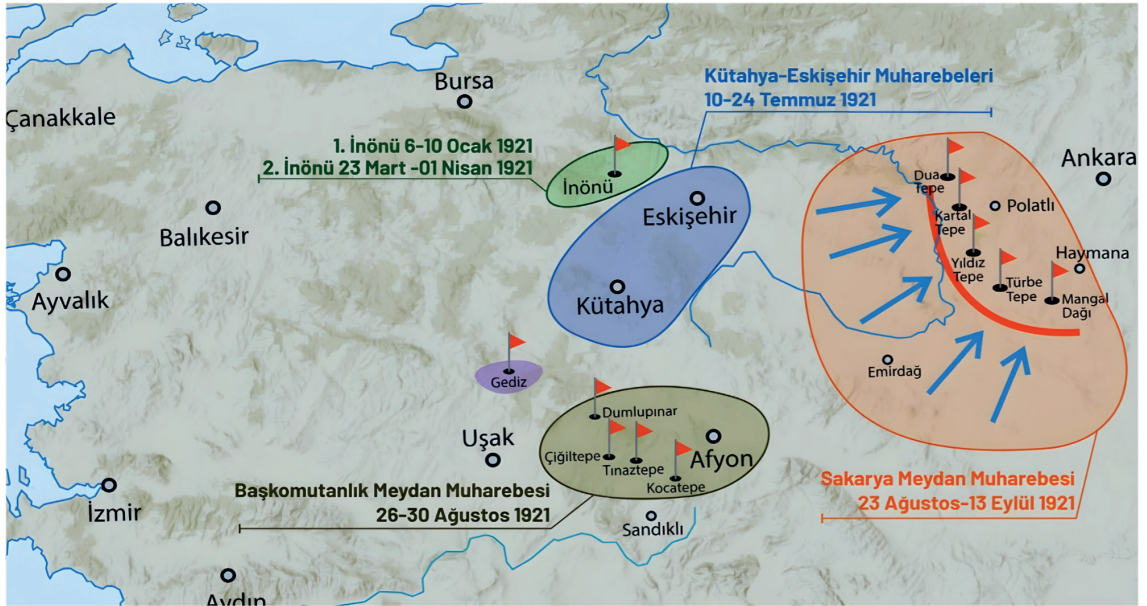
Şahin Bey

Urfa

Şanlı

Ali Saip Bey ve Nuri Bey komutasındaki kuvvetler, 9 Şubat 1920'den sonra Fransız işgal güçlerini çekilmeye mecbur etti. 12 Haziran 1984'te TBMM'nin aldığı kararla Urfa'nın adı Şanlıurfa olarak değiştirilmiş ve şehre 2016'da İstiklal Madalyası verilmiştir.

BATI CEPHESİ



Kuvay-ı Millîye 'den Düzenli Orduya Geçiş

- Memleketin kurtuluşunu sağlamak amacıyla **Kuvay-ı Millîye** adı verilen silahlı direniş kuvvetleri kuruldu.
- Bu kuvvetler düzensiz bir yöntemle mücadele eden, sevk ve idareleri merkezî bir komutaya bağlı olmayan milis gruplarıydı.
- Kuvay-ı Millîye birlikleri düzenli ordu kuruluncaya kadar Yunan ilerleyişini yavaşlattı, işgallerin iç kesimlere yayılmasını engelledi.
- Milis güçlerden bazılarının ihtiyaçlarını karşılamak için halktan zorla para ve erzak toplaması, vermek istemeyenleri cezalandırması, halkla zaman zaman çatışması tepkilere neden oldu.
- Mevcut kuvvetleri daha disiplinli hâle getirmek için **Batı Anadolu'daki** milis kuvvetler birleştirildi ve yeni birliğin başına **Ali Fuat Paşa** getirildi.

I. İnönü Muharebesi (6-10 Ocak 1921)

- Ethem'in çıkardığı isyandan yararlanarak, **Millî Mücadele'yi çöktürmek** isteyen Yunanlıların Eskişehir'den Ankara'ya doğru harekete geçmesiyle savaş başladı.
- Batı Cephesi'ndeki **ilk harekâtı** İnönü'den yöneten **İsmet Bey** komutasındaki düzenli ordu birliklerinin gerçekleştirdiği savunma, Yunan ordularını 10 Ocak'ta geri çekilmek zorunda bıraktı.
- Halk arasında büyük bir coşkuyla karşılandı.



- BMM Hükûmetinin otoritesini ve düzenli orduya güveni artırdı.
- İsmet Bey albaylıktan generalliğe terfi etti.
- **Teşkilât-ı Esasiye** (1921 Anayasası) ve **İstiklâl Marşı** kabul edildi.
- Afganistan ile **Dostluk Antlaşması**, Sovyet Rusya ile **Moskova Antlaşması** imzalandı.
- BMM Hükûmeti **Londra Konferansı'na** davet edildi.



KRİTİK BİLGİ

Düzenli ordunun **ilk askerî** başarısıdır.

Teşkilât-ı Esasiye Kanunu (20 Ocak 1921)

- 20 Ocak 1921’de kabul edilen Teşkilât-ı Esasiye Kanunu, dönemin ihtiyaçları için düzenlenmiş, kuvvetler birliği ve meclis hükûmeti sistemini kabul eden olağanüstü bir anayasaydı.
- Türkiye adını kullanarak millî devlete vurgu yapıyordu. Hükûmetin adı “**Büyük Millet Meclisi Hükûmeti**” olacak ve milletvekilleri yalnızca seçildikleri ilin değil bütün milletin vekili sayılacaktı.

Londra Konferansı (21 Şubat-12 Mart 1921)

- İtilaf Devletleri, Sevr Antlaşması’nı küçük değişikliklerle Türk tarafına kabul ettirmek amacıyla 21 Şubat 1921’de Londra’da Yunanistan’ın da katıldığı bir konferans düzenlendi.
- İtilaf Devletleri Sevr’i küçük değişikliklerle kabul ettirmeye çalışırken Türk heyeti Misak-ı Millî’ye dayanarak Sevr’i asla kabul etmeyeceğini bildirdi.

**KRİTİK BİLGİ**

İtilaf Devletleri TBMM’yi konferansa davet etmekle hukuken tanımış oldu. Bu durum TBMM adına **uluslararası bir siyasi zafer** kabul edildi.

Türk-Afgan Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

- İki ülke birbirinin bağımsızlığını tanıyacak, taraflardan biri saldırıya uğrarsa diğeri ona yardım edecekti. Ayrıca TBMM Hükûmeti Afganistan’a subay ve öğretmen gönderecekti.

**KRİTİK BİLGİ**

Afganistan, TBMM’yi tanıyan ilk İslam ülkesi oldu.

İstiklâl Marşı’nın Kabulü (12 Mart 1921) ve Mehmet Âkif Ersoy

- Millî Mücadele’nin sancılı günlerinde, Anadolu’daki mücadele ruhunu yansıtacak ve Türk ordusuna şevk verecek bir millî marşa ihtiyaç duyuldu.
- Âkif’in şiiri birinci seçilerek 12 Mart 1921’de Büyük Millet Meclisince “Türk milletinin İstiklâl Marşı” ilan edildi.

**KRİTİK BİLGİ**

1930’da Osman Zeki Üngör tarafından bestelenen İstiklâl Marşı, Türkiye Cumhuriyeti’nin simgelerinden biri olmuştur.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

- İtilaf Devletleri’nin Anadolu’yu işgali ve Boğazların denetimini ele geçirmesi Rusları güvenlik açısından tehdit etmeye başlayınca Sovyet Rusya ile TBMM yakınlaştı. Bu yakınlaşma sonucunda 16 Mart 1921’de Moskova Antlaşması imzalandı.

**KRİTİK BİLGİ**

Moskova Antlaşması ile **Batum**’un Gürcistan’a bırakılması **Misak-ı Millî ’den verilen ilk tavizdir**. Sovyet Rusya, TBMM’yi tanıyan **ilk Avrupa devletidir**.

II. İnönü Muharebesi (23 Mart-1 Nisan 1921)

- Yunanlılar Ankara'ya ulaşır TBMM'ye Sevr'i kabul ettirmek istiyorlardı.
- TBMM'nin Londra Konferansı'nda barış önerilerini kabul etmemesi nedeniyle savaş başladı.
- Bu sırada TBMM, Koçgiri Ayaklanması ve Pontus çeteleri ile mücadele ederken İsmet Paşa komutasındaki Türk ordusu ise Yunan ordusunu İnönü'de ikinci kez mağlup ederek geri çekilmeye zorladı.
- Bu zafer, Mecliste büyük bir coşkuyla karşılandı. TBMM'nin otoritesini ve saygınlığını artırdı. Fransızlar TBMM ile anlaşma zemini aramaya başladı.
- İtalyanlar Güney Anadolu'dan çekilme kararı aldı ve İngilizler Malta'daki Türk esirlerden bir kısmını serbest bıraktı.

Kütahya-Eskişehir Muharebeleri (10-24 Temmuz 1921)

- 10 Temmuz'da saldırıya başlayan Yunan kuvvetlerinin kısa sürede Afyon, Kütahya, Eskişehir ve Bilecik'i ele geçirmesi üzerine Türk ordusu Mustafa Kemal'in talimatı ile zaman kazanmak için 25 Temmuz 1921'de Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekildi.
- 5 Ağustos 1921'de kabul edilen "**Başkomutanlık Yasası**" ile Meclis, yetkilerini üç ay süreyle Mustafa Kemal'e devretti ve ordunun başına geçti.
- Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, kendisine verilen yetkiye dayanarak orduyu savaşa hazırlamak ve ordunun ihtiyaçlarını gidermek amacıyla 7-8 Ağustos 1921'de **Tekâlif-i Millîye Emirleri**'ni yayımladı.

Tekâlif-i Millîye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)

- Kütahya-Eskişehir Muharebesi'nden sonra Başkomutan Mustafa Kemal tarafından **ordunun ihtiyaçlarını gidermek ve orduyu güçlendirmek** için yayımlanan millî yükümlülüklerdir.
- Millî Mücadele sürecinde ordunun ihtiyacı olan nakdin ve askerî malzemelerin önemli bir kısmı yurt içinden sağlandı.



Maarif Kongresi (16-21 Temmuz 1921)

- Mustafa Kemal, Yunanların Kütahya-Eskişehir üzerinden saldırıya geçtiği tarihlerde Ankara'da Maarif Kongresi'ni toplayarak **millî bir eğitim öğretim seferberliği** başlattı.
- Yurdun her yerinden 250'den fazla kadın ve erkek öğretmen katıldığı kongrenin açılış konuşmasını cepheden henüz gelen Mustafa Kemal bizzat yaptı.



KRİTİK BİLGİ

Mustafa Kemal, Maarif Kongresi'nin düzenlenmesi girişiyle hem ordusuna duyduğu güveni hem de eğitime verdiği önemi göstermiştir.

Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos -13 Eylül 1921)

- Türk ordusu 10 Eylül'de taarruza geçti. Yunan ordusu dağıldı ve perişan bir hâlde Sakarya'nın batısına çekildi.
- **"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz!"** emriyle savunma hattı yeniden kuruldu.
- 350 subayın şehit olması sebebiyle **"Subaylar Savaşı"** olarak adlandırılmıştır.
- Yunan ordusunun taarruz gücü kırıldı ve İtilaf Devletleri'nin Yunanlara duyduğu güven azaldı. İtalya, Anadolu'dan tamamen çekildi.

**KRİTİK BİLGİ**

Türk ordusunun 1683'te Viyana önlerinde başlayan geri çekilişi son buldu.

**KRİTİK BİLGİ**

Meclis, 19 Eylül 1921'de bir kanunla Mustafa Kemal'e "Gazi" ünvanı ve "Mareşal" rütbesi verdi.

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

- Sakarya Zaferi'nin ardından SSCB'ye bağlı Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan ile TBMM arasında 13 Ekim 1921'de bir dostluk antlaşması imzalandı.

**KRİTİK BİLGİ**

Kars Antlaşmasıyla Türkiye'nin doğu sınırı son şeklini almıştır.

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

- TBMM ile Fransa arasındaki savaşa son veren bu antlaşmaya göre savaş esirleri karşılıklı olarak serbest bırakılacak, İskenderun ve Antakya bölgesi Fransız mandasındaki Suriye sınırları içinde kalacak fakat burada özel bir yönetim kurulacak ve resmî dil Türkçe olacaktır.
- Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu Caber Kalesi Türk bayrağı altında ve Türk mülkü olarak kalacaktı.
- Bu antlaşma sonrasında Fransa, işgal ettiği topraklardan çekilmeye başladı. Böylece İtilaf Devletleri grubu dağıldı.

**KRİTİK BİLGİ**

Ankara Antlaşması ile TBMM'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti Fransa olmuştur.

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi (26-30 Ağustos 1922)



- Sakarya Zaferi'nden sonra Yunan ordusunun geri çekilmesi üzerine İtilaf Devletleri'nin Sevr'i esas alan barış önerileri TBMM tarafından kabul görmedi.
- Yunan ordusu savunma hattı oluştururken Türk ordusu da kesin sonuçlu bir taarruz için hazırlık yapmaya başladı.
- Doğu ve Güney Cephelerinin teçhizatı ve askerleri; Rusya, İtalya ve Fransa'dan satın alınan askerî malzemeler; İtilaf Devletleri'nin depolarından kaçırılan silahlar Batı Cephesi'ne nakledildi.
- Meclis'te tartışma konusu olan ve daha önce üç kez uzatılan Başkomutanlık Yasası, 20 Temmuz 1922'de süresiz olarak uzatıldı.
- Uzunca bir hazırlık döneminden sonra 26 Ağustos sabahı Türk topçularının açtığı ateşle taarruz başladı.
- Mustafa Kemal'in Kocatepe'den yönettiği savaşta düşman ordusunun ana kuvvetleri yok edildi. Tarihe "**Başkomutanlık Meydan Muharebesi**" olarak geçti.
- 1 Eylül'de Mustafa Kemal'den "**Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!**" emrini alan Türk ordusu, geri çekilen Yunan ordusunu takip ederek İzmir'e doğru ilerlemeye başladı.
- Yunan kuvvetleri çekilirken Batı Anadolu'daki köy ve kasabaları tahrip etti. İzmir'e 9 Eylül 1922'de giren Türk ordusu, Türk halkı tarafından büyük bir coşkuyla karşılandı.
- 18 Eylül 1922'de Batı Anadolu düşman işgalinden kurtarıldı.



KRİTİK BİLGİ

Bu zafer ile Kurtuluş Savaşı'nın askerî boyutu bitmiştir. İtilaf Devletleri'nin teklifi ile 11 Ekim 1922'de Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır.



MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI

Mudanya Ateşkes Antlaşması, Kurtuluş Savaşı'nın sonunda imzalanan mütarekedir. Büyük Taarruz'un zaferle sona ermesi üzerine, İtilaf Devletleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne mütareke çağrısında bulunmuşlardır. Ateşkes görüşmeleri 3 Ekim 1922 tarihinde Mudanya'da başladı.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 EKİM 1922)

Sebebi

İzmir'in Yunan işgalinden kurtararak
Millî Mücadele'nin askerî safhasının başarı ile
sonuçlanması

İtilaf Devletleri ve Amaçları

İngiltere



Fransa



İtalya



- Askerî harekâtın durdurulması
- İşgal kuvvetleri ile Türk birlikleri arasındaki çatışmanın önlenmesi

Temsilciler

İngiliz General Harrington (Herington)
Fransız General Charpy (Çarpi)
İtalyan General Monbelli (Monbelli)

Türkiye ve Amaçları



- Yunanların en kısa zamanda Türk topraklarını terk etmesi
- Edirne dâhil bütün Doğu Trakya'nın tahliyesi ve Türk idaresine teslimi

Temsilci: Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa

Maddeleri

- 14-15 Ekim'de yürürlüğe girecek.
- Türk ve Yunan kuvvetleri arasındaki çarpışmalar sona erecek.
- Doğu Trakya -Edirne dâhil olmak üzere- en geç 15 gün içinde tahliye edilecek.
- İtilaf Devletleri, Çanakkale ve İstanbul Boğazları ile İstanbul üzerindeki hâkimiyetlerini barış imzalanıncaya kadar koruyacaklar.
- Barış Konferansı'na kadar güvenliği sağlamak için Trakya'da 8000 jandarma görev alacak.
- İstanbul ve Boğazlar, TBMM Hükûmetinin mülki idaresine bırakılacak.

Sonuçları

- Doğu Trakya, İstanbul ve Boğazlar diplomasi ile geri alındı.
- Refet Bele komutasındaki Türk kuvvetleri 19 Ekim 1922'de İstanbul'a girdi.
- İngiliz Başbakanı Lloyd George görevinden istifa etti.
- Barış Konferansı yolu açıldı.

Tarihsel Önemi

- Millî Mücadele'nin askerî safhasını sona erdirerek diplomasi safhasını başlatması
- Millî Mücadele'nin Türk zaferiyle sonuçlandığını gösteren ilk diplomatik belge olması

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 TEMMUZ 1923)

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın ardından sıra barış görüşmelerine geldi. Barış Konferansı'nın İsviçre'nin Lausanne (Lozan) kentinde toplanmasına karar verildi. İtilaf Devletleri, Barış Konferansı'na Ankara Hükûmetinin yanında İstanbul Hükûmetini de davet etti. Bu durum 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasına neden oldu. Konferansta Türkiye'yi Hariciye Nazırı İsmet Paşa başkanlığındaki bir heyet temsil etti. TBMM Hükûmeti, dünyaya karşı verilen mücadeleyle 20 Kasım 1922-24 Temmuz 1923 tarihleri arasındaki barış görüşmelerinde Misak-ı Millî'de öngörülen hususları Batılılara kabul ettirmeyi hedefliyordu. Lozan'a gönderilen heyetten Ermeni yurdu ve kapitülasyonlar konusunda pazarlık yapmaması, tam bağımsızlık ve ülke bütünlüğü ilkelerinden taviz vermemesi istendi.

Lozan Barış Konferansı'na Katılan Devletler

Çağrı yapan devletler



İngiltere



Fransa



İtalya



Japonya

Boğazlar konusunda katılımcı devletler



Bulgaristan



SSCB

Gözlemci devlet



ABD

Bütün görüşmelere katılan devletler



Türkiye



Yunanistan



Romanya



Yugoslavya

Ticaret sözleşmelerine katılan devletler



Belçika



Portekiz

LOZAN'DA SINIRLAR

- **Yunan Sınırı:** Meriç Nehri iki ülke arasında sınır olacaktır. On İki Ada İtalya idaresinde; Gökçeada (İmroz), Bozcaada ve Tavşan Adaları Türkiye'de; diğer Ege Adaları Yunanistan'da kalacaktır.
- **Suriye Sınırı:** 20 Ekim 1921 Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'nda belirlenmiş olan sınır esas alınacaktır. (Hatay Misak-ı Millî sınırları dışında kalmıştır.)
- **Irak Sınırı:** Türkiye ile Irak arasındaki hudut anlaşmazlığı (Musul Sorunu), dokuz ay içinde Türkiye-İngiltere görüşmeleriyle çözümlenecektir.
- **İran Sınırı:** 1639 tarihinde Osmanlı İran arasında imzalanan Kadeş Antlaşması'nda belirlenmiş olan sınır esas alınacaktır.
- **Sovyet Sınırı:** 13 Ekim 1921 SSCB ile imzalanan Kars Antlaşması'nda belirlenmiş olan sınır esas alınacaktır.

LOZAN’DA DİĞER KONULAR

- **Borçlar:** Osmanlı Devleti’nin borçları, topraklarından ayrılan ülkeler arasında pay edilerek ödenecektir. Türkiye’nin payına düşen borçlar taksitlere bağlanacaktır. Ayrıca Düyûn-ı Umûmiye İdaresi kaldırılacaktır.
- **Azınlıklar:** Azınlıklar Türk vatandaşı olacak, Türk kanunlarına tabi tutulacaktır. (Böylece Avrupalılar’ın azınlıkları bahane ederek işçilerimize karışması engellenmiştir.)
- **Nüfus Mübadelesi:** İstanbul’da yaşayan Rumlar ve Batı Trakya’da yaşayan Türkler hariç, Türk ve Rum nüfus mübadele edilecektir.
- **Fener Rum Patrikhanesi:** Patrikhane İstanbul’da kalacak fakat onun ekümenik yetkileri elinden alınacaktır. (Dinî özgürlüklere önem verildiğini ve hoşgörüldü olduğunu göstermiştir.)
- **Yabancı Okullar:** Türk Devleti’nin koyduğu kurallara uymak şartıyla yabancı okullar kapatılacaktır. (Konuyu iç sorun olarak gördüğümüzü kanıtlar.)

BARIŞ ANTLAŞMALARI KARŞILAŞTIRMASI

Sevr Barış Antlaşması	Lozan Barış Antlaşması
İzmir, Batı Anadolu’nun ve bütün Doğu Trakya Yunanistan’a bırakılacaktır.	Yunanistan Karaağaç’ı Türkiye’ye verecektir. Meriç Nehri iki ülke arasında sınır olacaktır.
Urfa, Antep Fransa’ya kalacak; Adana’dan Kayseri ve Sivas’a kadar olan bölge Fransa’ya verilecektir.	20 Ekim 1921 Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşma-sı’nda belirlenmiş olan sınır esas alınacaktır.
Rodos ve On İki Ada İtalyanlara, diğer Ege Adaları Yunanlara bırakılacaktır.	On İki Ada İtalya’da; Gökçeada (İmroz), Bozcaada Türkiye’de; diğer Ege Adaları Yunanistan’da kalacaktır.
Boğazlar, Osmanlı Devleti’nin üye olmadığı “Boğazlar Komisyonu” adlı uluslararası bir örgütün yönetimi altında ve bütün devletlerin gemilerine açık olacaktır.	Boğazlar Türkiye’nin başkanlığında uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecektir. Türkiye, Boğazlarda da asker bulundurmayacaktır.
Kapitülasyonlardan tüm İtilaf Devletleri yararlanacaktır.	Adli, mali, idari ve ekonomik ayrıcalıklar içeren kapitülasyonlar tamamen kaldırılacaktır.
Anadolu’nun doğusunda Ermenistan ve Kürdistan kurulacaktır.	Ermeni Devleti meselesi Türkiye’nin sert tepkisi ile reddedilerek müzakerelerden çıkarılmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Türkleri Avrupa’dan atmak diye özetlenen yüzyıllık Avrupa siyaseti, Lozan’da iflas etmiştir. Anadolu’yu paylaşmak için Osmanlı Devleti’ne dayatılan Sevr Antlaşması rafa kaldırılmıştır. **Bugünkü bağımsız Türkiye Devleti’nin sınırları çizilmiştir.**



ATATÜRK İLKELERİ

- Türk inkılabı, Türk milletini akıl ve bilimin rehberliğinde çağdaş devletler seviyesine çıkartmayı amaçlamıştır.
- İnkılaplar sürecinde özgürlük ve millî iradedden taviz verilmemiştir.
- Türk inkılabının fikri altyapısı Atatürk ilkeleri ile oluşturulmuştur.
- Farklı ihtiyaçlardan doğan cumhuriyetçilik ve laiklik siyasi; devletçilik ekonomik; inkılapçılık, milliyetçilik ve halkçılık ise sosyal alanlar ile ilgilidir.

Cumhuriyetçilik

- Cumhuriyet, halkın yönetimi demektir.
- Atatürk'ün cumhuriyetçilik anlayışı, demokrasiyi esas alan bir yönetimdir.
- Cumhuriyet rejiminin sonsuza kadar yaşatılması için Atatürk onu Türk gençlerine emanet etmiştir.
- Atatürk, cumhuriyetçilik ilkesinin siyaset üstü tutulması gerekliliğini belirtmiştir.

Cumhuriyetçilik İçin Yapılan İnkılaplar

✓	TBMM'nin açılması	1920
1921,1924	Anayasaların hazırlanması	✓
✓	Saltanatın Kaldırılması	1922
1923	Cumhuriyet'in İlanı	✓
✓	Halifeliğin Kaldırılması	1924
1924	Ordunun siyasetten ayrılması hakkındaki kanunun çıkarılması	✓
✓	Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi	1933
1946	Çok Partili Hayata Geçilmesi	✓

Milliyetçilik İçin Yapılan İnkılaplar

✓	Misak-ı Milli'nin Kabulü	1920
1923	Kapitülasyonların Kaldırılması	✓
✓	Tevhid-i Tedrisat Kanununun Kabul edilmesi	1924
1926	Kabotaj Kanunu'nun Kabulü	✓
✓	Yabancı Şirketlerin Millileştirilmesi	1928
1930	Türk Parasının Değerini Koruma Kanununun Çıkarılması	✓
✓	Türk Tarih ve Türk Dil Kurumunun kurulması	1931,1932

Milliyetçilik

- Milliyetçilik, kendilerini aynı milletin üyesi sayan kişilerin mensup olduğu toplumu yüceltme isteğidir.
- Atatürk'e göre millet; aynı kültüre ve birlikte yaşama arzusuna sahip olan toplumdur.
- Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı üstün millet anlayışı ve ırkçılığı reddeder.

Halkçılık

- Genel olarak bireyler arasında hiçbir fark gözetmeksizin halkı tek ve eşit olarak kabul etmektir.
- Halkçılık; siyasi, sosyal ve ekonomik uygulamalarda toplumun yararının ön planda tutulmasıdır. Herkesin kanun önünde eşit olması ve hiçbir kişi ya da zümreye ayrıcalık tanınmamasıdır.
- Halkçılık, halkın kendini demokrasinin esaslarına göre yönetmesidir.
- Halkçılık; cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkelerinin ortak sonucudur.
- Halkçılık ilkesi sosyal devlet anlayışının bir gereğidir.

Laiklik için Yapılan İnkılaplar

✓	Saltanatın Kaldırılması	1922
1924	Halifeliğin Kaldırılması	✓
✓	Şerîye ve Evkaf Vekaletinin kapatılması	1924
1924	Tevhid-i Tedrisat Kanunu	✓
✓	Kılık Kıyafet (Şapka) Kanunu	1925
1925	Tekke, türbe ve zaviyelerin kapatılması kanunu	✓
✓	Medeni Kanun	1926
1928	Anayasada yapılan 1928 değişiklikleri	✓

Devletçilik

- Toplumsal düzeni kurmak ve korumak için devlet, gerekli durumlarda halkın yararına düzenlemelerde bulunmuştur.
- 1920'li yıllarda özel sektörün sanayileşmeye yönelik beklentilere karşılık verememesi ve 1929 Ekonomik Krizi'nin getirdiği sıkıntıları aşmak için geliştirildi.
- Devletçilik, başta ekonomi olmak üzere devletin her alanda halkın yararına bir tavır takınmasıdır.
- Devletçilikte ana hedef; kalkınmayı sağlamak ve halkın refah seviyesini artırmaktır.
- Devletçilik ekonomi alanı ile sınırlı kalmayıp, eğitim, sağlık ve ulaşım alanlarını da kapsamıştır.

İnkılapçılık

- İnkılap, toplum düzenini daha modern bir hale getirmek için yapılan köklü değişikliklerdir.
- Bu ilkeye göre Türk toplumunu geride bırakan kurumlar süratle kaldırılmalı, yerine gelişime ve yeniliğe açık kurumlar oluşturulmalıdır.

Halkçılık için Yapılan İnkılaplar

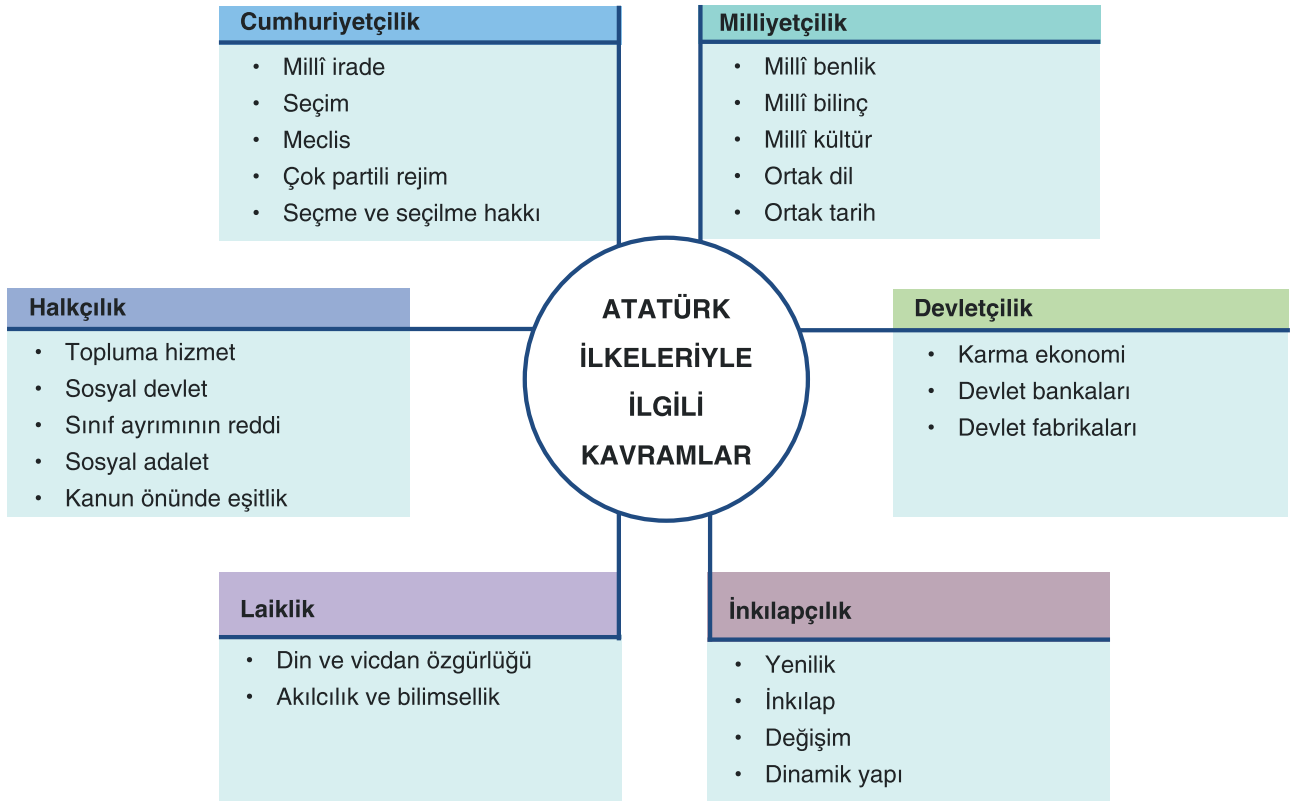
✓	Aşar vergisinin kaldırılması	1925
1926	Medeni Kanunun kabul edilmesi	✓
✓	Millet Mekteplerinin açılması	1928
1932	Halk evlerinin kuruluşu	✓
✓	Türk kadınına siyasi hakların verilmesi	1933
1934	Soyadı Kanununun kabul edilmesi	✓
✓	Köy Enstitülerinin açılışı	1940

Laiklik

- Laiklik; din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve her vatandaşın din ve vicdan hürriyetine sahip olması demektir.
- Laik devlet, akıl ve bilim kurallarına göre yönetilir.
- Bireylere tanınan din, vicdan ve ibadet hürriyetini ifade eder.
- Cumhuriyetçilik ilkesi ile beraber Atatürk'ün siyaset dışında tutulmasını istediği ilkedir.
- Laiklik ilkesine göre devlet, her vatandaşına eşit mesafede olmalıdır. Onların arasında din ve mezhep farkı gözetmez.

Devletçilik için Yapılan İnkılaplar

✓	Misak-ı İktisadi Kararları	1923
1925 ve sonrası	Devletin; Ulaşım, sağlık, eğitim ve iletişim alanlarına yatırım yapması	✓
✓	Devlet Bankalarının Oluşturulması	1930
1933	Kamu İktisadi Teşekküllerinin Oluşturulması	✓
✓	Kalkınma Planlarının Hazırlanması	1933



SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

1- Saltanatın Kaldırılması	2- Ankara'nın Başkent Oluşu	3- Cumhuriyet'in İlanı	4- Halifeliğin Kaldırılması	5- 1924 Anayasa'sının Kabulü
----------------------------	-----------------------------	------------------------	-----------------------------	------------------------------

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

- Lozan görüşmeleri öncesinde çıkması muhtemel ikililiği önleme düşüncesi, kaldırılmasında etkili olmuştur.
- Saltanatın kaldırılması hakkındaki kanunun TBMM'de kabul edilmesiyle birlikte ulus devletin önündeki en büyük engelde kaldırılmış oldu.



DİKKAT

Saltanatın kaldırdığı gün mecliste önce saltanat ile hilafetin ayrılması kanunu kabul edilmiş, sonra ise saltanat kaldırılmıştır. Halifelik kaldırılmamış, meclis tarafından Abdülmecit Efendi halife tayin edilmiştir.

Ankara'nın Başkent Oluşu (13 Ekim 1923)

- Lozan Antlaşması sonrasında İstanbul ve çevresi TBMM'ye iade edilince, İstanbul'un yeniden başkent olması tartışması yaşandı.
- Bu gelişme üzerine İsmet Paşa ve beraberindeki vekillerin teklifi ile millî mücadeleye ev sahipliği yapan Ankara'nın başkent yapılması kararlaştırıldı.

Cumhuriyet'in İlanı (29 Ekim 1923)

- Saltanatın kaldırılmasıyla birlikte devlet başkanlığı ve rejim sorunu ortaya çıktı.
- Cumhuriyetin ilanında bu sorunu çözmek, ayrıca yaşanan hükümet bunalımını da ortadan kaldırmak etkili oldu.
- TBMM'de yapılan oturumda 1921 anayasasında yapılan değişiklikler ile cumhuriyet ilan edildi.
- Aynı gün Cumhurbaşkanlığı makamı oluşturuldu. TBMM tarafından ilk Cumhurbaşkanı olarak Mustafa Kemal, ilk Başbakan olarak İsmet İnönü, TBMM başkanı olarak da Ali Fethi Okyar seçildi.

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

- Saltanatın kaldırıldığı gün halife seçilen Abdülmecit Efendi'nin devlet başkanı gibi davranması ve halifelik kurumunun laik devlet anlayışı ile bağdaşmaması üzerine 3 Mart 1924 tarihinde TBMM'de çıkarılan kanun ile birlikte halifelik kaldırıldı.
- Halifeliğin kaldırılması ile birlikte son halife Abdülmecit Efendi ve Osmanlı hanedanı da yurt dışına çıkarıldı.

**DİKKAT**

Halifeliğin kaldırıldığı gün Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Şer'iye ve Evkaf Vekaletinin Kaldırılması Kanunu ve Erkan-ı Harbiye Reisliğinin Kaldırılması Kanunu kabul edildi.

1924 ANAYASASI

- 1921 anayasası olağanüstü bir dönem olan millî mücadele yıllarında hazırlandığı için çerçeve bir anayasaydı.
- Olağanüstü bir dönemde hazırlandığı için 1921 Anayasası'nda devletin adı ve rejimi belli değildi.
- Cumhuriyet'in İlanı ile birlikte rejimin ve devletin adı konulduktan sonra yeni bir anayasa ihtiyacı doğdu.
- II. TBMM döneminde çıkarılan bu anayasa ile birlikte 1921 anayasasının eksikleri giderildi.
- 1924 Anayasası 1961 Anayasası yapılarına kadar yürürlükte kaldı. 1933 yılında kadınlara siyasi hakların verilmesi, 1937 yılında Atatürk ilkelerinin Anayasa'ya dahil edilmesi bu anayasanın uygulandığı dönemde gerçekleşmiştir.

HUKUK ALANINDAKİ GELİŞMELER

- Cumhuriyet döneminde hukuk alanında yapılan en önemli ilk gelişme 1925 yılında ülkede hukuk alanında eğitim vermek amacıyla Ankara'da Hukuk Mektebi'nin açılmasıdır.

MEDENİ KANUN'UN KABUL EDİLMESİ

- Kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerini, aile, eşya, borçlar ve miras hukukunu düzenlemek için oluşturulmuştur.
- Medeni kanun yapmak zaman alacağından, Cumhuriyet döneminde bize en uygun olan dönemin İsviçre Medeni Kanunu, ülkemize adapte edilerek kullanılmaya başlandı.

**DİKKAT**

İsviçre Medeni Kanunu'nun alınmasında; demokratik olması, pratik olması, çözümcül olması ve en önemlisi mevcut örnekler arasında en yenisi olması etkili olmuştur.

Türk Medeni Kanunu**01**

Vatandaşlara, kanun önünde her alanda eşitlik getirildi.

**02**

Türk kadınına; boşanma, mirastan pay alma, isteği işe girebilme gibi sosyal haklar verildi.

**03**

Tek eşlilik ve resmî nikâh zorunluluğu getirildi.

**04**

Osmanlı'dan kalma Mecelle kaldırıldı. Böylece hukuk alanında birlik sağlandı.

**05**

Gayrimüslim vatandaşlar, Lozan'da tanınan haklarından vazgeçtiler. Patrikhane'nin hukuki yetkileri böylece ortadan kalktı.



EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDAKİ İNKILAPLAR

TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU (3 MART 1924)

- Yerli ve yabancı bütün okullar, Maarif Vekâleti'ne bağlandı.
- Eğitim-öğretimde birlik ve beraberlik sağlanarak, karma eğitime geçildi.
- Millî, laik ve çağdaş eğitimin temelleri atıldı.
- İlköğretim zorunlu ve parasız yapıldı.
- Medreseler kapatılarak yerine imam ve hatip okulları ile İlahiyat Fakültesi açıldı.
- Azınlıklara ve yabancılara ait okullarda dinî ve siyasi propaganda yapılması yasaklandı.
- Maarif Vekâletine bağlanan askerî okullar kısa bir süre sonra tekrar Millî Savunma Bakanlığına bağlandı.



KRİTİK BİLGİ

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesinden sonra birçok yabancı okul Türkiye'den ayrılmıştır. Yabancı Okullara getirilen denetimler özellikle Fransa ile sorun yaşanmasına neden olmuştur.

HARF İNKILABI (1 KASIM 1928)

- Okuma yazma oranında önemli artış yaşanmıştır.
- Konuşma dili ile yazma dili arasında birlik sağlanmıştır.
- Türkiye'nin Batı ile olan yaklaşması hızlanmıştır.
- Okuma yazma öğrenmeyi hızlandırmak amacıyla 1 Ocak 1929 tarihinde Millet Mektepleri açılmıştır
- 24 Kasım 1928'de Mustafa Kemal'e "Millet Mektepleri Başöğretmenliği" ünvanı verilmiştir.

TÜRK TARİH KURUMU (15 NİSAN 1931)

- Türklerin dünya medeniyetine katkılarını araştırmak
- Avrupa'da Türkler hakkında var olan olumsuz düşünceleri ortadan kaldırmak
- Millî birlik ve beraberliğin güçlenmesine katkıda bulunmak
- Bilimsel kaynaklara dayalı olarak Türk tarihini ve Türkiye tarihini yazmak, amacıyla açılmıştır.

TÜRK DİL KURUMU (12 TEMMUZ 1932)

- Türk dilinin kökenlerini tespit etmek
- Aydın dili ile halk dili arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmak
- Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak
- Türkçenin uluslararası arenadaki değerini artırmak amacıyla açılmıştır.

ÜNİVERSİTE REFORMU (1933)

- İsviçreli bilim insanı Albert Malche'nin raporu doğrultusunda yükseköğretimde reform yapılmıştır.
- 1933 yılında Darülfünun kapatılıp, yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.
- Atatürk Dönemi'nde farklı alanlarda yükseköğretim kurumları açılmıştır.
- Üniversite Reformu, modern Türkiye'nin inşasına katkıda bulunmuştur.

GÜZEL SANATLAR VE SPOR ALANINDAKİ GELİŞMELER**Güzel Sanatlar:**

- 1924'te Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası (Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası) kuruldu.
- 1924'te Musiki Muallim Mektebi açıldı.
- 1934'te Millî Musiki ve Temsil Akademisi kuruldu.
- Resim, heykel ve opera gibi sanat dallarında önemli gelişmeler yaşandı.

Spor:

- Beden eğitimi dersleri okullarda yaygınlaştırılmaya çalışıldı.
- Beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için yükseköğretim kurumu açıldı.
- Spor eğitimi için yurt dışına öğrenciler gönderildi.
- Modern spor dallarının gelişmesi için devlet tarafından destek sağlandı.

TOPLUMSAL ALANDAKİ İNKILAPLAR**KILIK KIYAFET DÜZENLEMELERİ**

- 25 Kasım 1925'te Şapka İktisası Hakkında Kanun kabul edilmiştir.
- Devlet memurlarına belli bir kıyafet ve şapka giyme zorunluluğu getirilmiştir.
- 1934'te çıkartılan kanun ile din adamlarının ibadet yerleri ve dinî törenler dışında dinî kıyafet giymeleri yasaklanmıştır.
- Toplumun çağdaş bir dış görünüş kazanmasına çalışılmıştır.
- Toplumun laikleşmesi yönünde bir adım daha gerçekleşmiştir.

TEKKE, ZAVİYE VE TÜRBELERİN KAPATILMASI (30 KASIM 1925)

- Kanunla tekke, zaviye ve türbeler kapatılmıştır.
- Şeyhlik, dervişlik, müritlik gibi ünvanların kullanılması ve dinî kıyafetlerinin giyilmesi yasaklanmıştır.
- Bu kanunla birlikte toplumun laikleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır.
- Eyüp Sultan, Mevlana, Fatih Sultan Mehmed, Yavuz Sultan Selim gibi Türk-İslam büyüklerinin türbeleri kapatılmamıştır.

TAKVİM, SAAT VE ÖLÇÜLERDE DEĞİŞİKLİK

- 26 Aralık 1925'te Hicri ve Rumi takvim yerine Miladi takvim ile uluslararası saat sistemi kabul edilmiştir.
- 20 Mayıs 1928'de ise uluslararası rakamlar kabul edilmiştir.
- 1931'de eski ağırlık ve uzunluk ölçü birimleri kaldırılarak, yerine uluslararası ölçü ve ağırlık birimleri getirilmiştir.
- 1934'te hafta tatili cumadan pazar gününe alınmıştır.

**DİKKAT**

Takvim, saat ve ölçülerde yapılan değişikliğin amacı Batılı devletlerle olan ekonomik ve siyasi ilişkileri kolaylaştırmaktır.

SOYADI KANUNU (21 HAZİRAN 1934)

- Resmi ilişkilerdeki karışıklıklar giderilmiştir.
- 24 Kasım 1934'te TBMM'de Atatürk soyadı verilmiş ve başka biri tarafından kullanılması yasaklanmıştır.
- Ağa, hacı, hafız, molla, efendi, bey, beyefendi, paşa, hanım, hanımefendi, hazretleri gibi lakap ve ünvanlar kaldırılmıştır.
- Toplumda eşitlik sağlanmıştır.

TÜRK KADININA SAĞLANAN HAKLAR

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kadın ve erkeklerin öğretim imkânlarından eşit oranda yararlanması sağlanmıştır.
- Medeni Kanun'un ile Türk kadını toplumsal hayatta erkeklerle eşit haklara kavuşmuştur.
- 1930'da kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır.
- 1933'te muhtar ve aza seçilme hakkı verilmiştir.
- 1934'te yapılan anayasa değişikliğiyle de milletvekili seçme ve seçilme hakkı kazanarak siyasi alanda kadın erkek eşitliği sağlanmıştır.
- Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan yenilikler sayesinde Türk kadını bütün alanlarda bir çok yeni kazanımlar elde etmiştir.

EKONOMİ ALANINDAKİ GELİŞMELER

TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ (17 ŞUBAT-4 MART 1923)

- İzmir'de gerçekleşen kongreye işçi, tüccar, çiftçi ve sanayi temsilcilerinden oluşan 1135 kişi katılmıştır.
- Kongrede Misak-ı İktisadi Kararları benimsenmiştir.
- Bağımsız ve millî ekonominin temelleri atılmıştır.
- Kongrede benimsenen kararlar ileride uygulanmıştır.

Türkiye İktisat Kongresi'nde Alınan Kararlardan Bazıları Şunlardır:

- Aşar vergisi ve Reji İdaresinin kaldırılması
- Hammaddesi ülkede olan ürünlerin sanayilerinin kurulması
- İşçi haklarının düzenlenmesi
- Yabancıların elindeki işletmelerin millîleştirilmesi
- Millî bankaların kurulması
- Toprak reformu yapılması
- Demir yolları ulaşımın geliştirilmesi
- Koruyucu gümrük tarifelerinin kabulü ve bu konudaki dış müdahalelerin reddedilmesi

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDAKİ EKONOMİK GELİŞMELER

Tarım Alanında:

- Aşar vergisi kaldırıldı.
- Toprak reformu gerçekleştirildi.
- Tarım Kredi Kooperatifleri açıldı.
- Numune çiftlikleri kuruldu.
- Tarımla ilgili eğitim kurumları açıldı.
- Reji İdaresi kaldırıldı
- Yabancı uzmanlar getirildi ve öğrenciler yurt dışına gönderildi.
- Ziraat Bankası çiftçiye kredi veren bir bankaya dönüştürüldü.

Ticaret Alanında:

- Tüccarlara özel kredi sağlamak için 1924 yılında İş Bankası kuruldu.
- 1926'da Kabotaj Kanunu'nun yürürlüğe girdi.
- 1929'da Türk tüccarlar lehine gümrük vergilerinde düzenleme yapıldı.
- 1930'da Türk Parasını Koruma Kanunu çıkarıldı.

Sanayi ve Madencilik Alanında:

- 1925'te yılında Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu.
- 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.
- Maden Tetkik Arama Enstitüsü açıldı.
- 1935 yılında Etibank kuruldu.
- 1934'te I. Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanmaya başlandı.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Kurulan Millî Bankalar:

- İş Bankası (19324)
- Sanayi ve Maadin Bankası (1925)
- Ziraat Bankası (1924)
- Merkez Bankası (1930)
- Sümerbank (1933)
- Etibank (1935)
- Denizbank (1937)
- Halkbank (1933)

1929 DÜNYA EKONOMİK BUNALIMI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

- 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ABD'de başlayarak, tüm dünyaya yayılmıştır.
- Ekonomik Buhran karşısında Avrupalı devletler ekonomide korumacılık eğilimi göstermişlerdir.
- 1930'lu yıllarda dünya ekonomisi parçalanma, dünya ticareti ve uluslararası sermaye hareketleri gerileme sürecine girmiştir.
- Türkiye, ekonomik bunalımdan ciddi biçimde etkilenmiştir.

Ekonomik Bunalım Karşısında Türkiye'nin Aldığı Tedbirler:

- Ekonomide Devletçilik ilkesi benimsenmiştir.
- I. Beş Yıllık Sanayi Planı başlatılmıştır.
- Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kurulmuştur.
- Türk Parasını Koruma Kanunu çıkarılmıştır.
- Dış ticarete kliring sistemi uygulanmıştır.

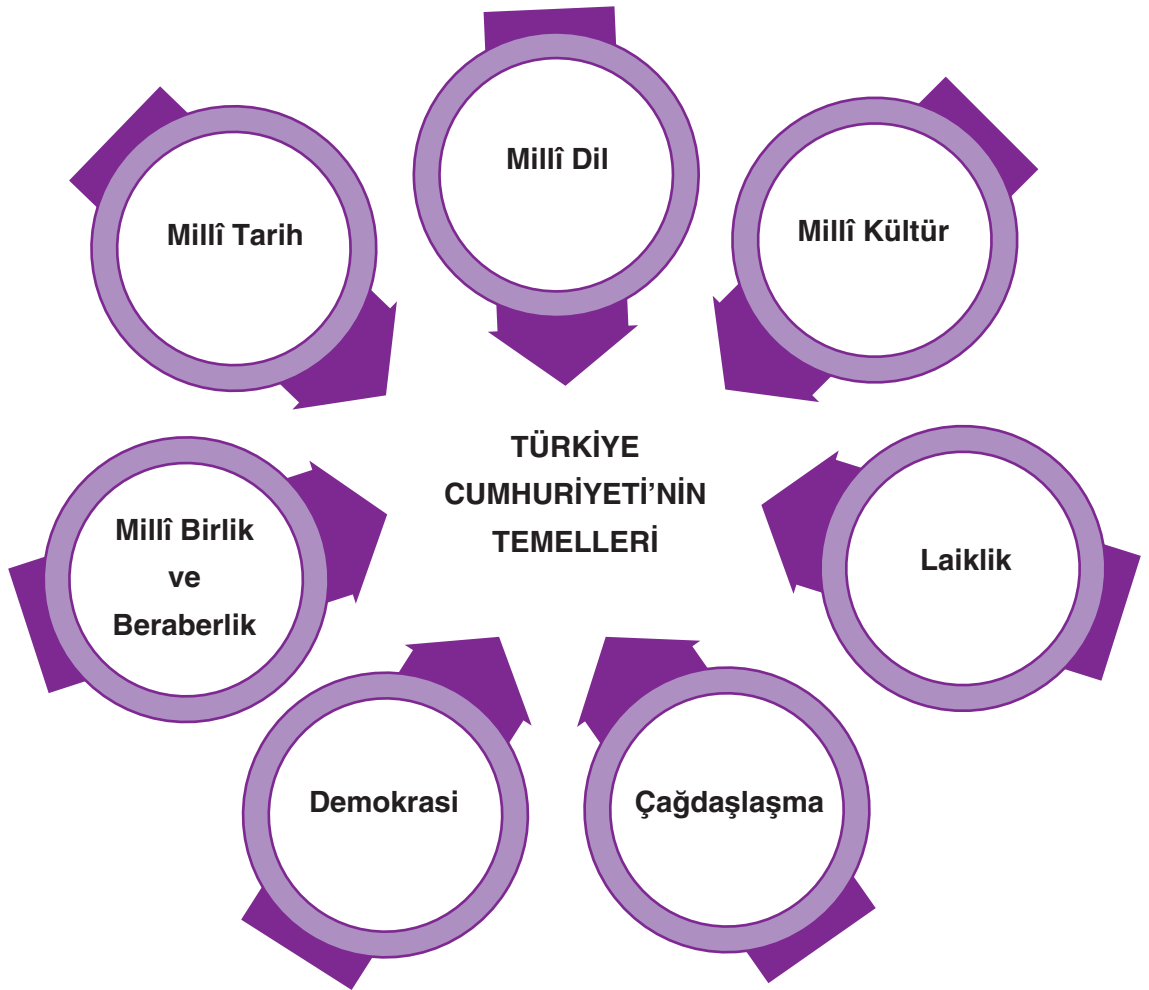
**HATIRLAYALIM**

1936'da hazırlıklarına başlanan II. Beş Yıllık Sanayi Planı, II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine uygulanamamıştır.

SAĞLIK ALANINDAKİ GELİŞMELER

- 1928'de bulaşıcı hastalıklarla mücadele amacıyla Ankara'da Hıfzıssıhha Enstitüsü kuruldu.
- 1930'da Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çıkarıldı.
- Sağlık personeli yetiştirmek için okulları açıldı.
- Numune hastaneleri açıldı.
- Yerli serum üretildi.
- Çeşitli hastalıklara karşı yerli aşılar üretilmeye başlandı.
- Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 1923'te ise Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 1935'te Türkiye Kızılay Cemiyeti adını aldı.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN TEMELLERİ VE ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ



ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ

- Türk milletinin çağdaş devletler seviyesine yükselmesi hedefler.
- Millet egemenliğini savunur.
- Akıl ve bilime önem verir.
- Millî kimlik ve kültürün korunması ve geliştirilmesine çalışır.

I. MECLİS VE II. MECLİS

- 23 Nisan 1920'de açılan I. TBMM işgalcilere karşı verilen mücadele ve meclis içerisindeki iç muhalefetten dolayı oldukça yıpranmıştı.
- Bu nedenle Mustafa Kemal 1 Nisan 1923'te milletvekili seçimlerinin yapılmasını istedi.
- Yapılan seçimler sonrası 11 Ağustos 1923'te II. Meclis görevine başladı.



PÜF NOKTA

I. Meclis, Millî Mücadeleyi yürütmüş ve Saltanatı kaldırmıştır. II. Meclis ise inkılapları gerçekleştirecektir.



ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

- Mustafa Kemal, demokrasinin tam olarak gerçekleşebilmesi için çok partili hayata geçişi zorunlu görüyordu.
- Mustafa Kemal, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunu partileştirerek 9 Ağustos 1923'te Halk Fırkası'nı kurdu.
- Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra 10 Kasım 1924'te partinin adı Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirildi.



HATIRLAYALIM

Cumhuriyet tarihinin ilk partisi olan Cumhuriyet Halk Fırkası 1950'ye kadar 27 yıl boyunca ülkeyi tek başına yönetmiştir

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (17 KASIM 1924)

- Halk Fırkası iktidarında yapılan inkılaplara karşı muhalefet edebilmek amacıyla Kazım Karabekir başkanlığında Ali Fuat Paşa, Rauf Orbay ve Refet Bele Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdular.

**NOT**

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisidir.

**KRİTİK BİLGİ**

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucularının aynı zamanda asker olmaları nedeniyle ordunun siyasete karışmasını önleyebilmek için Meclis'te çıkarılan bir kanun ile aynı anda iki görevi birlikte yönetenlerin görevlerinden birini seçmesi sağlandı.

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ekonomide liberalizm görüşünü savundu.
- "Dini düşünceler ve inançlara saygılıyız" sloganını kullanan parti özellikle saltanat ve halifeliğin kaldırılmasına karşı olanların toplandığı bir yer haline geldi.
- 1925 yılında Doğu Anadolu'da çıkan Şeyh Said İsyanı ile ilişkili olduğu gerekçesi ile parti 5 Haziran 1925 yılında kapatıldı.

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ (16 HAZİRAN 1926)

- Ziya Hurşit, Laz İsmail, Gürcü Yusuf ve Çopur Hilmi tarafından Mustafa Kemal'e suikast planı yapıldı.
- Mustafa Kemal'e 15 Haziran 1926'da İzmir'e yapacağı ziyaret sırasında suikast yapılacak ve katiller Giritli Şevki adındaki kayıkçı tarafından Sakız Adasına kaçırılacaktı.
- Ancak Mustafa Kemal'in ziyareti bir gün geciktirmesi üzerine Giritli Şevki korkarak durumu valiye bildirdi.
- Güvenlik güçleri harekete geçtiler ve suikastçılar silahlarıyla birlikte yakalandılar.

**NOT**

Mustafa Kemal suikast girişimi sonrasında "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." ifadesini kullandı.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (12 AĞUSTOS 1930)

- TBMM'de tek bir siyasi partinin bulunmasının demokrasiye uygun olmayışı, hükümetin denetlenememesi, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nı aşabilmek için yeni fikirlere duyulan ihtiyaç nedenlerinden ötürü Mustafa Kemal yakın arkadaşı Ali Fethi Okyar'dan yeni bir parti kurmasını istedi.
- 12 Ağustos 1930'da Türkiye'nin üçüncü siyasi partisi olan Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu.
- Parti ekonomide liberalizm görüşünü savundu.
- Kadınların da siyasi haklardan yararlanmasını istiyordu.
- Parti kısa zamanda rejime ve inkılaplara karşı olanların toplandığı bir merkez durumuna geldi.
- Ali Fethi Bey, rejim ve inkılaplara karşı bir olay çıkmasının önüne geçebilmek için kendi partisini 17 Kasım 1930'da feshetti.
- 23 Aralık 1930'da İzmir'in Menemen ilçesinde Derviş Mehmet önderliğinde halk ayaklandı.
- "Din elden gidiyor" sloganıyla ilerleyen halkı yedek subay Kubilay durdurmak istedi.
- Ancak isyancılar Kubilay'ı ve ona yardıma gelen bekçiler Hasan ve Şevki'yi şehit ettiler.
- Bu olaydan sonra toplumun çok partili demokratik hayata henüz hazır olmadığı görüldüğünden yeni parti kurulması girişimleri ertelendi.
- 1946 yılına kadar tek partili yönetim devam etti.

I. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA BARIŞI SAĞLAMA ÇABALARI

- I. Dünya Savaşı sonrasında dünya barışı ve barışın devamlılığı için birtakım uluslararası girişimlerde bulunuldu.
- Bu girişimlerin en önemlisi galip devletlerin idaresinde ve 32 devletin katılımıyla düzenlenen Paris Barış Konferansı'dır.
- Sömürgeciliğin yerini manda ve himaye sistemi, savaş tazminatlarının yerini ise tamirat borçları uygulaması almıştır.
- Wilson'un; Selfdeterminasyon (ulusların kendi kaderlerini belirleme yetkisi) ve yenilen devletlerden toprak alınmamasına yönelik kararları ihlal edildi.
- Bu olumsuzluklara rağmen barışın kalıcılığı ve düzenin devamlılığı için bazı adımlar atıldı.
- Milletler Cemiyeti
- Locarno Antlaşması
- Briand-Kellogg Paktı

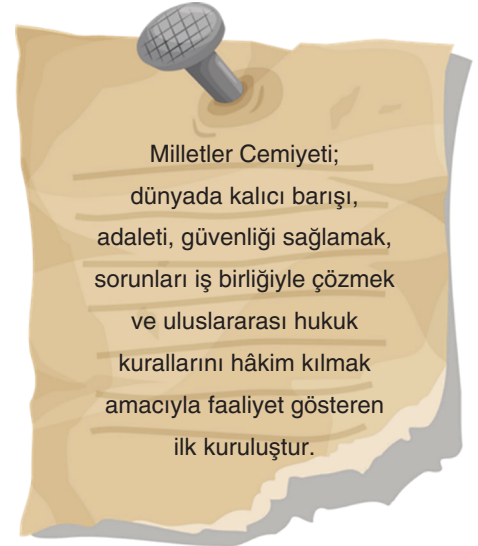
Milletler Cemiyeti

- Paris Barış Konferansı'nda hazırlanan 26 maddelik sözleşme metni, 10 Ocak 1920'de İsviçre'nin Cenevre kentinde imzalandı ve Milletler Cemiyeti kuruldu.
- II. Dünya Savaşı sırasında Birleşmiş Milletler yapılanması için çalışmaların başlatılması üzerine Cemiyet 18 Nisan 1946'da dağıldı.



Milletler Cemiyeti'nin işlevsiz kalmasının sebepleri:

- Daimî üyelerin yetkisi ve etkinliğinin fazla olması
- ABD ve Sovyetler Birliği'nin Cemiyet içinde yer almaması
- Cemiyetin büyük devletlerin çıkarlarına aracılık etmesi
- Japonya'nın Mançurya'ya, İtalya'nın da Habeşistan'a saldırması karşısında gereken yaptırımların devreye sokulamayışı Milletler Cemiyeti'ni işlevsiz bırakmıştır.



KRİTİK BİLGİ

Milletler Cemiyeti'nin kurulması fikrini ilk ortaya atan kişi ABD Başkanı Wilson'dur. Türkiye, cemiyetin daveti üzerine 1932'de Milletler Cemiyeti'ne üye oldu.

Locarno Antlaşması

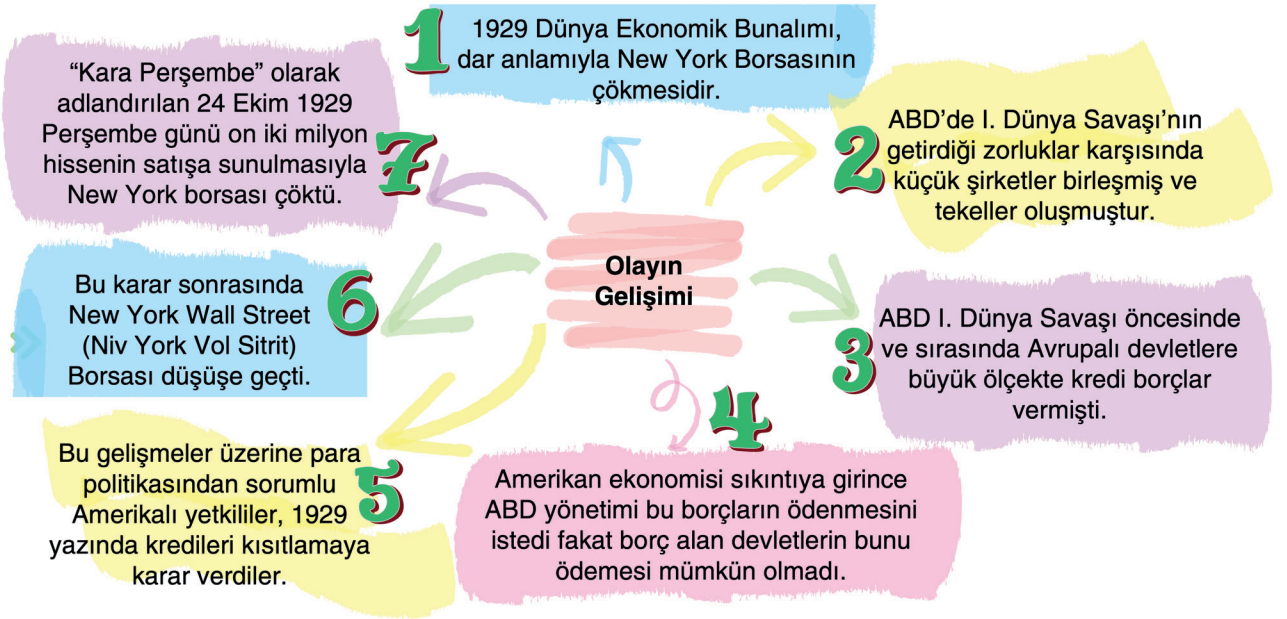
- 1 Aralık 1925'te Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında Locarno Antlaşması imzalandı.
- Locarno Antlaşması ile Almanya-Fransa arasındaki ilişkiler normalleşti, Almanya yeniden Avrupa'nın büyük devletleri arasında yerini aldı ve 1926'da Milletler Cemiyeti'ne üye oldu.

Briand-Kellogg Paktı

- Briand-Kellogg (Birian-Kellog) Paktı; 27 Ağustos 1928'de ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Çekoslovakya, Polonya ve Belçika olmak üzere dokuz devlet arasında imzalandı.
- Devletler "uluslararası ilişkilerde savaşı ulusal politikalarına alet etmeyeceklerini, anlaşmazlıkların çözümü için savaş yoluna gitmeyeceklerini, uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözeceklerini" bu paktla kabul etmişlerdir.
- Kellogg Paktı'na 1929 yılının sonuna kadar Türkiye ve SSCB de dâhil 46 devlet katıldı.

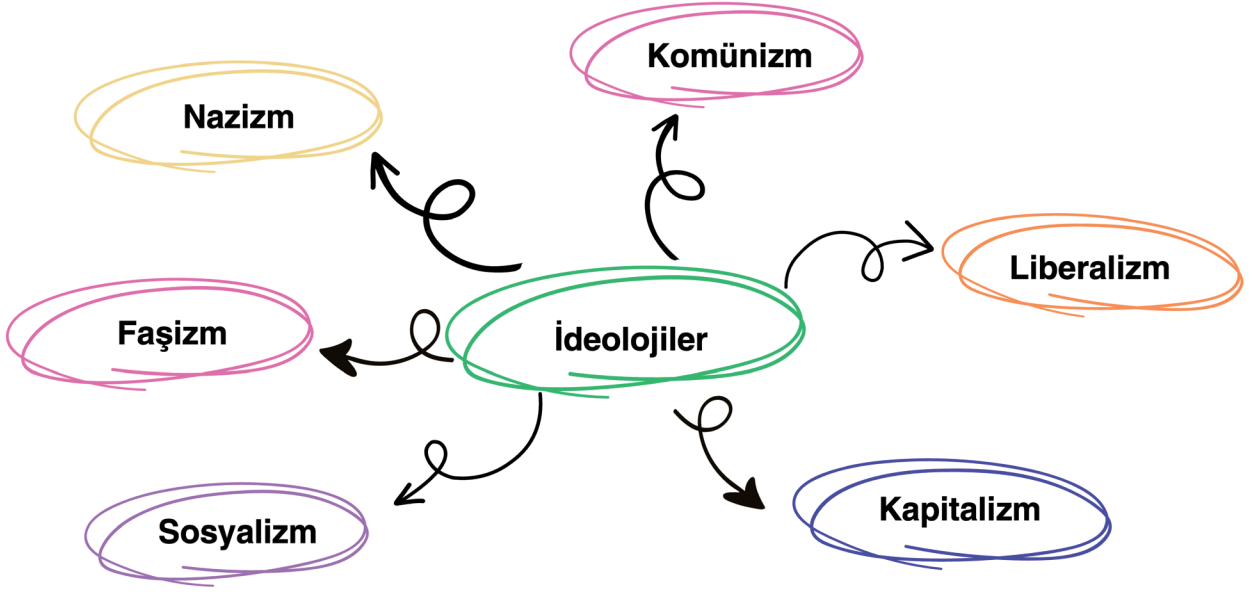
**KRİTİK BİLGİ**

1930'lardan sonra Almanya, İtalya ve Japonya'nın saldırgan politikaları paktı işlevsiz hâle getirdi.

1929 EKONOMİK BUNALIMI (KARA PERŞEMBE) VE ETKİLERİ**Etkileri**

- Milyonlarca insan işsiz kaldı. Köylerde topraklar terk edildi.
- Pek çok kişi mal varlığını kaybetti.
- İnsanların yaşam koşulları kötüleşti.
- On yıl süren kargaşanın çıkmasına sebep oldu.
- II. Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden oldu.

İKİ SAVAŞ ARASINDAKİ DÖNEMDE İDEOLOJİLERİN ETKİLERİ

**Faşizm**

- Mussolini 1926'daki ünlü Scala (Sıkala) nutkunda: "Her şey devlet içinde ve devlet için, hiçbir şey devlet dışında ve başka bir şey için değildir." Diyerek totaliter bir rejim kurdu.
- Akdeniz'de eski Roma İmparatorluğu'nu canlandırma düşüncesi milli bir idealizm haline geldi.
- Mussolini Akdeniz'e "mare nostrum" (bizim deniz) diyordu.

Etkileri:

- İdeallerine ulaşmada savaşı ve yayılmayı kutsayan bu yaklaşım, İtalya'nın yayılma politikası izlemesinde ve II. Dünya Savaşı'nın çıkmasında etkili oldu.
- Ayrıca iki savaş arası dönemde İspanya, Japonya, Macaristan gibi ülkelerin yönetiminde yer buldu.

Nazizm

- Hitler; Alman ırkının üstünlüğüne, Yahudilerin zenginliğine el koymaya ve devletin kutsallaştırılmasına dayalı totaliter bir rejim kurdu.
- Dış politikada Almanya'nın refah seviyesinin artırılması, bütün Almanların birleştirilmesi ve Hayat Sahası politikası doğrultusunda yayılma amaçlanmıştır.

Etkileri:

- Almanya'nın Nazi ideolojisi karşısında SSCB ve Fransa birbiriyle iyi ilişkiler geliştirerek ABD'ye yakınlaştılar.
- Almanya'nın Avrupa'da "Hayat Sahası" politikası doğrultusundaki yayılma süreci II. Dünya Savaşı'na giden yolun başlangıcı oldu.

Sosyalizm

- Özel mülkiyet, piyasa ekonomisi ve kâr esaslı kapitalizme karşıdır. Sosyalizm, sermaye sahipleriyle işçiler arasındaki eşitsizliği, servet ve refah farklılıklarını ortadan kaldırmayı amaçlar.
- Sosyalizmde üretim araçlarının toplumun mülkiyetine geçirilmesi ve özel mülkiyet yerine ortaklaşa mülkiyetin oluşturulması düşüncesi hâkimdir.

Etkileri:

- 1917'de Rusya'da Ekim Devrimi (Bolşevik İhtilali) ile hayat bulan sosyalist ideoloji, daha sonra farklı inanç, kültür ve coğrafyalara yayıldı.
- Doğu Avrupa, Uzak Doğu, Latin Amerika gibi pek çok Üçüncü Dünya ülkesinde farklı uygulamalarla hayata geçirildi.

Komünizm

- Ortak mülkiyete dayalı yaşamı amaçlayan toplumsal, ekonomik ve siyasi bir ideolojidir.
- Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından kaleme alınan "Komünist Parti Manifestosu" ile komünist ideolojinin kuralları ortaya konmuştur (1847-1848).

Etkileri

- Çarlık Rusya'sında 1917 Ekim Devrimi ile Lenin liderliğindeki Bolşevikler, ülke yönetimini ele geçirerek dünyadaki ilk komünist idareyi kurdu.
- Ardından Rusya liderliğinde 1919'da Komintern, 1947'te Cominform; Çin, Arnavutluk, Doğu Almanya, Yugoslavya, Küba, Afganistan, Yemen gibi ülkelerde de komünist idareler kuruldu.

Liberalizm

- Fikir babalığını John Locke (Cank) ve Adam Smith'in (Edim Simit) yaptığı liberalizmde temel insan hakları hukukun üstünlüğü, serbest piyasa ekonomisi gibi değerler savunuldu.
- Amerikan ve Fransız Devrimleri, temel hak ve özgürlükleri anayasal güvence altına alarak liberalizmin temelini teşkil eden hürriyet düzenini inşa etmeye çalıştı.

Etkileri:

- Amerika ve Avrupa'da ihtilallere sebep olan liberalizm; siyasi, ekonomik, kültürel birçok alanı şekillendirdi.
- Modern dünyadaki demokrasinin temel kavramları "hukukun üstünlüğü, güçler ayrımı, çok partili sistem, temsili sistem, serbest seçimler, özgürlük, hukuk önünde eşitlik" liberalizm ile yayıldı.
- Bu anlayış serbest piyasa ekonomisini yaygınlaştırdı.

Kapitalizm

- 16. yüzyılın sonlarına doğru sömürgecilik yoluyla elde edilen sermayenin Avrupa'ya aktarılmasıyla ortaya çıktı.
- Sermayeye ve özel teşebbüse dayalı serbest piyasa ekonomisini esas alan kapitalizm; özgür iş gücü, sınırsız sermaye, kâr, tekelleşme ve maddecilik kavramlarını ön plana çıkarır.
- Özel mülkiyet ve rekabeti teşvik eder. Kapitalizmde devlet, gerekmedikçe ekonomiye müdahale etmez.

Etkileri:

- Avrupa'da ortaya çıkan bu ideoloji özellikle I ve II. Dünya Savaşlarının çıkmasında etkili oldu,
- II. Dünya Savaşı sonrası bütün dünyaya yayıldı.
- Büyük sermaye sahibi uluslararası şirketler önem kazanarak dünya siyaseti ve ekonomisi üzerindeki etkilerini artırdı.



TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

NÜFUS MÜBADELESİ

- Lozan Antlaşması'na göre İstanbul'daki Rumlar ve Batı Trakya'daki Türkler hariç Türkiye'de kalan Rumlar ile Yunanistan'da kalan Türkler yer değiştirecekti.
- Yunanistan'ın İstanbul'da daha fazla Rum bırakmak istemesi iki ülke arasında anlaşmazlığa yol açtı.
- Yunanistan Mondros Mütarekesi öncesi geçici de olsa İstanbul'a gelen her Rum'u yerleşik sayarak mübadeleden ayrı tutmak istiyordu.
- Ayrıca Batı Trakya'daki Türklerin, Balkan Savaşları sırasında geldiklerini ileri sürerek onları da mübadeleye tabi tutmak istiyordu.
- Sorun Milletler Cemiyeti'ne taşınsa da bir sonuç elde edilemedi.
- 10 Haziran 1930'da Ankara'da imzalanan antlaşmayla yerleşme tarihlerine bakılmaksızın İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türklerinin hepsi "yerleşik" sayılarak sorun çözüldü.

PATRİKHANE MESELESİ

- Türkiye, 1921'de İstanbul'a gelmiş olan VI. Konstantinos Arapoğlu'nun 1924'te Patrik seçilmesine mübadeleye tabi olduğundan dolayı itiraz etti.
- Yunanistan'ın itirazına karşı Türkiye'nin, Patrikhane konusunun bir iç sorun olduğunu belirtmesi üzerine mübadeleye tabi olmayan Vasilios Yeorgiadis'in patrik seçilmesi ile sorun çözüldü.
- Venizelos 1934'te Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterdi.

NOT

1930 yılında Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Türkiye'yi ziyareti, 1931'de de İsmet İnönü'nün Yunanistan'ı ziyareti sonrası iki ülke arasında 1954'e kadar sürecek dostluk başladı.

TÜRKİYE-İNGİLTERE İLİŞKİLERİ

MUSUL SORUNU

- Lozan Antlaşması'nda Musul Meselesi'nin Türkiye ile İngiltere arasında ikili görüşmelere bırakılması kabul edildi.
- Buna göre taraflar dokuz ay boyunca meseleyi çözmek üzere aralarında görüşecekler, bir çözüme ulaşamadığı takdirde sorun Milletler Cemiyeti tarafından çözülecekti.
- İngiltere'nin görüşmelerde Hakkari ilinin nüfusunun çoğunluğunun Nasturi olduğunu ileri sürerek bu bölgenin de Irak sınırları içinde olması gerektiğini savunması üzerine sorun Milletler Cemiyeti'ne havale edildi.
- Milletler Cemiyeti, Musul'un Irak'a bırakıldığını ilan etti.
- İngiltere, Türkiye'nin Musul Meselesine olan ilgisini dağıtmak amacıyla Doğu Anadolu'da çıkan Şeyh Said İsyanı'nı destekledi.
- 5 Haziran 1926'da imzalanan Ankara Antlaşması ile Misak-ı Milli'den taviz verilerek Musul'un Irak'a bırakılması, Musul'dan elde edilecek petrol gelirlerinin %10'unun 25 yıllığına Türkiye'ye verilmesi karşılığında kabul edildi.

TÜRKİYE-FRANSA İLİŞKİLERİ

DIŞ BORÇLAR SORUNU

- Osmanlı Devleti'nin en fazla borçlandığı ülke Fransa idi.
- Lozan sonrasında borçların ne kadar süre içinde ve hangi ülkenin parasıyla ödeneceği tartışmaları çıktı.
- 13 Haziran 1928'de imzalanan bir antlaşmayla borçlarının ödenmesi belirli bir sisteme bağlandı.



NOT

Türkiye, Osmanlı Devleti'nden kalan borçların son taksidini 1954'te ödedi.

YABANCI OKULLAR SORUNU

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na göre, yabancı okulların tümünde Türkçe, tarih ve coğrafya dersleri Türk öğretmenler tarafından ve Türkçe okutulacaktı.
- Fransa bu duruma itiraz etti.
- Türkiye'nin konunun iç meselesi olduğunu söylemesi üzerine Fransa geri adım atmak zorunda kaldı.

ADANA-MERSİN DEMİR YOLUNUN MİLLİLEŞTİRİLMESİ

- Bir Fransız şirket tarafından işletilen Adana-Mersin demir yolunun millileştirilmesi sırasında iki ülke arasında tartışma çıktı.
- 1929'da Adana-Mersin demir yolunun Türkiye tarafından satın alınmasıyla sorun çözüldü.

HATAY SORUNU

- 1936'da Fransa'nın, Suriye'den çekilme kararı alması üzerine Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne başvurarak Hatay'ın kaderine Hataylıların karar vermesini istedi.
- Milletler Cemiyeti'nin Hatay'da bağımsız bir devletin kurulması gerektiğini belirtmesi üzerine 2 Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti kuruldu.
- Hatay Meclisi'nin Türkiye'ye katılma kararı alması üzerine 23 Temmuz 1939'da Hatay, Ana Vatan'a katılmış oldu.

TÜRKİYE-SOYETLER BİRLİĞİ (SSCB) İLİŞKİLERİ

- TBMM ve Sovyet Rusya arasında 16 Mart 1921'de imzalanan Moskova Antlaşması'yla Türkiye-Sovyet ilişkilerinde yakınlaşma dönemi başladı.
- Ancak 1930'dan itibaren Türkiye'nin Batılı devletlerle yakınlaşmaya başlaması Sovyet Rusya'yı endişelendirdi ve Türkiye-Sovyet ilişkilerinin zayıflamasına yol açtı.

TÜRKİYE'NİN MİLLETLER CEMİYETİ'NE GİRİŞİ (18 TEMMUZ 1932)

- Yunanistan'ın ve İspanya'nın önerisiyle Milletler Cemiyeti, Türkiye'yi üyeliğe davet etti.
- Türkiye, dünya barışının korunması için beslediği iyi niyetin göstergesi olarak üyelik davetini kabul etti.
- 18 Temmuz 1932'de Türkiye Milletler Cemiyeti'ne katıldı.

BALKAN ANTANTI (1934)

- Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya tarafından kuruldu.
- İtalya ve Almanya'da ortaya çıkan totaliter rejimlerin (Faşizm ve Nazizm) saldırgan ve yayılmacı politikaları bu birlikteliğin kurulmasında etkili oldu.



Adolf Hitler / Almanya



Benito Mussolini / İtalya

**KRİTİK BİLGİ**

"Büyük Bulgaristan" hayaliyle yayılmacı bir politika izleyen Bulgaristan ve İtalya'nın baskısı altında bulunan Arnavutluk, Balkan Antantı'na katılmadılar.

MONTREUX (MONTRÖ) BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ (20 TEMMUZ 1936)

- Lozan Antlaşması'nda Boğazların Türkiye başkanlığında bir komisyon tarafından yönetilmesi kararlaştırılmıştı.
- Ancak İtalya'nın Habeşistan'a saldırması, Japonya'nın Mançurya'ya saldırması üzerine Türkiye boğazlar konusunda harekete geçti.
- Milletler Cemiyeti'nin kararıyla 20 Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.
- Boğazlar Komisyonu kaldırılarak boğazlar Türkiye'ye verildi.
- Ticaret gemilerinin boğazlardan geçişi serbest, savaş gemileri için ise bazı kısıtlamalar getirildi.

SADABAT PAKTI (1937)

- Türkiye, Irak, İran ve Afganistan arasında kuruldu.
- Kurulmasında İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesi ve doğu ülkelerini hedef alan yayılmacı siyaseti etkili oldu.



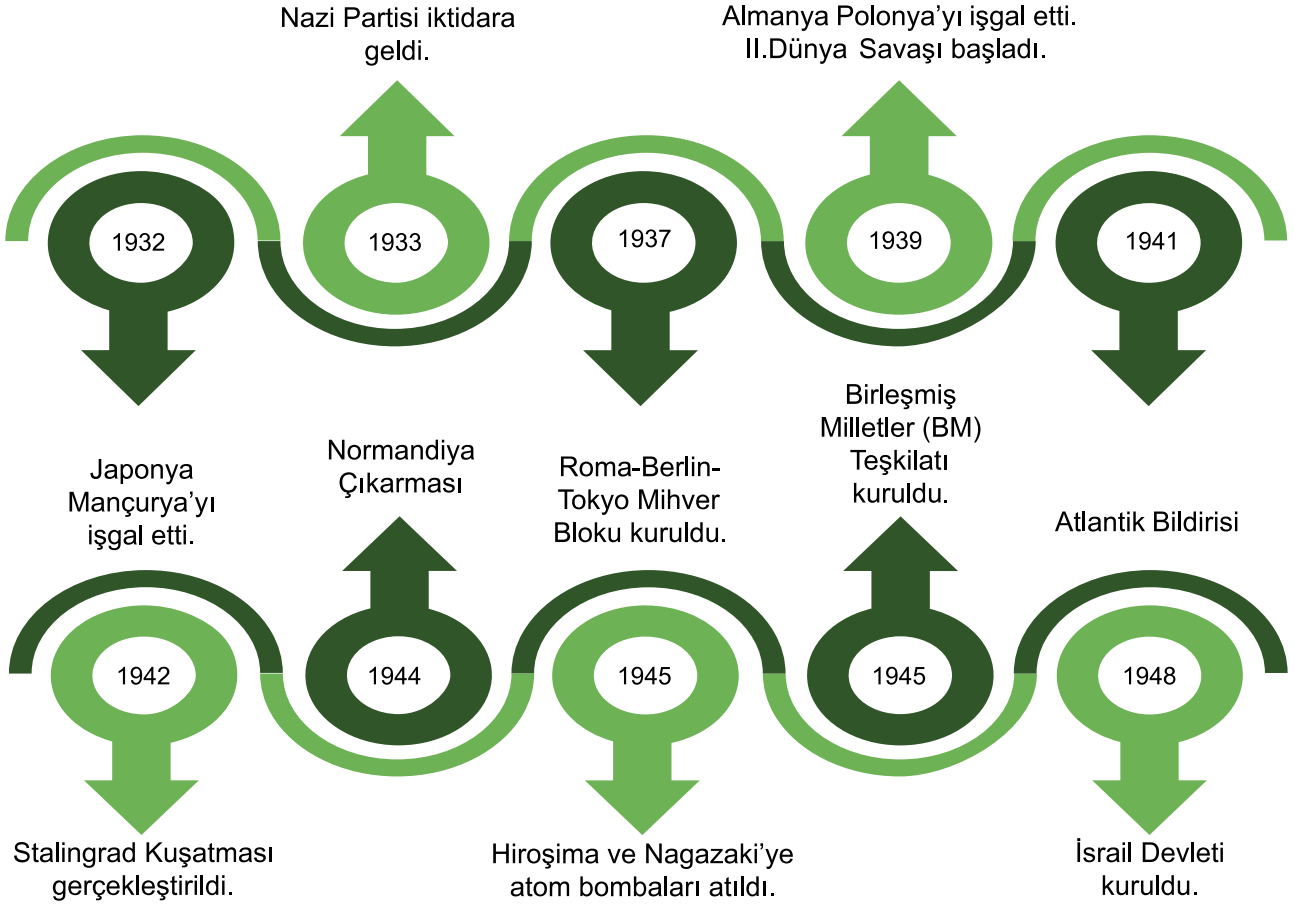
Mustafa Kemal İran Şahı Rıza Pehlevi ile (Haziran 1934)

**KRİTİK BİLGİ**

Türkiye ile Hatay meselesi ve Irak ile toprak sorunu olan Suriye, Sadabat Paketi'ne katılmadı.



II. DÜNYA SAVAŞI KRONOLOJİSİ



İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDAKİ OLAYLAR

- 1929'da yaşanan Dünya Ekonomik Bunalımı
- 1937'de Roma-Berlin-Tokyo Mihver Bloku üç totaliter başkentte kuruldu.
- İngiltere, Alman yayılcılığına karşı yatıştırma politikası takip etti.

BARIŞI KORUMA AMAÇLI YAPILAN ULUSLARARASI GİRİŞİMLER

- Locarno Antlaşması (1925)
- Briand-Kellogg Paketi (1928)

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN NEDENLERİ

- I. Dünya savaşıdan sonra yapılan antlaşmaların yeni sorunlar çıkarması
- Devletler arasındaki çıkar çatışmaları
- Savaş sanayisinin önem kazanması
- Ekonomik ve sosyal yetersizlik içinde huzursuzlukların artması
- Almanya ve Japonya'nın izlediği saldırgan politika

MİHVER DEVLETLER VE POLİTİKALARI



ALMANYA

- Nazi Partisi lideri Adolf Hitler'dir.
- Almanya Versay Antlaşması'nın ağır kısıtlamalarından kurtarmak.
- Almanya sınırları dışında yaşa-yan bütün Almanları sınırları içine almak.
- Hayat Sahası politikası ile Almanya'nın refah ve mutluluğunu artırmak.

İTALYA

- Faşist partisi lideri Mussolini
- Roma İmparatorluğu'nun yeniden doğması ütopyasını ön plana çıkardı.
- Akdeniz çevresinde sömürgeler elde etmeye yöneldi. İtalya'daki faşist idare, 1935'te Habeşistan'ı (Etiyopya) işgal etti.
- 1939'da Arnavutluk'u işgal ederek Doğu Akdeniz ve Balkanlardaki statükoyu bozdu.

JAPONYA

- 1932'de Mançurya'yı işgal eden Japonya, 1933'te Batılı güçleri bölgeden uzaklaştırarak Doğu Asya'da kendi nüfuzunu hâkim kıldı.
- "Asya Asyalılarındır." sloganı ile kendi için refah alanı oluşturmaya çalıştı.

MÜTTEFİK DEVLETLER VE POLİTİKALARI



İNGİLTERE (BRİTANYA)

- Avrupa'daki sorunlardan uzak durdu ve sömürgeleri ile ilişkisini korudu.
- Savaş öncesi Almanya'ya karşı yatıştırma politikası takip etti.ve ücretli askerlerden oluşurdu.

FRANSA

- Almanya-Fransa sınırı boyunca savunma amacıyla Maginot Hattı'nı oluşturdu.
- Akdeniz'de İtalya'yı, Pasifik'te Japonya'yı tehdit olarak gördü.

ABD

- ABD, Monroe Doktrini ile Avrupa siyasetinden uzak durma politikasını devam ettirirken ekonomik açıdan çıkarlarını gözetmeyi sürdürdü.

SSCB

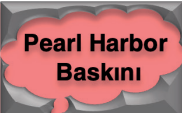
- İtalya'nın İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına yönelmesinden endişe duyuyordu.
- Japonya'nın yayılmacı siyasetinden tedirginlik duydu.

ÇİN

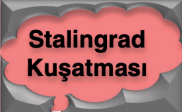
- Japonya'nın 1931'de Mançurya'yı, 1937'de Çin'in kalan kısımlarını işgal etmesi üzerine Çin, Müttefikler yanında savaşa girdi.

II. DÜNYA SAVAŞI BAŞLIYOR

- 1 Eylül 1939'da Almanya Polonya'yı işgal etti
- 3 Eylül 1939'da İngiltere ve Fransa, Almanya'ya savaş ilan etti.
- Almanya Yıldırım Harekâtı ile Polonya, Danimarka, Norveç, Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'u işgal etti. (1939)
- İtalya, 10 Haziran 1940'ta Almanya saflarında savaşa girdi. (1940)
- Japonya, 7 Aralık'ta Pearl Harbor'daki Amerikan filosunu batırdı ve ABD'ye savaş ilan etti. (1941)
- Almanya, Barbarossa Harekâtı adlı yeni bir taarruz planı ile 2 Haziran da SSCB'ye saldırdı. (1941)

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN SEYRİNİ DEĞİŞTİREN OLAYLAR

Japonya, ABD'nin Havai Adası'ndaki Pearl Harbor Deniz ve Hava üssüne saldırdı. (7 Aralık 1941)



Stalingrad'da Almanlara karşı büyük bir şehir direnişi gösterildi. Ruslar Kafkasya'yı Almanlardan geri aldı.



6 Haziran 1944'te, Amerikan ve İngiliz kuvvetlerinin Fransa'nın Normandiya bölgesine asker çıkarması ile başladı.



İlk atom bombası, Hiroşima'ya atıldı. 240 bin sivil öldü. 9 Ağustos 1945'te Nagazaki'ye ikinci atom bombası atıldı. 80 bin sivil öldü.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

- **Atlantik Bildirisi:** Savaş sonunda toprak kazanımı olmayacaktır. Uluslararası iş birliği kurulacaktır
- **Yalta Konferansı:** 1945'te düzenlenen Yalta'da Güvenlik Konseyinin daimî üyeleri Rusya, Amerika, Fransa, İngiltere ve Çin için veto ilkesi kabul edildi.
- **Birleşmiş Milletler Amacı:** BM Teşkilatı, 24 Ekim 1945'te 20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan savaşların, barışa yönelik tehditlerin tekrarını önlemek amacıyla kurulmuştur
- **Veto Hakkı:** BM Güvenlik Konseyinde karar alınması için veto hakkı olan 5 daimî üyeden hiçbirinin buna itiraz etmesi ve 15 üyeden dokuzunun kararı onaylaması gerekmektedir.

II. DÜNYA SAVAŞI'NDA TÜRKİYE

Türkiye'nin Dış Politikası

- Türkiye, II. Dünya Savaşı'nda denge politikası izledi.
- İngiltere Başbakanı Churchill, Türkiye'yi savaşa sokabilmek için 1943'te Adana'da İnönü ile görüştü.
- Türkiye 1943 II. Kahire Konferansı'nda, gerekli silah ve donanımın temin edilmesi şartıyla savaşa prensip olarak katılmaya razı oldu.

Türkiye'nin İç Politikası

- 17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri Kanunu çıkarıldı. Temel amaç, köy okullarına öğretmen yetiştirmekti.
- 1944'te Türkçülük-Turancılık Davası başlatıldı.
- Türk siyasi hayatında da 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti (DP) kuruldu.

II. DÜNYA SAVAŞI'NDA TÜRKİYE

Türkiye'nin Dış Politikası

- Türkiye, II. Dünya Savaşı'nda denge politikası izledi.
- İngiltere Başbakanı Churchill, Türkiye'yi savaşa sokabilmek için 1943'te Adana'da İnönü ile görüştü.
- Türkiye 1943 II. Kahire Konferansı'nda, gerekli silah ve donanımın temin edilmesi şartıyla savaşa prensip olarak katılmaya razı oldu.

Türkiye'nin İç Politikası

- 17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri Kanunu çıkarıldı. Temel amaç, köy okullarına öğretmen yetiştirmekti.
- 1944'te Türkçülük-Turancılık Davası başlatıldı.
- Türk siyasi hayatında da 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti (DP) kuruldu.

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN TÜRKİYE'DEKİ EKONOMİK VE TOPLUMSAL YANSIMASI

Türkiye'de seferberlik ilan edildi. Savaş döneminde bütçeye kaynak oluşturmak için mevcut vergiler artırıldı ve yeni vergiler konuldu. Karaborsacılığa bağlı olarak temel gıda ve tüketim mallarına ulaşmada sıkıntılar yaşandı.

Millî Korunma Kanunu

- Aşırı fiyat artışlarını önlemek.
- Mal darlığı ve karaborsacılıkla mücadele etmek.
- Sosyal adaletsizlikleri yok etmek.
- Savunma giderlerine kaynak bulmak.

Varlık Vergisi

- II. Dünya Savaşı sürecinde olağanüstü kazanç ve servet edinen savaş zenginlerinden bir defaya mahsus olmak üzere vergi almak.
- Fiyat artışlarının önüne geçmek
- Türk parasının değerini arttırmak

Toprak Mahsulleri Vergisi

- Çiftçiler yetiştirdikleri ürünün %10'unu aynı ya da nakdî vergi olarak verecekti.
- Vergilendirmede amaç devlete gelir sağlamak.
- Gıda sorununu çözmek.

BARIŞI SAĞLAMA ÇABALARI**Yalta Konferansı:**

- Savaş sonunda devletler arasındaki iş birliğini geliştirmek amacıyla toplandı.
- BM'nin kurulması için San Francisco'da bir konferansın toplanması.
- BM Güvenlik Konseyine üye ülkelere veto hakkı verilmesi.
- 1 Mart 1945'e kadar Mihver Devletlere savaş ilan edenlerin BM Teşkilatına dâhil edilmesi.

San Francisco Konferansı:

- Güvenlik Konseyinde ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Çin'in üyeliklerinin daimî olması.
- Daimî üyelere veto hakkı verilmesi. Yalta'da Güvenlik Konseyinin daimî üyeleri Rusya, Amerika, Fransa, İngiltere ve Çin için veto ilkesi kabul edildi.

Potsdam Konferansı:

- Almanya'nın teslim olmasından sonra yaşanan sorunları görüşmek ve barış koşullarını belirlemek.
- Almanya'nın dört işgal bölgesine ayrılarak ABD, İngiltere, SSCB ve Fransa yönetimlerine bırakılması.
- Fransa'nın Alsas-Loren ve Çekoslovakya'nın Südetler bölgesini geri alması.
- Konseyde karar alınması için veto hakkı olan 5 daimî üyeden hiçbirinin buna itiraz etmemesi ve 15 üyeden dokuzunun kararı onaylaması gerekmektedir.

II.DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI**Siyasi ve Askerî**

- Birleşmiş Milletler Teşkilatı kuruldu.
- Nazizm, faşizm gibi akımlar tasfiye edildi.
- ABD-SSCB arasında yaşanan ideolojik ayrılık ile Batı ve Doğu Bloklarının ortaya çıkması, dünyada Soğuk Savaş Dönemi'nin başlamasına neden oldu.
- Savaşı takip eden yıllarda İngiltere, Hollanda, Fransa, Belçika ve Portekiz sömürge imparatorlukları dağıldı.

Ekonomik

- Ülkeler arasındaki bloklaşma ile blokların dışa kapalı bir ticarete yönelmeleri uluslararası ticarete olumsuz yansıdı.
- ABD, özellikle SSCB ile komünist rejimin dünyaya yayılmasını engellemek amacıyla Truman ve Marshall Planı'nı uygulamaya koydu.
- Ülkelerin savaş öncesindeki millî gelirleri savaş sonrasında düştü.
- ABD liderliğinde, uluslararası düzeyde para temini ve akışını sağlamak için Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası gibi kurumlar kuruldu.
- Savaşa katılan ülkelerin paraları dolar karşısında değer kaybetti.

Sosyokültürel

- Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin askerî amaçlı kullanılması, cephe gerisindeki milyonlarca sivilin hayatını kaybetmesine yol açtı.
- Sanatsal arayışlar olabildiğince genişledi ve çağdaş sanayinin sunduğu yeni malzemelerle sanatın gelişme hızı arttı.
- Savaş karşısı hareketler özellikle 7. sanat kabul edilen sinema alanında kendini hissettirdi.
- Savaş sonrasında yazarlar, geleneksel değerlerin ve içinde yaşadıkları toplumun genel kabullerinin dışına çıkan edebî eserler vermeye başladı.
- II. Dünya Savaşı'nın ardından Batı Avrupa'da kültürel ilerleme kaydedildi.

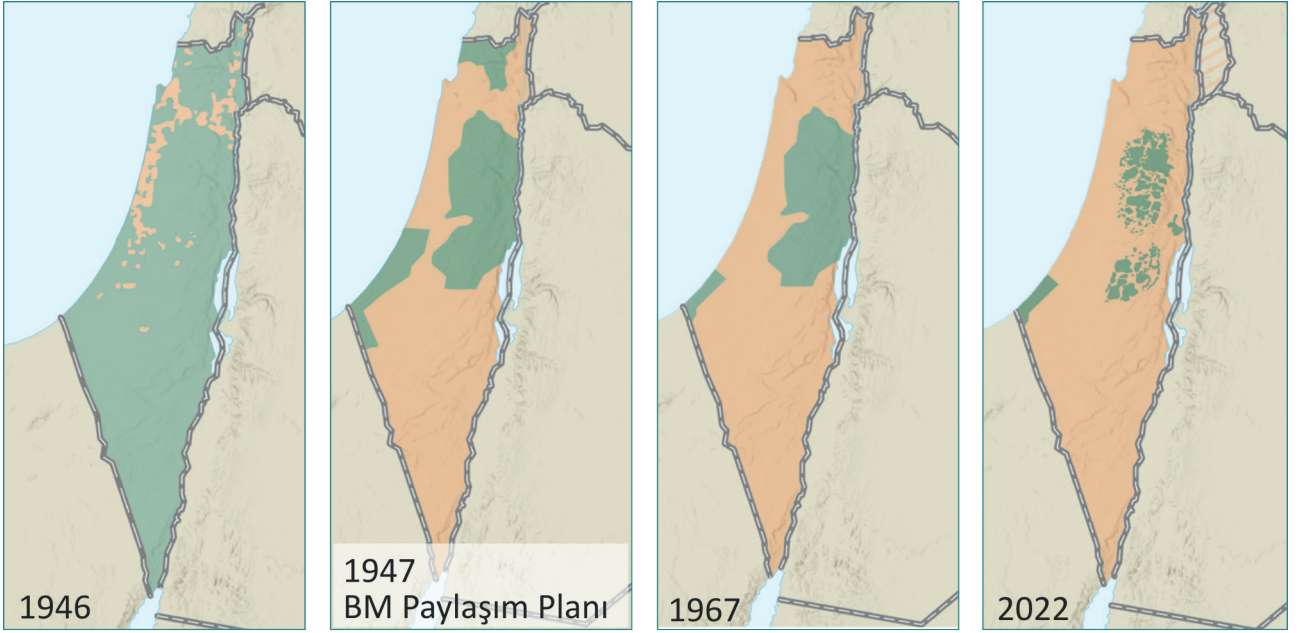
ORTA DOĞU'NUN YENİDEN ŞEKİLLENMESİ

Filistin Sorunu

- İngilizler, Balfour Deklarasyonu (2 Kasım 1917) ile Filistin'de bir İsrail Devleti kurulmasını desteklediğini duyurmuştu.
- Filistin'e Siyonizm projesi kapsamında gerçekleştirilen Yahudi göçü, Arap topluluklarında öfke ve isyana yol açtı.

İsrail Kuruluyor

- BM'nin çoğunluk planına göre Arap ve Yahudi devleti kurulacaktı.
- Azınlık planına göre ise Kudüs merkezli bir Filistin Federal Devleti kurulacaktı.
- BM Genel Kurulu, Arapların muhalefetine rağmen çoğunluk planını kabul etti. Alınan bu karar Arap-Yahudi çatışmasını artırdı.
- 14 Mayıs 1948'de, Ben Gurion başkanlığında bağımsız bir İsrail Devleti'nin kurulduğu ilan edildi.



Filistin toprakları



İsrail toprakları

Kuruluşundan Günümüze İsrail'in Genişlemesi



II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE'DE SİYASİ HAYAT

- Türkiye, 1923 -1946 yılları arasında tek partili bir biçimde yönetilmiştir.
- II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan süreçte ise dönemin konjonktürel gelişmelerine bağlı olarak çok partili siyasi yaşama geçilmek için adımlar atılmıştır.
- Türkiye'de çok partili hayata geçilmesinde, savaş sırasında yaşanan ekonomik krize karşı olan tepkiyi azaltmak ve ABD öncülüğünde kurulan demokratik blokta yer alma düşüncesi etkili olmuştur.
- Savaş sonrasındaki ilk gelişme ağaların ve devletin elinde olan toprakların bir kısmının topraksız köylüye dağıtılması meselesiydi.
- 14 Mayıs 1945'te bu konuyu çözmek için Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu meclise sunuldu. Ancak bu kanunun meclis gündemine gelmesi CHP içerisinde muhalif vekillerin tepkisine yol açtı.
- Görüşmeler sırasında muhalif vekiller anayasaya ve demokrasiye uygun davranılması amacıyla Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye **Dörtlü Takrir** denilen bir belge sundular.
- Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, kendisine sunulan bu belgeyi reddetti.
- Dörtlü Takrir'in içeriği; ülkeyi çok partili bir yönetime geçmesi, serbest seçimlerin yapılması, üniversite özerkliği ve tek dereceli seçim sisteminin uygulanması ile ilgilidir.
- Dörtlü Takrir'in reddedilmesi üzerine Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan partiden ihraç edildi. Celal Bayar da milletvekilliğinden ve partiden istifa etti.

DÖRTLÜ
TAKRİR'DE
İMZASI OLAN
VEKİLLER

1	CELAL BAYAR
2	ADNAN MENDERES
3	REFİK KORALTAN
4	FUAT KÖPRÜLÜ

- Çok partili hayata geçiş sürecine kurulan **ilk parti** Nuri Demirağ tarafından kurulan Milli Kalkınma Partisidir.
- Dörtlü Takrir neticesinde CHP'den ayrılan vekillerin öncülüğünde kurulan Demokrat Parti, Türk siyasetinde iz bırakan ve ses getiren parti olmuştur.
- 1945-1950 yılları arasında yaşana siyasi süreçte Milli Kalkınma Partisinin öncülüğünde toplam 12 parti kurulmuştur.

SEÇİM SİSTEMİ VE USULLERİNDE YAŞANAN DEĞİŞİMLER

- 1876 ve 1908 yıllarından bu yana uygulanan geçici seçim kanunu küçük değişikliklerle 1946 yılına kadar geldi.
- 1946 yılında iç siyaset gelişmeleri ve dış telkinlerin etkisi ile Tek Dereceli Seçim Sistemi kabul edildi. **1946 seçimleri tek dereceli ve çok partili yapılan ilk seçimdir.**
- 1950 seçimlerinden önce ise kabul edilen yasa ile birlikte gizli oy, açık sayım ilkesi kabul edildi. Bu şekilde yapılan 1950 seçimlerini Demokrat Parti kazandı. 27 yıl süren tek parti dönemi böylece sonra erdi.

II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE'DE EKONOMİK HAYAT

- II. Dünya Savaşı sürecinde yaşanan ekonomik sıkıntılar sebebi ile CHP, savaştan sonra devletçiliği yumuşatmış ve liberal ekonomiye yönelmiştir.
- Liberalizmi uygulamak için 1945 yılında devalüasyon gerçekleştirilmiş, Türk lirasının değeri dolar karşısında düşürülmüştür. Devalüasyon uygulanmasının sebebi ithalatı artırmak ve yerli ürünlerin ihracatını kolaylaştırmaktır.
- 1945-1950 yılları arasında İş ve İşçi Bulma Kurumu, Çalışma Bakanlığı ve İşçi Sigortaları Genel Müdürlüğü kuruldu.

II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE'DE SOSYAL HAYAT



İKİ KUTUPLU DÜNYA

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ve SSCB'nin başını çektiği devletlerarası ilişkilerin gergin geçtiği dönem Soğuk Savaş Dönemi olarak adlandırılmıştır.
- Soğuk Savaş Dönemi'nde SSCB denetimindeki Doğu Bloku ülkeleri ile ABD denetimindeki Batı Bloku ülkeleri arasında gerginlik yaşanmış fakat bu durumlar sıcak bir çatışmaya veya savaşa dönmemiştir.
- COMİNFORM, SSCB** ve komünist rejimler arasında ideolojik bağı sağlayarak Doğu Bloku ülkelerini tek merkezden idare etmek için kuruldu.
- MOLOTOF PLANI, SSCB** tarafından Doğu Bloku ülkelere ekonomik yardım yapmak için oluşturuldu. Bu planın yapılmasında ABD'nin yaptığı Marshall Planı etkilidir.
- COMECON**, Doğu Bloku ülkelerindeki ekonomik alanda iş birliğini geliştirmek için kuruldu.
- VARŞOVA PAKTI**, komünizme karşı en güçlü örgüt olan NATO'nun gücünü kırmak amacıyla Doğu Bloku ülkelerinin kurduğu bir savunma teşkilatıdır.
- TRUMAN DOKTRİNİ, SSCB'nin** yayılmasını engellemek amacıyla Türkiye ve Yunanistan'a askeri yardım yapmayı amaçlamıştır.
- MARSHALL PLANI, ABD'nin SSCB'nin** yayılmasını engellemek için ekonomik bakımdan kötü durumdaki 16 Avrupa ülkesine yardım yapmayı planladığı çalışmadır.
- AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU**, Batı Bloku ülkeleri arasında ekonomik alanda iş birliğini gerçekleştirmek için kuruldu. Bugünkü Avrupa Birliği'nin temeli olan kuruluştur.
- NATO, SSCB'nin** ve komünizmin Avrupa'da yayılmasını engellemek amacıyla 1949 yılında ABD öncülüğünde kuruldu. Türkiye, bu kuruluşa 1952 yılında üye oldu.

DOĞU BLOKU		BATI BLOKU
Cominform (Kominform) kurulması	↔	Truman Doktrini (1947)
Molotov Planı (1947)	↔	Marshall Planı (1947)
COMECON (1949)	↔	Avrupa Ekonomik Topluluğu
Varşova Pakti	↔	NATO (Kuzey Atlantik Savunma Örgütü)

İKİ KUTUPLU DÜNYADA TÜRKİYE

- II. Dünya Savaşı öncesinde olumlu bir çizgide ilerleyen Türkiye-SSCB ilişkileri savaş sonrasında yerini güvensizliğe bıraktı.
- Sovyet lideri Stalin'in, savaştan sonra Montrö'nün yeniden düzenlenmesini istemesi ve Kars, Ardahan ve Batum'un kendilerine verilmesini dile getirmesi üzerine iki ülke arasında ilişkiler gerildi.
- Türkiye bu süreçte SSCB tehdidine karşı Batı Bloku ile yakınlaşma siyaseti izledi.

BATI BLOKU İLE YAKINLAŞMA SİYASETİ

✓ Truman Doktrinin Uygulanması	✓ Avrupa Konseyine Üye Olunması	✓ Kore Savaşı ve Nato'ya üye Olunması	✓ Balkan Paketi ve Bağdat Paketi'nin Kuruluşu
- ABD'nin Türkiye ve Yunanistan'a 400 Milyon dolar yardım yapmasını öngören bu doktrin Türkiye tarafından kabul edildi. - Böylece, Türkiye Batı Bloku ülkelerine yakınlaşmış, NATO'ya katılma isteğini de bildirmiştir.	Avrupa toplumları arasında uzlaşmayı sağlamak ve insan haklarını geliştirmek amacıyla 1949 yılında kurulan Avrupa Konseyine, Türkiye Marshall yardımlarını almak ve NATO'ya üye olmak için 1949 yılında üye oldu.	II. Dünya Savaşı sonrası ABD ile Kore arasında başlayan savaştır. - Türkiye, SSCB tehdidine karşı ABD'nin desteğini sağlamak için bu savaşa 6000'den fazla askerini gönderdi. - Bu savaşa asker göndermesi takdirle karşılanan Türkiye, 1952 yılında NATO'ya üye oldu.	- Türkiye, SSCB'nin Balkanlar yayılmasını engellemek için Yugoslavya ve Yunanistan'la birlikte 1954'de Balkan İttifakını kurdu. 1955 yılında ise, Ortadoğuda SSCB'nin yayılmasını engellemek için Bağdat Paketi'nin oluşumunda yer aldı.

1950'LERDE TÜRKİYE

DEMOKRAT PARTİLİ YILLARDA SİYASİ HAYAT

- 1950 seçimlerini kaybeden İsmet İnönü Başkanlığındaki CHP, ana muhalefet partisi oldu. 1950-60 yılları arasındaki tüm seçimleri Demokrat Parti kazandı.
- Demokrat Partinin bu yıllarda seçimleri kazanmasında; hürriyetleri artırması, liberal ekonomi politikalarına ağırlık vermesi ve dini alandaki bazı sınırlamaları kaldırması etkili oldu.



- Demokrat Parti döneminde dış politikada da önemli gelişmeler yaşandı. Türkiye bu dönemde NATO'ya üye olabilmek için binlerce km uzakta olan Kore'ye asker gönderdi.
- SSCB tehdidine karşı CENTO'yu kurdu. Yunanistan ile 1930 yılından bu yana iyi olan ilişkiler Kıbrıs krizinin patlak vermesi üzerine bozuldu.
- Kıbrıs krizinin başlamasından sonra 6-7 Eylül olaylarının yaşanması, dış politikada yaşanan önemli sorunlar arasında yer almıştır.

KIBRIS SORUNU VE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

- Kıbrıs, 1571 yılında II. Selim Dönemi'nde Osmanlı'ya katıldı.
- 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra geçici olarak İngiltere'ye bırakıldı.
- I. Dünya Savaşı başladığında İngiltere, Kıbrıs Adası'nı imparatorluğuna kattığını ilan etti.
- Lozan Barış Antlaşması'nda Kıbrıs, İngiltere'ye verildi.

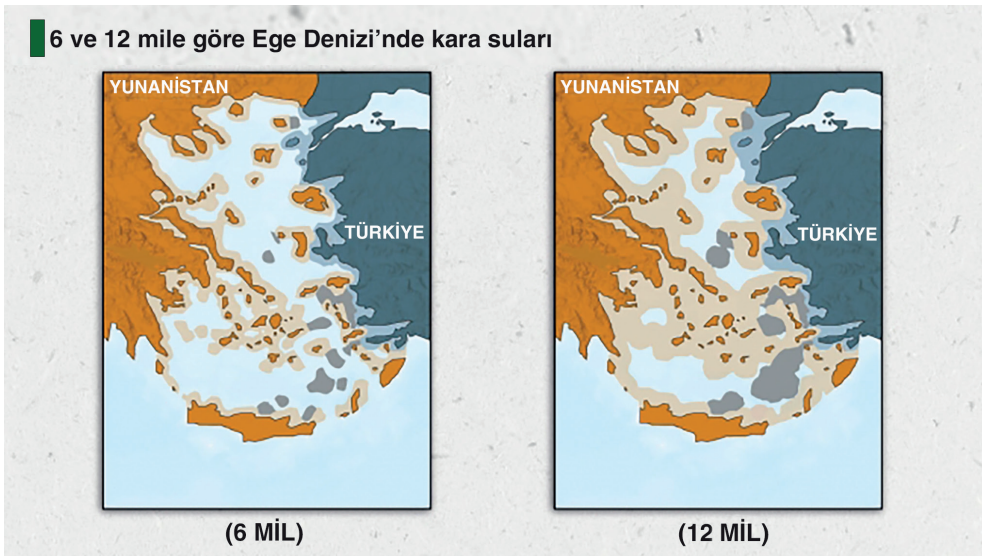


- 1950'li yıllarda İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilme kararı alması üzerine Yunanistan Ada'nın kendi yönetimine bırakılması (Enosis) için girişimlerde bulundu.
- 1955'te Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü (EOKA) kuruldu.
- EOKA, Türklere karşı şiddet kullanarak Ada'yı Türklerden temizlemeyi amaçladı.
- EOKA'nın Türk köylerinde katliamlar yapması üzerine Kıbrıslı Türkler, 1957'de TMT'yi (Türk Mukavemet Teşkilatı) kurdu.
- ABD'nin duruma müdahale etmesi üzerine Türkiye ve Yunanistan arasında görüşmeler başladı.
- 11 Şubat 1959'da imzalanan Zürih Antlaşması'yla Kıbrıs'ın bağımsızlığı resmîleşti.
- 1960'ta İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın imzaladığı Londra Antlaşması'yla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci resmen başladı.
- Rumlar, Akritas Planı adı verilen bir proje hazırlayarak bir dizi anayasa değişikliği ile Ada'daki Türklerin haklarını kısıtlayıp azınlık durumuna düşürmeyi planladılar.
- 1960'ta İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın imzaladığı Londra Antlaşması'yla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci resmen başladı.
- Rumlar, Akritas Planı adı verilen bir proje hazırlayarak bir dizi anayasa değişikliği ile Ada'daki Türklerin haklarını kısıtlayıp azınlık durumuna düşürmeyi planladılar.
- Rumların Türkler üzerine yaptıkları cinayetlere ve katliama Kanlı Noel adı verildi.
- Gelişmeler üzerine Türk savaş uçakları Rumları ihtar etmek için Kıbrıs üzerinde uçmaya başladı.
- Uçuş görevinin komutanı Yüzbaşı Cengiz Topel'in uçağı, Rumlar tarafından düşürüldü.
- Esir düşen Yüzbaşı Cengiz Topel Rumların işkencesi sonucu şehit oldu.
- Lefkoşa'nın Rum ve Türk tarafını birbirinden ayırmak için İngiltere tarafından Yeşil Hat adı verilen bir sınır çizildi.
- Türkiye'nin gelişmeler karşısında garantör olarak müdahale edeceğini duyurması üzerine ABD Başkanı Johnson (Cansın), Başbakan İsmet İnönü'ye tehditkâr bir mektup yazdı.

- Kıbrıs'taki Türk toplumu, 1967'de Dr. Fazıl Küçük önderliğinde Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ni kurdu.
- 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta Yunanistan'a bağlı subaylar askerî bir darbe yaparak Cumhurbaşkanı Makarios'u devirdiler.
- Yerine EOKA'nın lideri Nikos Samson'u geçirdiler ve Kıbrıs Elen Cumhuriyeti'ni ilan ettiler.
- Türkiye, Kıbrıs Anayasası'na aykırı olarak yapılan bu harekete karşı 20 Temmuz 1974'de Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirdi.
- Birleşmiş Milletler'in taraflara ateşkes çağrısında bulunması üzerine 25 Temmuz 1974'te taraflar Cenevre Konferansı'nda toplandı.
- Konferansın sonuçsuz kalması üzerine Türkiye 14 Ağustos 1974'te İkinci Barış Harekâtı'na başladı.
- Adanın üçte biri Türk kontrolüne geçince harekât sona erdi.
- 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti kuruldu.
- 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etti.



KITA SAHANLIĞI SORUNU



- Türkiye, 1973'te Ege Denizi açıklarında petrol aramak üzere Türkiye Petrolleri Anonim Şirketine arama ruhsatı verdi.
- Yunanistan, söz konusu bölgenin Yunan karasularına ait olduğunu ve Türkiye'nin bu konuda ruhsat vermeye yetkisi olmadığını iddia etti.
- Türkiye ise coğrafi olarak Anadolu'nun doğal uzantısının Ege Denizi'nin altından ruhsat verilen bölgelere kadar uzandığını, buraların kendi kıta sahanlığı içerisinde yer aldığını savundu.
- Ayrıca Yunanistan Ege Denizi'ndeki karasularının genişliğini 6 deniz milden 12 mile çıkarmak istedi.
- İki taraf arasında yapılan müzakerelerden de bir sonuç çıkmayınca mesele çözülmeden olduğu gibi bırakıldı.

EGE ADALARI SORUNU

- Lozan Antlaşması'nda, Bozcaada ve Gökçeada Türkiye'ye bırakıldı. On İki Ada ise İtalya'da kaldı. Ayrıca Anadolu Yarımadası'na yakın adaların silahsızlaştırılması kabul edildi.
- II. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan İtalya 1947 Paris Antlaşması'yla On İki Ada'yı Yunanistan'a bıraktı.
- Yunanistan'ın, Ege Denizi'ni bir Yunan denizi hâline getirmek amacıyla Ege Denizi'ndeki adaları silahlandırmaya başlaması ile iki devlet arasındaki gerilim arttı.

BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN SORUNLARI

- Batı Trakya, Lozan Barış Konferansı'nda Yunanistan'a bırakıldı.
- Yunanistan, Lozan Barış Antlaşması'nda azınlıklar için tanınan hakları buradaki Türk azınlığa uygulamaktan kaçınmaktadır.

• Batı Trakya'daki Türk kimliği inkâr edilerek bölgedeki Türkler, 'Müslüman azınlık' olarak kabul edilmektedir.	• Türklere tanınan vakıf ve kurum kurma hakkı önlenmektedir. Mevcut vakıflara tahakkuk ettirilen gelir ve emlak vergilerinin yüksekliği nedeniyle vakıf malları, vergi borçları nedeniyle ipotek altına alınmıştır.	• Batı Trakya'daki Türk okullarında eğitim, özellikle Yunan öğretmenlere verilmektedir. Türkiye'deki öğretmen okullarından mezun soydaşlarımızın görevlendirilmesine Yunanistan tarafından izin verilmemektedir.
• Batı Trakya Türklerinin Türkçe eğitim hakları ellerinden alınmaktadır.	• Müslüman Türklere tanınması gereken dinî haklar tanınmamaktadır. Türkler kendi müftülerini seçememektedir.	• Türklerin toprak ve taşınmaz mal satın almaları yasaklanmış, % 85'i tarımla geçinen Batı Trakya Türklerine traktör ehliyeti verilmemiş, ehliyetsiz traktör kullanmaya kalkışanlar ağır para cezalarına çarptırılmışlardır.

ASALA VE ERMENİ DİASPORASI

- 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Berlin Antlaşması'nda Osmanlı Devleti'nin Ermenilerle ilgili ıslahat yapmayı kabul etmesiyle "Ermeni Sorunu" ortaya çıktı.
- Rusya ve İngiltere Osmanlı'yı parçalamak amacıyla Ermenileri kullandılar.
- Ermeniler, Hınçak, Taşnak, Ramgavar, Hınçak İhtilal Komitesi, Silahlılar Cemiyeti ve Karahaç Cemiyeti gibi çeteler kurdular.
- I. Dünya Savaşı sırasında Ermeni çeteleri Rus ordusunun yanında savaştılar.
- Cephe gerisinde Türk köylerine saldırılar düzenlediler.
- 27 Mayıs 1915 tarihinde çıkarılan Sevk ve İskân Kanunu ile Ermeniler, Suriye bölgesine zorunlu göçe tabi tutuldu.
- Kazım Karabekir Paşa komutasında Türk ordusu ile Ermenistan kuvvetleri 1920 Eylülünde savaştı.
- Yaklaşık üç ay süren savaşı kaybeden Ermenistan ile Gümrü Antlaşması yapıldı.
- Böylece Ermenilerin yıkıcı faaliyetleri son buldu.
- Ermeni lobisinin kışkırtması ve Batılı devletlerin desteğiyle Türklere karşı "Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu" isimli kısaca ASALA olarak bilinen terör örgütü kuruldu.
- ASALA terör örgütünün yaptığı saldırılarda 1973-1984 yılları arasında 34 Türk diplomatı ve dış temsilcilik mensubu hayatını kaybetti.
- ASALA, 15 Temmuz 1983'te Paris'in Orly Havaalanı'nda düzenlediği bombalı saldırı sonrası Avrupa'daki desteğini kaybetti.
- 1994'ten sonra örgüt etkisini tamamen yitirdi.



KRİTİK BİLGİ

Ermeni lobisi, Türkiye'yi soykırım yapan ülke olarak kabul etmeleri için başta ABD olmak üzere Rusya ve Fransa gibi ülkelerde çalışmalar yapmaktadır.



PÜF NOKTA

Türkiye, sorunun çözümünün siyasi olmadığını, tarihî bir mesele olduğunu savunmaktadır.



BLOKLAR ARASI REKABET VE YUMUŞAMA DÖNEMİ

BANDUNG KONFERANSI (1955)

- Doğu ve Batı Bloklarında yer almak istemeyen devletlerin gerçekleştirdiği toplantıdır.
- Endonezya, Hindistan, Mısır ve Yugoslavya devletler konferansa öncülük etmiştir.
- Konferans, ileride “Bağlantısızlar Hareketi”, “III. Dünya Devletleri” isimleri verilen hareketin başlangıcını oluşturmuştur.

YUMUŞAMA DÖNEMİ

- 1962 yılında ABD ile SSCB arasında yaşanan Küba Krizi'nden sonra Doğu ve Batı Blokları arasında yakınlaşmanın başlamasıyla Soğuk Savaş Dönemi içinde Yumuşama Dönemi başlamıştır.

Yumuşama Dönemi'nin başlamasında:

- ABD ile SSCB arasında 1962'de Küba Krizi'nin yaşanması
- ABD ile SSCB'nin 1972'de SALT-I Antlaşması'nı imzalaması
- Avrupa'da Doğu ve Batı Bloklarında yer alan devletler arasında 1975 yılında Helsinki Sözleşmesi'nin imzalanması
- ABD ile SSCB'nin 1979'de SALT-II Antlaşması'nı imzalaması etkili olmuştur.
- Çıkacak bir savaşın her iki taraf için çok yıkıcı etkilerinin olabileceği ihtimali
- Çin ile ABD'nin yakınlaşması
- Fransa'nın NATO'nun askerî kanadından çekilmesi



DİKKAT

SALT-II Antlaşması SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesinden dolayı uygulanamamıştır.

ARAP-İSRAİL SAVAŞLARI

1948 ARAP-İSRAİL SAVAŞI

Sebepleri:

- ABD'nin İsrail'i tanınması
- Arapların, BM'nin Çoğunluk Planı'nı kabul etmemesi
- Mısır, Suriye, Ürdün, Lübnan ve Irak'ın İsrail'e savaş açmaları

Sonuçları:

- Arap devletleri yenilmiştir.
- Ortadoğu'da Arap milliyetçiliği yükselmeye başlamıştır.
- Yüz binlerce Filistinli Müslüman mülteci durumuna düşmüştür.



NOT

Çoğunluk Planı; Filistin'in Yahudiler ile Araplar arasında paylaşılmasını, Kudüs'ün ortak bölge konumunda olmasını ve uluslararası güçlerin kontrolüne bırakılmasını öngören Birleşmiş Milletler planı

1956 SÜVEYŞ KRİZİ**Sebepleri:**

- Mısır'ın, Süveyş Kanalı'nı millîleştirmesine İngiltere ve Fransa'nın karşı çıkması
- İngiltere ve Fransa'nın İsrail'i de yanlarına alarak Mısır'a saldırması

Sonuçları:

- ABD ve SSCB'nin saldırıya karşı tavır almasıyla Mısır kazançlı çıkmıştır.
- İngiltere, Fransa ve İsrail işgal ettikleri yerlerden geri çekilmişlerdir.
- Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdünnâsır, Arap dünyasında popüler olmuştur.
- Bölgede İngiltere ve Fransa'nın nüfuzu azalırken ABD ve SSCB etkin güç hâline gelmiştir.

1967 ARAP-İSRAİL SAVAŞI (ALTI GÜN SAVAŞI)**Sebepleri:**

- Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdünnâsır'ın, İsrail karşısında aldığı 1948 ve 1956'daki yenilgilerini telafi etmek istemesi
- Mısır, Ürdün, Irak ve Suriye'nin İsrail'e karşı askeri ittifak yapması

Sonuçları:

- Arap ittifakı savaşı kaybetmiştir.
- İsrail; Golan Tepeleri, Batı Şeria, Sina Yarımadası, Gazze, Doğu Kudüs ele geçirmiş ve topraklarını dört kat genişletmiştir.
- Cemal Abdünnâsır'ın Arap dünyasındaki popülerliği kaybolmuştur.

1973 ARAP-İSRAİL SAVAŞI (YOM KİPPUR SAVAŞI)**Sebepleri:**

- Mısır, Ürdün ve Suriye'nin 1967 savaşında kaybettiği toprakları geri almak istemeleri
- 1967 Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra Araplar ile İsrail arasında yapılan görüşmelerde uzlaşma sağlanamaması

Sonuçları:

- Arap devletleri bir kez daha savaşı kaybetmişlerdir.
- Arap ülkeleri petrolü bir silah olarak kullanarak, dünyada benzin krizine neden olmuşlardır.

CAMP DAVID ANTLAŞMASI (17 EYLÜL 1978)

- ABD'nin arabuluculuğu sayesinde gerçekleşmiştir.
- Mısır ile İsrail arasında imzalanmış olup, Arap-İsrail savaşları sona ermiştir.
- İlk kez bir Arap devleti İsrail'i resmen tanımıştır.
- Birçok Arap devleti, Mısır ile ilişkilerini kesmiştir.
- Bazı Arap devletleri ABD'ye tepki olarak, SSCB ile yakınlaşmıştır.

IRAK-İRAN SAVAŞI (1980-1988)**Sebepleri:**

- İran'ın Hûzistan bölgesi üzerinde hak talep etmesi
- Şattül-arap bölgesi üzerinde yaşanan anlaşmazlık
- Irak'ın, İran'da meydana gelen Humeyni Devrimi'nden faydalanmak istemesi
- Her iki tarafın 1975'te imzaladıkları Cezayir Antlaşması'na uymaması

Sonuçları:

- 8 yıl süren savaşta iki tarafta üstünlük sağlayamamıştır.
- Savaşta iki tarafta büyük insan kaybı yaşamıştır.
- İki ülkede ekonomik alanda büyük zarar görmüştür.
- Petrol fiyatları artmıştır.
- Saddam Hüseyin savaşın isteği sonucu alamayınca Kuveyt'i işgal etmiştir.

**HATIRLAYALIM**

İrangate Olayı (1986): ABD ve Avrupa, İran'a ambargo uyguladığını bütün dünyaya ilan etmesine rağmen ABD el altından İran'a silah satmış ve bu olay açığa çıktığında büyük yankı uyandırmıştır.

1960-1990 ARASINDAKİ ASKERİ DARBELER



27 Mayıs 1960 Darbesi

- Demokrat Parti iktidarında yaşanan dönüşüm partiyi halkın gözünde yüceltse de muhalefetin iktidara yönelik sert eleştirileri partiyi yıprattı.
- DP, 18 Mayıs 1960'ta muhalefet ve basın faaliyetlerini araştırmak üzere bir "Tahkikat Komisyonu" kurdu.
- DP'nin basın üzerinde baskı kurması zamanla ülkedeki çatışmaları artırdı, yaşanan huzursuzluktan dolayı ordu da DP'ye karşı tavır aldı.
- Milli Birlik Komitesi (MBK) ismi verilen bir grup subay, 27 Mayıs 1960'ta askerî bir darbe yaptı.
- MBK'nin müdahalesiyle devlet idaresi ordunun kontrolüne geçti.

Siyasi Etkileri

- Cumhuriyet Dönemi askerî darbeler süreci başladı.
- Darbe sonrası kurulan Kurucu Meclisin hazırladığı anayasa 1961'de kabul edildi.
- Anayasa Mahkemesi, Millî Güvenlik Kurulu, Cumhuriyet Senatosu, Devlet Planlama Teşkilatı gibi kurumlar kuruldu.
- Üniversitelere ve 1964'te kurulan TRT'ye özerklik verildi.

Sosyo-Ekonomik Etkileri

- 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlüklerle Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin sayısında artışlar yaşandı.
- Sosyal devlet anlayışı gelişti, toplu sözleşme ve grev hakkı getirildi. Karma ekonomi modeline geçildi.
- Darbe sonrası Devrim otomobilinin üretilmesi gibi birtakım millî atılım hamleleri yapılmışsa da siyasi istikrarsızlıklar yatırımların devamlılığını sekteye uğrattı.



KRİTİK BİLGİ

Cumhuriyet tarihinin bu ilk askerî darbesi olan 1960 İhtilali Türkiye'nin demokratikleşme sürecini ciddi bir kesintiye uğratmıştır.

12 Mart 1971 Muhtırası

- 1960 Askerî Darbesi sonrasında kabul edilen 1961 Anayasası ile verilen özgürlükler, fırsata dönüştürülemedi ve dünyadaki gelişmelere bağlı olarak toplum, siyasetten eğitime her alanda kutuplaşmaya gitti.
- Hükümetin düşmesi sonrasında tüm partilerin katılımıyla oluşturulan millî mutabakat hükümetleri de istenen istikrarı sağlayamadı hatta durum daha da kötüye gitti.
- Durumun sorumlusu olarak Süleyman Demirel Hükümetini gören kuvvet komutanları, 12 Mart 1971'de TBMM'ye muhtıra vererek iktidarın görevi bırakmasına sebep oldu.

Siyasi Etkileri

- 1961 Anayasası'nın topluma tanıdığı özgürlüklerin devlet otoritesini güçsüzleştirdiği gerekçesiyle temel hak ve özgürlüklerde kısıtlamalara gidildi.
- Sosyalizm, üniversite ve sivil toplum kuruluşları (STK) yoluyla etkili olmaya başladı.
- Siyaset iki kutuplu olmaktan çıkarak çoklu bir yapıya büründü.
- Adalet Partisi (AP) ve Cumhuriyet Halk Partisinin(CHP) yanı sıra Alparslan Türkeş liderliğinde Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Necmettin Erbakan liderliğinde Millî Selamet Partisi (MSP) kuruldu.
- Siyasal cepheleşme ve terör eylemleri 12 Eylül 1980 Darbesi'ne zemin hazırladı.

Sosyoekonomik Etkileri

- 1971 Muhtırası sonrasında kurulan koalisyon hükûmetleri istikrarlı bir ekonomik program uygulayamadı.
- 1973'te küresel petrol krizinin de etkisiyle Türkiye'de döviz darboğazı yaşandı.
- Enflasyon %100 seviyelerine çıktı. TL, dolar karşısında büyük oranda değer kaybetti.
- Siyasetteki çok kutupluluk sanata ve üniversiteler başta olmak üzere eğitim kurumlarına da yansdı.

12 Eylül 1980 Darbesi

- 12 Mart Muhtırası sonrası Türkiye'de siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik bunalımlar, sosyal çalkantılar daha önce görülmemiş seviyelere çıktı; anarşi daha da arttı, binlerce insanın öldüğü terör olayları yaşandı.
- Ordu, 12 Eylül 1980'de darbe yaparak ülke yönetimine tekrar el koydu.

Siyasi Etkileri

- TBMM ve siyasi partiler kapatıldı, tutuklanan liderler siyasi yasaklı ilan edildi.
- Cumhurbaşkanlığı görevine Kenan Evren getirildi.
- Yasama, yürütme ve yargı yetkileri Millî Güvenlik Konseyi tarafından kullanıldı.
- 1983'te yapılan seçimlerle TBMM yeniden işlerlik kazandı.
- Ancak getirilen %10 seçim barajı ile küçük partilerin etkisi kırıldı.

Sosyoekonomik Etkileri

- Sendikal faaliyetler ertelendi veya durduruldu.
- Bankerler halkın mevduatlarını toplamada bankaların önüne geçti.
- Toplumsal kargaşanın ve darbelerin getirdiği tedirgin edici ortam göçlere sebep oldu.

1961-1982 ANAYASALARI

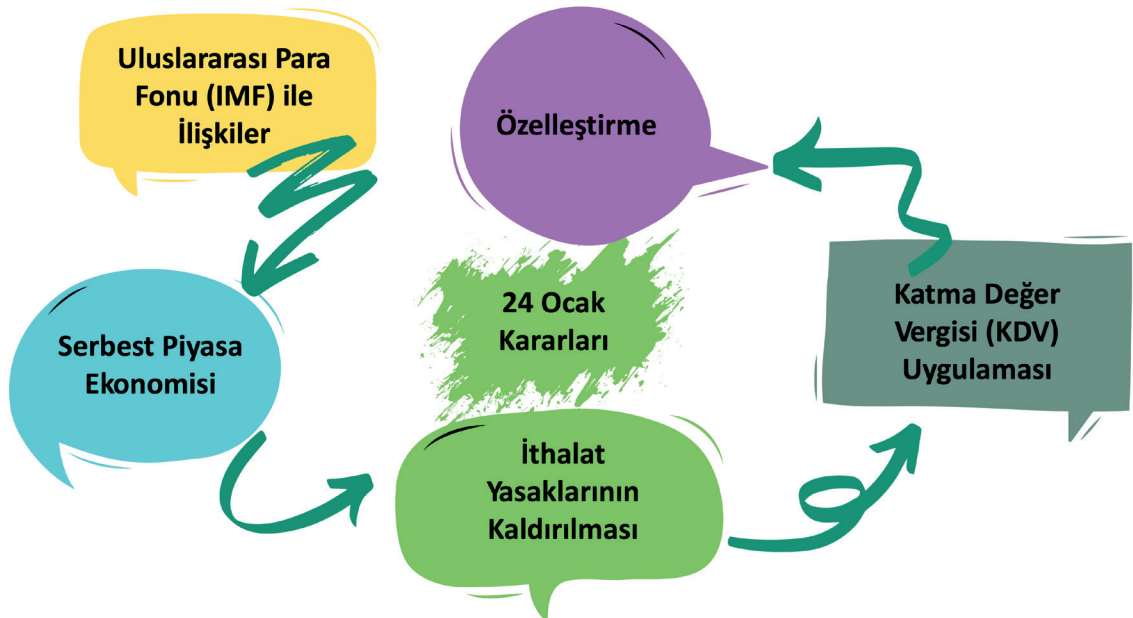
SOSYOKÜLTÜREL GELİŞMELER



- Türkiye'de 1950'lerden itibaren hızla artan ekonomik değişim ve gelişmelerin etki alanı çok geniş oldu.
- Kömür, petrol vb. maden kaynaklarına dayalı yeni işletmelerin; demir-çelik fabrikaları, rafineriler gibi ağır sanayi fabrikalarının açılması küçük yerleşim yerlerinin şehirlere dönüşmesini sağladı.
- Trabzon, Erzurum, Samsun, Konya, İzmir, Malatya, Adana, Bursa gibi şehirlerde üniversitelerin, hastanelerin ve kamu iktisadi teşekküllerinin (KİT) açılmasıyla bu şehirler büyüdü.
- Gelişen şehirlerin üretim ve hizmet sektörlerinde eleman ihtiyacı doğdu.
- Tarımda makineleşmenin yaygınlaşması sanayide kullanılacak tarım ürünlerinin üretimini artırdı.
- Karadeniz'de çay ve fındık; Anadolu'nun farklı yerlerinde şeker pancarı, yağ, pamuk vb. fabrikaların kurulması iş gücü ihtiyacını artırdı.
- Ulaşımaya yapılan yatırımlar, bölgeler arasındaki gidiş gelişleri kolaylaştırarak seyahat ve göçü cazip hâle getirdi.
- Halk müziği, arabesk müzik, Türk halk müziği ve rock müziği geniş kitlelere ulaştı.
- 1968'de TRT ilk televizyon yayını gerçekleştirdi ve yaygınlaşmaya başlayan televizyon, zamanla en popüler yayın aracı durumuna geldi.
- Masaüstü şeklinde tasarlanan bilgisayarlar ise ilerleyen yıllarda Turgut Özal Dönemi'nde Türkiye'ye getirildi.

EKONOMİK GELİŞMELER

- 1983 seçimleriyle iktidara gelen Anavatan Partisinin (ANAP) Genel Başkanı ve Başbakanı Turgut Özal Dönemi'nde; otoyollar, enerji ve kent yatırımlarına ağırlık verildi.
- Ekonomide liberalleşme kapsamında telefon, renkli televizyon ve otoyollar halkın hizmetine sunuldu; özel televizyon kanalları açıldı.
- Özal'a göre Türkiye'nin önceliği ekonomik kalkınmaydı. Türkiye'yi refaha kavuşturacak, uluslararası ekonomik sisteme entegre edecek adımlar, 12 Eylül 1980 Askerî darbesi öncesinde hazırlanan 24 Ocak Kararları'nın uygulanmasından geçiyordu.





1990 SONRASINDA TÜRKİYE

- 1994 Türkiye’de ekonomik kriz yaşandı.
- 1997 28 Şubat Askerî Müdahalesi yapıldı.
- 2001 Ekonomik kriz yaşandı.
- 2008 Ekonomik kriz yaşandı.
- 2013 17/25 Aralık bürokratik darbe girişimi yapıldı.
- 2015 Aziz Sancar, Nobel Kimya Ödülü’nü aldı.
- 2016 15 Temmuz Darbe Kalkışması yaşandı.
- 2019 COVID-19 dünyayı etkisi altına aldı.

1994 KRİZİ

- **Hükümet programı:** Daha az borçlanıp, Kamu borçlanmaya girmeden daha fazla para bastı,
- **Yabancı sermaye kaçtı:** Hükümet programı, büyük miktarda sermayenin Türkiye’den çıkmasına sebep oldu.
- **Piyasalar sert tepki verdi:** Faizler hızla yükseldi, TL, dolara göre değer kaybetti ve bankalarda kuyruklar oluştu.
- **Ülke krize girdi:** Faizlerdeki yükseliş, tüketimin azalmasına ve yatırımın ertelenmesine ve ekonomiyi durma noktasına getirdi.
- **5 Nisan Kararları:** Başbakan Tansu Çiller, 1994’te 5 Nisan Kararlarını uyguladı. Amacı bozulan dış ticaret dengesini düzeltmek ve döviz piyasasını düzenlemektir.
- **Yeni Uygulamalar:** Yeni vergiler konup mevduatlar devletçe garanti altına alındı. Harcama kalemlerinde %30 tasarrufa gidildi. IMF ile stand-by antlaşması yapıldı.

2001 KRİZİ

- **Hükümet programı:** Yatırım sorunları ve siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle ülkeye sermaye girişi sınırlı oldu.
- **Siyasi kriz ekonomiyi çökertti:** Millî Güvenlik Kurulu siyasi krizi üzerine bankalar faizleri artırdı. Merkez Bankasının döviz rezervleri düştü.
- **Piyasalar dalgalandı:** Yabancı sermaye kaçtı. Döviz talebi borsayı çökertti, Gecelik faizler yükseldi ve 1,5 milyon insan işsiz kaldı.
- **Güçlü Ekonomi Programı:** Nisan 2001 Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulamaya kondu ve 2002 stand-by antlaşması imzalandı.
- **Dünya Bankası desteği:** Hükümet, Dünya Bankasının genel müdür yardımcılarında Kemal Derviş’i ekonomiden sorumlu devlet bakanı olarak görevlendirdi.
- **Uygulamalar:** Ekonomide dışa bağımlılık devam etti. Tarıma desteğin kaldırılması çiftçileri olumsuz etkiledi ve Köyden kente göçün artmasına neden oldu.

2008 KRİZİ

- **Krizi başlatan olay:** ABD’de başlayan ve bütün dünyayı etkileyen ekonomik kriz dış borçlanma yapamaması Türkiye’yi olumsuz etkiledi.
- **İhracat dengesi bozuldu:** Krizin ilk aylarında ihracatta, yatırımlarda ve tüketimde düşüşler yaşandı.
- **Kriz hafif atlatıldı:** Bankacılık sektörünün güçlü kalabilmesi, sıkı maliye politikaları ve borçluluk oranlarının düşmesi ile kriz hafif atlatıldı.
- **Ekonomi küçüldü:** Türkiye ekonomisi özellikle büyüme oranı itibarıyla krizden olumsuz etkilendi.
- **Para politikası:** Türkiye, kriz sonrası takip ettiği para politikası ile hızlı ve yüksek ölçekli faiz indirimlerine gitti.
- **Uygulamalar:** KOBİ desteği artırıldı, İhracat destekleri kondu. Vergi indirimlerine gidildi. ve yurt dışındaki sermaye araçları için Varlık Barışı getirildi

DARBELER SARMALINDA TÜRKİYE**28 ŞUBAT**

- Millî Güvenlik Kurulunda tavsiye niteliğinde alınan kararlar ile;
- Muhalif bazı gazeteciler tutuklandı.
- Bazı siyasi partiler kapatıldı.
- Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) katsayı konusunda aldığı karar, üniversiteye girişte mağduriyetlere neden oldu.
- İlköğretimde 8 yıllık kesintisiz eğitim uygulaması bazı kesimlerin tepkisine neden oldu.

27 NİSAN E-MUHTIRASI

- 2007’de cumhurbaşkanlığı seçiminde toplantı yeter sayısının 367 milletvekiline ulaşması gerektiği iddia edildi.
- 27 Nisan 2007 günü Genelkurmay Başkanlığının internet sitesinde daha sonraları “e-muhtıra” olarak adlandırılacak bir bildiri yayımlandı.
- Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde laiklik konusunun tartışılıyor olmasından duyulan rahatsızlık dile getirildi.
- Ana muhalefet partisinin de bu seçimin iptaline yönelik müracaatı, Anayasa Mahkemesinde görüşüldü ve seçim iptal edildi.

15 TEMMUZ DARBE KALKIŞMASI

- 15 Temmuz 2016’da TSK içindeki Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ)/Paralel Devlet Yapılanması mensubu bir grup subay tarafından Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı’nda darbe kalkışması başlatıldı.
- Doğrudan rejime ve iktidara yönelen darbe kalkışmasında
- Türkiye, milleti ve devleti ile büyük bir direniş mücadelesi verdi.
- Millet, demokrasiyi ve seçilmiş iradeyi koruma hassasiyetini kararlılıkla ortaya koydu.

TERÖR SARMALINDA TÜRKİYE

- **TERÖRİZM:** Politik, dinî veya ideolojik hedeflere ulaşmak için korku salma, zorlama, tehdit gibi usullerle şiddetin planlı kullanılmasına terörizm denir.
- **PKK:** Etnik kökenleri kullanarak dış güçlerin de desteğiyle Türkiye'yi bölmeyi amaçlamaktadır.
- **PYD/YPG:** PKK/KCK mensubu birçok terörist, özellikle Suriye iç savaşının başlamasının ardından PYD'nin silahlı kolu durumundaki YPG saflarına kaydırıldı.
- **DEAŞ:** 2014'ten sonra çoğunlukla Suriye ve Irak'ta faaliyet gösteren DEAŞ terör örgütü, Suriye iç savaşının ortaya çıkardığı kargaşadan faydalandı ve bölgede örgütlendi.
- **FETÖ:** FETÖ, 1999'dan beri ABD'de yaşayan Fetullah Gülen tarafından kuruldu. FETÖ; en üst düzey kademelere kadar sızmak, takiye, görünmezlik, din sömürsü, güçlü olmak, güçlü kalmak gibi yöntemlere başvurdu.

BİLİM, SANAT VE SPORDAKİ GELİŞMELER

- **TÜRK BİLİM İNSANLARI:** Oktay Sinanoğlu Kimya; Gazi Yaşargil Tıp; Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi; 2015'te Aziz Sancar, moleküler biyoloji Nobel Kimya Ödülü'nü alan ilk Türk bilim insanı oldu.
- **HALTER:** Naim Süleymanoğlu 1992'de Barcelona (Barselona), 1996'da Atlanta Olimpiyatları'nda halter alanında dünya şampiyonu oldu. Aynı spor dalında Halil Mutlu birçok altın madalya kazandı.
- **FUTBOL/BASKETBOL:** Galatasaray Futbol Takımı, 2000'de UEFA Kupası'nı ardından UEFA Süper Kupası'nı kazandı. 12 Dev Adam lakaplı Türkiye Erkek Millî Basketbol Takımı 2010'da Dünya ikincisi oldu.
- **SİNEMA:** Nuri Bilge Ceylan 2008'de Üç Maymun'la En İyi Yönetmen Ödülünü aldı. Haluk Bilginer, Uluslararası Emmy En İyi Erkek Oyuncu Ödülü'nün sahibi oldu.
- **MÜZİK:** Türkiye yıllardır katıldığı Eurovision Şarkı Yarışması'nda başarıya 2003'te ulaştı ve Sertab Erener, Everyway That I Can isimli şarkısıyla birinci seçildi.



KRİTİK BİLGİ

2015'te Aziz Sancar, moleküler biyoloji Nobel Kimya Ödülü'nü alan ilk Türk bilim insanı oldu.



SSCB'NİN DAĞILMASI VE TÜRK CUMHURİYETLERİNİN BAĞIMSIZLIKLARINI KAZANMASI

- SSCB, XX. yüzyılın son çeyreğinde ekonomik sorunlar yaşamaya başladı.
- Batı bloğu ile Soğuk Savaş döneminde yaşanan siyasi alandaki güç yarışı, nükleer silahlanma ve Yıldız savaşları projesi ekonomik alanda SSCB'yi zayıflattı.
- Bu süreçte Doğu Bloku ülkelerinde özgürlük sağlanması için ayaklanmalar çıktı.
- SSCB lideri Mihail Gorbacov, devletini eski gücüne kavuşturmak için Glasnost ve Perestroyka isimli iki politika açıkladı.
- Uygulamaya konulan Glasnost ve Perestroyka politikaları, SSCB'yi oluşturan devletlerde ayrılık düşüncesinin güçlenmesine sebep oldu.
- Gorbacov'un politikalarına karşı olan askerler, hükümete karşı darbe yapma girişiminde bulundular.
- Darbe girişiminde başarısız olursa da süreçten yararlanan SSCB'yi oluşturan devletlerden birçoğu bağımsızlığını ilan etti.
- Bağımsız olan devletlerden Rusya, Belarus ve Ukrayna'nın öncülüğünde Bağımsız Devletler Topluluğu kuruldu.



GLASNOST

SSCB içerisinde katı bürokratik yapıyı aşmayı ve bürokraside ayrıcalıkları ortadan kaldırmak için hazırlanan programa verilen addır.



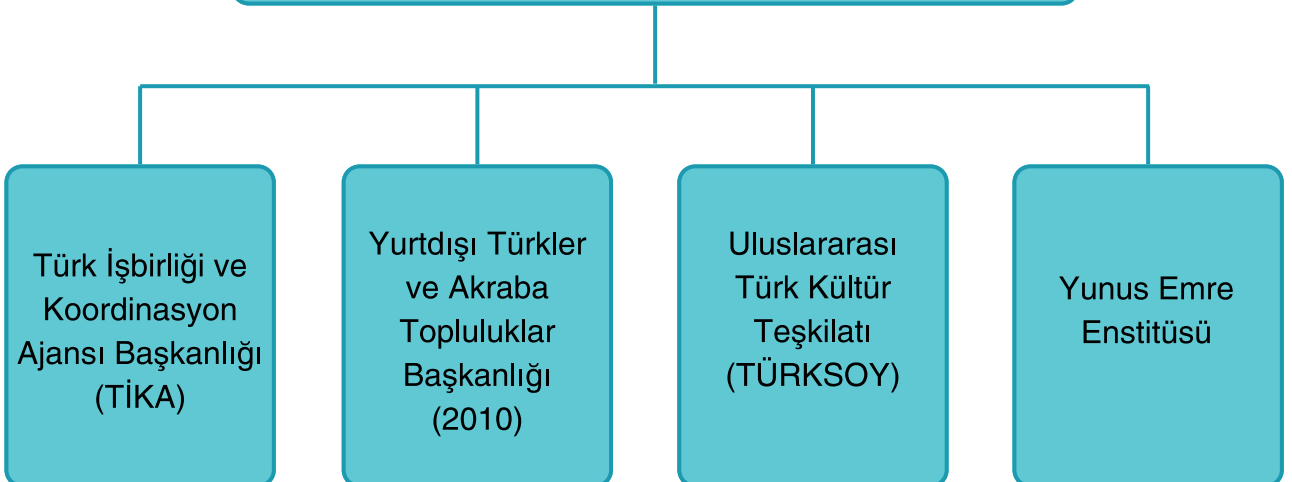
PERESTROYKA

Yeniden yapılandırma anlamına gelen siyasi bir kavramdır. SSCB'de katı merkezîyetçiliği ortadan kaldırmak ve idareyi yapılandırmak için kullanılan siyasi bir kavramdır.

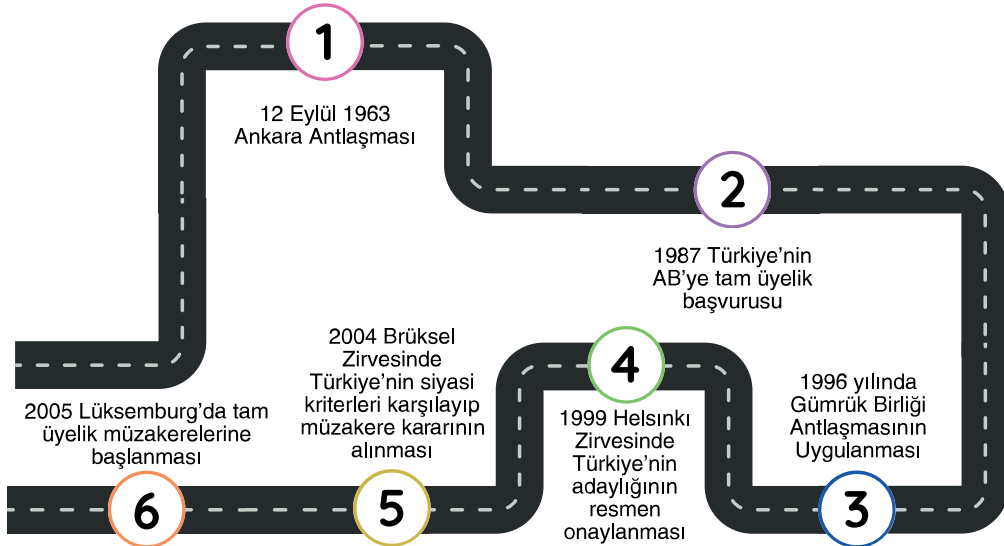


TÜRK CUMHURİYETLERİ VE TÜRKİYE

- SSCB'nin dağılması sürecinde Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Özbekistan bağımsızlıklarını ilan etti.
- Yeni kurulan bu Türk cumhuriyetlerini tanıyan ilk devlet Türkiye oldu.
- Türkiye; soy, dil ve kültürel bakımdan yakın olduğu bu devletlerle iş birliğini geliştirmek amacıyla hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları tarafından teşkilatlar kuruldu.

TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İŞBİRLİĞİ İÇİN OLUŞTURULAN
TEŞKİLATLAR

AVRUPA BİRLİĞİ (AB) VE TÜRKİYE



- Türkiye'nin AB'ye giriş süreci 12 Eylül 1963 yılında imzalanan Ankara Antlaşması ile resmen başlamıştır.
- Bu tarihten sonra Türk siyasi tarihinde yaşanan olaylar, istikrarsızlıklar ve 1980 darbesi sebebi ile üyelik süreci uzun süre yürütülememiştir.
- 1987 Türkiye, AET'ye tam üyelik için yeniden başvuru yapmıştır.
- Süreç içerisinde Kopenhag Kriterleri ve Maastricht Antlaşması ile AB adını alan birlik, Türkiye'ye üyelik hakkı tanıamıştır.
- 1996 yılında Gümrük Birliğini imzalayan Türkiye ile 1999 yılındaki Helsinki Konferansı'nda adaylık sürecinin resmen onaylanması sağlanmıştır.
- 2004 Brüksel Zirvesi kararları neticesinde 2005 yılında başlayan görüşme süreci hala devam etmektedir.

BOSNA HERSEK SAVAŞI VE BALKANLARDAKİ GELİŞMELER

- SSCB'nin dağılmasından sonra Doğu Bloku ülkelerinde yaşanan çözülmeden Yugoslavya'da etkilendi.
- 1991 yılında dağılan Yugoslavya'dan ayrılan Boşnaklar ile Bosnalı Hırvatlar, Aliya İzzet Begoviç liderliğinde birleşerek Bosna Hersek Devletini kurdular.
- Bu durumu tanımayan Sırbistan'ın 1992 yılında saldırmasıyla savaş başladı. 1995 yılında kadar Avrupa'nın ortasında gerçekleşen savaşa tüm dünya sessiz kaldı.
- Savaşın sona ermesi için Türkiye'nin, NATO nezdinde yaptığı çalışmalar sonuç verdi. 1995 yılında NATO güçleri tarafından Sırbistan güçleri ve mevzileri bombalandı.
- 1995 yılında ABD'nin girişimleri ile Hırvat, Sırp ve Boşnak liderler arasında Dayton Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre Bosna Hersek Federasyonu kuruldu. Sırp, Boşnaklar ve Hırvatlar bu federasyonun bir parçası kabul edildiler.
- Savaş sırasında yaklaşık 200.000 Müslüman katledildi. Başta **Srebrenica** olmak üzere birçok noktada toplu mezarlar bulundu.

1990 SONRASI ORTADOĞU

- Medeniyetlerin beşiği olan Ortadoğu coğrafyası, tarihin her döneminde siyasi mücadelenin en fazla gerçekleştiği bölge olmuştur.
- Bölgenin mücadele alanı haline gelmesinde; konumu, doğal zenginlikleri gibi faktörler etkili olmuştur. 1991'de SSC-B'nin dağılması bölgeyi oldukça etkiledi ve birtakım meselelerin daha belirgin ortaya çıkmasında etkili oldu.



- 1948 yılında **İsrail Devleti'nin** kurulması sonucunda bölgede çatışmalar başladı.
- Yahudilerin tarihi yurtlarına dönme fikri olan **Siyonizm** burada yeniden harekete geçti. 1948'de 1 milyon Yahudi, Filistin'e yerleştirildi.
- 1990- 2003 Körfez Savaşları Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi sebebi ile başlamıştır. Bu savaşlar neticesinde Irak'ta devlet başkanı Saddam Hüseyin ABD tarafından devrilmiştir.
- Ancak süreçte Irak'ın kuzey toprakları terör örgütlerinin kamp alanı haline gelmiştir.
- 2010 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı, dalgalar halinde birçok Arap ülkesine sıçramıştır.
- Arap Baharı sonucunda en sert çatışmaların yaşandığı ülke Suriye olmuştur. Olaylar karşısında Suriye lideri Beşar Esad'ın çok sert tutumu karşısında milyonlarca Suriyeli topraklarını terk etmiş ve mülteci konumuna düşmüşlerdir.

11 EYLÜL SALDIRILARI VE KÜRESEL TERÖR

- 11 Eylül 2001 tarihinde, ABD'nin New York kentinde bulunan Dünya Ticaret Merkezi kulelerine yolcu uçakları ile yapılan terör saldırısı düzenlendi.
- Bu saldırıları El Kaide isimli terör örgütü üstlendi. Bu saldırılar neticesinde iş kuleleri çöktü ve binlerce kişi yaşamını yitirdi.
- ABD, bu saldırılardan Irak ve Afganistan'ı sorumlu tuttu. Afganistan'daki Taliban ve Irak'taki Saddam Hüseyin rejimlerini devirdi.
- El Kaide terör örgütünün lideri Usame Bin Ladin ise 2011 yılında Pakistan'da etkisiz hale getirildi.

IRAK VE SURİYE'DEKİ GELİŞMELERİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

- 1991 yılında başlayan Irak sorunu süreç içerisinde Türkiye'yi ekonomik ve siyasi yönden olumsuz etkiledi.
- Irak savaşı boyunca bölgeye uygulanan ambargoya uyan Türkiye, hava üslerini de kullanıma açtı.
- Irak'tan gelen binlerce mülteciye ev sahipliği yaptı.
- 1 Mart 2003 yılında ABD askerlerinin Türk toprakları üzerinden Irak'a girmesini TBMM oturumunda reddetti. Bu gelişme ABD'de şok etkisi yaşattı.
- Irak'ta yaşanan rejim değişikliği sorunları çözmediği gibi, bölgede terör örgütlerinin yuvalanmasına sebep oldu. Kuzey Irak ve Suriye topraklarında varlık gösteren PKK, bölge için bir sorun olmaya devam etti.
- Arap baharı olaylarından ötürü Suriye hükümeti ile ilişkilerimiz durma noktasına gelince Türkiye kendi güvenliğini sağlamak için 2015'de Şah Fırat, 2016'da Fırat Kalkanı, 2017 İdlip, 2018 Zeytin Dalı, 2019'da Barış Pınarı, 2020'de ise Bahar Kalkanı operasyonlarını yaptı.

